

Hoofdpunten *van het* Regeringsbeleid

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

waarin opgenomen
de beleidsvoornemens
van het kabinet
voor 1993

1993

Boekmanstichting - Bibliotheek

Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
telefoon ~~24 37 36~~ / ~~24 37 37~~ / ~~24 37 38~~ / 24 37 39

De uitleentermijn bedraagt een maand. Mits tijdig
aangevraagd is verlenging met een maand moge-
lijk, tenzij de publikatie inmiddels is besproken.

De uitleentermijn is verstreken op:

4 MAART 1993		
14 OKT. 1993		
29 JUNI 1994		

Hoofdpunten van het Regeringsbeleid 1993

Troonrede

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

Troonrede

Leden van de Staten-Generaal,

Beelden van geweld, honger, racisme en verwaarlozing van het milieu bereiken ons iedere dag. Zij laten ons niet onberoerd. Ons antwoord moet tweeledig zijn: hulp en internationale actie, maar ook zorg dragen voor het behoud van onze eigen rechtsstaat en voor de kracht van onze economie. Een Nederland dat zich sterk en geloofwaardig toont; dat is de opdracht.

In het voormalige Joegoslavië gaat de uitbarsting van etnische spanningen gepaard met onnoemelijk leed. Onze regering tracht samen met andere landen de oorlogstoestand te beëindigen en een oplossing van het conflict tot stand te brengen. Daarnaast ziet zij het als haar taak in onze samenleving onderdak te bieden aan vluchtelingen en verdrevenen. Waardering past voor de inspanningen van velen daarbij. Behalve de opvang hier te lande wordt nu ook hulp geboden bij de opvang in kampen ginds. Zo wordt getracht in deze nood de hand te reiken.

In Somalië leven vele mensen op de rand van de hongerdood. Afrika bezuiden de Sahara wordt door droogte geteisterd. Duizenden zijn al omgekomen. De vluchtelingenstromen die het gevolg zijn van honger en geweld vormen een extra opgave. Wereldwijd zijn hulpacties op gang gekomen, waaraan ook Nederlandse burgers ruimhartig bijdragen.

Bij veel ellende zijn er ook positieve ontwikkelingen. In Afrika en elders ter wereld groeit het inzicht dat democratie, mensenrechten en duurzame ontwikkeling nauw met elkaar samenhangen. In een toenemend aantal landen worden daaruit ook politieke consequenties getrokken.

In de voormalige Sovjet-Unie en in het uiteengevallen Joegoslavië zijn oude binnen- en grenzen in korte tijd veranderd in buitengrenzen. Als reactie op een in het verleden vaak afgedwongen eenheid zijn er nu veel meer onafhankelijke landen in Midden- en Oost-Europa. De regering spreekt de wens uit dat landen en volkeren in vrijheid leven, maar ook dat zij over grenzen heen samenwerken. Met het einde van de koude oorlog heeft ook de discussie over veiligheid een andere inhoud gekregen; de massale militaire dreiging heeft plaats gemaakt voor lokale conflicten.

Door het wegvallen van de Oost-West-tegenstelling is de politieke rol van de Verenigde Naties in de beslechting van conflicten toegenomen en wordt op de lidstaten vaker een beroep gedaan om troepen uit te zenden voor vredesoperaties. Zo wordt op basis van het oordeel van de internationale volkerengemeenschap militaire macht ingezet om spanningen niet te laten ontaarden in gewelddadige conflicten, om agressie te beteugelen en om bescherming te bieden bij humanitaire acties. Ook Nederland levert zijn bijdrage aan de VN-vredesoperaties. Tegelijkertijd weegt de verantwoordelijkheid voor de veiligheid van de uitgezonden militairen zwaar.

Onze gedachten gaan dan ook uit naar de mannen en vrouwen die onder moeilijke omstandigheden deelnemen aan vredes- en hulpoperaties in verschillende delen van de wereld.

De Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa heeft op voorstel van Nederland besloten dat zij voor vredesoperaties de hulp kan inroepen van de NAVO of de Westeuropese Unie. Ook is het Nederlandse voorstel aanvaard om een hoge commissaris voor nationale minderheden te benoemen. Deze zal als taak hebben in geval van dreigende conflicten bij te dragen aan vreedzame oplossingen, en partijen af te houden van het gebruik van geweld.

Bij een andere wereld hoort een andere defensie. Met behoud van de onmisbare band met de Verenigde Staten en de NAVO zullen de defensieplannen moeten worden herzien. Eind van dit jaar zal de regering u hierover voorstellen doen. Ook de visie van de regering op de toekomst van de dienstplicht zal daarin verwerkt zijn.

Reeds in 1987 werd onder het devies 'Europa 1992' afgesproken voor het eind van dit jaar tot één markt te komen. De lidstaten van de Europese Gemeenschap toonden zich sterk. Welvaart en werkgelegenheid namen toe. Het was eveneens van betekenis voor de omwentelingen in Midden- en Oost-Europa; terwijl landen als Oostenrijk, Zweden en Finland nu ook willen toetreden tot de Gemeenschap. Met het Verdrag van Maastricht, dat aan de Staten-Generaal ter goedkeuring is voorgelegd, wordt nu een volgende logische stap gezet. In een Europa zonder grenzen is het belangrijk geleidelijk naar één munt te groeien, tot één

doeltreffend milieubeleid te komen en het optreden tegen de georganiseerde criminaliteit te bundelen.

De omvang en welvaart van ons Europa zonder grenzen verplicht tot een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid. Dat zelfde geldt voor het toelatingsbeleid zowel met betrekking tot degenen die op grond van gezinshereniging naar ons Europa komen als voor asielzoekers en vluchtelingen. Bij alle noodzaak tot een gemeenschappelijke aanpak van bepaalde vraagstukken is in Maastricht nadrukkelijk afgesproken dat Europese besluitvorming slechts daar van toepassing is waar het echt nodig is. Maar één ding is zeker: in Europa ligt onze toekomst, en daarin zullen wij ons als Nederlanders sterk en geloofwaardig tonen met onze eigen identiteit. Het Verdrag van Maastricht geeft daar ook alle ruimte voor. Aanstaande zondag zal in Frankrijk een referendum worden gehouden. Laat vanuit hier de wens en het vertrouwen uitgesproken worden dat het 'ja' zal klinken, opdat Frankrijk en Nederland, ieder met behoud van eigen tradities en waarden, zij aan zij, met de andere lidstaten, Europa verder gestalte zullen geven.

Tijdens het bezoek van de president van Suriname is besloten de bestaande bijzondere banden te verbreden en te verdiepen. Dit is vastgelegd in het Raamverdrag inzake Vriendschap en Nauwere Samenwerking. Daarbij is de samenhang tussen enerzijds democratie en rechtsstaat en anderzijds gezonde economische ontwikkeling van wezenlijk belang.

Een sterk Nederland vraagt investeren in werkgelegenheid; alleen dan zijn waardevolle collectieve voorzieningen houdbaar. Dat vergt voortzetting van het herstel van evenwicht in de overheidsfinanciën, en versterking van de structuur van de economie. De hardnekkigheid van de internationale inzinking geeft in ons land des te meer aanleiding om vast te houden aan de uitgezette koers. In overeenstemming met het regeerakkoord wordt het financieringstekort volgend jaar verder teruggebracht. Ondanks enkele belastingverzwaringen daalt de collectieve-lastendruk als geheel. Deze positieve ontwikkelingen zijn mede mogelijk gemaakt door een even noodzakelijke als stringente uitgavenbeheersing, waarbij ombuigingen onontkoombaar waren en zijn. Het één kan niet zonder het ander.

De werkgelegenheid in ons land groeit nog steeds. De doelstelling '400.000 mensen meer aan de slag in deze kabinetsperiode' komt binnen bereik. Toch zijn er nog te weinig mensen met een baan, en te veel met een uitkering. Om de werkgelegenheid verder te laten groeien moet de inflatie worden bestreden. Daarom is voorgesteld de BTW te verlagen, en vinden enkele eerder voorziene lastenverzwarende maatregelen geen doorgang.

De koopkracht wordt beschermd voor hen die op het sociaal minimum aangewezen zijn, terwijl werken toch meer lonend wordt. Zo wordt ook voor de sociale partners de ruimte geschapen en de basis gelegd om in goed overleg de lonen te matigen. Gezien de scherpe internationale concurrentie en de in veel landen stijgende werkloosheid is dit te meer noodzakelijk. Behalve loonmatiging en een beter functioneren van de arbeidsmarkt zijn ook van belang de wetsvoorstellen die betrekking hebben op het verder terugdringen van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid, en op een betere uitvoering van de sociale zekerheid. Zo kunnen de sociale premies dalen en ook dat is voor de werkgelegenheid belangrijk.

Voor een sterk Nederland en het behoud van onze welvaart zijn industriële activiteiten van vitaal belang. Evenals een goed economisch klimaat en een goed opgeleide beroepsbevolking is een effectief beleid nodig voor de bescherming en versterking van het industriële draagvlak. De ontwikkeling en toepassing van nieuwe technologie zijn hierbij essentieel, voor het midden- en kleinbedrijf niet minder dan voor de grote bedrijven. Aan investeringen in economische infrastructuur zal hoge prioriteit worden gegeven. Ter ondersteuning hiervan wordt de instelling van een Aardgasbatenfonds voorzien.

Dit is onder meer van betekenis voor de ontwikkeling van Nederland als toegangspoort tot Europa. De toekomst van de haven van Rotterdam en van de luchthaven Schiphol vraagt om belangrijke beslissingen. In samenhang hiermee zullen ook nadere voorstellen gedaan worden voor de aansluiting van ons land op het Europese Hogesnelheidsnet en met betrekking tot de Betuwelijn.

Het beleid ter zake van de mobiliteit heeft effect. Het privé-autogebruik groeit minder, het gebruik van het openbaar vervoer neemt toe. Een goede voortgang van het

infrastructuurplan Rail 21 is daarom van groot belang. Voorstellen om de Nederlandse Spoorwegen grotere zelfstandigheid te geven, zullen U dit najaar bereiken. Om de concurrentiepositie van de zeescheepvaart onder Nederlandse vlag te versterken, heeft de regering besloten tot een gericht pakket van maatregelen.

Voor een sterk Nederland is goed onderwijs van wezenlijk belang. Aan de voorbereiding op leven en werken in onze moderne maatschappij worden hoge eisen gesteld. Het onderwijs moet daarvoor een brede basis leggen. De invoering van basisvorming stelt het onderwijs daartoe beter in staat. Hierbij is ervoor gekozen de uitwerking bij de scholen zelf te laten. Deze moeten ook samenwerken met het oog op de ontplooiing van het broodnodige en gelukkig weer groeiende beroepsonderwijs. Het woord is nu, na een lange politieke en maatschappelijke discussie, aan de scholen.

Het beroep van leraar is voor de samenleving uiterst belangrijk. Het is zorgwekkend dat de bezetting van functies in het onderwijs in toenemende mate knelpunten te zien geeft. Voor jongeren is lesgeven te weinig aantrekkelijk. De regering stelde reeds eerder extra middelen voor de salarissen van leerkrachten beschikbaar. De komende jaren wordt opnieuw extra geld uitgetrokken om de arbeidsvoorwaarden in basis- en voortgezet onderwijs en in het middelbaar beroepsonderwijs selectief te verbeteren. Met de betrokkenen zal overleg worden gevoerd over de precieze invulling.

Wetgeving met het doel het hoger onderwijs meer ruimte te geven om zelf dit onderwijs in te richten, is in een vergevorderd stadium. De Adviesraad Onderwijs is gevraagd zijn visie te geven op de samenwerking tussen hogescholen en universiteiten. Met de betrokken instellingen zal reeds dit najaar overleg gepleegd worden.

Naar de regering hoopt zal in 1993 de 'Algemene Wet Gelijke Behandeling' in werking treden. Deze wet verbiedt discriminatie en geeft aan mensen die zich gediscrimineerd voelen, de mogelijkheid zich tot een Commissie Gelijke Behandeling te wenden. De uitwerking van artikel 1 van onze Grondwet is van fundamentele betekenis voor allen die hier leven.

Ook voor minderheden is deze wet van groot belang. Voor hen is naast gelijke behandeling onderwijs een essentiële voorwaarde om hun plaats te vinden in onze samenleving. De regering stelt extra geld beschikbaar, opdat meer mensen de cursus 'Nederlands als tweede taal' kunnen volgen. Dit is slechts één van de initiatieven die uitnodigen tot eigen inspanning van de minderheden.

Ondanks de forse werkgelegenheidsgroei in de afgelopen jaren is het percentage niet-werkenden onder de minderheden nog altijd driemaal zo hoog als het gemiddelde. De arbeidsvoorzieningsorganisatie schenkt daaraan terecht veel aandacht. Daarenboven vragen initiatieven van het bedrijfsleven teneinde arbeidsdeelname van allochtonen te bevorderen om wettelijke ondersteuning. Behalve van de sociale partners en van de overheid wordt ook van de minderheden zelf en van hun organisaties een actieve bijdrage verwacht.

Succesvolle integratie en verbetering van de kansen van zwakke groepen op de arbeidsmarkt vragen ook om een strak beleid met betrekking tot de toestroom naar ons land. De voorgenomen wijziging van de Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers en de daarbij behorende nota over illegale tewerkstelling moeten mede in dit licht worden gezien. De regels voor gezinshereniging vragen om zorgvuldige toepassing en, waar het asielzoekers betreft, is een humaan maar restrictief toelatingsbeleid, met snelle beslissingen ter zake, geboden. Sociale zekerheid en goede sociale voorzieningen zijn in onze rechtsstaat belangrijk. Het draagvlak hiervoor is bij de bevolking onverminderd aanwezig, maar kan slechts behouden blijven indien ervoor wordt gezorgd dat belastingen en premies correct worden betaald en dat subsidies en uitkeringen op de juiste plaats terechtkomen. Het bestrijden van fraude en oneigenlijk gebruik zal dan ook geïntensiveerd worden.

Naast het voorkómen van fraude zullen wij in ons land waakzaam moeten zijn tegen de georganiseerde misdaad. Criminele organisaties vormen een reëel gevaar doordat zij met hun grote financiële en technische mogelijkheden in de samenleving infiltreren. Justitie, politie en openbaar bestuur zullen zich gezamenlijk moeten inspannen om dit kwaad te bestrijden. Bovendien is een goede samenwerking met diensten in het buitenland van groot belang. Met het Verdrag van Schengen wordt de uitwisseling van gegevens vergemakkelijkt. In Maastricht is tot de oprichting van Europol besloten. Dit instituut zal in de Europese Gemeenschap van grote betekenis zijn bij de bestrijding van de georganiseerde internationale criminaliteit.

De reorganisatie van de politie moet in 1993 haar beslag krijgen. De grote inzet van korpsbeheerders en politiemensen heeft het mogelijk gemaakt dat in betrekkelijk korte tijd al veel is bereikt.

Toename van de criminaliteit leidt tot steeds meer overlast voor de burger en gevoelens van onveiligheid. Vooral de stijging van het aantal geweldsdelicten baart zorg. Bij alle aandacht voor de preventie blijft beschikbaarheid van voldoende cellen noodzakelijk. Daarom zal de capaciteit van het gevangeniswezen nog eens extra worden verbeterd en uitgebreid.

Met het proces van vernieuwing van de bestuurlijke organisatie wordt goede voortgang geboekt. Een essentieel onderdeel daarvan vormt een omvangrijk pakket voorstellen voor decentralisatie van taken, verantwoordelijkheden en financiële middelen. Met de gemeenten is daarover inmiddels overeenstemming bereikt.

Op het terrein van de volkshuisvesting krijgen decentralisatie en bestuurlijke vernieuwing verder gestalte. Zo zal een groot aantal gemeenten zijn inspanningen in regionale verbanden gaan bundelen. Verder worden de woningbouwcorporaties onafhankelijker van het Rijk en de gemeenten.

Decentralisatie is ook belangrijk om sociale vernieuwing bestuurlijk inhoud te geven. Bovendien is een aparte stimuleringswet in voorbereiding. De Rijksoverheid blijft impulsen geven aan vernieuwing en kwaliteitsverbetering van het welzijnswerk. De gemeenten geven samen met maatschappelijke organisaties en andere betrokkenen invulling aan de sociale vernieuwing.

Veel vrijwilligers zorgen voor een grote betrokkenheid. Door een betere organisatie en afstemming zien ook jongeren vrijwilligerswerk steeds meer als een zinvolle uitdaging. In welzijnswerk en daarbuiten krijgt de sociale vernieuwing langzaam maar zeker vorm. Zo houdt de arbeidsbemiddeling steeds meer rekening met individuele omstandigheden en zet mensen ertoe aan zich zelf in te spannen; in de gezondheidszorg krijgt eigen verantwoordelijkheid een plaats; onderwijs en volwasseneneducatie bieden niet alleen kansen, maar men wordt er ook op aangesproken deze te benutten.

Sociale zekerheid en voorzieningen beschermen niet alleen mensen, maar stimuleren ook, waar mogelijk, tot werk of andere activiteit.

1993 is in Europa uitgeroepen tot het Jaar van de Ouderen. In een speciaal op te richten Nationaal Comité zullen jong en oud samen activiteiten ontplooiën om de belangrijke rol van ouderen in onze maatschappij te onderstrepen.

In ons land bestaat brede overeenstemming over de wenselijkheid van een goede gezondheidszorg die voor ieder toegankelijk en betaalbaar blijft. Individuele beroepsbeoefenaars, instellingen en verzekeraars, en ook de burgers dienen eigen verantwoordelijkheden te krijgen en te nemen. Nu investeren in bestuurlijke en financiële vernieuwing betekent op iets langer zicht voldoende ruimte voor zorgvernieuwing, voor uitbreiding waar nodig en voor een stevig draagvlak. Dat is te meer geboden, gegeven de druk die voortvloeit uit de toenemende vergrijzing en uit ontwikkelingen in de medische technologie zelf. Adviezen van de Gezondheidsraad en van de Commissie-Dunning zullen nu in praktijk gebracht moeten worden.

Daarop zal het komend jaar het overleg, ook met u, volksvertegenwoordigers, in het bijzonder gericht zijn. Zo wil de regering bevorderen dat er bewust keuzen worden gemaakt in de gezondheidszorg. De groei in de vraag noopt ertoe meer nadruk te leggen op preventie, doelmatigheid en op de eigen verantwoordelijkheid van alle betrokkenen. Het bewust kiezen vraagt ook om inhoudelijke verdieping van het publieke debat over ethische vraagstukken in de zorg.

De bereidheid en de wil om te investeren in de toekomst zal ook tot uitdrukking worden gebracht op het gebied van de cultuur: in de zorg voor het cultureel erfgoed en in de ondersteuning van de actuele kunst- en cultuurbeoefening. Bij alle aandacht voor de materiële aspecten van het bestaan, is het voor onze samenleving van vitaal belang ook oog te hebben voor de culturele waarden. De verruiming van het voorstellings- en inlevingsvermogen van kinderen door het lezen van boeken is daarbij evenzeer van betekenis als de confrontatie met de hoogtepunten van de cultuurschepping, bijvoorbeeld in onze musea.

Binnen het budget voor cultuur zal extra aandacht worden geschonken aan architectuur, vormgeving en film: uitingen waarvan grote delen van de bevolking bijna dagelijks kennis nemen.

In het Structuurschema Groene Ruimte worden voorstellen gedaan voor een beter geïntegreerde aanpak van het natuur- en landbouwbeleid. Teneinde sneller over financiële middelen te beschikken om het landelijk gebied zo groen mogelijk te houden en waardevolle natuurgebieden te beschermen, wordt gewerkt aan het oprichten van een Groenfonds.

Een effectief landbouwmilieubeleid vereist een breed draagvlak. Daarom is het verheugend dat agrariërs steeds meer bereid blijken hun verantwoordelijkheid te nemen. Budgetbeheersing en handelspolitieke redenen hebben een aanpassing van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid noodzakelijk gemaakt. Daarbij blijft een redelijke inkomensontwikkeling mogelijk voor hen die in de landbouw werken, terwijl tegelijk een belangrijke bijdrage aan een succesvolle afsluiting van de wereldhandelsbesprekingen is geleverd.

Milieu en ontwikkeling was het thema dat honderd tachtig landen, arm en rijk, enkele maanden geleden bijeenbracht in Rio de Janeiro. Uitdrukkelijk is daar de samenhang tussen het milieuvraagstuk en ontwikkeling vastgelegd; duurzame groei. De rijke landen moeten daarom zoeken naar andere vormen van produktie en consumptie. Tevens moeten financiële middelen en technieken beschikbaar komen voor de armere landen, opdat daar bij de bestrijding van armoede en de groei naar welvaart met het milieu rekening gehouden gaat worden. Ook voor ons land is duurzame ontwikkeling geen vrijblijvende opdracht. Wij zullen ons aandeel in de wereldwijde belasting van het milieu moeten verminderen.

Intussen wordt door bedrijven, burgers en overheid al hard gewerkt om de kwaliteit van het milieu te verbeteren. Producenten accepteren hun eigen verantwoordelijkheid door produkten in het afvalstadium terug te nemen en overbodige verpakkingen terug te dringen. Steeds meer vindt gescheiden inzameling van afval plaats. Op korte termijn zullen de eerste produkten voorzien van een milieukeur verschijnen, en zal een logo worden ingevoerd voor klein chemisch afval. Zo kan de consument rekening houden met milieuaspecten en zelf zijn bijdrage leveren.

De bestuurlijke en financiële situatie in de Nederlandse Antillen en Aruba baart zorg. De Koninkrijksregering is van oordeel dat bij de aanpak daarvan de rijksoverheden moeten samenwerken. Veel wordt geleverd van de regeringen van de Nederlandse Antillen en van Aruba om wezenlijke en blijvende verbeteringen tot stand te brengen. Het beleid van Nederland is erop gericht deze inspanningen te steunen.

Leden van de Staten-Generaal,

Internationaal zijn de politieke en economische ontwikkelingen zorgelijk. Dat verscherpt in ons land de noodzaak tot gezamenlijke beleidsinspanningen. Alleen dan kunnen wij de uitdagingen aan waarvoor Nederland zich gesteld ziet.

Van harte wens ik u toe dat Gods zegen op uw werk rust.

**Hoofdpunten van het Regeringsbeleid 1993
waarin opgenomen de beleidsvoornemens
van het kabinet voor 1993**

Rijksvoorlichtingsdienst
Directie voorlichting van het ministerie van Financiën

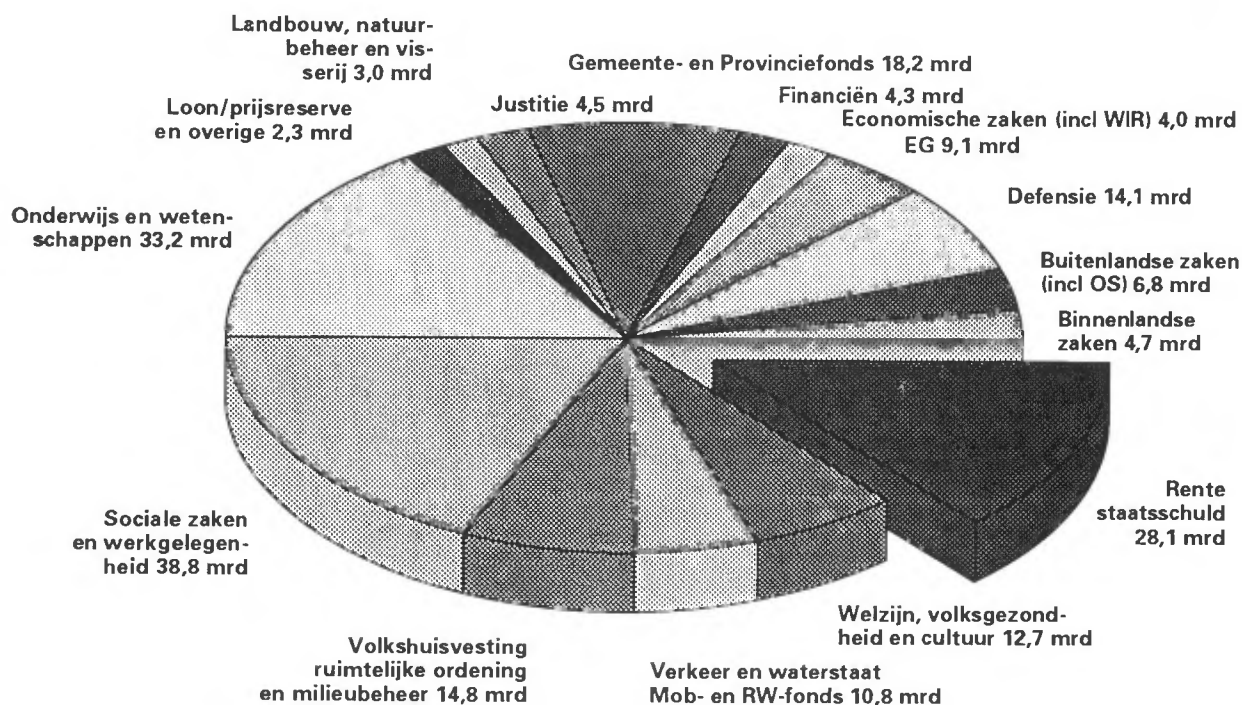
Uitgave: Sdu Uitgeverij Plantijnstraat, 's-Gravenhage
15 september 1992

Troonrede	
Deel A. Samenvatting Miljoenennota	1
Deel B. Samenvatting Begrotingshoofdstukken	22
I en II Huis der Koningin, Hoge Colleges van Staat	23
III Algemene Zaken	24
IV Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken	25
V Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking	27
VI Justitie	31
VII Binnenlandse Zaken	37
VIII Onderwijs en Wetenschappen	41
IXA Nationale Schuld	46
IXB Financiën	48
X Defensie	51
XI Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	55
XII Verkeer en Waterstaat	61
XIII Economische Zaken	67
XIV Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	70
XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid	74
XVI Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur	82
Lijst van gebruikte termen en hun betekenis	87
Trefwoordenregister	96

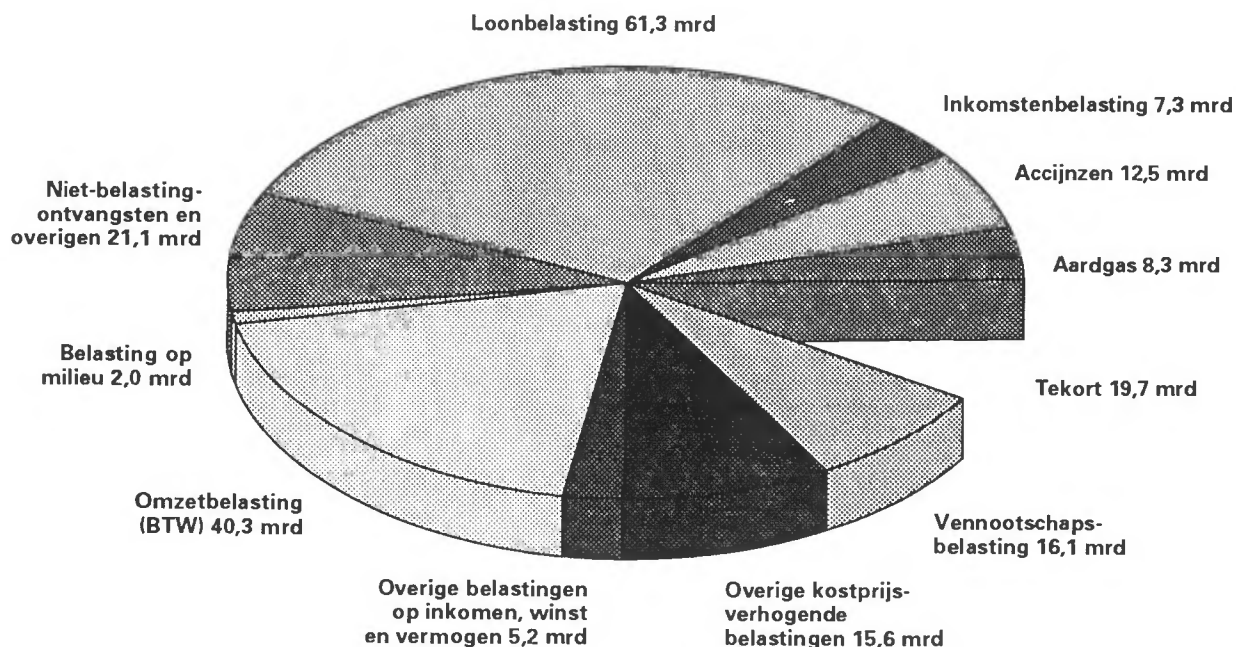
Deel A

Samenvatting van de Miljoenennota

UITGAVEN VAN HET RIJK IN 1993: 209,4 miljard

ONTVANGSTEN VAN HET RIJK IN 1993: 189,7 miljard

Hoofdpijnen van het financieel-economisch beleid

Inleiding

Het beleid, gericht op herstel van evenwicht in de overheidsfinanciën, versterking van de structuur van de Nederlandse economie en verhoging van de arbeidsdeelname, wordt tijdens het resterende deel van deze kabinetsperiode voortgezet.

Terwijl de tekenen van conjunctureel herstel in de Verenigde Staten nog zeer aarzelend zijn, gaat de economische stagnatie in het Verenigd Koninkrijk onverminderd door. Het groeitempo in Duitsland en Japan is sterker teruggelopen dan voorzien. Voor ons land is deze ontwikkeling niet gunstig. Nederland betaalt een prijs voor de hardnekkige internationale economische inzinking en het langer uitblijven van herstel. Deze moeilijke omstandigheden geven des te meer aanleiding om vast te houden aan de uitgezette koers voor het financieel-economisch beleid op middellange termijn, mede met het oog op de toekomst van de werkgelegenheid en de betaalbaarheid van waardevolle collectieve en sociale voorzieningen.

Mede onder invloed van de zwakkere internationale conjunctuur en de stijging van de reële arbeidskosten dreigt het uitkeringsvolume weer sneller te gaan toenemen dan de groei van de werkgelegenheid; deze ontwikkeling weerspiegelt zich in een verslechtering van de verhouding inactieven/actieven.

Het bewerkstelligen van een keer ten goede op dit terrein is een cruciale beleidsopgave. De maatregelen met betrekking tot de terugdringing van het ziekteverzuim en het beroep op de arbeidsongeschiktheidsregelingen zijn hierop toegesneden. De eerste, voorlopige signalen zijn hoopgevend. Daarnaast noodzaakt de geraamde verslechtering van de verhouding inactieven/actieven de regering de opwaartse druk op de arbeidskosten zoveel mogelijk te beperken. Met het oog daarop wordt onder meer de zogenaamde koppeling beperkt.

Nederland is één van de weinige landen die er thans in slagen voortgang te blijven boeken met de zo noodzakelijke gezondmaking van de overheidsfinanciën: in overeenstemming met het bij regeerakkoord afgesproken tijdschema wordt het financieringstekort teruggebracht. Deze positieve ontwikkelingen zijn mogelijk gemaakt door een even noodzakelijke als stringente beheersing van de uitgaven en door bezuinigingen die even moeilijk als onontkoombaar waren en zijn. Het één kan niet zonder het ander.

Ondanks de tegenvallende internationale economie ontwikkelt de werkgelegenheid in ons land zich gunstiger dan werd verwacht. Ook in dat opzicht steekt Nederland internationaal gezien niet slecht af. Door deze werkgelegenheids groei lijkt realisatie van de doelstelling uit het regeerakkoord (400 000 meer mensen aan het werk in deze kabinetsperiode) binnen bereik te komen. Het groeitempo verloopt naar raming in 1992 wel trager (74 000 personen; 20 000 arbeidsjaren). Dit wordt veroorzaakt door ontwikkelingen in de internationale economie, maar ook structurele zwakheden in eigen land dragen hieraan bij. De verslechtering van de verhouding tussen de aantallen niet-werkenden en werkenden in 1993 die hiermee samenhangt, zal ook het komende jaar nog voluit onze inspanning vragen.

Rekening houdend met de aanzienlijke risico's en onzekerheden die de ontwikkelingen op internationaal economisch en monetair terrein met zich meebrengen, is het beleid van het kabinet erop gericht de positie van Nederland zoveel mogelijk te versterken. Daarbij is een aantal elementen van belang.

Ten eerste het geheel van belastingmaatregelen, premiestelling en inkomenspolitieke voorstellen. Het kabinet wil met de verlaging van het hoge BTW-tarief en het niet doorgaan van enkele eerder voorziene lastenverzwarende maatregelen de inflatie zoveel mogelijk afremmen. Door deze maatregelen blijft de belastingdruk in 1993 constant. Gevoegd bij een aantal extra maatregelen die het kabinet heeft getroffen, kan hierdoor, bij de huidige vooruitzichten, in 1993 voor de sociale minima in het algemeen koopkrachtbehoud worden bereikt. Ondanks handhaving van een aantal belastingverhogende maatregelen, die om beleidsmatige redenen noodzakelijk zijn en

waartoe het kabinet reeds eerder had besloten. Het kabinet scheidt aldus voorwaarden voor loonkostenmatiging. Deze genoemde maatregelen dragen daarmee bij aan de groei van de werkgelegenheid.

De inspanningen op het terrein van de werkgelegenheid moeten in de tweede plaats worden gezien in samenhang met het bredere scala van initiatieven gericht op economische structuurversterking. De afgelopen jaren is een veelzijdig beleid ingezet ter versterking van het functioneren van de arbeidsmarkt, met het oog op meer werk, een grotere arbeidsdeelname en minder beroep op de sociale zekerheid. Structuurversterking dwingt ook tot toenemende investeringen door overheid en private sector in economische infrastructuur, scholing, technologie, onderwijs en onderzoek. Structuurversterking vereist een voortdurend alert zijn op een concurrerend belastingstelsel. Hetzelfde geldt voor behoud van en zorg voor het milieu. Op elk van deze terreinen staat ons land voor forse opgaven. Zowel in nationaal als in internationaal opzicht.

Ook al vergt het inlopen van structurele achterstanden en onevenwichtigheden een lange adem, bemoedigend is dat op veel van deze terreinen nu sprake is van een opgaande lijn. Dit geldt voor de arbeidsmarkt (werkgelegenheid en arbeidsdeelname) en ook voor het evenwichtsherstel in de overheidsfinanciën (financieringstekort, overheidsschuld). Om die opgaande lijn voort te zetten, is de inzet en vasthoudendheid van alle betrokkenen noodzakelijk. Op dit moment voor het bestrijden van de inflatie, maar ook in meer algemene zin voor de wat langere termijn. Juist daarom is het overleg met de sociale partners over werkgelegenheid en inkomens in de nabije toekomst van belang. In dat licht is aan de Sociaal-Economische Raad (SER) advies gevraagd over het te voeren sociaal-economisch beleid om te komen tot een Economische en Monetaire Unie in Europa (EMU). Nu het Verdrag van Maastricht ter ratificatie voorligt en de interne markt per 1 januari 1993 grotendeels zal zijn voltooid, levert Europa een heel tastbare extra dimensie aan de financieel-economische uitdagingen voor 1993 en daarna.

De interne markt en de EMU vullen elkaar aan. De voltooiing van de interne markt is een basis voor de EMU en omgekeerd draagt een monetaire unie met een stabiel prijsklimaat en vaste wisselkoersen bij aan het goed functioneren van de interne markt. De EMU moet uiteindelijk leiden tot één gemeenschappelijke munt: de Ecu. Dit betekent voor het bedrijfsleven minder koersrisico's en lagere kosten. Ook voor particulieren zijn vaste wisselkoersen en één munt handiger en goedkoper.

Om te voorkomen dat het communautaire monetaire beleid wordt doorkruist door onevenwichtigheden in de lidstaten, worden aan het budgettaire beleid in de lidstaten enkele randvoorwaarden gesteld. Deze randvoorwaarden hebben betrekking op het tekort en de schuld van de overheid. Overigens behouden de lidstaten binnen deze randvoorwaarden alle ruimte om zelf vorm te geven aan hun financieel-economisch beleid. Dat taken en bevoegdheden zoveel mogelijk op nationaal niveau blijven, vloeit voort uit het bij de EMU geldende subsidiariteitsbeginsel.

Nederland bevindt zich in een goede uitgangspositie om tijdig gereed te zijn voor de EMU (voor 1997-1999). In maart 1992 is door de Minister van Financiën het hiertoe opgestelde EMU-convergentieprogramma ingediend bij de Europese Commissie. Dit programma is door de Europese ministerraad voor financieel-economische zaken (Ecofin) op 13 juli 1992 besproken en positief beoordeeld. Om toetreding van Nederland tot de laatste EMU-fase mogelijk te maken, dient het beleid gericht te blijven op vermindering van onevenwichtigheden in de overheidsfinanciën. Dit als onderdeel van een samenhangend financieel-economisch beleid, waarin ook het functioneren van de economie een prominente plaats inneemt.

Conjuncturele ontwikkeling en structurele onevenwichtigheden

Na twee conjunctureel zwakke jaren in het OESO-gebied wordt voor 1993 een gematigd herstel verwacht. In 1992 zal de economische groei in de industriële landen naar verwachting voor het tweede achtereenvolgende jaar zeer beperkt blijven. Een conjuncturele opleving – aanvankelijk nog voorzien in de tweede helft van 1992 – is volgens de actuele inzichten niet eerder dan in de eerste helft van 1993 te verwachten.

Tabel 1. Kerngegevens OESO-landen

	Volume bruto binnenlands produkt (% jaarlijkse groei)				Werkloosheid (% beroepsbevolking)				Prijnsindex gezinsconsumptie (% jaarlijkse mutatie)			
	1990	1991	1992	1993	1990	1991	1992	1993	1990	1991	1992	1993
OESO	2,4	0,8	1½	2%	6,1	6,8	7½	7½	5,4	4,8	3%	3%
Verenigde Staten	0,8	-1,2	2	3¼	5,4	6,6	7½	7¼	5,5	4,3	3	3¼
Japan	5,2	4,4	1½	3	2,1	2,1	2¼	2¼	3,1	3,3	2	2¼
Europese Gemeenschap	2,9	1,4	1¼	2¼	8,4	8,7	9½	9%	5,4	4,8	4¼	4
West-Duitsland	4,7	3,4	1¼	2¼	4,9	4,3	4%	5½	2,7	3,4	3%	3½
Verenigd Koninkrijk	1,0	-2,2	-¼	2½	6,8	8,9	10½	10%	9,5	5,8	4	3%
Nederland	3,9	2,1	1%	2¼	7,6	7,1	7	7	2,5	3,9	3%	3%

Bron: Centraal Planbureau, Macro Economische Verkenning 1993

De Nederlandse economie maakt thans een zwakke periode door. Door het ongunstiger geworden internationale klimaat en onder invloed van (structureel) weinig dynamische binnenlandse bestedingen en weer toenemende reële loonkosten is de economische groei in 1992 teruggelopen. Toch presteert ons land in deze conjunctuurfase internationaal gezien, heel behoorlijk. De Nederlandse economie geeft bovendien een wat gelijkmatiger ontwikkeling te zien; de economische groei is wat minder ver teruggevallen dan elders en loopt naar verwachting volgend jaar gelijk op met de andere EG-landen. Door de goede prestaties op het terrein van de economische groei zijn ook de werkgelegenheid en de werkloosheid in Nederland relatief gunstig verlopen. De werkloosheid is in Nederland langer en in sterkere mate gedaald en zal naar verwachting pas volgend jaar (en dan nog licht) toenemen. Dit terwijl in de meeste andere industrielanden de werkloosheid reeds sinds 1991 een duidelijk stijgende lijn vertoont.

Op het terrein van de inflatie hebben we onze voorheen zo gunstige positie ten opzichte van de andere Europese partners moeten inruilen voor een prijsontwikkeling die nog maar net beneden het EG-gemiddelde uitkomt. De verhoging die zich in de Nederlandse prijsstijgingen heeft voorgedaan, is het gevolg van zowel buitenlandse als binnenlandse factoren. Vanuit de invoerprijzen, maar ook vanuit de loonkosten en de overheid is een opwaartse druk op de prijsstijgingen en dus ook de inflatie uitgegaan. De eerder besloten noodzakelijke beperking van de zeer fors gestegen subsidies aan de volkshuisvesting en aan het openbaar vervoer hebben in dit verband een vervellende, doch onvermijdelijke bijwerking. Ook in Duitsland is, sinds de eenwording, een versnelling van de inflatie opgetreden.

De vooruitzichten voor de inflatie zijn overigens met meer dan de gebruikelijke onzekerheden omgeven. Aan de huidige raming ligt de verwachting ten grondslag dat de dollarkoers zich in 1993 zal herstellen. De dollar vormt, zeker gezien de scherpe koersbewegingen van de afgelopen tijd, echter een zeer onzekere factor in de prognoses. Zo zou, indien het verwachte koersherstel van de dollar zich niet of slechts ten dele voordoet, via de ontwikkeling van de invoerprijzen een lagere inflatie kunnen resulteren dan in de Macro Economische Verkenning (MEV) 1993 van het Centraal Planbureau (CPB) wordt geraamd. In dat geval kan worden bezien of en in welke mate een vervroeging van de verhoging van de belastingvrije som van 1994 naar 1993, als onderdeel van de maatregelen gericht op koopkrachtbehoud voor de laagste inkomens, nog noodzakelijk is.

Uiteraard hebben de onzekerheden ook andere gevolgen. Bij een lagere dollarkoers zullen negatieve budgettaire effecten (aardgasbaten) optreden. Deze budgettaire risico's worden nog verder vergroot indien de buitenlandse conjunctuur tegenvalt. In dit licht heeft het kabinet het noodzakelijk geacht een extra, structurele ombuiging van 215 miljoen gulden in 1993 te realiseren.

Tabel 2. Economische kerncijfers; mutaties per jaar in %

	1990	1991	1992	1993
Reëel nationaal inkomen	4,6	2,0	1	2
Volume particuliere consumptie	3,9	3,3	1½	2
Volume bruto investeringen bedrijven (excl. woningen)	8,7	2,7	-¼	1
Uitvoervolume goederen (excl. energie)	5,6	4,9	3½	5½
Invoervolume goederen	5,1	3,9	1¼	4¼
Contractloonstijging marktsector	3,0	3,5	4½	4¼
Prijsindexcijfer gezinsconsumptie exclusief medische diensten	2,5	3,3	3%	3%
Werkgelegenheid (1 000 arbeidsjaren)	5005	5069	5089	5108
Werkgelegenheid (1 000 personen)	6282	6410	6485	6550
Reële arbeidskosten	1,7	1,9	1%	1%
Arbeidsproductiviteit	1,8	0,8	1½	2
Arbeidsinkomensquote (gecorrigeerd, niveau %)	79,1	80,4	81¼	81¼
Werkloosheid (1 000 personen)	346	319	300	305
Uitkeringsjaren (1 000)	3991	4025	4073	4110
Verhouding Inactieven/actieven	85,6	85,3	85,9	86,2
Lange rente (niveau, %)	9,0	8,8	8½	8¼
Overschot lopende rekening van de betalingsbalans (% BBP)	3,8	3,3	3½	4

Bron: Centraal Planbureau, Macro Economische Verkenning 1993

In 1993 komt volgens het CPB de contractloonstijging in bedrijven uit op 4¼%. Ofschoon dit iets onder de raming van 4½% in 1992 ligt, is dit aan de hoge kant. Mogelijk zal de tegenvallende conjunctuur de uitkomst nog iets lager doen zijn. In ieder geval blijft het kabinetsbeleid erop gericht om met het oog op de werkgelegenheid de loon- en prijsstijging zo beperkt mogelijk te houden. Temeer omdat een bovenmatige loonkostenstijging de concurrentiepositie van het bedrijfsleven doet verslechteren. De prognoses voor 1993 gaan uit van een sterke uitbreiding van de export, een matige groei van de binnenlandse bestedingen en een toenemend overschot op de lopende rekening. Dit maakt, gegeven de lage arbeidsdeelname en de nog steeds onevenwichtige overheidsfinanciën, de Nederlandse economie kwetsbaar voor een minder gunstig internationaal klimaat.

Het financieel-economisch beleid

Bij de elementen die voor de versterking van de positie van de Nederlandse economie van belang zijn, worden drie hoofdpunten onderscheiden. Het gaat hierbij allereerst om het geheel van maatregelen ter vergroting van de werkgelegenheid en verhoging van de arbeidsdeelname. Ten tweede gaat het om het weer in evenwicht brengen van onze overheidsfinanciën. En als derde hoofdpunt moeten de maatregelen ter verbetering van de economische en fysieke infrastructuur worden genoemd.

Op het terrein van de werkgelegenheid tekenen zich ontwikkelingen af die een breed gerichte actie van kabinet, werknemers en werkgevers noodzakelijk maken. De thans door het CPB voorziene verslechtering van de verhouding tussen de aantallen werkenden en niet-werkenden moet verder het hoofd worden geboden. Ook zal de inspanning gericht moeten zijn op een verlaging van de geraamde loonontwikkeling. De vergroting van de arbeidsdeelname heeft immers alleen kans van slagen bij een gematigde loonontwikkeling, ook in de private sector. Door de achterblijvende stijging

van het minimumloon wordt de vraag naar arbeid in dat segment van de arbeidsmarkt vergroot. Via een lagere lastendruk op arbeidsinkomen treedt bovendien loonkostenmatiging op en wordt het verschil tussen bruto loonkosten en netto inkomen (de zogenoemde wig) verkleind. Een hogere arbeidsdeelname is immers essentieel voor een verbreding van het economisch draagvlak en – via een verkleining van de wig – voor een vergroting en kwalitatieve verbetering van het arbeidsaanbod. Vergroting van de arbeidsparticipatie is niet een zaak van financiële prikkels alleen. Mensen moeten ook adequate vaardigheden en kennis bezitten om aan het arbeidsproces te kunnen deelnemen. Belangrijk is dat zij de mogelijkheden krijgen om zich deze eigen te maken. Heel gericht wordt de kwalitatieve verbetering van het arbeidsaanbod rond het minimumloon ter hand genomen via scholingsprogramma's, de Jeugdwerkgarantiewet en banenpools. Het doel daarvan is het vergroten van vaardigheden en het opdoen van werkervaring, waardoor de kansen op de reguliere arbeidsmarkt vergroot worden. Een verlaging van de wig, die bij ons nog hoog is in vergelijking met het concurrerend buitenland, is van groot belang voor de werking van de arbeidsmarkt.

Een specifiek vraagstuk vormt de positie van minder geschoolden op de arbeidsmarkt. De arbeidsparticipatie onder laag opgeleiden is verhoudingsgewijs zeer laag. Daartegenover staat een fors beroep op uitkeringen. Nederland neemt in dit opzicht een unieke plaats in. Daarbij bestaat in dit segment van de arbeidsmarkt een groot aantal moeilijk te vervullen vacatures. Naast de stimulans tot arbeidsdeelname spelen daarbij ook factoren als scholing en een sanctiebeleid een rol.

Voor het functioneren van de arbeidsmarkt is ook van belang de hoge mate van regulering. Regulering vindt zijn grond in een ook in internationaal opzicht goede sociale infrastructuur, maar dient daarbij ook voortdurend te worden getoetst op implicaties voor de flexibiliteit van de arbeidsmarkt.

Met de begroting 1993 wordt een verdere stap gezet op weg naar gezonde en evenwichtige overheidsfinanciën. Tevens wordt een bijdrage geleverd aan een meer evenwichtige samenstelling van de uitgaven. Er wordt ruimte vrijgemaakt voor extra overheidsinvesteringen en voor andere uitgaven die prioriteit hebben. Daarnaast blijft het beleid gericht op een verbetering van de doelmatigheid, onder meer door een intensivering van de fraudebestrijding.

Tabel 3. Enkele budgettaire kerngegevens; in % NI.

	1990	1991	1992	1993	1994
Financieringstekort Rijk	5,2%	4¼%	4¼%	3¾%	3¼%
(Tijdpad)	(5¼%)	(4¾%)	(4¼%)	(3¾%)	(3¼%)
Collectieve-lastendruk	52,3%	54,0%	53,6%	53,0%	52,9%
Staatsschuld	70,0%	70,9%	72,1%	72,1%	71,4%
Rentelasten	5,1%	5,3%	5,4%	5,3%	5,3%

Het financieringstekort van het Rijk daalt conform het vastgestelde tijdschema. Dit draagt ertoe bij dat de staatsschuldquote van 1992 op 1993 zal kunnen stabiliseren. Volgens de huidige inzichten kan deze daarna gaan dalen. Aan een ontwikkeling van vele jaren waarin de schuldquote steeds toenam, komt dan een eind. Zowel het niveau als de ontwikkeling daarvan beklemtonen het knellende karakter van de rente-uitgaven, zelfs bij de tekortvermindering zoals afgesproken in het regeerakkoord. Het bedrag dat aan rentelasten wordt uitgegeven is thans groter dan het financieringstekort. Hieruit blijkt dat de ruimte die in het verleden door tekortvergroting is gecreëerd voor extra uitgaven, uiteindelijk meer dan teniet wordt gedaan door de rentelasten.

Voor beheersing van de rentelasten bestaat slechts één recept: minder lenen. Voortzetting van het in het Regeerakkoord overeengekomen tekorttijdpad is dan ook onverkort een beleidsprioriteit.

Om aan de budgettaire randvoorwaarden te kunnen voldoen én om een aantal beleidsprioriteiten in de begroting te kunnen inpassen, heeft het kabinet tot extra uitgavenbeperkende maatregelen besloten (1,4 miljard in 1993 en 2,3 miljard in 1994). Voorts heeft het kabinet de nog niet ingevulde bezuinigingen en uitgavenbeperkingen uit de Miljoenennota 1992 (1993: 1,4 miljard, 1994: 1,0 miljard) met concrete maatregelen ingevuld. Daarbij is tegelijk aan bepaalde knelpunten extra aandacht besteed, zoals politie, justitie, arbeidsvoorwaarden onderwijspersoneel, vredesoperaties, internationaal milieubeleid en hulp aan het GOS.

Voor 1993 en de jaren daarna vormt de bestrijding van 'sociale en fiscale fraude' een belangrijk aandachtspunt. In de eerste plaats dient de sociale en fiscale regelgeving zo weinig mogelijk fraudegevoelige elementen te bevatten. Het heroverwegingsonderzoek naar de fraudegevoelige elementen in de sociale zekerheidswetgeving zal begin 1993 worden afgerond. In de tweede plaats moeten de uitvoeringsinstanties zodanig (kunnen) controleren dat de rechtmatigheid van de heffing of uitkering beter kan worden vastgesteld. De mogelijkheden tot gegevensuitwisseling worden daarom verbeterd, het uitwisselen van gegevens wordt geïntensiveerd en de controle (gemeenten, Belastingdienst) wordt uitgebreid. In de derde plaats mag fraude nooit lonend zijn. Naast het terugvorderen van het gefraudeerde bedrag moet altijd een zodanige handhavingsactie volgen dat verwacht mag worden dat herhaling achterwege blijft. De capaciteit van het Openbare Ministerie en de rechterlijke macht wordt daartoe uitgebreid.

Het derde hoofdpunt voor de versterking van de positie van de Nederlandse economie betreft het beleid om de investeringen in de economische en fysieke infrastructuur te stimuleren. Dat gebeurt in de eerste plaats door binnen de begroting extra gelden vrij te maken; 110 miljoen gulden in 1992 en – naar huidige raming – 470 miljoen gulden in 1994. Dit komt bovenop de in de Voorjaarsnota 1992 gereserveerde gasbatenmeevaller van 179 miljoen gulden voor medefinanciering van gemeentelijke projecten. Het gaat dus steeds om extra aardgasinkomsten. In 1993 wordt een impuls van 50 miljoen gulden structureel aan het Gemeentefonds toegevoegd. Deze middelen zullen worden aangewend voor kabinetsprioriteiten (waaronder investeringen). Investeringsuitgaven zijn waar mogelijk gespaard bij de bezuinigingen en uitgaven beperkingen (Verkeer en Waterstaat, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer). Voorts treft het kabinet budgettaire voorzieningen voor de langere termijn door in 1993 het Aardgasbatenfonds in te stellen dat gevoed zal worden met inkomsten uit extra gasexport en andere daarvoor aangewezen gasinkomsten. Door bij de besteding van deze gelden ook particuliere investeerders en andere overheden te betrekken, kan de investeringsimpuls nog worden versterkt. In het in 1994 in te stellen Infrastructuurfonds worden de investeringsuitgaven ten behoeve van verkeers- en vervoersinfrastructuur van Verkeer en Waterstaat, het Rijkswegenfonds en het Mobiliteitsfonds gebundeld om de slagkracht op dit beleidsterrein nog verder te versterken. Al met al is het hierdoor mogelijk het aandeel van de overheidsinvesteringen in het nationale inkomen na een jarenlange daling weer te doen toenemen.

Economische ontwikkelingen en uitdagingen

Nu aan de politieke tweedeling tussen oost en west die de wereld zo lang heeft gedomineerd, een einde is gekomen dienen zich in de wereldeconomie tegelijk enorme uitdagingen aan. Er komt perspectief op werkelijke ontwikkeling van de arme landen, nu het schuldenprobleem stap voor stap beheersbaar wordt en de cruciale betekenis van goed functionerende markten en grootschalige investeringen in mensen (armoedebestrijding, onderwijs, gezondheidszorg, politieke hervorming) steeds breder wordt onderkend. En er groeit overeenstemming over het feit dat ontwikkeling en milieubehoud samen moeten gaan.

Nederland kan op deze terreinen internationaal een stimulerende rol spelen. Voor een wat minder groot land is dat een hele opgave, die vergt dat de eigen mogelijkheden goed worden uitgebuit. Meedenken op internationaal niveau vergt vindingrijkheid in eigen land (vooraanstaande milieutechnologie, moderne economische

ordering). Meedoen op internationaal niveau vergt een stevig financieel draagvlak (hoge arbeidsdeelneming, evenwichtige overheidsfinanciën). Zo zijn de nationale en internationale uitdagingen voor Nederland de komende jaren nauw met elkaar verbonden, ook in verband met de Europese integratie.

Ontwikkeling en milieubehoud moeten niet alleen samen gaan, maar kunnen dat ook. Essentieel voor milieubehoud is niet zozeer dat we minder produceren, maar dat we anders produceren. Belangrijke elementen daarbij zijn: schonere technologie, bescherming van het tropisch regenwoud, gebruik van alternatieve energie en landbouw met natuurbewoud.

Voor een doortastend milieubeleid staan diverse instrumenten ter beschikking. De precieze keuze van een instrument hangt af van de situatie waarin het wordt ingezet. Behalve directe regulering zijn afspraken (convenanten) met industriële bedrijven of in de landbouw goede instrumenten.

Deze financiële instrumenten zijn bij uitstek geschikt om de externe kosten van milieuvervuiling in de kostprijs mee te nemen, waardoor ook een gedragswijziging kan worden bereikt. Daarmee zijn deze instrumenten een voortdurende prikkel om te zoeken naar schonere produktiemethoden en -technieken. Inzet van marktconforme instrumenten past ook goed in de versterking van de dynamiek van de marktsector, terwijl tegelijk een meer duurzame ontwikkeling wordt bevorderd.

Het verleggen van de accenten in onze huidige produktie, die vaak ten koste gaat van het milieu, naar een nieuwe samenhang tussen economie en milieu is een proces van lange adem. Maar we moeten er wel vandaag mee beginnen.

Op mondiaal niveau betekent dit allereerst de armoedebestrijding. Alleen een gezonde en voldoende draagkrachtige bevolking kan zich een milieu-vriendelijke economische ontwikkeling veroorloven. Daarnaast zijn noodzakelijk: onderzoek naar en ontwikkeling van nieuwe technologieën; beheersing van de bevolkingstoename; onderwijs en niet in het minst een stabiele macro-economische omgeving zonder protectionisme.

De milieuoferentie in Rio de Janeiro heeft duidelijk gemaakt dat de noodzakelijke beleidswijzigingen op wereldschaal helaas moeizaam op gang komen. Nederland heeft zich sterk gemaakt voor een toename van de internationale milieu-inspanningen en blijft dat doen.

Om de uitdagingen ten aanzien van milieubehoud en economische ontwikkeling het hoofd te bieden zijn in grote delen van de wereld omvangrijke investeringen nodig. Aan deze mondiale vraag naar kapitaal dient het macro-economische beleid van de geïndustrialiseerde wereld ruimte te geven. Op dit moment lenen de industrielanden in de Groep van Zeven (met uitzondering van Japan) per saldo op de internationale kapitaalmarkt. Zij zouden – zoals bijvoorbeeld Nederland – juist kapitaal moeten aanbieden en daarmee recht doen aan hun ver gevorderde ontwikkeling. In de toekomst zal het economisch beleid in de meer ontwikkelde landen gericht moeten zijn op minder lenen en consumeren en meer sparen. Dit betekent in veel landen het terugdringen van overheidstekorten en het stimuleren van particuliere besparingen.

Behalve samenwerking in de vorm van financiële ondersteuning, investeringen, hulp bij herstructurering en overdracht van kennis en technologie, is het van groot belang dat de zich ontwikkelende landen volwaardig kunnen deelnemen aan het mondiale economische verkeer. Naast hulp moet de nadruk meer op handel komen te liggen.

In West-Europa is inmiddels het proces van economische en monetaire integratie in een beslissende fase gekomen.

Op 1 januari 1993 zal de interne markt van de Europese Gemeenschap vrijwel geheel voltooid zijn. Een markt die, met zo'n 350 miljoen consumenten, tot de grootste ter wereld zal behoren.

Het te voeren fiscaal beleid kan niet geïsoleerd worden bezien. Door het wegvallen van de belastinggrenzen wordt een voortgaande ontwikkeling van integratie en

mobiliteit gemarkeerd. De aanzienlijk toegenomen mobiliteit van kapitaal is mede mogelijk gemaakt door de liberalisatie van het kapitaalverkeer en een vooruitlopen op de interne markt. Voor wat betreft de mobiliteit van personen en ondernemingen kan ervan uit worden gegaan dat de keuze voor de plaats waar mensen willen wonen en werken steeds minder door historie of nationaliteit worden bepaald. Financiële en daarmee fiscale aspecten winnen daardoor aan belang. In dit perspectief zal de komende jaren de herziening op het Nederlandse belastingstelsel moeten worden voortgezet. Ook zal in de komende periode de milieucomponent op een evenwichtige manier een plaats dienen te krijgen in het belastingstelsel.

Bij fraudebestrijding kan iedere opgespoorde fraudeguld een bijdrage leveren aan de verdere gezondmaking van de overheidsfinanciën en ruimte creëren voor tariefverlaging. Alleen al om die reden zal op de ingeslagen weg daadkrachtig moeten worden voortgegaan. Het beteugelen van fraude is ook een argument voor verdergaande vereenvoudiging. Het terugdringen van fiscale bureaucratie door eenvoudige regelgeving kan, net als verlaging van de tarieven, de acceptatie van belastingen vergroten. De menskracht die niet langer nodig is om nodeloos ingewikkelde regels uit te voeren kan worden ingezet om de fraudebestrijding te verbeteren.

Het is duidelijk dat er geen simpele en snel begaanbare wegen bij fiscale vereenvoudiging zijn. De weg die het kabinet voor ogen staat is daarom niet gericht op snel c.q. te weinig overwogen resultaat. Het voornemen is dan ook om in 1993 deze discussie verder te voeren en daartoe bouwstenen en analyses aan te dragen. Aan de hand van de meningsvorming over die bouwstenen zullen dan meer concrete voorstellen kunnen worden ontwikkeld.

Het budgettaire beeld 1993

Inleiding

In de begroting 1993 heeft het kabinet op een aantal terreinen belangrijke stappen gezet. Onder meer heeft het kabinet voorgesteld per 1 oktober 1992 het algemene BTW-tarief van 18,5% naar 17,5% te verlagen, een daling die gewenst is met het oog op een gematigde loon- en prijsontwikkeling. Het totale beleid van het kabinet draagt ertoe bij dat bij de huidige macro-economische vooruitzichten in 1993 in het algemeen koopkrachtbehoud resulteert voor de sociale minima. De beleidsintensivering en belastingverlaging zijn mogelijk binnen de randvoorwaarden die in het regeerakkoord zijn gesteld aan de ontwikkeling van het financieringstekort en van de collectieve-lastendruk.

Tabel 4. Budgettair overzicht 1990–1994; in % NI

	1990	1991	1992	1993	1994
Financieringstekort	5,2%	4¼%	4¼%	3¾%	3¼%
Collectieve-lastendruk	52,3%	54,0 %	53,6 %	53,0 %	52,9 %
Rijksuitgavenquote	41,4%	42,0 %	41,1 %	40,0 %	37,1 %
Collectieve-uitgavenquote	63,9%	64,0 %	63,5 %	62,4 %	61,4 %
Staatsschuldquote	70,0%	70,9 %	72,1 %	72,1 %	71,4 %

Het financieringstekort van het Rijk komt in 1992, 1993 en 1994 uit op de in het regeerakkoord afgesproken norm. Het tekort daalt daarmee volgens het tijdspad met 0,5% NI per jaar van 1992 op 1994. Deze daling van het financieringstekort maakt het mogelijk dat de staatsschuldquote van 1993 op 1994 gaat dalen. Daarmee wordt een noodzakelijk omslagpunt bereikt.

De collectieve-lastendruk wordt thans voor 1992 geraamd op 53,6%. Daarmee wordt nog net voldaan aan de in het regeerakkoord afgesproken randvoorwaarde. In 1993 daalt de collectieve-lastendruk volgens de huidige inzichten naar 53,0% NI en daarna verder tot 52,9% NI in 1994. Daarmee komt de collectieve-lastendruk in deze jaren duidelijk onder de plafondwaarde van 53,6% NI.

In het geheel van maatregelen op het terrein van de belastingen, premiestelling en inkomenssfeer heeft het kabinet voor 1993 een pakket samengesteld waarmee een zo goed mogelijke bijdrage wordt geleverd aan bevordering van de werkgelegenheid en vermindering van inflatie.

Het gaat daarbij om de volgende voorstellen:

- verlaging van het algemene BTW-tarief met 1% per 1-10-1992;
- verhoging van het minimumloon en uitkeringen met 2,5%;
- beperking van de inflatiecorrectie op de schijflengten in de loon- en inkomstenbelasting tot 2,5%;
- beperking van de nominale ZFW-premie tot f 185;
- een beperking van de nominale AWBZ-premie tot f 133 en vaststelling procentuele AWBZ-premie op 7,45%;
- beperking van de voorgenomen verhoging van de indirecte belastingen, in het kader van de EG-harmonisatie, van 230 miljoen gulden uit de Miljoenennota 1992 tot 105 miljoen gulden;
- geen verhoging van het belastingtarief in de eerste schijf;
- eventueel vervroegen van de voor 1994 voorziene verhoging van de belastingvrije som met f 89, bovenop de al eerder ingezette verhoging van f 340.

Met deze maatregelen kan in 1993 voor de sociale minima in het algemeen koopkrachtbehoud worden bereikt.

Tabel 5. Uitgavenprioriteiten Miljoenennota 1993; in miljoenen

	1993	1994
Interne veiligheid	80	80
Celcapaciteit	57	69
Onderwijs	210	260
Vredesoperaties	61	61
Internationaal milieu	50	50
Hulp aan GOS-republieken	100	100
Impuls voor gemeenten	50	50
Infrastructuur	200	220
Investerings (gas)		470
Totaal	808	1 360

In het regeerakkoord is de interne veiligheid genoemd als een van de prioriteiten van het kabinet. Daarbij gaat het voornamelijk om politie, rechtspraak, delinquentenzorg en reclassering. In de begroting 1993 heeft het kabinet een bedrag van in totaal 80 miljoen gulden beschikbaar gesteld aan Binnenlandse Zaken en Justitie. Dit bedrag is gebruikt voor het ontzien van de interne veiligheid bij de invulling van de ombuigingen op deze hoofdstukken. De gewijzigde internationale veiligheidssituatie maakt het mogelijk dit bedrag te compenseren op de Defensie-begroting.

In verband met het grote gebrek aan celcapaciteit – waardoor een groot aantal verdachten in de afgelopen jaren niet kon worden ingesloten – heeft het kabinet besloten deze capaciteit uit te breiden, bovenop de uitbreidingen die reeds waren voorzien. Er is 43,5 miljoen gulden in 1993 en 55 miljoen gulden in 1994 vrijgemaakt voor de exploitatie van 600 extra gevangencellen en 60 extra plaatsen in jeugdinrichtingen. De reeds aangekondigde noodcapaciteit in 1992 zal binnen de totale 600 extra plaatsen een structureel karakter krijgen.

Aan het onderwijs wordt in totaal 210 miljoen gulden in 1993 en structureel 260 miljoen gulden extra toegekend. Deze bedragen zijn als volgt opgebouwd. Mede ten behoeve van het bekorten van de wachtlijsten voor de basiseducatie van met name (voormalige) asielzoekers en gelet op de knelpunten in het onderwijs, wordt een extra bedrag van 100 miljoen gulden beschikbaar gesteld. Hiervan komt 97,7 miljoen gulden ten gunste van de begroting van Onderwijs en Wetenschappen en 2,3 miljoen gulden ten gunste van de begroting van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Deze bedragen worden gedekt door een bijdrage vanuit de begroting van Ontwikkelingssamenwerking. Voorts wordt 110 miljoen gulden in 1993 (160 miljoen gulden structureel) beschikbaar gesteld voor de knelpunten in de personeelsvoorziening. Aan een deel van deze bedragen is de voorwaarde verbonden dat over versoering van de bestaande wachtgeldregelingen voor het onderwijs overeenstemming wordt bereikt met de vakcentrales voor onderwijspersoneel. Deze versoering is noodzakelijk om ook binnen de begroting van Onderwijs en Wetenschappen middelen vrij te maken voor de knelpunten in de personeelsvoorziening in het onderwijs.

De uitgaven voor vredesoperaties nemen aanzienlijk toe, vooral door de operaties in het voormalige Joegoslavië en in Cambodja. Nadere prioriteitsstelling heeft geleid tot het besluit uit de begroting voor Ontwikkelingssamenwerking structureel 61 miljoen gulden ter beschikking te stellen aan Defensie voor de medefinanciering van VN-vredesoperaties in ontwikkelingslanden (zogenoemde DAC-landen).

Zoals gemeld in de nota Buitenlanduitgaven wordt er vanaf 1993 50 miljoen gulden extra uitgetrokken voor milieubeleid in ontwikkelingslanden. Daartoe is besloten in het kader van de milieuconferentie UNCED '92 in Rio de Janeiro. Deze uitgavenprioriteit wordt gedekt door een herschikking binnen het OS-plafond. Voorts ligt het in de bedoeling stapsgewijs toe te werken naar het beschikbaar komen van nieuwe en extra middelen voor de internationale uitvoering van de doelstellingen van het Nederlandse milieubeleid.

Ten behoeve van hulp aan de GOS-republieken wordt vanaf 1993 100 miljoen gulden beschikbaar gesteld. Vanwege de relatie met de gewijzigde internationale veiligheids-

situatie wordt dit bedrag grotendeels gecompenseerd op de begroting van Defensie. Voorts wordt een deel van de hulpuitgaven aan het GOS onder het OS-plafond gebracht.

In het kader van het bestuursakkoord met de Vereniging voor Nederlandse Gemeenten wordt met ingang van 1993 een bedrag van 50 miljoen gulden toegevoegd aan het Gemeentefonds. Deze impuls zal worden besteed aan kabinetsprioriteiten zoals milieu, sociale vernieuwing en investeringen in infrastructuur.

Aan Verkeer en Waterstaat is ten behoeve van infrastructuur 196 miljoen gulden in 1993 en 216 miljoen gulden met ingang van 1994 toegekend. In 1993 en 1994 wordt dit bedrag grotendeels gebruikt om de investeringen te ontzien bij de invulling van de taakstellingen. In de jaren daarna worden deze middelen aangewend om de stijging in de kosten van het Structuurschema Verkeer en Vervoer (SVV) te dekken. Daarnaast krijgt VROM vanaf 1993 4 miljoen gulden ter compensatie van de ombuigingstaakstelling voor het JR120-programma. Deze extra gelden voor infrastructuur worden gedekt door het beëindigen van de fiscale compensatie voor het wegvervoer.

Tot slot zijn gasbaten uit extra export, naar huidige raming 470 miljoen gulden in 1994, gereserveerd voor extra investeringen in infrastructuur. Voor zover de nog voor 1992 resterende gereserveerde gasbaten (totaal 110 miljoen gulden) niet in dit jaar voor investeringen kunnen worden aangewend, zullen deze middelen in 1993 via het op te richten Aardgasbatenfonds voor extra investeringen in infrastructuur kunnen worden ingezet.

Voorts zal een Groenfonds worden opgericht. Dankzij de oprichting van dit fonds, dat geld kan lenen indien de provincies rentebetaling en aflossing garanderen en dankzij herschikking binnen de rijksbegroting, kan het Natuurbeleidsplan versneld worden uitgevoerd. Deze versnelling betekent dat belangrijke natuurontwikkelingsprojecten en recreatieprojecten eerder gerealiseerd zullen worden, overigens zonder verhoging van de rijksuitgaven.

Het kabinet heeft zich, mede op verzoek van de UNHCR beraden over de mogelijkheden voor *humanitaire hulpverlening aan het voormalige Joegoslavië*. Een plan van aanpak, mede gebaseerd op de bevindingen van de ambtelijke missie die in de laatste week van augustus een bezoek aan Kroatië heeft gebracht, zal op zeer korte termijn aan de Tweede Kamer worden gezonden. Daarin komen ook de budgettaire aspecten van dit plan van aanpak aan de orde.

Ter invulling van de ombuigingen bij Justitie worden, naast enkele andere maatregelen, de automatiseringsprojecten voor de rechtshandhaving getemporeerd. Tevens worden de extra gelden aangewend die in het kader van de uitgavenprioriteiten ter beschikking zijn gesteld, om de interne veiligheid bij ombuigingen te ontzien.

Bij Binnenlandse Zaken worden eveneens de extra middelen in het kader van de uitgavenprioriteiten ingezet om de interne veiligheid te ontzien bij de ombuigingen. Voorts wordt een aantal kleine maatregelen genomen en wordt een deel van de prijsbijstelling niet uitgekeerd.

Bij het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen worden diverse maatregelen genomen om de ombuiging van 601 miljoen gulden te realiseren. Daarbij gaat het onder meer om versoeringen van subsidies ten behoeve van de verschillende onderwijsvormen. Voorts wordt in het hoger onderwijs de bekostiging van studenten van 27 jaar en ouder verminderd. Gelijkzeitig zullen de instellingen verantwoordelijk worden voor de vaststelling van de eigen bijdragen van deze deelnemers. Ook wordt de studie-financiering op een aantal punten aangepast. Het betreft onder meer verlaging van de basisbeurs voor studenten in het m.b.o. een beperking van het recht op een gemengde toelage in het m.b.o. en bij de doorstroom van m.b.o. naar h.b.o. en het indexeren van de studieleningen. Er worden maatregelen getroffen ter bevordering van de studievoortgang in het hoger onderwijs.

Bij Financiën wordt een korting doorgevoerd op de apparaatsuitgaven van de Belastingdienst en vallen middelen vrij door vervroegde aflossing van een schuld aan de Staatsloterij, die in 1992 wordt geprivatiseerd. Tevens worden de ontvangsten verhoogd, voornamelijk door hogere premies voor de Exportkredietverzekering en doorberekening van perceptiekosten aan de sociale fondsen.

Justitie

Binnenlandse Zaken

Onderwijs en Wetenschappen

Financiën

Uitgaven- en overige tekortbeperkende maatregelen

Tabel 6. Uitgavenbeperkingen en overige tekortbeperkende maatregelen 1993 en 1994 (inclusief niet-belastingontvangsten); in miljoenen

	1993		1994	
	Totaal	(waarvan invulling taakst. uit MN '92)	Totaal	(waarvan invulling taakst. uit MN '92)
Hoge Colleges van Staat	4	(3)	4	(2)
Algemene Zaken	1	(1)	1	(1)
Buitenlandse Zaken	15	(7)	15	(5)
Justitie	100	(58)	100	(43)
Binnenlandse Zaken	72	(46)	72	(34)
Onderwijs en Wetenschappen	647	(453)	647	(334)
Financiën	84	(57)	84	(42)
Defensie	549	(177)	549	(130)
Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	329	(219)	329	(162)
Verkeer en Waterstaat	289	(158)	289	(116)
Economische Zaken	87	(48)	87	(36)
Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	83	(42)	83	(31)
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	23	(7)	23	(5)
Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur	128	(61)	128	(45)
Ontwikkelingssamenwerking	230	(-)	230	(-)
Gemeentefonds en Provinciefonds	85	(85)	63	(63)
Nader in te vullen structurele ombuigingen			320	
Overige tekortbeperkende maatregelen	85		300	
Totaal	2 811	(1 420)	3 324	(1.047)
(w.v. additioneel t.o.v. Miljoenennota 1992)	(1 391)		(2 277)	

Defensie

De ombuigingstaakstelling voor Defensie wordt op hoofdlijnen ingevuld door het uitstellen dan wel niet door laten gaan van investeringsprojecten. De speerpuntprojecten luchttransport en gevechtshelicopters blijven daarbij niet buiten schot. Tevens worden de budgetten voor materiële exploitatie taakstellend gekort en is er sprake van hogere opbrengsten uit de verkoop van defensiegoederen. Aan het eind van 1992 wordt de Prioriteitennota verwacht. Deze nota kan aanleiding geven tot een wijziging van de meerjarige invulling van de taakstelling.

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Bij Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer worden de uitkeringen op basis van het «Besluit Woninggebonden Subsidies» in 1994 verlaagd met ruim 100 miljoen gulden, oplopend tot bijna 150 miljoen gulden in 1997. Daarnaast is besloten binnen de individuele huursubsidie de reservering voor de compensatie die met name de laagste inkomensgroepen wordt geboden, te beperken tot deze kabinetsperiode; dit levert een besparing op oplopend tot 67 miljoen gulden in 1997. Voorts is een bedrag van 38 miljoen gulden in 1995, oplopend tot 189 miljoen gulden in 1996, dat als reserve in de begroting was verwerkt, komen te vervallen. Tevens worden vanaf 1994 de subsidies voor stille en schone vrachtauto's verminderd. Tot slot wordt een deel van de prijsbijstelling niet uitgekeerd (85 miljoen gulden vanaf 1993). Dit heeft met name gevolgen voor de uitgaven in de sfeer van de volkshuisvesting (45 miljoen gulden) en voor de milieu-uitgaven (24 miljoen gulden). De ombuigingstaakstellingen worden in 1993 en 1994 in belangrijke mate ingevuld door middel van kasschuiven en endogene mutaties. Dit in verband met het feit dat de beleidsmatige invulling van de ombuigingen pas op termijn mogelijk is en daarbij een sterke toename kent.

Verkeer en Waterstaat

Op het hoofdstuk Verkeer en Waterstaat wordt in 1993 en 1994 de opbrengst ingezet van het beëindigen van de fiscale compensatie voor het wegvervoer. Verder wordt na 1994 bezuinigd op het artikel stedelijke verkeersvoorzieningen en wordt de financieringsstructuur van het stadsvervoer herzien.

Op basis van ervaringscijfers uit het recente verleden heeft Economische Zaken de kasraming verlaagd van een aantal regelingen voor technologie- en energiesubsidies, zonder dat dit ten koste gaat van de verplichtingen. Dit is mogelijk doordat niet alle verplichtingen ook daadwerkelijk tot betalingen leiden. Voorts wordt een groot aantal kleinere maatregelen genomen en wordt een deel van de prijsbijstelling niet uitgekeerd. Tot slot zijn de ontvangsten verhoogd, onder meer van de casino's.

Bij Landbouw, Natuurbeheer en Visserij betreffen de belangrijkste uitgavenbeperkingen een verlaging van de subsidie voor de identificatie en registratie van varkens, het beëindigen van de vestigingssteun aan jonge boeren, een vertraging in de uitvoering van projecten en het achterwege laten van de indexering van subsidies. Tevens is sprake van een aantal ombuigingen in het agrarisch onderwijs. Een klein deel van de taakstelling wordt bij Landbouw, Natuurbeheer en Visserij ingevuld met hogere ontvangsten.

De invulling van de taakstelling voor Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur wordt hoofdzakelijk gevonden in verlaging van subsidies. Op het terrein van de subsidies volksgezondheid wordt, mede naar aanleiding van het desbetreffende heroverwegingsrapport, een aantal subsidies verlaagd. De budgetten voor projecten en experimenten voor welzijn en volksgezondheid zijn verlaagd.

De gemeenten en provincies leveren via het Gemeente- en Provinciefonds een evenredig aandeel in de taakstelling uit de Miljoenennota 1992, conform de gebruikelijke systematiek. In de overige ombuigingen behoeven de lagere overheden geen aandeel te leveren.

Economische Zaken

Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur

Gemeenten en provincies

Fiscaal beleid

Tabel 7 bevat het fiscale beleidspakket 1993. De cijfers in de tabel betreffen de fiscale maatregelen ten opzichte van de Miljoenennota 1992. Daarin zijn dus ook de gevolgen van maatregelen verwerkt die reeds in eerdere Miljoenennota's waren opgenomen. Per saldo blijkt de belastingopbrengst in 1993 in vergelijking met de opbrengst 1992 door fiscale maatregelen een ophoop te vertonen van 1,9 miljard, waarvan 0,3 miljard betrekking heeft op de geraamde opbrengst fraudebestrijding en 0,6 miljard voortvloeit uit de doorwerking van de versnelde inning van vennootschapsbelasting in 1991. Dit is het gevolg van eerder genomen beslissingen, bijvoorbeeld in het kader van de tussenbalans, en van maatregelen waartoe bij de begrotingsvoorbereiding 1993 is besloten. De bij deze begrotingsvoorbereiding voorgestelde fiscale maatregelen hebben ten opzichte van de Miljoenennota 1992 een verlagend effect van circa 1,5 miljard.

Tabel 7. Fiscale maatregelen Miljoenennota 1993; t.o.v. Miljoenennota 1992, in miljoenen,
– = lagere belastingontvangsten

	1993	1994
BTW-verlaging	-1 980	-1 980
Verhoging belastingvrije som (incl. stelpost voor een eventuele verhoging met f 89)	-1 045	-1 225
(w.v. dekking uit de fiscale reserve t.b.v. inkomensbeeld uit de Miljoenennota 1992)	(- 265)	(- 580)
Beperken inflatiecorrectie	595	685
Geringere verhoging Indirecte belastingen	- 125	- 295
Omzetting BVB in BPM	372	417
Fraudebestrijding	285	700
Beëindiging compensatie wegvervoer	200	220
Overig	- 23	- 23
Totaal fiscale maatregelen (w.v. additioneel t.o.v. Miljoenennota 1992)	-1 721 (-1 456)	-1 501 (- 921)

Het pakket fiscale maatregelen 1993 hangt in belangrijke mate samen met de doelstellingen die het kabinet eerder (in de brief van 27 april 1992 aan de Tweede Kamer) heeft aangegeven ten aanzien van de ontwikkeling van de inflatie en de koopkracht in 1993.

Met het oog op het beperken van de inflatie heeft het kabinet voorgesteld per 1 oktober 1992 het algemene BTW-tarief van 18,5% met 1% te verlagen. De structurele budgettaire derving daarvan is 1980 miljoen gulden.

In het kader van het inkomensbeleid heeft het kabinet in de eerste plaats besloten tot een verhoging van de voor iedereen geldende belastingvrije som (basisaftrek) met 340 gulden. Deze verhoging wordt voor een deel gedekt uit de reservering ten behoeve van reparatie van het inkomensbeeld uit de Miljoenennota 1992. Voorts is in de tabel een stelpost opgenomen voor een eventuele vervroeging van de voor 1994 voorziene verhoging van de belastingvrije som met 89 gulden bovenop de al eerder ingezette verhoging van 340 gulden.

De budgettaire opbrengst van het beperken van de inflatiecorrectie op de schijflengten van de loon- en inkomstenbelasting tot 2½%, bedraagt 595 miljoen gulden in 1993 (structureel 685 miljoen gulden).

Voorts heeft het kabinet besloten om een deel van de verhoging van indirecte belastingen in het kader van EG-harmonisatie, die was opgenomen in de Miljoenennota 1992, te laten vervallen. Het resterende deel van de verhoging (105 miljoen gulden in 1993 en 120 miljoen gulden structureel; niet in de tabel opgenomen) wordt ingevuld door enkele goederen en diensten over te brengen van het lage naar het hoge BTW-tarief (onder meer advertenties en schoen- en kledingreparaties). In het kader van de EG-harmonisatie zal op 1 januari 1993 voorts de bijzondere verbruiksbelasting (BVB) worden omgezet in een belasting op personenauto's en motorrijwielen (BPM). Daarnaast wordt de regeling voor grijze kentekens aangescherpt. In totaal bedraagt de budgettaire opbrengst van deze maatregelen 372 miljoen gulden in 1993 (structureel 417 miljoen gulden).

Fraudebestrijding krijgt meer nadruk. In het fraudebestrijdingsplan zijn maatregelen ontwikkeld die de mogelijkheden van fraude zo veel mogelijk beperken. Als concrete maatregel wordt onder meer genoemd de renseignering van rente-inkomsten van niet-natuurlijke personen. Dit past in het streven naar meer en betere gegevensuitwisseling ter versterking van de controle op aangiften. Tevens bevat het plan een aanpak gericht op meer waarnemingen ter plaatse (fysieke controle), branchegerichte acties en een systematische controle van bepaalde elementen van de aangifte. Het fraudebestrijdingsplan leidt in de fiscale sfeer tot een extra opbrengst van 285 miljoen gulden in 1993, 700 miljoen gulden in 1994 en 940 miljoen gulden structureel.

In het kader van het fiscaal pakket verkeer en vervoer uit de Tussenbalans wordt voorgesteld om de fiscale compensatie van het wegvervoer voor de dieselaccijnsverhoging in 1991, per 1 januari 1993 te beëindigen. De vrijvallende middelen (200 miljoen gulden in 1993, structureel 220 miljoen gulden) worden bij V&W in 1993 en 1994 voornamelijk ingezet om de investeringsuitgaven te ontzien bij de invulling van de ombuigingstaakstellingen en in latere jaren ter dekking van de toenemende kosten van het Structuurplan Verkeer en Vervoer. Bovendien wordt een deel van de vrijvallende middelen gebruikt ter compensatie van de ombuigingstaakstelling voor het JR120-programma (nieuwe gevangenissen) bij Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

De post overig heeft betrekking op de aanpassing van de Wet op de accijnzen aan de structuur-richtlijnen voor minerale oliën en een nog nader vorm te geven fiscale faciliteit voor de zeescheepvaart in de winstsfeer.

Een aantal maatregelen is niet in de tabel opgenomen. Daarbij gaat het onder meer om een beperking van het oorspronkelijke fiscale verkeer- en vervoerspakket uit de Tussenbalans (accijnzen, motorrijtuigenbelasting) met 265 miljoen gulden in 1993 en 475 miljoen gulden structureel; deze bedragen waren nog niet met maatregelen ingevuld. De budgettaire derving wordt opgevangen door de reserveringen aan de uitgavenkant van de begroting voor de Combikaart en de zogeheten reservepost verkeer en vervoer te laten vervallen. Aldus ontstaat per saldo geen nadelig effect voor het financieringstekort.

Het kabinet laat de overheidsbegroting langs verschillende lijnen een bijdrage leveren aan de wens om méér te investeren. Allereerst maakt het kabinet op korte termijn, binnen de krappe financiële randvoorwaarden en rekening houdend met andere beleidsprioriteiten, budgettaire ruimte vrij voor extra investeringen en om reeds geplande investeringen bij ombuigingen te ontzien. Daarnaast treft het kabinet voorzieningen die meer gericht zijn op de langere termijn: het Aardgasbatenfonds en het Infrastructuurfonds.

Het kabinet heeft in de periode 1992-1994 extra ontvangsten in de sfeer van de aardgasbaten voor investeringen gereserveerd. Daarbij gaat het om meevallers ten opzichte van de Miljoenennota 1992 als gevolg van extra export van aardgas, voor zover deze neerslaan in niet-belastingontvangsten en voor zover deze (eventuele) tegenvallers in de 'gewone' aardgasbaten te boven gaan.

In de Voorjaarsnota 1992 is in dit verband reeds melding gemaakt van een meevaller van 430 miljoen gulden in 1992. Hiervan is een bedrag van 179 miljoen gulden bestemd voor medefinanciering van investeringsprojecten van lagere overheden. Thans worden projecten geselecteerd die in aanmerking komen voor deze middelen. Naar de mate waarin dit bedrag niet in 1992 tot besteding zal kunnen komen, zal dit bedrag met behulp van een nog nader te concretiseren kasschuif worden doorgeschoven naar 1993 zonder dat het budgettaire beeld 1993 wordt belast. Hierover zal bij Najaarsnota 1992 nadere besluitvorming plaatsvinden.

Ten opzichte van de Voorjaarsnota 1992 is een extra meevaller van 110 miljoen gulden in 1992 in beeld gekomen. Ook deze meevaller zal worden besteed aan extra investeringen. Naar de mate waarin dit bedrag in 1992 niet tot besteding zal kunnen komen, geldt de werking van het Aardgasbatenfonds en zal het bedrag in 1993 via dit fonds tot besteding kunnen komen.

De reservering voor investeringen bedraagt 470 miljoen gulden in 1994. Dit bedrag zal in het Aardgasbatenfonds vloeien. De exacte consequenties hiervan worden hierna weergegeven. Hier past de kanttekening dat de raming van de gasbaten(meevaller) voor 1994 met grotere onzekerheden omgeven is dan voor 1995 en volgende jaren omdat eventuele tegenvallers bij de 'gewone' baten erop in mindering zullen komen. Voor 1995 en volgende jaren zal dat niet het geval zijn, zoals nog wordt toegelicht. Bij eventuele tegenvallers moet in dit verband onder meer worden gedacht aan de ontwikkeling van de dollarkoers.

Verder is binnen het budgettaire kader 1993 de ruimte gevonden om conform het bestuursakkoord met de VNG een impuls van 50 miljoen gulden structureel aan het Gemeentefonds toe te voegen.

Tegen de achtergrond van de doelstelling om extra ruimte voor investeringen te creëren heeft het kabinet besloten bepaalde aardgasbaten te bestemmen voor de financiering van extra investeringsprojecten van nationaal belang die de economische structuur beogen te versterken. Deze baten zullen van andere inkomsten worden afgezonderd door middel van een apart begrotingsfonds, het Aardgasbatenfonds. Het kabinet wil dit fonds 1 januari 1993 in werking laten treden. De ministers van Economische Zaken en Financiën beheren de begroting van het fonds.

De middelen zullen worden aangewend ten behoeve van de financiering van investeringsprojecten van nationaal belang waarmee beoogd wordt de economische structuur te versterken. Dit concept kan niet sluitend worden afgebakend. De investeringen in verkeers- en vervoersinfrastructuur en in telecommunicatie behoren ertoe, want deze voorzieningen vormen aantoonbaar een directe randvoorwaarde voor het verloop van het economisch proces. In een ruimere definitie kunnen ook andere onderdelen van het publieke aanbod tot de structuurversterkende investeringen worden gerekend, zoals bepaalde investeringen in technologie- en kennisinfrastructuur, bepaalde milieu-investeringen of bepaalde investeringen in de stedelijke hoofdstructuur. De directe betekenis voor de economie van voorzieningen in deze sfeer is op de korte termijn minder goed aantoonbaar, maar kan in sommige gevallen op langere termijn wel degelijk aanwezig zijn.

De middelen uit het Aardgasbatenfonds kunnen worden gebundeld met andere financiële stromen, afkomstig van private financiers, andere overheden of andere

Investeringen om de economische en de fysieke infrastructuur te versterken

Extra middelen voor investeringen in 1992, 1993 en 1994

Het Aardgasbatenfonds

onderdelen van de rijksoverheid. Het expliciet ruimte bieden aan medefinanciering van projecten uit andere bronnen heeft als achtergrond de verwachting dat bundeling, onder meer met geldstromen uit de private sector, tot een beduidend grotere investeringsgroei zal leiden dan het totaal van de bijdragen uit het Aardgasbatenfonds. De bundeling kan vorm krijgen in een afzonderlijke rechtspersoon. Voor de rijksbijdragen geldt daarbij een aantal uitgangspunten.

Vanaf 1995 zullen de middelen uit de extra export van aardgas met voorrang worden besteed aan de Hoge-Snelheidslijn (HSL) en de Betuwelijn. Over de besteding van andere extra gasbaten gelden zal het kabinet pas een besluit nemen wanneer omvang en tijdstip van ontvangst bekend zijn en wanneer duidelijkheid bestaat over de financiering van de HSL en de Betuwelijn.

Het Aardgasbatenfonds is een begrotingsfonds met een bijzonder karakter. Het is een intermediair fonds. Dit houdt in dat de uitgaven van het fonds bestaan uit bijdragen aan de andere begrotingen van het Rijk. Deze bijdragen worden vervolgens door het desbetreffende departement aangewend voor investeringsprojecten.

Ter versterking van de continuïteit die ontstaat door het meenemen van een (positief of een negatief) saldo naar het volgende jaar, heeft het kabinet besloten het Aardgasbatenfonds een bijzondere faciliteit binnen de begrotingsnormering toe te kennen. Het opbouwen van en het interen op een positief saldo van het Aardgasbatenfonds zal als niet-relevant voor het genormeerde financieringstekort worden aangemerkt. Aldus kan langs de weg van de begrotingsnormering worden bereikt dat de gereserveerde middelen kunnen worden 'gespaard' en aldus beschikbaar blijven voor de gewenste doeleinden. Zolang het saldo van het Aardgasbatenfonds nog positief is, bestaat er géén direct gevaar voor de staatsschuld en de daarmee samenhangende rentelasten. Een eventuele verslechtering van de staatsschuld door in een bepaald jaar in te teren op het opgebouwde positieve saldo wordt immers altijd voorafgegaan door een verbetering van de staatsschuld op het moment dat het positieve saldo wordt opgebouwd.

De ontvangsten die voortvloeien uit de extra export van aardgas zijn gevoelig voor de dollarkoers en de olieprijs. Voorts kan ook het volume aan veranderingen onderhevig zijn. Dit betekent dat de precieze omvang van de ontvangsten door onzekerheden wordt omgeven. Aan de andere kant worden de uitgaven gekenmerkt door een zekere mate van inflexibiliteit. Om te voorkomen dat door plotselinge tegenvallers aan de inkomstenkant het algemene budgettaire beeld wordt belast, maar gelijktijdig ook om te voorkomen dat door deze tegenvallers de uitvoering van projecten wordt belemmerd, wordt in het fonds een 'buffer' ingebouwd.

Het Infrastructuurfonds

Per 1 januari 1994 zal het Infrastructuurfonds in werking treden. Het hoofddoel van dit fonds is te komen tot een integrale afweging van de investeringsuitgaven ten behoeve van de verkeers- en vervoersinfrastructuur. Investeringsuitgaven aan auto-, spoor- en vaarwegen, die nu nog op de begrotingen van Verkeer en Waterstaat, het Rijkswegenfonds en het Mobiliteitsfonds voorkomen, zullen in het Infrastructuurfonds worden ondergebracht. In 1994 zal het om een bedrag van circa 4 miljard gaan. Het onderbrengen in één fonds bevordert de afweging tussen de diverse investeringsuitgaven onderling. Een ander voordeel van de constructie van het begrotingsfonds is dat aan het einde van een jaar een dan ontstaan saldo mag worden meegenomen naar het volgende jaar. Dit komt de continuïteit van de investeringen ten goede.

De Rijksuitgaven naar beleidsterreinen

De meerjarencijfers geven een beeld van de ontwikkeling van de uitgaven van het Rijk in de komende jaren. Volgens de huidige meerjarencijfers nemen de totale rijksuitgaven in de periode 1993–1997 met 35 miljard toe. Over de groei in de meerjarencijfers vindt regelmatig discussie plaats; in dit verband wordt ook wel gesproken over een eventuele 'nul-begroting', waarin dan geen groei in de meerjarencijfers zou moeten zijn. Het is van belang na te gaan bij welke beleidsterreinen sprake is van een uitgavengroei of van een -daling. Voorts is het zinvol na te gaan door welke factoren deze

verandering wordt veroorzaakt. Een deel van de in de meerjarencijfers vervatte uitgavengroei hangt samen met de veronderstellingen voor de loon- en prijsontwikkeling. Een ander deel van de uitgavengroei wordt veroorzaakt door relatief onbeïnvloedbare factoren zoals bijvoorbeeld de ontwikkeling van het aantal leerlingen (onderwijs). De ontwikkeling van de rente-uitgaven hangt samen met de omvang en samenstelling van de staatsschuld. Voorts hangt een deel van de uitgavenontwikkeling met beleidsmatige afspraken samen (bijvoorbeeld EG, Ontwikkelingssamenwerking, infrastructuur, milieu).

Tabel 8. Grote groeiers en dalers op de rijksbegroting 1993–1997; uitgaven; in miljarden; de «ondergrens» bedraagt 300 miljoen

A. Beleidsterreinen met groeiende uitgaven	
– EG-afdrachten ¹	+ 1,3
– verkeer en vervoer	+ 0,8
– economische structuur (aardgasbaten)	+ 0,8
– Gemeente- en Provinciefonds ²	+ 0,8
– Individuele Huursubsidie	+ 0,7
– Ontwikkelingssamenwerking ^{1 5}	+ 0,5
– primair onderwijs	+ 0,3
– sociale zekerheid	+ 0,3
– milieu	+ 0,2 + pm
B. Beleidsterreinen met dalende uitgaven	
– objectsubsidies	– 0,9
– WIR	– 0,4
– Defensie	– 0,3
– EZ	– 0,3
C. Rente-uitgaven staatsschuld	+ 7,3
D. Nominale uitgavengroei	
– arbeidsvoorwaarden	+ 8,9
– incidentele loonontwikkeling ³	+ 2,1
– prijsstijging ⁴	+ 9,0
– nominale bijstelling Gemeentefonds en Provinciefonds	+ 2,6
– stijging uitkeringen	+ 1,7

¹ Gedefleerd met de prijsontwikkeling van het nationale inkomen.

² Gecorrigeerd voor overhevelingen (bijvoorbeeld van de AAW-voorzieningen naar gemeenten).

³ Inclusief onderwijs.

⁴ Inclusief indexering AKW en studiefinanciering en nominale deel uitgavenstijging OS- en EG-afdrachten.

⁵ Exclusief toegerekende milieu-uitgaven.

Het financiële management

De aandacht voor een goede verdeling van rijksmiddelen en voor de kwaliteit en beheersing van de begrotingsuitvoering is in de laatste jaren toegenomen. Het financiële beheer moet zodanig zijn ingericht dat voldoende instrumenten voorhanden zijn om een goede politieke prioriteitstelling te ondersteunen en een rechtmatige en doelmatige beleidsuitvoering te waarborgen. Fundament hiervoor is een betrouwbare en controleerbare financiële administratie, die aansluit bij de behoefte van het politieke en ambtelijke management. Zowel ten aanzien van de financiële administratie, als ten aanzien van de rechtmatigheid van het gevoerde financiële beheer, is veel verbeterd. Nu kan meer aandacht worden gegeven aan het bereiken van verder gelegen doelstellingen van het financiële management, zoals de versterking van de doelmatigheid, de toedeling van overheidsgelden en de effectiviteit van het rijksbeleid. Bij de verdere verbetering van het financiële management wordt ingespeeld op de veranderende bestuurlijke omgeving van de rijksoverheid. De organisatie en de taakuitoefening van het rijk hangen immers nauw samen met maatschappelijke en bestuurlijke verhoudingen.

Regionalisering

In 1993 zal het kabinet de ontwerp-Kaderwet Bestuur in verandering indienen bij de Tweede Kamer. In deze Kaderwet wordt voorzien in de totstandkoming van regionaal bestuur in tenminste zeven stedelijke gebieden.

De slagvaardigheid van regionale besturen is onder meer afhankelijk van de wijze waarop de financiële verhouding wordt vormgegeven. Tevens is de kwaliteit en daarmee ook de doorzichtigheid van de financiële verhouding van belang vanuit een oogpunt van budgettaire beheersbaarheid. Daarom stelt de financiële verhouding zelfstandig grenzen aan de bestuurlijke vormgeving van regio's. De verdere ontwikkelingen in de bestuurlijke verhoudingen zullen door het kabinet nauwlettend aan de genoemde randvoorwaarden worden getoetst.

Grote Efficiency Operatie

In het kader van de Grote Efficiency Operatie (GEO) is de doelmatigheid en de omvang van de rijksdienst kritisch onderzocht. Daarbij heeft een heroverweging van taken plaatsgevonden. Als uitvloeisel hiervan heeft het kabinet maatregelen getroffen ter verbetering van de efficiency van de rijksdienst. Op diverse beleidsterreinen is sprake van reorganisatie, verzelfstandiging, privatisering en/of afstoting van (deel)taken. Tevens worden maatregelen getroffen ter verbetering van de bedrijfsvoering, onder meer door het doorberekenen van kosten. Het streven van het kabinet is verder de interdepartementale samenwerking te verbeteren, hetgeen moet leiden tot minder verkokering en een betere afstemming van werkzaamheden. Deze maatregelen hebben geresulteerd in een structurele besparing oplopend van 120,7 miljoen gulden in 1992 tot 694,4 miljoen gulden met ingang van 1995 en een vermindering van het aantal formatieplaatsen bij de rijksoverheid met ca. 5 670 vanaf 1995.

Agentschappen

Een nieuwe ontwikkeling is de introductie van een vorm van interne verzelfstandiging; het agentschap. In de nota 'Uitwerking rapport Verder bouwen aan beheer' heeft het kabinet het voornemen geuit een wetsvoorstel tot wijziging van de Comptabiliteitswet in te dienen, waarin de comptabele figuur van het agentschap wordt gecreëerd. Hiermee wordt beoogd binnen de rijksoverheid een beheersvorm te introduceren voor die diensten waarvoor een efficiënte bedrijfsvoering beter te bereiken is met speciale beheersregels en waarvoor externe verzelfstandiging niet opportuun is. Door de invoering van agentschappen moet worden bewerkstelligd dat deze specifieke diensten binnen het Rijk zo doelmatig mogelijk kunnen opereren.

Beoogd wordt zo mogelijk reeds met ingang van 1994 van start te gaan met de eerste agentschappen.

Verder heeft het kabinet in de nota 'Uitwerking rapport Verder bouwen aan beheer' diverse andere maatregelen aangekondigd om ruimte te creëren voor resultaatgericht management op decentraal niveau, zonder dat hierdoor de macro-doelstellingen van het kabinetsbeleid onder druk komen te staan.

Zo is het kabinet voornemens om in bovengenoemd voorstel tot wijziging van de Comptabiliteitswet een bepaling op te nemen op grond waarvan de personele en materiële budgetten, waar mogelijk per hoofdbeleidsterrein, op één apparaatsartikel worden geraamd en verantwoord. Dit bevordert een meer integrale afweging van de apparaatsinzet. Beoogd wordt met ingang van 1994 van start te gaan met de nieuwe begrotingsindeling.

Geïntegreerd subsidiebeleid

In het kader van de bestrijding van het misbruik en oneigenlijk gebruik van subsidies en de verbetering van het subsidiebeheer in het algemeen hebben alle departementen begin 1992 bestaande tekortkomingen geïnventariseerd en maatregelen getroffen dan wel aangekondigd om eventuele tekortkomingen op te heffen. De minister van Financiën en de minister van Justitie hebben de Tweede Kamer geïnformeerd over de resultaten van deze inventarisatie bij brief van 23 april 1992. Er worden maatregelen genomen om de regelgeving te verbeteren, standaardbepalingen voor subsidieverstrekking in te voeren, controleprotocollen te gebruiken, gegevensbestanden te koppelen en maatregelen in de administratieve organisatie te treffen die een goede controle van de gegevens van derden moeten waarborgen. Het kabinet is van plan begin 1993 te rapporteren over de voortgang die op deze terreinen is geboekt. Verder zijn in oktober 1991 vijf heroverwegingsonderzoeken van start gegaan gericht op het doorlichten van subsidies op actualiteit, effectiviteit en doelmatigheid. Met deze onder-

zoeken is een budgettair beslag gemoeid van in totaal ruim 2435 miljoen gulden (in 1996). Over de resultaten van de heroverwegingsronde is de Tweede Kamer geïnformeerd bij brief van 19 mei 1992. In oktober 1992 zullen wederom heroverwegingsonderzoeken van subsidieregelingen worden gestart. Over de resultaten van deze nieuwe onderzoeken zal in het voorjaar 1993 worden gerapporteerd.

Deel B

Samenvatting Begrotingshoofdstukken

I, II Huis der Koningin, Hoge Colleges van Staat

	1992	1993
Totaal		
Huis der Koningin	12	12
Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	243	237

Het kabinet heeft de Tweede Kamer een voorstel gedaan voor nieuwe procedures met betrekking tot de voorbereiding en de uitvoering van de begroting (Kamerstukken II, 1991–1992, 22 348, nr. 4). Dit is een uitvloeisel van de wens van de Tweede Kamer om met de minister van Binnenlandse Zaken werkafspraken te maken om maximale duidelijkheid te krijgen in de relatie tussen het kabinet en de Hoge Colleges ten aanzien van de begroting van Hoge Colleges.

Procedures begroting

Voor de Eerste en Tweede Kamer betekent de nieuwe procedure dat het standpunt van het kabinet over de ramingsvoorstellen van deze Colleges deel uitmaakt van de besluitvorming van de Eerste en Tweede Kamer over de eigen raming. Het hierna door de Eerste en Tweede Kamer vastgestelde kader is door het kabinet opgenomen in de ontwerp-begroting 1993.

Voor de overige Hoge Colleges heeft de nieuwe procedure tot gevolg dat bij afwijking door het kabinet van de oorspronkelijk ingediende ramingsvoorstellen in principe bestuurlijk overleg tussen het ministerie van Binnenlandse Zaken en het betreffende College zal plaatsvinden.

Het kabinet heeft besloten de competentie van de Nationale ombudsman uit te breiden tot de zelfstandige bestuursorganen. Hiertoe zal de formatie van de Nationale ombudsman met ingang van 1993 met 10 formatieplaatsen worden verhoogd.

Nationale ombudsman

III Algemene Zaken

	1992	1993
Totaal		
Algemene Zaken	53	51

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) zal komend jaar in nieuwe samenstelling verder werken. Vooruitlopend op het nieuwe werkprogramma zullen lopende studies worden afgerond over:

- demografische veranderingen
- bekorten van besluitvormingsprocedures
- thuiszorg.

Wet Openbaarheid van Bestuur

De Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB) is op 1 mei 1992 in werking getreden. Bij algemene maatregel van bestuur zullen nog organen worden aangewezen die onder de wet zullen vallen. De competentie van de Nationale Ombudsman zal tot diezelfde organen worden uitgebreid.

Rijksvoorlichtingsdienst

Het onderzoek naar de mogelijkheden van het zogenaamde agentschapsmodel voor de Directie Toepassing Communicatietechnieken (DTC) zal eind 1992 worden afgerond. Een eventuele wijziging van status en organisatie van deze directie zal in 1993 worden uitgevoerd.

Voorlichtingsraad

In het kader van de grote efficiencyoperatie is ook de voorlichtingsfunctie van de rijksoverheid onderzocht. Het kabinet heeft besloten de voorlichtingsuitgaven van de ministeries en de voorlichtingssubsidies voor 1993 met 51,7 miljoen gulden te verminderen. Voorts is besloten dat de ministeries hun voorlichtingscampagnes bij de Voorlichtingsraad (VoRa) aanmelden. Deze raad, waarin alle ministeries door hun directeuren voorlichting zijn vertegenwoordigd, adviseert de ministerraad over de te stellen prioriteiten. Daarbij wordt tevens aandacht besteed aan onderzoek en evaluatie. Het overzicht van in 1993 uit te voeren campagnes wordt aan de Tweede Kamer toegezonden.

Met ingang van 4 oktober 1992 wordt de zendtijd van de rijksoverheid voor rubrieken op Radio 5 omgezet in 56 minuten radiospots en 14 minuten voor een rubriek. Met ingang van oktober 1992 zijn deze spots te beluisteren op de zenders 1, 2, 3 en 5. Het NOS-bestuur heeft hiertoe, in overleg met de VoRa, besloten in het kader van de nieuwe zenderindeling.

Nieuwe informatietechnologie

Verwacht wordt, dat het Project Elektronische verzending Persberichten (PEP) eind 1992 operationeel is. Via dit nieuwe systeem kunnen de ministeries voortaan hun persberichten, woordvoering en mededelingen naar de aangesloten media verzenden.

Aan PEP wordt ook een videotextdienst gekoppeld, waarin de persberichten automatisch worden opgenomen. Deze dienst is onder de naam PEDRO raadpleegbaar via het netwerk van Videotex Nederland NV.

Inlichtingendienst buitenland

Het kabinet heeft besloten de Inlichtingendienst buitenland (IDB) per 1 januari 1994 op te heffen.

De taken van de IDB zullen op verantwoorde wijze worden afgebouwd.

IV Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken

	1992	1993
Totaal		
Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse Arubaanse Zaken	3	3

De Nederlandse Antillen en Aruba maken een moeilijke tijd door. Een gemeenschappelijk besef van de drie Koninkrijkspartners dat de eilanden voor zware opgaven staan bepaalt het perspectief van de begroting van het kabinet voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken. Aan de oplossing van de problemen wordt gewerkt: enerzijds vanuit de wens van de Nederlandse Antillen en Aruba tot bestendiging van de Koninkrijksband met Nederland, anderzijds vanuit de Nederlandse bereidheid om de beide landen bij te staan.

Algemeen

De Nederlandse Antillen en Aruba zullen zich aanzienlijke bestuurlijke inspanningen moeten getroosten om te voorkomen dat een op zichzelf gunstige financieel-economische ontwikkeling leidt tot ongewenste maatschappelijke nevenverschijnselen. De bestuursapparaten en de overheidsfinanciën van de Caraïbische delen van het Koninkrijk staan onder druk, en dit terwijl het politieke en bestuurlijke klimaat weerstanden tegen de beheersing van de uitgaven voortbrengt. Op verschillende eilanden wordt verder schrijnend zichtbaar dat delen van de samenleving aan de economische ontwikkeling weinig deel hebben. Op Curaçao en Sint Maarten groeien teveel jongeren op die onder meer door een gebrekkig onderwijssysteem, weinig maatschappelijk perspectief hebben.

Krachtens het Statuut zijn de Nederlandse Antillen en Aruba autonome landen. In beginsel behoren beide landen dan ook zelf de bestuurskracht op te brengen om orde op zaken te stellen. Dit houdt overigens niet in dat Nederland terzijde staat. Het Nederlandse kabinet is bereid tot nauwe samenwerking met de Koninkrijkspartners om de bestaande problemen tot een oplossing te helpen brengen. Nog meer dan in de twee voorgaande jaren zal het beleid in het teken staan van een intensivering van deze samenwerking, met name ter verbetering van het bestuur.

Ook de Koninkrijksregering heeft een eigen verantwoordelijkheid als het gaat om de kwaliteit van het bestuur in de landen. Op basis van de bestaande regelingen zijn enkele, tijdelijke bijzondere voorzieningen getroffen in het bestuur van Sint Maarten. Deze voorzieningen hebben hun beslag gekregen in het ontwerp van een algemene maatregel van rijksbestuur. De regering van het Koninkrijk en de regering van de Nederlandse Antillen hebben zich in goed overleg gebonden aan een gezamenlijke aanpak van de problematiek van Sint Maarten.

Steeds duidelijker blijkt dat de financiële situatie van de Nederlandse Antillen en eilandgebieden weinig rooskleurig is. Een saneringsoperatie is geboden. Met de regering van de Nederlandse Antillen is afgesproken dat daarvoor gelden binnen de KabNA-begroting beschikbaar kunnen komen. Dit echter alleen op voorwaarde dat de Nederlandse Antillen concrete ingrijpende saneringsplannen opstellen en dat de Nederlandse bijdrage gestort wordt in een eilandenfonds dat de naleving van de te nemen maatregelen strikt moet controleren.

Op Aruba is de situatie van de overheidsfinanciën op zichzelf niet slecht. De problematiek van de hotelgaranties kan voor de overheid vergaande consequenties hebben. Van groot belang zijn dan ook de van Nederlandse zijde ondersteunde inspanningen van de Arubaanse regering tot beheersing en vermindering van de uit die garanties voortkomende risico's.

Een ontwerp met toelichting van een vernieuwd Statuut zal naar verwachting binnen korte tijd verschijnen. Dit ontwerp zal vervolgens onderwerp zijn van een zo breed mogelijke discussie, zowel hier in Nederland als in de Nederlandse Antillen en in Aruba.

Staatkundige aangelegenheden

De problematiek van de staatkundige herstructurering van de Nederlandse Antillen is pas oplosbaar bij een aanzienlijke verbetering in het functioneren van de overheidsdiensten, zowel bij de landsregering als bij de besturen van de eilandgebieden.

Hulpbeleid

Voor 1993 is in principe 275 miljoen gulden beschikbaar voor hulp aan de Nederlandse Antillen en Aruba. Met het verlaten van het streven naar onafhankelijkheid heeft de hulp een ander karakter gekregen. Nederland zal een minder afstandelijke houding aannemen dan voorheen het geval was. De grotere betrokkenheid leidt tot een verhoogde inzet van personele hulp. Daarvoor wordt in 1993 40 miljoen gulden uitgetrokken. Dit betekent een verviervoudiging ten opzichte van 1989. Ook wordt het aangaan van structurele samenwerkingsverbanden gestimuleerd. Beleidsprioriteit zal worden toegekend aan rechtshandhaving, verbetering bestuur, onderwijs, milieu en volksgezondheid.

Een van de prioriteiten van het Nederlandse beleid is het ondersteunen van de Nederlandse Antillen en Aruba op alle terreinen van de rechtshandhaving: wetgeving, openbaar ministerie, politie en gevangeniswezen. In het kader van de internationale inspanningen om de drugshandel te bestrijden zijn recent afspraken gemaakt tussen Nederland en de regeringen van de Nederlandse Antillen en Aruba over extra personele inzet in het Caraïbische gebied.

De staatsrechtelijke band tussen de landen van het Koninkrijk verbindt de landen ook voor wat betreft de zorg voor goed onderwijs. In de beleidsnota «Samenwerken op het terrein van onderwijs; Nederland, de Nederlandse Antillen en Aruba», die in het najaar van 1992 zal verschijnen, wordt hierop uitvoerig ingegaan. Het Nederlandse hulpbeleid inzake de gezondheidszorg zal zich de komende jaren blijven richten op kostenbeheersing gekoppeld aan verbeteringen in kwaliteit, toegankelijkheid en rechtszekerheid van de zorg.

V Buitenlandse Zaken

	1992	1993
Totaal	1 431	1 886
Diversen, incl. Buitenlandse Dienst	491	488
Vierde eigen middel	940	1 398

Op de Conferentie van Londen is eind augustus 1992 een reeks documenten aanvaard, waarin een actieprogramma is neergelegd, gericht op een politieke regeling van de Joegoslavische crisis, meer in het bijzonder op beëindiging van het geweld in Bosnië-Herzegovina, het voorkomen van verdere uitbreiding van het conflict en het lenigen van de meest acute humanitaire nood. Het gaat hierbij veelal om het hernieuwen respectievelijk aanscherpen van eerdere afspraken en het opzetten van een permanent onderhandelingsproces.

Daarnaast werd met de verbreding van de deelname aan de conferentie, onder meer met de permanente leden van de Veiligheidsraad en de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties (als mede-voorzitter), beoogd de druk op partijen te verhogen. Met name Servië werd voor de keuze geplaatst de afspraken na te komen, of anderszins door middel van verdergaande sancties een volledig politiek en economisch isolement te riskeren.

De ervaringen met de naleving van eerdere akkoorden dwingen uiteraard tot voorzichtigheid bij het trekken van conclusies over de resultaten van de conferentie. Wel komen door de verdere internationalisering van de bemoeienis met Joegoslavië en door de uitkomsten van deze conferentie, de grenzen in zicht van wat met politieke, diplomatieke en economische sanctiemiddelen tegen het voortgaande geweld kan worden bereikt. De regering zal zich in EG-verband en samen met de VN en andere conferentiedeelnemers blijven inzetten voor voortgang in het onderhandelingsproces. De voltooiing daarvan zal, naar verwachting, nog geruime tijd vergen.

De regering is ervan overtuigd dat de uiteindelijke resultaten van het proces de uitkomsten van andere, soortgelijke etnische/religieuze conflicten zullen beïnvloeden, hetgeen een blijvende betrokkenheid van de internationale gemeenschap bij dit proces noodzakelijk maakt.

De ontwikkeling in Joegoslavië, maar ook op andere plaatsen in Oost-Europa, maakt wel duidelijk dat het einde van de Koude Oorlog voor ons werelddeel niet automatisch tot verhoogde veiligheid leidt. Wel heeft de discussie over veiligheid een heel andere inhoud gekregen. Massale militaire dreiging heeft plaatsgemaakt voor een toegenomen kans op lokale conflicten met een etnische of nationalistische achtergrond. Deze kunnen zich als een olievlek uitbreiden en tot internationale repercussie leiden. Om dergelijke conflicten te voorkomen of te beheersen is een nieuwe Europese vredesorde noodzakelijk. Ook in de nieuwe situatie blijft de band met de Verenigde Staten, politiek en militair belichaamd in de NAVO, naar de mening van de Nederlandse regering onmisbaar.

De regering heeft met succes voorgesteld de CVSE in staat te stellen voor vredesoperaties de hulp in te roepen van de NAVO of de WEU. Zij zag in de CVSE ook haar inspanning bekroond om te komen tot de instelling van een Hoge Commissaris voor de Minderheden. Met beide besluiten wordt tegemoetgekomen aan enkele van de belangrijke eisen die de nieuwe situatie in Europa stelt: er ontstaat behoefte aan snel inzetbare militaire eenheden van beperkte omvang, die in lokale of regionale conflicten tussenbeide kunnen komen, maar ook aan een internationaal gerespecteerde persoonlijkheid, die in een vroeg stadium tracht te voorkomen dat dreigende etnische tegenstellingen uitmonden in een gewapend conflict.

Over het verdrag van Maastricht, dat aan de Staten-Generaal ter goedkeuring is voorgelegd, is inmiddels in vele lidstaten van de EG een levendige discussie ontstaan. De aanzet daartoe werd gegeven door de uitslag van het Deense referendum. De Europese Unie gaat alle burgers aan en dient te kunnen steunen op een breed maatschappelijk draagvlak. Zij zal zowel intern als extern voor grote uitdagingen worden gesteld. De situatie in Joegoslavië vormt een illustratie van de noodzaak te

Joegoslavië

Veiligheid

Europese Unie

komen tot een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de EG-landen, onder meer ten aanzien van Midden- en Oost-Europa.

De regering is ervan overtuigd dat ratificatie van het Verdrag van Maastricht de komende tijd het doel zal blijven van de regeringen in alle lidstaten van de EG. Zij hecht voor het verdere verloop van de discussie groot belang aan de manier waarop inhoud wordt gegeven aan het begrip subsidiariteit, zodat beslissingsbevoegdheden op nationaal niveau kunnen blijven bestaan als er geen dwingende reden is die bevoegdheden over te dragen aan «Brussel». Maar als een probleem op nationaal niveau niet tot een oplossing kan worden gebracht, moeten de beslissingen door de EG worden genomen. Dit vereist telkens opnieuw een zorgvuldige afweging. Het is nooit de politieke doelstelling van de Europese integratie geweest om de verschillende naties van Europa te laten versmelten tot één uniform geheel.

Vanzelfsprekend moeten meerderheidsbeslissingen die op Europees niveau worden genomen, ook op dat niveau democratisch worden gecontroleerd. De regering blijft zich inzetten voor vermindering van het «democratisch tekort» in Europa.

De EG- en de EVA-landen bereikten eind 1991 politieke overeenstemming over de vorming van een Europese Economische Ruimte (EER). Het EER-akkoord moet in werking treden op 1 januari 1993 en zal een vrij verkeer van goederen, diensten, kapitaal en werknemers mogelijk maken. Nederland is voorstander van toetreding van nieuwe leden tot de Europese Unie, om te beginnen met landen van de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA). Vanzelfsprekend zullen nieuwe leden bereid en in staat moeten zijn de aan het lidmaatschap van de beoogde politieke, economische en monetaire Unie verbonden rechten en plichten te aanvaarden.

Midden- en Oost-Europa

Het zou onjuist zijn ons beeld van Midden- en Oost-Europa geheel te laten overschaduwen door de zorgelijke situatie in Joegoslavië. Het eind van de Koude Oorlog levert in feite een geschakeerd beeld op. Tegenover het verdwijnen van de binnengrenzen in de Europese Gemeenschap in het komend jaar staat tot nu toe snelle vermeerdering van het aantal buitengrenzen in Oost-Europa, met name in de voormalige Sovjetunie en natuurlijk ook het uiteenvallen van Joegoslavië. Integratie in het Westen staat tegenover een zekere desintegratie in het Oosten.

Maar anderzijds biedt de nieuwe situatie ook mogelijkheden tot politieke en economische samenwerking die nog maar enkele jaren geleden ondenkbaar waren. Met Polen, Hongarije en Tsjechoslowakije zijn door de EG zogenaamde Europa-akkoorden afgesloten; soortgelijke akkoorden zijn in voorbereiding met Bulgarije en Roemenië. Deze landen verdienen volledige steun bij hun streven naar consolidatie van een democratisch bestel en naar het volledig invoeren van een goed functionerende markteconomie.

Minder vergaande akkoorden zullen tot stand komen tussen de Gemeenschap en sommige staten van het Gemenebest van Onafhankelijke Staten (GOS). Ook voor deze landen geldt dat hun verdere politieke en economische ontwikkeling voor de toekomst van geheel Europa van vitaal belang is.

Ook in het kader van de CVSE, de Noordatlantische Samenwerkingsraad en de Raad van Europa, wil de regering de nieuwe mogelijkheden tot samenwerking tussen voormalige tegenstanders ten volle benutten. Zij is voorstander van het handhaven van vrede en veiligheid door in elkaar grijpende en onderling samenwerkende instellingen. Aan de rand van Europa dient aan de associatieovereenkomst met Turkije meer inhoud te worden gegeven.

Verenigde Naties

De regering is verheugd over de toegenomen besluit- en slagvaardigheid van de VN in de afgelopen jaren, die mogelijk is geworden door de gewijzigde situatie in de wereld. De volkerenorganisatie dient een centrale rol te krijgen bij het handhaven van de vrede en in de preventieve diplomatie. Bij de verdere hervorming van de VN moet worden gewaarborgd dat voldoende financiële middelen beschikbaar zijn voor de uitvoering van vredestaken.

Ontwikkelingssamenwerking

	1992	1993
Totaal	6 325	6 565

Voor Ontwikkelingssamenwerking is in 1993 circa 6,5 miljard gulden beschikbaar. Dit bedrag is gelijk aan 1,5% van het Netto Nationaal Inkomen (NNI), vermeerderd met 150 miljoen gulden als toevoeging ter compensatie van oneigenlijke toerekeningen conform het regeerakkoord, en verminderd met 576,5 miljoen gulden aan kapitaalmarkt middelen als gevolg van de Tussenbalans en 25 miljoen gulden in de vorm van een negatieve stelpost voor eventuele bijstellingen in de ontwikkeling van de NNI-raming 1993. Ondanks de verdere afbouw van de kapitaalmarkt middelen vertoont het hulpplafond als gevolg van de groei van het Netto Nationaal Inkomen een nominale groei van de beschikbare middelen van ruim 150 miljoen gulden.

De middelen voor milieubeleid in ontwikkelingslanden worden onder het hulpplafond verhoogd met 50 miljoen gulden tot 325 miljoen gulden in 1993 en tot 400 miljoen gulden vanaf 1994.

Milieubeleid

In het kader van de uitvoering van de besluiten van de UNCED-conferentie past een daadwerkelijke democratisering van de Global Environment Facility (GEF), het fonds voor financiering van de extra kosten die ontwikkelingslanden maken bij de aanpak van wereldwijde milieuproblemen en op grond van verplichtingen die uit conventies voortvloeien. Nederland is voorstander van een spoedige aanvulling van de GEF. Ook via andere kanalen zal Nederland financiële steun verlenen aan nationale prioriteiten en acties in ontwikkelingslanden in het kader van de uitvoering van 'Agenda 21'. Steun wordt voorts verleend ten behoeve van nieuwe en innovatieve systemen voor het genereren van middelen voor en een betere verdeling van de 'milieu gebruiksruimte'.

In multilateraal verband zal Nederland zich met name verder mengen in de discussies rond energie, duurzaam landgebruik, biologische diversiteit en gevaarlijke stoffen. Aangedrongen zal worden op een spoedige totstandkoming van een wereldwijde bossenconventie. Er zal bovendien worden bijgedragen aan de ontwikkeling van een woestijnbestrijdingsconventie en een verdere aanscherping van het klimaatverdrag. Met specifieke internationale organisaties worden samenwerkingsprogramma's opgezet of versterkt. De bilaterale overeenkomsten met Benin, Bhutan en Costa Rica op het gebied van duurzame ontwikkeling zullen nader worden ingevuld. Ten behoeve van landenprogramma's worden milieuprofielen en sectorbeleidsdocumenten opgesteld. Met andere ministeries wordt uitvoering gegeven aan de regeringsstandpunten op de terreinen Tropisch Regenwoud, Milieu en Handel en de Klimaatnota.

In 1993 zal worden begonnen met het Milieu en Economisch Verzelfstandigingsprogramma (MILIEV-programma), een milieuprogramma waarbij het bedrijfsleven een centrale rol speelt. De onder MILIEV te financieren positieve milieu-acties betreffen bestaande technologieën en kennis die het milieu direct verbeteren, vermindering van vervuiling, zuiniger gebruik van energie en grondstoffen in productieprocessen, en duurzame technologie. Daarnaast zal op directe wijze een bijdrage worden gegeven aan de versterking van de milieubeweging in ontwikkelingslanden.

Tengevolge van de verbreking van de hulprelatie met Indonesië wordt het aantal programmalanden tot drie beperkt (India, Pakistan en Bangladesh). Ook het aantal regiolanden wordt verminderd: de hulprelatie met Mauretanië en Lesotho wordt op beleidsmatige gronden beëindigd. Ook in 1993 zal aan een groep landen om beleidsmatige dan wel beheersmatige – inclusief budgettaire – redenen slechts via particuliere of multilaterale hulporganisaties nieuwe hulp worden verstrekt.

Bilaterale hulp

Het kasplafond voor Suriname is voor 1993 op 175 miljoen gulden gesteld. In 1992 is ten laste van de Verdragsmiddelen 40 miljoen gulden aan betalingsbalanssteun beschikbaar gesteld om het begin van de uitvoering van een programma van herstel, groei en structurele aanpassing van de economie van Suriname te bevorderen. De verdere besteding in 1993 van Verdragsmiddelen zal afhangen van de mate waarin het aanpassingsprogramma wordt doorgevoerd.

Naast activiteiten in de sectoren onderwijs en volksgezondheid zal de ontwikkelings-

samenwerking met Suriname zich nu ook kunnen richten op landbouw en industrie, en op investeringen in de publieke fysieke infrastructuur. Het herstel van twee veerboten zal in 1993 worden afgerond. De projecten voor versterking van de wetgeving en de verschillende sectoren van rechtshandhaving zullen in 1993 worden voortgezet.

Toetsing hulpactiviteiten

Per 11 mei 1992 is voor het overgrote deel van de Nederlandse hulp de toets met betrekking tot het effect op de armoedesituatie, de positie van vrouwen en het milieu ingevoerd. De toets fungeert als een aanvankelijk oordeel op elk van deze drie beleids-terreinen. Voor 1992 is de doelstelling dat geen project dat negatief scoort op één van deze terreinen in uitvoering zal gaan. Voor 1993 en latere jaren zal een positieve score op althans één van deze terreinen vereist zijn.

Tevens worden de haalbaarheid en de duurzaamheid van projecten in het kader van de economische verzelfstandiging beoordeeld.

Teneinde tot meer internationale coördinatie van toetsing te komen zijn contacten gelegd met Wereldbank en United Nations Development Program (UNDP).

Meer multilaterale hulp en noodhulp

Multilaterale organisaties, en met name die welke zich richten op mondiale problemen, zullen kunnen rekenen op meer Nederlandse steun. In de begroting komt dit tot uiting in het totaalbedrag voor categorie 3 van de OS-begroting van bijna 1,5 miljard gulden.

Een aanzienlijke stijging is ook voor noodhulp voorzien. Deze stijging hangt vooral samen met de aanhoudende crisissituatie in de Hoorn van Afrika en in Zuidelijk Afrika, onafwendbare natuurrampen als gevolg van de verslechtering van het milieu, en toenevende vluchtelingenstromen.

Voor 1993 en volgende jaren zal voor maximaal 61,25 miljoen gulden worden bijgedragen aan VN-vredesoperaties in ontwikkelingslanden. Het betreft hier nieuw beleid en geen toerekening aan of «vervuiling» van ontwikkelingsgelden. VN-vredesoperaties leveren een bijdrage aan het herstel van politieke stabiliteit die een onontbeerlijke voorwaarde is voor een duurzaam ontwikkelingsproces en kunnen dan ook beschouwd worden als een vorm van rehabilitatiehulp.

In 1993 wordt 18,75 miljoen gulden vrijgemaakt voor hulp aan de nieuwe, onafhankelijk geworden ontwikkelingslanden behorend tot het grondgebied van de voormalige Sovjetunie.

In 1993 zal maximaal 420,2 miljoen gulden onder het hulplafond worden gebracht als medefinanciering van de kosten van opvang van uit ontwikkelingslanden (DAC/OESO-lijst) afkomstige asielzoekers. Voorts zal met ingang van 1993 een deel van de uitgaven van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, die het gevolg zijn van de instroom van asielzoekers of gedoogden in Nederland, ten laste van het hulplafond komen.

VI Justitie

	1992	1993
Totaal	4 298	4 483
Algemeen	369	373
Politie	1 442	1 514
Vreemdelingenzaken	93	94
Jeugdbescherming	404	407
Delinquentenzorg en jeugdinrichtingen	884	932
Rechtspraak en rechtshulp	1 106	1 163

De justitiebegroting staat in het teken van de rechtshandhaving. Rechtshandhaving begint bij de bron: de kwaliteit van de rechtsregels die gehandhaafd moeten worden. Als regelgeving zinvol is dan moeten die regels duidelijk zijn voor de samenleving en voor de instanties die ze moeten uitvoeren en handhaven. De voor- en nadelen van de verschillende stelsels van handhaving moeten zorgvuldig worden afgewogen.

Inleiding

Bij de voorbereiding van wetgeving moeten de uitvoerings- en handavingsinstanties tijdig worden ingeschakeld. In toenemende mate wordt contact onderhouden met het openbaar ministerie over de fraudegevoeligheid van wetsvoorstellen en over de formulering van strafbepalingen.

Het wettelijk kader waarbinnen politie en justitie in de strijd tegen de criminaliteit opereren moet voortdurend aangepast worden aan de aard van de criminaliteitsproblemen. Zo stelt de toegenomen anonimiteit in onze samenleving de opsporing voor extra problemen. Mede daarom is de invoering van een legitimatieplicht noodzakelijk. Nieuwe vormen van georganiseerde criminaliteit vergen een gepast antwoord. Daartoe is al een reeks wetsvoorstellen ingediend, waaronder het strafbaar stellen van het beramen van zware misdrijven.

De verdere verbetering van de strafrechtelijke rechtshandhaving zal ook in het komende jaar voortvarend door alle betrokkenen ter hand worden genomen. De reorganisatie van de politie verloopt volgens schema. De organisatie en de werkwijze van het openbaar ministerie worden verbeterd. De structuur van de rechterlijke organisatie wordt stapsgewijs herzien. Ook de organisatie van de rechtsbijstand zal geheel worden herzien.

Het openbaar ministerie is vorig jaar begonnen met een intensievere aanpak van zware georganiseerde criminaliteit, milieudelicten en lokale ernstige criminaliteit (berovingen en woninginbraak). Deze aanpak zal in 1993 worden voortgezet en aangevuld met fraudebestrijding.

De rechtshandhaving staat of valt met het daadwerkelijk ten uitvoerleggen van opgelegde vrijheidsstraffen. De onlangs bekendgemaakte noodcapaciteit (175–200 cellen) wordt spoedig ingebruikgenomen en maatregelen voor structurele uitbreiding van het geplande aantal nieuwe cellen zijn in voorbereiding.

De oprichting van Europol is van buitengewoon belang in de internationale samenwerking bij de bestrijding van de georganiseerde criminaliteit. Als eerste fase zal in 1993 een Europol-Drugseenheid tot stand moeten komen. Een daartoe strekkend verdrag wordt voorbereid. De activiteiten van die dienst zullen in eerste instantie bestaan uit het bevorderen van de informatie-uitwisseling tussen de lidstaten, het invoeren van een databank en de bevordering van de onderlinge samenwerking. Uiteindelijk zal Europol gaan functioneren als een niet-communautaire centrale Europese dienst die zorgt voor de uitwisseling, analyse en coördinatie van informatie van de lidstaten op het gebied van de georganiseerde criminaliteit.

Europa

Hoge prioriteit wordt binnen de twaalf EG-landen gegeven aan de harmonisatie van het asielbeleid, met als doel begin 1993 een zoveel mogelijk gemeenschappelijk optreden vast te stellen. Overeenstemming is bereikt over nadere regels ter voorbereiding van de uitvoering van het Verdrag van Dublin. De ministers belast met

immigratie-aangelegenheden hebben afgesproken met het oog op de uitbreiding van de Overeenkomst van Dublin met andere landen, besprekingen met die landen aan te gaan. Deze uitbreiding zal pas worden geformaliseerd nadat de Overeenkomst van Dublin door de twaalf lidstaten is geratificeerd.

Wetgeving

Een belangrijk deel van de inspanningen in het kader van het algemeen wetgevingsbeleid en bij concrete wetgevingsprojecten is gericht op versterking van de rechtshandhaving. In de tweede helft van deze kabinetsperiode zal daarop nog meer de nadruk liggen. Met kracht wordt gestreefd naar een verdere verbetering van de wetgevingstoetsing.

In het afgelopen jaar is begonnen met het inventariseren van de wijzigingen die sedert 1926 zijn aangebracht in het Wetboek van Strafvordering. Bezien moet worden of er nog een duidelijk totaalbeeld bestaat van de systematiek en de inhoud van dat wetboek. Dit totaalbeeld zal worden geschetst in een notitie die in 1992 wordt verwacht.

De wetgever dient in te spelen op verschijnselen die schade toebrengen aan onze samenleving. Voor een slagvaardige bestrijding van in collectief verband begane daden (deelname aan voetbalrellen of deelneming in maffia-achtige organisaties) wordt gewerkt aan herziening van de strafbaarstellingen in de artikelen 140 en 141 van het Wetboek van Strafrecht. Daarbij gaat het met name om een herijking van het begrip «daderschap». Dat is thans teveel gericht op een individueel fysiek optreden.

Bescherming van belangen van kwetsbare personen is bij uitstek een taak van Justitie. Het tot stand brengen van wetgeving is daarbij een belangrijk instrument. Zo is inmiddels een wetsvoorstel met betrekking tot handelingen en experimenten met embryo's en geslachtscellen ter advisering voorgelegd aan de Raad van State.

In voorbereiding is ook een wetsvoorstel inzake fertilisatietechnieken.

Criminaliteitspreventie

Bij de maatschappelijke criminaliteitspreventie wordt grote waarde gehecht aan de overdracht van normen en waarden op scholen en in gezinnen. Blijkens onderzoek steunt het overgrote deel van de Nederlandse ouders dit beleid. Dit maakt het zinvol het appèl op de ouders te blijven herhalen.

Praktijkexperimenten met nieuwe vormen van preventie, zoals de aanstelling van baanloze huurders tot assistent-huismeester, zullen worden uitgevoerd in samenwerking met de woningcorporaties.

Anti-discriminatiebeleid

Discriminatie van en geweld tegen allochtonen in Nederland hebben binnen Justitie de aandacht.

Bij de bestrijding hiervan wordt de nadruk gelegd op een geïntegreerd beleid. Netwerkvorming tussen departement, openbaar ministerie, politie, bestuur en intermediaire instellingen, zoals het Clara Wichman Instituut en het Landelijk Bureau Racismebestrijding is daarbij van groot belang.

De mogelijkheden voor strafrechtelijk optreden zijn uitgebreid sinds het van kracht worden van de aangescherpte anti-discriminatiebepalingen in het Wetboek van Strafrecht. In 1993 zal de registratie van de strafrechtelijke afdoening worden geoptimaliseerd. De bestaande Commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid zal haar werkzaamheden, in afwachting van de inwerkingtreding van de Algemene wet gelijke behandeling, ongewijzigd voortzetten.

Delinquentenzorg en jeugdinstellingen

Om het cellentekort op te heffen wordt het bouwplan JR 120 op onderdelen versneld uitgevoerd en de penitentiaire capaciteit in de komende jaren met 600 gesloten plaatsen uitgebreid. Voor deze uitbreiding gaan de gedachten uit naar de bouw van 150 extra plaatsen bij bestaande inrichtingen of naar nieuwbouwprojecten (gereed in de loop van 1993), het bouwen van twee nieuwe inrichtingen met elk 192 plaatsen en het in stand houden van 66 plaatsen in de containerbouw bij het Huis van Bewaring in Breda.

Begin 1990 bedroeg de bruikbare penitentiaire capaciteit 6240 cellen, begin 1991 7021 cellen en begin 1992 7581 cellen. Door de uitbreiding met de eerder genoemde 600 extra plaatsen, de uitvoering van JR 120 en het restant van het noodplan bedraagt de totale penitentiaire capaciteit begin 1997 8854 cellen.

De beheersbaarheid van inrichtingen staat onder zware druk door ontwikkelingen onder de gedetineerden. Het onderbrengen van twee gedetineerden in één cel zou die druk verder opvoeren. Als mogelijk gevolg daarvan kan de veiligheid van het personeel en de gedetineerden niet langer worden gegarandeerd. Plaatsing van twee gedetineerden in één cel is geen oplossing voor de nu te bouwen extra capaciteit.

Wel is het mogelijk en wenselijk gedetineerden die kort in een inrichting verblijven en niet (vlucht)gevaarlijk zijn, vaker dan nu het geval is samen te plaatsen in aangepaste verblijfsruimten voor meer personen. Daarbij valt vooral te denken aan bepaalde categorieën vreemdelingen, ingesloten in verband met uitzetting, en aan hen die ter vervanging van een geldboete in hechtenis zijn genomen.

Deze capaciteitsvorm wordt verwerkt in één van de nieuwe inrichtingen. In samenwerking met de minister van VROM wordt inmiddels onderzocht of voor deze nieuwe inrichting gebruik kan worden gemaakt van bestaande gebouwen. Ook zal de mogelijkheid worden nagegaan van meer flexibele capaciteit in deze inrichting, zodat vraag en aanbod beter op elkaar kunnen worden afgestemd.

In overeenstemming met het regeringsstandpunt ontwikkelt de reclassering steeds meer alternatieve sancties. De reclassering is uitvoerder van vervangende straffen voor meerderjarigen. Om de gestage groei van alternatieve sancties in goede banen te leiden staan regelingen en begeleiding op stapel.

Jeugdbescherming en reclassering

De omtrekken van een vernieuwde jeugdbescherming tekenen zich inmiddels af. Zo doet de stuurgroep Heroriëntatie in haar contourennota «Onderweg naar een nieuwe jeugdbescherming» zowel inhoudelijke als organisatorische voorstellen voor een doelmatige en doeltreffende uitvoering van de jeugdbescherming. Afstemming en uitwerking van deze voorstellen heeft plaats in overleg met de minister van WVC en de provinciebesturen.

Ook de uitwerking van beleidsvoornemens in de nota «Justitiële Jeugdbescherming, met recht in beweging» vordert. Op stapel ligt onder andere de verbetering van diagnoses voor maatregelen van kindbescherming. Verder ligt het wetsvoorstel, dat een scheiding behelst tussen de beslissing over een ondertoezichtstelling en de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van deze maatregel, bij de Raad van State.

Een goed functionerende, onafhankelijke rechterlijke macht vormt een essentiële voorwaarde voor de instandhouding en verdere uitbouw van de rechtsstaat. Het beleid is erop gericht de rechtspraak en het openbaar ministerie blijvend in staat te stellen de hun opgedragen taken zo te verrichten, dat wordt voldaan aan de eisen die daaraan uit een oogpunt van (straf)rechtshandhaving en van legitieme verwachtingen vanuit de samenleving worden gesteld. Dit beleid is tweeledig: enerzijds de beheersing van de werklast en anderzijds gebruik maken van de mogelijkheden van de organisatie om het werkaanbod adequaat te verwerken.

Rechtspleging en rechtshulp

De herziening van de rechterlijke organisatie beoogt een evenwichtige en doorzichtige structuur van die organisatie. Tevens draagt deze herziening bij aan de instandhouding en de verdere bevordering van de kwaliteit van de rechtspraak. De voltooiing van de eerste fase, die uiterlijk op 1 januari 1994 wordt voorzien, is daarboven ook in kwantitatief opzicht van grote betekenis voor het verkorten van de doorlooptijden in de (voormalige) Arob-zaken. Dit wordt bewerkstelligd door de invoering van een systeem van rechtspraak in twee instanties, waardoor een structurele oplossing geboden wordt voor de bestaande werklastproblematiek bij de Raad van State.

Ter versterking van de bedrijfsvoering binnen de rechterlijke organisatie zal in de komende jaren met name het inmiddels ingevoerde systeem van «planning en control» verbeterd worden.

De automatisering van de administratieve processen bij het openbaar ministerie is door middel van het computerprogramma Compas bijna voltooid. Inmiddels wordt ook intensief gewerkt aan geautomatiseerde systemen ten behoeve van de zittende magistratuur.

De organisatie van de door de overheid gefinancierde rechtsbijstand zal grondig worden herzien. Het voorstel van de Wet op de rechtsbijstand, dat op 18 mei 1992 bij de Tweede Kamer is ingediend, beoogt modernisering van de organisatie en verbetering van de controle op misbruik en oneigenlijk gebruik. Vanwege de samenhang van de wet en de aan de advocatuur toegezegde verhoging van de vergoedingen voor haar verrichtingen is een spoedige parlementaire behandeling gewenst.

Vreemdelingenzaken

Het consequent voeren van een restrictief toelatingsbeleid voor vreemdelingen kan ertoe bijdragen dat legaal in ons land verblijvende vreemdelingen volledig worden geaccepteerd. De samenleving en de betrokken vreemdelingen moeten maximale duidelijkheid krijgen over de doelstellingen en inhoud van het beleid. Handhaving van de regels is in dit verband van cruciaal belang.

Het handhavingsbeleid richt zich op het effectief tegengaan van illegaal verblijf van vreemdelingen en de daarmee samenhangende illegale tewerkstelling. De grensbewaking speelt daarbij een belangrijke rol. In 1992 is bij vijf doorlaatposten een geautomatiseerd beeldopslagsysteem voor reisdocumenten in gebruik genomen. Dit zal in de komende jaren verder uitgebreid worden.

Het kabinet gaat actief voort de technische problemen rond de verwijderbaarheid van asielzoekers te verminderen. Bekeken zal worden of de steeds vaker voorkomende eis van vrijwillige terugkeer naar landen van herkomst door de autoriteiten van die landen in internationaal verband kan worden tegengegaan.

Illegale tewerkstelling wordt allereerst aangepakt door het genereren van legaal arbeidsaanbod en door een zo efficiënt mogelijke controle en repressieve aanpak in de sfeer van opsporing en vervolging. Daarom is ter advisering aan de Raad van State een wetsvoorstel voorgelegd tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, waarin onder andere illegale tewerkstelling als misdrijf strafbaar wordt gesteld. Verder wordt de mogelijkheid bestudeerd om de Arbeidsvoorzieningenwet zo te wijzigen dat illegale vreemdelingen door arbeidsbureaus niet ingeschreven kunnen worden. Voorts wordt gewerkt aan wettelijke maatregelen met het oog op de koppeling van voorzieningen aan de verblijfsstatus.

Met het oog op regulering en beheersing van de migratie is begonnen met een heroriëntatie van de uitgangspunten van het nationale toelatingsbeleid. Geconstateerd kan worden dat op grond van gezinshereniging en -vorming een aanzienlijke stroom allochtonen naar Nederland zal blijven komen. Bezien moet worden in hoeverre beperking van de toelatingsgronden gerechtvaardigd is.

JUSTITIE EN BINNENLANDSE ZAKEN

Politie

In 1993 wordt de reorganisatie van de politie afgerond. Er zijn dan vijftientig regionale korpsen en een Korps landelijke politiediensten. Hoofddoel van de reorganisatie is het vergroten van de veiligheid van de Nederlandse samenleving. Dit vraagt om een doelmatige en op haar taken toegesneden politie-organisatie.

De reorganisatie zorgt ervoor dat de politie, met maximale waarborgen voor democratische controle en met inachtneming van gezagsverantwoordelijkheden, de rechtsorde zo goed mogelijk kan handhaven.

Een goede politiezorg is het beste verzekerd wanneer deze zoveel mogelijk een verantwoordelijkheid is van de politieregio's zelf. De regio's zullen daarom meer dan nu het geval is de ruimte krijgen een eigen beleid inzake de politiezorg te voeren. Om

dezelfde reden zal ook een groot deel van de specifieke financieringsstromen voor de politiezorg worden vervangen door een brede doeluitkering. Met de ter beschikking staande middelen zal een meer doorzichtige financiering van het politiebesteding tot stand worden gebracht.

De reorganisatie van de politie maakt het mogelijk het ambtelijk apparaat op de ministeries van Justitie en van Binnenlandse zaken aanzienlijk in omvang te reduceren. De beide Directies Politie zullen zich zo veel mogelijk richten op de kern van hun takenpakket.

In 1993 zal extra financiële steun worden gegeven aan enkele nieuwe experimenten op het gebied van de misdaadanalyse. Op initiatief van Nederland is in het politie-overleg van de EG-lidstaten afgesproken om de toepassing van de misdaadanalyse verder te verbreiden en hierin nauw samen te werken.

In de afgelopen jaren is succesvol geëxperimenteerd met onderzoeksteams om vermogens op te sporen die met criminele activiteiten zijn verkregen. Het aantal van deze Bureau's Financiële Ondersteuning (BFO)-teams wordt uitgebreid van zes naar zestien, zodat een landelijk dekkend netwerk ontstaat. Hetzelfde wordt nagestreefd bij de bestrijding van computercriminaliteit. Daar komen, naast de bestaande drie, twee extra «pilotteams computercriminaliteit» bij.

In 1993 wordt het project Politie Handhaving Milieuregelgeving geëvalueerd. Daarbij wordt zowel gekeken naar de effectiviteit van het interdepartementale projectbureau als naar de wijze waarop de politieregio's de hun toegewezen gelden gebruiken. Het projectbureau wordt uiterlijk eind 1994, of zo mogelijk eerder, opgeheven. De aparte bedragen voor de handhaving van de milieuregelgeving worden opgenomen in de reguliere doeluitkering voor de politieregio's.

Een eerste aanzet is gemaakt met de evaluatie van het in 1980 nieuw ingevoerde dienstvuurwapen, de Walther P5. De resultaten zullen in 1993 worden gepresenteerd.

Het sterktebeleid voor de komende jaren zal in het teken staan van een herverdeling per regio, die recht doet aan de verschillen in werkdruk. In de tweede helft van 1992 zullen de eerste consequenties van het verloop van personeel in dalende regio's zichtbaar worden.

Teneinde meer inzicht te krijgen in de factoren die bepalend zijn voor de kwaliteit van arrestantenzorg wordt door de Rijksuniversiteit te Leiden een onderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek moet in 1993 afgerond zijn en bijdragen aan een meer geïntegreerd beleid voor arrestantenzorg.

Op het gebied van het politie informatiebeleid wordt een veelheid aan activiteiten ontplooid. De landelijke systemen, Herkennings Systeem (HKS) en Bekeurings Afhandeling Systeem (BAS), zullen aan de regionale korpsen worden overgedragen. Voor zover de systemen een bovenregionale functie vervullen, zal er een centrale bemoeienis blijven bestaan. De overdracht van het beheer van het BAS zal naar verwachting in de eerste helft van 1993 zijn beslag krijgen.

Een ander geautomatiseerd informatiesysteem waaraan wordt gewerkt is het Nationaal Schengen Informatie Systeem (NSIS). Met de andere landen die het Verdrag van Schengen als eersten hebben ondertekend is afgesproken dat het systeem per 1 maart 1993 operationeel moet zijn. Nederland ligt wat de planning betreft op schema. Of de datum van 1 maart 1993 gehaald wordt hangt af van de voortgang in de overige «oorspronkelijke» Schengenlanden: Duitsland, België, Luxemburg en Frankrijk.

In 1993 zal verder worden gewerkt aan een samenhangend pakket van maatregelen om de positie van politievrouwen te verbeteren, de in- en doorstroom te bevorderen en de uitstroom tegen te gaan.

Als uitvloeisel van het Regeerakkoord heeft het kabinet in het voorjaar van 1991 ingestemd met een voorstel de verschillen tussen de arbeidsverhoudingen bij de

overheid en die in het bedrijfsleven verder te verminderen. Onderdeel van dit proces vormt het opsplitsen van het arbeidsvoorwaardenoverleg bij de overheid, dat thans nog gecentraliseerd is, in acht sectoren waaronder de sector Politie. Dit sectorenmodel zal naar verwachting op 1 april 1993 in werking kunnen treden.

VII Binnenlandse Zaken

	1992	1993
Totaal	4 849	4 699
Algemeen	351	387
Openbaar bestuur	242	47
Minderhedenbeleid	26	26
Openbare orde en veiligheid	2 930	3 020
Binnenlandse Veiligheidsdienst	63	65
Management en personeelsbeleid	1 182	1 107
Informatievoorziening en automatiseringsbeleid	55	47

Bestuurlijk Nederland is in beweging. Binnenlandse Zaken werkt aan een nieuwe bestuurlijke inrichting. Daarbij wordt een procesmatige aanpak gevolgd: flexibiliteit, differentiatie en op resultaat gerichte samenwerking staan centraal.

De contouren van deze nieuwe bestuurlijke inrichting worden langzamerhand zichtbaar.

De vernieuwing van de bestuurlijke organisatie komt vooral tot uiting in de toenemende regionalisering van het openbaar bestuur en in het integrale karakter van dit regionaal bestuur. In het verlengde van en in samenhang met 'Bestuur op niveau' zal rond de jaarwisseling een notitie verschijnen over de vernieuwing van de bestuurlijke organisatie. Hierin zullen de lijnen waarlangs dit proces zich dient te voltrekken en het perspectief voor de langere termijn worden geschetst.

Op 3 februari 1992 is gebleken dat de Tweede Kamer positief staat tegenover het beleid, neergelegd in de kabinetsnota's Bestuur op niveau. Met het voorstel voor een Kaderwet 'Bestuur in verandering', dat voor advies aan de Raad van State is voorgelegd, wordt de stedelijke gebieden een richtinggevend perspectief op regionaal bestuur geboden. Naar verwachting wordt het wetsvoorstel nog dit jaar bij de Tweede Kamer ingediend. Het is de bedoeling dat de Kaderwet uiterlijk per 1 januari 1994 in werking treedt.

Een speciale wettelijke voorziening is in voorbereiding voor de bestuurlijke inrichting van het stedelijk gebied Rotterdam. Deze wordt vermoedelijk in de tweede helft van 1993 aan de adviesorganen en de betrokken bestuursorganen voorgelegd.

Een voorstel tot wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen, die betrekking heeft op de samenwerking tussen gemeenten, wordt zo mogelijk nog dit jaar bij de Tweede Kamer ingediend. Daarbij gaat het om een aanmerkelijke vereenvoudiging van de procedure bij oplegging van een gemeenschappelijke regeling.

In juli 1991 heeft het kabinet besloten tot de decentralisatie-impuls, die tot doel heeft taken en verantwoordelijkheden tussen Rijk en mede-overheden te herverdelen. Rijk, gemeenten en provincies streven naar een gezamenlijk plan van aanpak. Met de VNG is inmiddels een akkoord gesloten over decentralisatie van 17 regelingen in 1993, waarmee een bedrag is gemoeid van 340 miljoen gulden en over de financiële korting die daarop kan worden toegepast. Tussen Rijk en VNG worden enkele onderwerpen, die met ingang van 1994 worden gedecentraliseerd, verder uitgewerkt. Met het Interprovinciaal Overleg (IPO) is het overleg nog gaande.

Voorts wordt, ter uitbreiding van het decentralisatie-pakket, voor een aantal rijks-taken onderzocht of zij voor decentralisatie in aanmerking komen. In het najaar worden hieraan conclusies verbonden.

De externe adviseurs voor de decentralisatie hebben in mei hun eindadvies uitgebracht. Nog in 1992 neemt het kabinet hierover een standpunt in.

Op basis van de departementale kerntakenanalyses en de posterioriteiten (minder zwaarwegende taken) heeft het kabinet besluiten genomen ter verbetering van de efficiency en de kwaliteit van de rijksdienst. In dit kader heeft het kabinet maatregelen genomen, in totaal resulterend in een structurele besparing van 120,7 miljoen gulden in 1992, oplopend tot 663,9 miljoen gulden in 1994.

De verdere voortgang van de Grote efficiency-operatie komt uitvoerig aan de orde in

Naar een nieuwe
bestuurlijke inrichting

Wet gemeenschappelijke
regelingen

Decentralisatie-impuls

Grote efficiency-operatie

de 'Nota personele aspecten van de rijksbegroting', die de Tweede Kamer in september 1992 bereikt. Door middel van kwalitatieve en kwantitatieve voortgangsrapportages wordt de Tweede Kamer twee maal per jaar geïnformeerd.

Sociale vernieuwing

Op basis van convenanten die het Rijk met inmiddels circa 500 gemeenten heeft gesloten, is in 1991 de sociale vernieuwing breed opgepakt. Om het beleid verder te verdiepen en te verbreden is de Adviesgroep Sociale Vernieuwing ingesteld. De sociale vernieuwing krijgt een extra impuls met de Wet stimulering sociale vernieuwing, die een samenhangende aanpak op lokaal niveau mogelijk maakt.

Het concept-wetsvoorstel wordt in september voor advies aan de Raad van State gezonden. Het is de bedoeling dat de wet op 1 januari 1994 in werking treedt. De wet vormt de basis voor het Fonds sociale vernieuwing, waaruit gemeenten jaarlijks een bijdrage krijgen. Deze ongedeelde doeluitkering biedt gemeenten mogelijkheden om zelf prioriteiten te stellen bij de besteding van het geld. Het kabinet heeft het voornemen het fonds rond de eeuwwisseling over te hevelen naar het Gemeentefonds. Vóór 1 april 1993 ontvangt de Tweede Kamer een verslag van de gemeentelijke rapportages over de uitkomsten van het beleid tot nu toe.

Gemeentefonds en Provinciefonds

Onder invloed van de herinrichting van bestuurlijk Nederland is op het terrein van de financiële verhoudingen veel in beweging gezet. Naast een verschuiving van specifieke uitkeringen naar een algemene uitkering gaat het ook om een verschuiving van een algemene uitkering naar eigen inkomsten. De Commissie Verruiming eigen middelen Lagere Overheden, heeft onlangs rapport uitgebracht. Het kabinet bereidt nog in 1992 een standpunt voor.

De verdeelstelsels van het Provinciefonds en het Gemeentefonds zijn in revisie. Ten aanzien van het Provinciefonds wordt begin 1993 een onderzoek afgesloten, waarna zo spoedig mogelijk een kabinetsstandpunt wordt geformuleerd. Het kabinet overweegt voorts – vooruitlopend op meer definitieve besluitvorming – een herverdeling per 1994 in het Gemeentefonds aan te brengen ten gunste van de zogenaamde centrumgemeenten.

Integriteit van bestuur

Wezenlijk in de relatie tussen bestuur en burger is dat de burger vertrouwen heeft in de integriteit van het bestuur. De integriteit zal actief moeten worden gewaarborgd en gehandhaafd. Dat vraagt permanente waakzaamheid. Het gaat dan niet alleen om bestrijding van corruptie binnen het bestuur. Ook moet worden voorkomen dat de ambtelijke en politieke reputatie in een kwaad daglicht komt te staan en dat de integriteit van bestuurders en ambtenaren wordt aangetast. In dat kader doet de Binnenlandse Veiligheidsdienst een oriënterend onderzoek naar vormen van systematische corrumpering of manipulatie van personen op sleutelfuncties bij overheid en bedrijfsleven. Overigens is het zo dat elke overheidsdienst een eigen verantwoordelijkheid heeft in het voorkomen van corruptie.

Staat, bestuur en burger

Een belangrijke bijdrage aan de verbetering van de verhouding tussen bestuur en burger wordt geleverd door de Bijzondere Commissie Vraagpunten over de staatkundige, bestuurlijke en staatsrechtelijke vernieuwing, de Commissie-Deetman. In opdracht van deze commissie is een aantal deelcommissies geformeerd, die een standpunt bepalen over de vernieuwing op terreinen als: het kiesstelsel, de gekozen burgemeester en de Commissaris van de Koningin, de adviesorganen en de ministeriële verantwoordelijkheid. Hieruit kunnen voor Binnenlandse Zaken belangrijke wetgevingsprojecten of grondwetswijzigingen voortvloeien.

Algemene wet gelijke behandeling

Het kabinet heeft een wetsvoorstel ingediend dat beoogt discriminatie tegen te gaan op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, hetero- of homoseksuele gerichtheid of burgerlijke staat. Deze wet treedt vermoedelijk in de loop van 1993 in werking. Hiermee wordt een belangrijk voornemen van het regeerakkoord gerealiseerd.

Algemene wet bestuursrecht

De rechtsbescherming van de burger wordt verbeterd door de Algemene wet bestuursrecht.

Een eerste deel dat meer eenheid brengt in het rechtsverkeer tussen overheid en burger zal naar verwachting uiterlijk 1 januari 1994 in werking treden.

Het tweede deel is op 23 januari 1992 bij de Tweede Kamer ingediend. Het derde deel van het wetsvoorstel is in voorbereiding.

Binnenlandse Zaken streeft ernaar het wetsvoorstel Friese taal in het bestuurlijke verkeer nog dit jaar aan de Tweede Kamer aan te bieden. Daarnaast is een notitie in voorbereiding over de positie van de Nederlandse taal in de Grondwet.

Taalbeleid

De integratie van minderheden blijft ook het komend jaar de doelstelling van het minderhedenbeleid. Het draagvlak hiervoor is vergroot door het maatschappelijke debat dat in het afgelopen jaar is gevoerd. Een voortgangsrapportage is tegelijk met de begroting van Binnenlandse Zaken aan de Tweede Kamer aangeboden. In juni ontving de Tweede Kamer het regeringsstandpunt Registratie en Rapportage Minderhedenbeleid. Het systeem beoogt de informatievoorziening ten behoeve van het minderhedendebat te verbeteren. Voorop staat de harmonisatie van registraties en statistieken op de vitale beleidsgebieden arbeid, onderwijs en huisvesting. Een nota Doelgroepen minderhedenbeleid zal in 1993 aan de Tweede Kamer worden aangeboden.

Minderhedenbeleid

Voorts ontvangt de Tweede Kamer in 1993 een notitie inzake de positie van EG-onderdanen in het minderhedenbeleid.

Ter verbetering van de interdepartementale mobiliteit worden alle rijksambtenaren van schaal tien en hoger met ingang van 1993 in algemene dienst van het Rijk aange- steld. Daarnaast heeft Binnenlandse Zaken een gezamenlijke vacaturebank rijks- overheid opgezet.

Mobiliteit van ambtenaren

De interdepartementale mobiliteit van topambtenaren wordt bevorderd door het instellen van de Intertopkaartenbak. Het ministerie komt bovendien begin 1993 met een actieplan ter bevordering van de internationale mobiliteit.

In verband met de voorgenomen decentralisatie van het arbeidsvoorwaardenoverleg per 1 april 1993 zal de Tweede Kamer nog in 1992 worden geïnformeerd over het bereik van het overeenstemmingsvereiste en de wijze waarop dit zal worden geregeld. Het overeenstemmingsvereiste houdt in dat wijzigingen in de arbeidsvoorwaarden alleen kunnen plaatsvinden als de minister en de meerderheid van de vakcentrales het daarover eens zijn. Een Raad voor het Overheidspersoneelsbeleid die dit jaar wordt ingesteld, gaat functioneren als overlegforum van werkgevers- en werknemersverte- genwoordigers bij de overheid.

Overleg over arbeidsvoorwaarden

In het kader van de normalisatie zal in 1992 een wetsvoorstel tot intrekking van het voorbehoud bij artikel 6 van het Europees Sociaal Handvest, dat het stakingsrecht betreft, bij de Tweede Kamer worden ingediend.

Arbeidsverhoudingen

Naar de Tweede Kamer gaat in 1992 eveneens een voorstel van Wet, waarin de medezeggenschap van het overheidspersoneel zoveel mogelijk wordt geregeld in overeenstemming met de Wet op de Ondernemingsraden. Binnenlandse Zaken zal tevens bezien of overheidswerknemers onder de werknemersverzekeringen kunnen worden gebracht. Hierover brengt de minister in 1993 een notitie uit.

Op 30 juni 1992 schetste de Commissie Abp-complex hoe de verzelfstandiging van het Abp gestalte kan krijgen en formuleerde oplossingen voor de financiële problemen van het fonds. Over dit rapport zal het kabinet nog een standpunt innemen, waarna de minister het rapport in het najaar van 1992 met de Tweede Kamer wil bespreken. Volgens de Commissie Abp-complex zullen de onderhandelingen van de minister met de centrales van overheidspersoneel over de Abp-problematiek gericht moeten zijn op een convenant, af te sluiten aan het eind van 1992. In 1993 kan de financiële en wetstechnische uitwerking volgen.

Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds

Het kabinet wil in de periode 1992-1994 het ziekteverzuim bij de rijksdienst met 1,5 procent verminderen. Tot eind 1992 loopt een pilotproject Terugdringing ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid. Omdat uit de tussentijdse meting van dit project blijkt dat

Ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid

de 'management-aanpak' vruchten afwerpt, wordt deze werkwijze uitgebreid tot de hele rijksdienst. Per ministerie worden nog dit begrotingsjaar convenanten afgesloten met de Rijks bedrijfsgezondheids- en bedrijfsveiligheidsdienst (RBB). Samen met het Abp worden instrumenten ontwikkeld om de terugkeer van arbeidsongeschikten naar de arbeidsorganisatie te stimuleren. In het najaar worden de resultaten van het reïntegratieproject 'Educatie en werkgelegenheid Abp-cliënten' en van een evaluerend onderzoek naar de Tweede Kamer gezonden. Daarnaast zullen de voorgestelde maatregelen tot terugdringing van de arbeidsongeschiktheid in de marktsector worden vertaald naar de overheidssector.

In de loop van volgend jaar wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de ontwikkelingen van de aanspraken op wachtgeld en het vernieuwde herplaatsingsbeleid.

Het voorkómen en beheersen van criminaliteit, branden, rampen, ordeverstoringen en andere vormen van onveiligheid is niet alleen een zorg van politie en brandweer. Er moet een integrale aanpak komen waaraan bestuurders en maatschappelijke groeperingen meedoen. Dit vereist een grotere bestuurlijke bemoeienis met het veiligheidsbeleid.

Zowel op landelijk als op lokaal niveau is meer inzicht nodig in de ontwikkelingen die van belang zijn bij het voorkómen en beheersen van onveiligheid. De 'openbare orde- en veiligheidsrapportage' zal daaraan een bijdrage leveren. Dit najaar wordt de eerste landelijke rapportage aan de Tweede Kamer aangeboden. In 1993 zal het ministerie een instrument ontwikkelen waarmee gemeenten hun eigen openbare orde- en veiligheidsrapportage kunnen opstellen ten behoeve van de lokale beleidsontwikkeling.

De brandweer wordt in de toekomst de spil bij rampenbestrijding en hulpverlening. Daartoe moet de strategische en technische infrastructuur voldoen aan hoge eisen die worden gesteld aan telecommunicatie, planvorming en het waarschuwingsstelsel.

In 1993 wordt het telecommunicatieprogramma voor de provinciale en regionale rampenbestrijdingscentra afgerond. In hetzelfde jaar begint de landelijke invoering van het nieuwe stelsel voor waarschuwing van de bevolking bij rampen en crisissituaties. In maart gaat de landelijke campagne rampenvoorlichting van start, een aanvulling op de gemeentelijke campagnes waarvoor het ministerie van Binnenlandse Zaken het materiaal heeft ontwikkeld. Nog niet alle gemeenten beschikken over een geactualiseerd rampenplan. Deze achterstand moet op korte termijn worden ingelopen.

Er worden steeds meer internationale afspraken gemaakt over de grensoverschrijdende aanpak van de criminaliteit. Bepalingen daarover zijn ook opgenomen in het Verdrag van Maastricht.

In de recente notitie 'Ontwikkelingen op het gebied van de binnenlandse veiligheid' zijn de algemene tendensen en ontwikkelingen op veiligheidsgebied geschetst. Deze notitie dient het komende jaar als leidraad voor de activiteiten van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD). Op nationaal niveau vragen diverse thema's bijzondere aandacht.

De BVD blijft prioriteit stellen aan het tegengaan van politiek geïnspireerd geweld. De drastische veranderingen in het Europa van nu kunnen aanleiding geven tot radicalisering van de politieke meningsvorming, onder meer in sterk nationalistische of anti-Europese zin, gericht tegen de Europese integratie en de harmonisering van het vreemdelingen- en asielzoekersbeleid. Daarnaast is in toenemende mate sprake van anti-democratische en soms gewelddadige activiteiten tegen minderheden, die afbreuk doen aan het integratiebeleid van het kabinet. Beide ontwikkelingen hebben de bijzondere aandacht van de BVD, gezien het grote belang dat de overheid hecht aan het voorkómen van druk op de politieke besluitvorming en op de vrije uitoefening van grondrechten door alle Nederlandse ingezetenen.

Herplaatsingsbeleid en
volume wachtgelden

Integraal veiligheidsbeleid

Binnenlandse Veiligheidsdienst

VIII Onderwijs en Wetenschappen

	1992	1993
Totaal (excl. OS)	33 588	33 212
Ministerie algemeen	564	524
Overige programmakosten ¹	83	324
Basisonderwijs	6 213	6 323
(voortgezet) Speciaal Onderwijs	1 522	1 554
Algemeen voorgezet onderwijs en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs alsmede lager beroepsonderwijs	6 196	6 139
Beroepsonderwijs en volwassenen educatie	2 894	2 845
Huisvesting	1 932	1 782
– Huisvesting hoger onderwijs ²	365	578
Hoger beroepsonderwijs	1 859	1 892
Universiteiten, academische ziekenhuizen en overige uitgaven hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek ³	4 863	4 705
Onderzoek en Wetenschapsbeleid	1 243	1 236
Studiefinanciering, rechtspositionele uitkeringen en examens	5 492	5 674
– Snellere betaling Openbaar Vervoer-kaart ⁴	361	– 361

Met ingang van de begroting 1993 wordt een nieuwe indeling in beleidsterreinen gehanteerd en zullen diverse beleidsterreinen vervallen c.q. wijzigen. Om een vergelijking tussen 1992 en 1993 mogelijk te maken, is het jaar 1992 in bovenstaand overzicht geconverteerd op de begrotingsindeling 1993. Beleidsterrein 12 (Voorzieningen ten behoeve van het onderwijs) is volledig opgeheven. De budgetten die hierbij waren ondergebracht, zijn verdeeld over de beleidsterreinen: basisonderwijs, voortgezet onderwijs, beroeps- en volwasseneneducatie, hoger beroepsonderwijs, wetenschappelijk onderwijs en onderzoek wetenschapsbeleid.

¹ Bij de Overige programmakosten is onder meer de voorziening voor specifieke knelpunten in de personeelsvoorziening opgenomen.

² Het huisvestingsbudget hoger onderwijs stijgt door de verwerking van de rentekosten samenhangend met de overdracht van de huisvesting HBO.

³ De daling is mede het gevolg van de bezuiniging op de wachtgelden en het ziekteverzuim, die voor andere beleidsterreinen is verwerkt in verzamelposten.

⁴ Het bleek mogelijk in 1992 de OV-studentenkaart reeds voor een deel te betalen, waarmee een incidentele bijdrage werd geleverd aan de O&W-begroting 1993.

De begroting van Onderwijs en Wetenschappen 1993 weerspiegelt de politieke keuze om de aantrekkelijkheid van het leraarsberoep en daarmee de kwaliteit van het onderwijs te vergroten.

Ook het wegwerken van de wachtlijsten, voor Nederlands als tweede taal, krijgt prioriteit.

Voor het oplossen van knelpunten in de personeelsvoorziening in het onderwijs wordt een extra bedrag uitgetrokken van 211 miljoen gulden in 1993 oplopend tot 633 miljoen gulden in 1996.

Het kabinet wil op een selectieve wijze knelpunten verbeteren. Voorstellen worden gedaan om de beleidsruimte van scholen te vergroten om, ook in financieel opzicht, personeelsbeleid te voeren. Doel hiervan is de professionaliteit van de leraar en van de school als arbeidsorganisatie te vergroten. Gedacht moet worden aan extra ruimte voor taak- en functiedifferentiatie, omscholing en voor gedifferentieerde beloning om individueel functioneren te waarderen en om arbeidsmarktknelpunten te kunnen oplossen. Van belang zijn verder functioneringsgesprekken, deskundigheidsbevordering en nascholing.

Prioriteit krijgt ook het wegwerken van de wachtlijsten voor Nederlands als tweede taal. Het beleid is gericht op een snelle volwaardige participatie van minderheden in de Nederlandse samenleving. Daarvoor trekt het kabinet in 1993 een bedrag van 75 miljoen gulden extra uit dat in de jaren daarna geleidelijk minder kan worden.

Het onderwijsbudget wordt de komende jaren structureel verhoogd met 160 miljoen gulden.

Veel mensen hebben geen werk; het is één van de grote maatschappelijke vraagstukken, dat zich ook in het onderwijs manifesteert. Het terugdringen van ziekteverzuim en de wachtgeldproblematiek hebben dan ook duidelijk prioriteit. Zoals al is afgesproken bij de tussenbalans van de hele collectieve sector is het opgenomen in de begroting voor 1992. Het hoge aantal wachtgelders dwingt tot bezinning. Het budget

Voorrang voor arbeidsvoorwaarden en wegwerken wachtlijsten

Meer mensen aan de slag

ervoor bedraagt momenteel 900 miljoen gulden.

Het beleid om ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid terug te dringen, wordt versterkt. Er komen modellen beschikbaar voor advisering en begeleiding en voor het opsporen van knelpunten rond de werkdruk op scholen. Het kabinet wil daarnaast planmatiger verzuimcontrole en begeleiding stimuleren.

In 1993 komt een beleidsnotitie uit over het voorkomen en het bestrijden van tekorten en overschotten aan leraren. Op korte termijn krijgt scholing aandacht, naast bemiddeling en de positie van vervangers en herintreders. Voor het voortgezet onderwijs en het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs dient zich op termijn een schaarste op de arbeidsmarkt aan.

Tot op heden heeft in het beleid om de wachtgeldaanspraken te verminderen een sterke nadruk gelegen op het volume-aspect: vermindering van het beroep dat werkloze leraren op regelingen doen door bemiddelings- en begeleidingsfaciliteiten. Het is nu onontkoombaar om voor nieuwe gevallen een beleid te gaan voeren waarbij de hoogte en de duur van de uitkeringen meer in overeenstemming worden gebracht met wat in de marktsector gebruikelijk is.

De verwachting is dat deze aanpassingen een versnelde terugkeer in het arbeidsproces zullen bevorderen.

Naast de hiervoor aangegeven prioriteiten is de duidelijke keuze gemaakt om het primair en het voortgezet onderwijs zoveel mogelijk te ontzien. De redenen hiervoor houden verband met de kerntaken van de overheid op het terrein van onderwijs en wetenschappen. Het funderend onderwijs legt de basis voor volwaardige deelname aan het maatschappelijk leven. Daarnaast draagt het bij aan het terugdringen van maatschappelijke ongelijkheid, een kerntaak bij uitstek. Gebleken is dat die ongelijkheid zich al in een zeer vroege fase van het leven manifesteert. Het compenseren van die achterstand wordt moeilijker naarmate kinderen ouder worden.

Het ontzien van het primair en voortgezet onderwijs laat onverlet dat op de beide terreinen nog maatregelen uit eerdere begrotingen moesten worden ingevuld. In beide gevallen betreft het aanpassingen in de bekostiging die het budget van de school meer in overeenstemming brengen met de gewenste omvang van scholen. Overigens worden scholen, die aan de wettelijke omvangsnorm voldoen, altijd toereikend gefinancierd.

In de loop der jaren is een situatie ontstaan, waarin er meer vraag naar onderwijs bestaat dan de overheid kan bekostigen. Hierdoor wordt het steeds noodzakelijker om prioriteiten te stellen. Het beleid is dat in de bekostiging prioriteit wordt gelegd bij de groep jongeren tot 27 jaar die deelneemt aan het hoger onderwijs. IJkpunt daarbij is dat iedereen voor het bereiken van het 27^e jaar de gelegenheid moet krijgen om binnen een redelijke termijn een diploma te behalen in overeenstemming met zijn of haar capaciteiten. In deze begroting zijn verschillende maatregelen opgenomen die passen bij deze beleidslijn.

Voor het hoger onderwijs is het voornemen opgenomen studenten van 27 jaar en ouder op een lager niveau te bekostigen. Gelijktijdig zullen de universiteiten en hogescholen verantwoordelijk worden voor de vaststelling van de eigen bijdragen van deze deelnemers. De instellingen voor hoger onderwijs worden in staat geacht om voor de groep onderwijsdeelnemers van 27 jaar en ouder cursussen en opleidingen aan te bieden tegen een redelijk en gedifferentieerd tarief.

De Commissie Toekomstverkenningen Leraarsberoep brengt in het voorjaar van 1993 een rapport uit over het leraarsberoep en de opleidingen.

Concentratie van lerarenopleidingen en verzorgingsinstellingen op een beperkt aantal plaatsen kan leiden tot een betere dienstverlening.

Bovendien krijgen de scholen door de nieuwe bekostiging de ruimte zelf te bepalen aan welke nascholing ze behoefte hebben.

De schoolleiders in het primair onderwijs krijgen steeds meer managementtaken. Een commissie zal daarom adviseren over een opleiding voor deze doelgroep, waarna in de loop van 1993 een beleidsreactie volgt.

Primair en voortgezet
onderwijs ontzien

27-Plusbeleid

Lerarenopleidingen en
kwaliteitsbevordering

De inspectie zal onderzoeken hoe basisscholen beginnende leraren begeleiden. De resultaten hiervan zijn bekend in het voorjaar van 1993.

Op basis van de notitie 'Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur' (OETC) wordt een intensief nascholingsprogramma voor de OETC-docenten overwogen. Uit onderzoek is namelijk gebleken dat vier van de tien OETC-leerkrachten de Nederlandse taal onvoldoende beheersen. Het kabinet wil daarom de vereisten om OETC-onderwijs te mogen geven, uitbreiden met een bewijs van bekwaamheid voor de beheersing van de Nederlandse taal. OETC-leerkrachten die een dergelijk bewijs nog niet hebben, krijgen tot 1 augustus 1996 de gelegenheid dit te halen. Deze leerkrachten zullen het examen II Nederlands als Tweede Taal (NTZ) moeten afleggen.

Het Wetsvoorstel Regeling Samenwerking Sociale Vernieuwing Onderwijs moet scholen de mogelijkheid bieden middelen te bundelen. Het voorstel behelst een structuur waarbij scholen, buurthuizen en kindercentra gezamenlijk een aanpak ontwikkelen om achterstanden weg te nemen. De regeling moet in 1993 in werking treden. Primair en voortgezet onderwijs krijgen ruimte voor een aanpak die op de lokale situatie toegesneden is. Ook vanaf 1 augustus 1993 worden de onderwijsvoorranggebieden op meer structurele wijze bekostigd.

De gebieden krijgen verder vooraf duidelijkheid over het budget voor een periode van vier jaar.

De bestuurlijke vernieuwing in het onderwijs is gericht op het verhelderen van verantwoordelijkheden van de rijksoverheid, de gemeenten en de schoolbesturen. Kernelement is het bevorderen van zelfstandige scholen, die in staat zijn tot vernieuwing van het onderwijs, bestrijding van maatschappelijke achterstanden en een flexibele benadering van lokale omstandigheden. Hierover wordt binnenkort een nota uitgebracht. Het kabinet zal zich ook uitspreken over de mogelijkheden van vrijwillige lump sum bekostiging in het voortgezet onderwijs.

De uitwerking in wetsvoorstellen van het beleid voor de huisvesting in het primair en voortgezet onderwijs vindt komend najaar plaats. Naar verwachting worden de wetsvoorstellen voor medio 1993 ingediend bij de Staten-Generaal. Het streven is de wet na behandeling in werking te laten treden per 1 januari 1995.

Het kabinet staat positief tegenover het advies van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid in het rapport 'De onderwijsverzorging in de toekomst'. De regeringsreactie zal in lijn zijn met de nota over de bestuurlijke verhoudingen in het funderend onderwijs die dit najaar verschijnt.

Bij het stelsel van studiefinanciering ligt de komende jaren de nadruk op vereenvoudiging en stroomlijning van de regelgeving en op optimalisering van de uitvoering. Er wordt een aantal wijzigingen aangebracht in de duur en de hoogte van de aanspraken op studiefinanciering.

Als consequentie hiervan treft het kabinet de volgende maatregelen:

- de basisbeurs voor studenten in het middelbaar beroepsonderwijs wordt verlaagd met het verschil tussen het lesgeld in het m.b.o. en het collegegeld in het hoger onderwijs (m.b.o.-studenten betalen momenteel een lager bedrag aan lesgeld dan de hoger-onderwijsstudent aan collegegeld);
- de duur van de studiefinanciering voor vierjarige opleiding in het m.b.o. wordt beperkt; de gemengde toelage is vier jaar mogelijk, daarna is nog twee jaar lening mogelijk; voor korte m.b.o.-opleidingen is een aangepaste regeling; bij doorstroom van m.b.o. naar h.(b.)o. bestaat recht op een gemengde toelage voor het aantal jaren dat gelijk is aan de som van de cursuseduren van de m.b.o. en h.(b.)o.-opleidingen minus één jaar.
- het kabinet scherpt de relatie aan tussen studiefinanciering en een minimum studieprestatie voor het hoger onderwijs door nu ook voor het tweede en de volgende jaren eisen te stellen aan de studievoortgang; dit zal vanaf het studiejaar 1993/1994 voor alle studenten gelden.

Vermindering van achterstanden

Bestuurlijke vernieuwing

Onderwijsverzorging

Studiefinanciering

Een wetsvoorstel is in voorbereiding om jongeren met weinig affiniteit tot de school

Onderwijs en arbeid

vanaf veertien jaar onder strikte voorwaarden leer- en werktrajecten aan te bieden. Scholen en bedrijfsleven worden uitgenodigd daarbij systematisch samen te werken. Regionale coördinatiepunten zullen zorg dragen voor afstemming en regie. Zo ontstaan meer mogelijkheden – met een minder schools karakter – om invulling te geven aan de leerplicht.

Het kabinet wil het komend jaar bezien of het op termijn mogelijk is de leerplicht te koppelen aan een beoogd kwalificatieniveau voor de arbeidsmarkt. Dat zou kunnen inhouden dat jongeren die niet over een primaire startkwalificatie beschikken ook na de huidige leerplicht verplicht zijn een opleiding te volgen op school of via (individuele) doelgerichte opleidingstrajecten (eventueel in combinatie met werk).

Er wordt onderzocht of het mogelijk is duale leerwegen te bevorderen in het hoger onderwijs en met name het secundair beroepsonderwijs.

Onderzoek en Wetenschapsbeleid

In december 1992 wordt het Wetenschapsbudget 1993 uitgebracht. Dit gebeurt in combinatie met het eerste Strategisch Beleidsdocument voor Onderzoek en Wetenschapsbeleid. Basis voor dit document is het werk van de Overlegcommissie Verkenningen. Deze commissie zal suggesties doen voor nationale onderzoeksprioriteiten, naast het stimuleren van verkenningen als strategisch instrument in het onderzoeksbestel.

Het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen zal in 1992 en 1993 met de ministeries van Economische Zaken, Financiën en (per specifiek project) met betrokken ministeries het beleid uitwerken voor de ontwikkeling van publiek-private samenwerking. Doel is de economische structuur van ons land te versterken.

Publiek-private samenwerking is de wijze waarop industrie, gezondheidszorg, milieubeheer en landbouw betrokken zijn of worden bij de kennisontwikkeling in het wetenschappelijk onderzoek. In de komende periode wordt gekeken naar de mogelijkheden om de publieke en private financiering sterker te koppelen.

De samenwerking en de afstemming van investeringen bij wetenschappelijke en openbare bibliotheken en dienstverlenende instellingen vragen om verbetering. Doelstellingen zijn een betere samenhang, een hoger rendement van de middelen, meer technische en organisatorische efficiency en een sterkere internationale positie. Een agentschap kan de benodigde samenwerking stimuleren door een contract op vrijwillige basis met de instituten af te sluiten.

Internationalisering

De komende jaren wordt speciale aandacht besteed aan de betrokkenheid van het algemeen voortgezet onderwijs en het secundair beroepsonderwijs.

Uiteraard wordt het beleid dat in de nota 'Grenzen verleggen' is gepresenteerd, verder uitgewerkt en uitgevoerd. Daarbij is er vooral aandacht voor de betekenis van de ontwikkelingen in de Europese Gemeenschap voor het onderwijs, voor de samenwerking met de buurlanden, en met Oost- en Midden-Europa.

Primair onderwijs

De afgelopen jaren is de beleidsvorming rond de samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs ('Weer Samen Naar School'), schaalvergroting van het onderwijs ('Toerusting en bereikbaarheid') en de personele en materiële bekostiging (het formatiebudgetsysteem en Londo) afgerond, al zal de wettelijke vormgeving nog veel van kabinet en ook parlement vergen.

De komende periode zal gericht zijn op het treffen van verdere wettelijke maatregelen, de praktische uitvoering en uitwerking.

De wet bekostiging nieuwe basisscholen (Startwet) is in werking getreden op 15 juli 1992. Vanaf die datum kan het bekostigen van een basisschool pas beginnen wanneer de school aan de gewijzigde (verhoogde) stichtingsnormen voldoet. De laagste norm bedraagt tweehonderd leerlingen. Naar verwachting worden hierdoor vanaf het schooljaar 1992/1993 jaarlijks niet meer dan twintig scholen gesticht.

Nog in 1992 krijgt de Tweede Kamer een wet voorgelegd die de stichtings- en

opheffingsnormen bepaalt. De wet moet 1 augustus 1993 in werking treden. Naar verwachting is het scholenbestand uiterlijk 1 augustus 1996 door opheffing en fusies verminderd met naar schatting 1360 scholen. Van dit aantal zullen ongeveer driehonderd scholen als nevenvestiging van een andere basisschool worden voortgezet. De opbrengst wordt ten gunste van de toerusting van de basisschool gebruikt.

In 1993 zijn de scholen aan zet voor de invoering van de basisvorming. In de loop van 1993 wordt de vorming van scholengemeenschappen geëvalueerd.

De voorstellen voor de tweede fase voortgezet onderwijs worden in 1993 uitgevoerd. Het gaat om de invoering van zogenoemde doorstroomprofielen – combinaties van vakkenpakketten – die de aansluiting tussen voortgezet en hoger onderwijs moeten verbeteren.

Het kabinet bereidt verder maatregelen voor om voortijdig schoolverlaten aan te pakken.

Door aanpassingen in de bekostigingssystematiek, wordt in het voortgezet onderwijs dekking gevonden voor een aantal taakstellingen uit de begroting voor 1992 en uit de voorliggende begroting. Daarbij wordt rekening gehouden met het feit dat kleinere scholen onevenredig hoge rijksbijdragen krijgen. Een deel van de opbrengst (tien miljoen) is bestemd voor de dekking van de maatregelen voor de knelpunten in de personeelsvoorziening.

De nota Volwasseneneducatie wordt nog dit najaar uitgebracht. De nota moet een discussie op gang brengen over de ontwikkeling van de volwasseneneducatie in de komende jaren. Centraal staat het zogenaamd 'levenslang leren' en de bestuurlijke en beleidsmatige consequenties van dat principe. Grotere doorzichtigheid in het aanbod en meer samenwerking tussen de aanbieders op de markt van de volwasseneneducatie zijn daarbij van belang.

Het kabinet brengt in het najaar van 1992 een notitie uit met voorstellen voor een nieuwe overlegstructuur voor dit onderwijssterrein. Daarin komt ook de verhouding aan de orde tussen het overleg van de overheid met het veld en dat van de minister met het parlement.

Het kabinet stuurt de Tweede Kamer in het najaar een beleidskader over de samenwerking tussen Hoger Beroepsonderwijs en Wetenschappelijk onderwijs, na overleg met de betrokken instellingen. Dit is een reactie op een pleidooi van een adviescommissie. De Adviesraad voor Onderwijs (ARO) brengt in het najaar van 1992 een tussenrapportage uit over het ontwikkelingsperspectief voor het hoger onderwijs. De eindrapportage volgt in 1993.

De overheid wil minder centrale voorschriften opleggen aan de instellingen voor het hoger onderwijs. Universiteiten en hogescholen moeten zelf hun organisatie kunnen vernieuwen en aanpassen. Verder is het belangrijk dat de positie van de student in het bestuur van universiteiten en hogescholen gewaarborgd blijft. Een andere hoofdlijn is het versterken van onder meer de faculteiten binnen hogescholen en universiteiten.

Op basis van overleg met het veld over deze hoofdlijnen is een notitie opgesteld die tegelijkertijd met de begroting aan de Tweede Kamer is gezonden. Verder zal een commissie adviseren over de studeerbaarheid van onderwijsprogramma's.

Voortgezet onderwijs

Beroepsonderwijs en
volwasseneneducatie

Hoger onderwijs

IXA Nationale Schuld

	1992 ¹	1993 ²
Totaal	55 083	55 524
Rente en kosten	26 552	27 908
Aflossing	26 215	25 437
Overig	2 316	2 179

¹ Vermoedelijke uitkomsten.

² Ramingen.

De kosten van rente en aflossing op de nationale schuld belopen in 1993 naar schatting 55,5 miljard, een stijging met 0,4 miljard ten opzichte van 1992. De rente en de kosten van de vaste schuld nemen toe met 1,4 miljard. De aflossingen op de vaste schuld zijn in 1993 0,8 miljard lager (exclusief vervroegde aflossingen).

Vermindering van het tekort

De stijging van de kosten van rente en aflossing is een rechtstreeks gevolg van de ontwikkeling van de staatsschuld. Deze is in de loop der jaren absoluut, meer dan verdrievoudigd tot het huidige niveau van 71% van het nationaal inkomen. Om die ontwikkeling om te buigen is een stelselmatige vermindering van het financierings-tekort nodig. In de huidige omstandigheden maakt de hoge reële rente dat te meer noodzakelijk. De hoge rente-uitgaven maken de begroting zeer rentegevoelig en verdringen andere nuttige overheidsuitgaven.

Omslagpunt in 1993

Door een afgewogen financieringsbeleid worden de risico's en de kosten van de hoge staatsschuld zoveel mogelijk beperkt. Op basis van de in het regeerakkoord overeengekomen vermindering van het tekort zal de staatsschuld eind 1993 een niveau bereiken van 72% van het netto nationaal inkomen (staatsschuldquote) en vervolgens dalen. Blijft het tekort na 1994 gehandhaafd op 3,25%, dan daalt de staatsschuld overigens nauwelijks. De rentelasten bedragen thans 5,3% van het nationale inkomen tegen 1,5% in het midden van de jaren zeventig.

Financieringsbeeld

De totale financieringsbehoefte in 1993 bedraagt naar de huidige inzichten 44,9 miljard. Dit bedrag bestaat uit het financieringstekort van 19,5 miljard en totale aflossingen op de bestaande schuld van 25,4 miljard. Het financieringsbeleid is erop gericht om de jaarlijkse financieringsbehoefte binnen het begrotingsjaar volledig op de binnenlandse kapitaalmarkt te dekken.

Vervroegde aflossing en looptijd

In de periode 1985 tot en met 31 augustus 1992 heeft het Rijk in totaal voor 20,7 miljard aan staatsleningen vervroegd afgelost. Hierbij is een netto budgettair voordeel behaald van ruim 1,6 miljard. In 1992 is tot en met eind augustus 2,2 miljard vervroegd afgelost, wat een netto budgettair voordeel oplevert van 0,2 miljard. In 1993 kan voor een bedrag van 2,3 miljard vervroegd worden afgelost.

Ook lang lopende leningen worden uitgegeven zonder het recht van vervroegde aflossing door de Staat na tien jaar. Dit was een wijziging van één van de randvoorwaarden van het financieringsbeleid. Daarmee kon echter het streven naar verlenging van de looptijd, een andere randvoorwaarde, beter vorm worden gegeven. Bij langere looptijden neemt de jaarlijkse herfinancieringslast af en dus ook de totale financieringsbehoefte. De begroting wordt dan minder gevoelig voor renteschommelingen.

Geen alternatieve leningvarianten

In het financieringsbeleid is het streven erop gericht risico's en onzekerheid bij de budgettaire lasten te vermijden. Daardoor zijn er in 1991 en 1992 door de Staat geen indexleningen uitgegeven en geen leningen met een variabele rente. Ook is niet overgegaan tot de uitgifte van leningen in vreemde valuta of in de ecu, wegens het valutarisico en de daarmee gepaard gaande budgettaire onzekerheid. Daarnaast speelt het kostenaspect een rol. De rente van de ecu is doorgaans hoger en in 1992 tot eind juli zelfs duidelijk hoger dan de rente van de gulden. Bovendien mag de uitgifte van ecu-leningen niet ten koste gaan van de liquiditeit en de aantrekkelijkheid van de marktwaarde van de gulden.

Houderschap gevestigde schuld

Door de uitgifte van leningen via de toonbank is het niet meer mogelijk om via enquêtes een goed beeld te krijgen van een verdeling van een openbare emissie over

de inschrijvingsgroepen. Wel is het mogelijk om de verdeling van het houderschap van de bestaande staatsschuld te maken. Het aandeel van de institutionele beleggers in de totale bestaande staatsschuld heeft zich in 1991 gestabiliseerd op 45% na een gestage daling in de voorgaande jaren. Het aandeel buitenland is in 1991 verder gestegen naar 24%. Ook particulieren hebben een toenemende belangstelling voor risicomijdende beleggingen als staatsobligaties; 10% van de staatsschuld was eind 1991 in handen van particulieren. Het aandeel van de banken is verder gedaald evenals dat van de overige inschrijvingsgroepen.

IXB Financiën

	1992	1993
Totaal	5 355	4 755
Exportkredietverzekering	763	572
BF-kredieten	68	62
Muntwezen	43	23
Materiële uitgaven	900	873
Personele uitgaven	2 097	2 166
Rente teruggave belasting	771	366
Diversen	713	693

Europese Gemeenschappen

Onder het Nederlandse voorzitterschap is in december 1991 in Maastricht het Verdrag inzake de Europese Unie totstandgekomen. Dit verdrag, vooral het deel inzake de Economische en Monetaire Unie, vormt een belangrijke stap in het Europese integratieproces. In de Raad van de Gemeenschap is na het Deense referendum, waarbij dit verdrag werd afgewezen, besloten dat de andere Lid-Staten voortgaan met het in gang gezette ratificatieproces. Het kabinet hecht sterk aan de resultaten van «Maastricht».

De financiële hulp van de Gemeenschap aan de GOS-landen en de Midden- en Oosteuropese landen heeft prioriteit.

De Gemeenschap heeft zich voor deze regio's tot een zeer belangrijke donor ontwikkeld. Naast de technische hulpprogramma's verschaft de Gemeenschap ook Gemeenschapsleningen aan verschillende Oosteuropese landen. Het gaat hier om betalingsbalanssteun die in aanvulling op en in nauwe samenwerking wordt gegeven met het Internationaal Monetair Fonds (IMF).

Europese Investeringsbank (EIB)

Ongeveer 60% van de middelen van de EIB wordt voor regionale ontwikkeling ingezet. In het Protocol betreffende Economische en Sociale Samenhang bij het Verdrag van Maastricht wordt de rol van de EIB bij de versterking van de economische en sociale samenhang in de Gemeenschap (het cohesieproces) bevestigd en versterkt. Verder is in het nieuwe Unieverdrag vastgelegd dat de EIB kan deelnemen in investeringsprogramma's in samenhang met de structuurfondsen en andere Gemeenschapsinstrumenten. Tot nu toe financierde de EIB overwegend projecten, waardoor de bijdrage van de EIB aan de structuurprogramma's gering was. Door deze wijzigingen zullen naar verwachting de inspanningen gericht op de armste regio's in de Gemeenschap in de komende jaren geïntensiveerd worden.

Bankwezen

Onlangs zijn het wetsvoorstel Melding Ongebruikelijke Transacties (Wet MOT) en het Wetsvoorstel Identificatie bij Financiële dienstverlening (WIF) voor advies aan de Raad van State gezonden. De Wet MOT beoogt het witwassen van criminele gelden preventief en repressief aan te pakken. De WIF voorziet in een uitbreiding, alsmede strakkere regulering van de bestaande identificatievoorschriften van financiële instellingen met betrekking tot hun cliënten.

Fiscale Zaken

Op het terrein van de fiscale wetgeving zullen in de komende periode de «normale» kleinere activiteiten als het aanpassen en wijzigen van onderdelen van het bestaande belastingstelsel worden uitgevoerd. Voor 1993 kan bijvoorbeeld worden gewezen op het omzetten van EG-regelgeving in de nationale fiscale regelgeving, zoals bijvoorbeeld in de indirecte belastingen en bij de douanewetgeving. Daarnaast zullen waarschijnlijk grotere projecten, zowel naar vorm als naar inhoud, aan de orde komen.

In de eerste plaats dient ook het fiscale beleid te worden geplaatst binnen het kader van het door de Europese Gemeenschap te voeren monetaire beleid. Een verdere toename van de lastendruk – in het bijzonder de belastingdruk – die in Nederland relatief hoog is, zou Nederland in Europees verband in een zeer moeilijke positie brengen. Dit is eens te meer van belang aangezien door het wegvallen van belastinggrenzen de ontwikkeling van integratie en mobiliteit steeds verder doorzet. De mobiliteit van kapitaal is reeds aanzienlijk toegenomen. Voor wat betreft de mobiliteit van personen en ondernemingen kan ervan uit worden gegaan dat de keuze voor de

plaats waar mensen willen werken en wonen steeds minder door historie of nationaliteit wordt bepaald. Financiële en daarmee fiscale aspecten worden daardoor steeds belangrijker.

De komende jaren zal de herbezinning op het Nederlandse belastingstelsel moeten worden voortgezet. De bouwstenen uit het rapport van de commissie Stevens met betrekking tot vereenvoudiging en tariefverlaging zullen daarbij kunnen worden benut. Uit de adviezen en reacties op dit rapport kan ook worden opgemaakt dat met vereenvoudiging, verlaging en verbreding moet worden doorgegaan. Ook gelet op de plannen om de fraude zo goed mogelijk te bestrijden zijn dit doelstellingen met een grote betekenis. Iedere opgespoorde fraudegulden kan daarbij ruimte creëren voor tariefverlaging. Een eenvoudiger regelgeving kan, net als door verlaging van tarieven, de acceptatie van belastingen vergroten. Deze aspecten zullen dan ook van belang zijn bij de herbezinning.

Tegelijkertijd hebben zich de afgelopen periode ook relatief nieuwe vraagstukken aangediend, die van een passend antwoord moeten worden voorzien. Mede door de ontwikkelingen in Europa is de fiscale concurrentiepositie van Nederland in de ondernemings sfeer één van de punten die aandacht dient te krijgen. In het algemeen heeft Nederland een ongunstige fiscale concurrentie-positie. In een binnenkort te verschijnen nota worden aanzetten gegeven om het vestigingsklimaat voor reële, duurzame activiteiten verder te verbeteren. Maatregelen gericht op korte termijn-effecten worden daarbij in eerste instantie niet overwogen. Daarnaast zal in de komende periode de milieuc component op een evenwichtige manier een plaats dienen te krijgen in het belastingstelsel.

Het kabinet wil in 1993 de discussie nader op gang brengen en daartoe bouwstenen en analyses aan dragen. Aan de hand van de meningsvorming over die bouwstenen zullen dan meer concrete voorstellen kunnen worden ontwikkeld.

Met betrekking tot de verbreding van de grondslag van de milieubelastingen is een eerste stap gezet met het voorstel voor verbruiksbelastingen op grondwater en afval. Dit voorstel maakt het mogelijk de voorgenomen verhoging van de brandstoffenheffingen in 1993 achterwege te laten. Een evenredige verhoging in 1994 van de tarieven van de verbruiksbelastingen van grondwater en afval dan wel verdergaande verbreding van de grondslag, kunnen als alternatieven dienen voor de verdere verhoging van de brandstoffenheffingen in 1994. Op dit punt is echter nog een nadere afweging nodig. In het komende jaar zullen er stappen moeten worden gezet op het gebied van de CO₂/energieheffing. In Europees verband zal een oordeel moeten worden gevormd over het voorstel tot een richtlijn van de Europese Commissie. Het EG-voorstel is door het kabinet met instemming begroet. Het kabinet zal invoering van de CO₂/energieheffing in Europees verband naar zijn beste vermogen bevorderen.

Sinds het begin van de jaren tachtig wordt langs vaste lijnen gewerkt aan versterking van de fraudebestrijding. Er is een plan opgesteld voor de intensivering van het beleid tegen misbruik en oneigenlijk gebruik van belastingen en sociale zekerheid.

In de Miljoenennota 1993 is dit plan opgenomen. Deze maatregelen richten zich voor de Belastingdienst op drie hoofdpijlers:

1. uitbreiding en intensivering van de renseignering;
2. aanvullingen op de meer traditionele controlemethoden;
3. een meer branche-, maar vooral ook bedrijfskolom-gerichte aanpak.

Als concrete maatregelen worden onder meer de renseignering van rente-inkomsten van niet-natuurlijke personen, van dividend en van aftrekbare kosten genoemd. Tevens wordt een aanpak voorgesteld die moet leiden tot een meer intensieve uitwisseling van gegevens binnen de overheid in het algemeen en binnen de Belastingdienst in het bijzonder. Dit beleid past in het streven naar meer en betere uitwisseling van gegevens tussen verschillende overheidsorganisaties en onderdelen daarvan. Anderzijds bevat het plan een aanpak gericht op meer waarnemingen ter plaatse (fysieke controle), branchegerichte acties en een systematische controle van bepaalde elementen van de aangifte, zoals het huurwaardeforfait en de reiskostenvergoedingen.

De Belastingdienst

De besluitvorming over de Europese integratie betekent onder meer vanaf 1 januari 1993 het verdwijnen van de controle van de binnengrens door de Douane. Het vervallen van de binnengrenzen noodzaakt tot een meer effectieve handhaving van communautaire belangen aan de buitengrens. Hiertoe dient de controle van de buitengrens te worden versterkt, zodat naleving van alle wet- en regelgeving op het gebied van het internationale goederenverkeer op een hoog kwaliteitsniveau gegarandeerd is.

X Defensie

	1992	1993
Totaal	14 445	14 093
Algemeen	1 472	1 349
Pensioenen, uitkeringen en wachtgeld	1 610	1 612
Koninklijke Marine	2 952	2 840
Koninklijke Landmacht	5 467	5 312
Koninklijke Luchtmacht	2 632	2 572
Koninklijke Marechaussee	287	304
Civiele verdediging	11	0
Multi-service-projecten	–	104

De internationale ontwikkelingen van het afgelopen jaar onderstrepen dat met de Defensienota de juiste weg is ingeslagen naar een kleinere, mobielere en meer flexibele krijgsmacht. Door het uiteenvallen van de Sovjetunie behoort de dreiging van een grote aanval op West-Europa tot het verleden. Anderzijds zijn in verschillende gebieden in de wereld verborgen spanningen aan de oppervlakte gekomen. Crisisbeheersing zal daardoor als defensietaak sterk in belang toenemen.

Ook de VN, de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, de NAVO en de Westeuropese Unie richten zich in toenemende mate op de beheersing van crises. De Nederlandse regering hecht zeer aan een effectieve taakverdeling tussen deze organisaties, waarin iedere organisatie wordt ingezet op die gebieden, waarop deze speciale deskundigheid of ervaring heeft.

In de structuur van de NAVO-strijdkrachten komt een sterk accent te liggen op zeer mobiele, flexibele en snel inzetbare eenheden, in het bijzonder de «Reaction Forces». Binnen afzienbare tijd zullen de «Immediate Reaction Forces» geheel operationeel zijn. Daarmee beschikt de NAVO dan over snelle, binnen het gehele NAVO-gebied inzetbare, eenheden die bij uitstek geschikt zijn voor crisisbeheersing.

De herstructurering van de NAVO-commandostructuur zal eind 1993 zijn voltooid. Het hoofdkwartier van de NAVO-strijdkrachten in de Centrale sector wordt verkleind, maar blijft in Brunssum. De landstrijdkrachten in de Centrale sector komen onder bevel van een vier-sterren generaal. Deze functie zal beurtelings door een Nederlander en een Duitser worden vervuld.

De herstructurering en verkleining van de krijgsmacht verlopen voorspoedig en zullen in 1993 worden voortgezet.

De taken van de krijgsmacht zullen in het licht van de gewijzigde veiligheidssituatie echter opnieuw worden bezien. Dit zal leiden tot het stellen van prioriteiten tussen en binnen de krijgsmachtdelen.

De resultaten, neergelegd in de Prioriteitennota, zullen eind 1992 aan de Tweede Kamer worden gepresenteerd. Bij de uitvoering zal zoveel mogelijk worden aangesloten bij de lopende herstructurering en verkleining. Daarbij staat voorop dat een verantwoorde uitvoering van de taken van de krijgsmacht gewaarborgd moet blijven. De Nederlandse krijgsmacht zal echter altijd optreden samen met en in aanvulling op krijgsmachten van andere, vaak grotere landen. Het behoud van een krijgsmacht in de huidige opzet is derhalve niet langer nodig en, gelet op de kosten, ook niet langer mogelijk. Intensivering van de internationale samenwerking, in de vorm van aanvullende ondersteuning, is nodig met het oog op verhoging van de doelmatigheid.

Nu de landen in Oost-Europa partners van de NAVO zijn geworden streeft Defensie niet alleen naar multilaterale samenwerking met de partners in de Noordatlantische Samenwerkingsraad, maar ook naar bilaterale militaire contacten. Zo zal de Nederlandse deskundigheid op het gebied van inventarisatie en sanering van verontreinigde militaire terreinen worden overgedragen en zal met ingang van 1993 twee maal per jaar een internationale cursus voor Oosteuropese officieren worden georganiseerd.

De internationale organisatie voor toezicht op de naleving van het verdrag over Chemische Wapens, de «Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons» zal in Den Haag worden gevestigd. De huisvestingskosten van deze organisatie worden de

eerstvolgende jaren voor verreweg het grootste deel gedragen door Defensie. Tot een maximum van 35 miljoen gulden over zeven jaar.

Onder invloed van de toenemende betekenis van de Verenigde Naties, zijn ook vredesoperaties in aantal, omvang en betekenis toegenomen. Nederland zal een volwaardige bijdrage leveren aan vredesoperaties. In het vervolg zullen alle eenheden van de krijgsmacht ook voor de VN-operaties beschikbaar zijn. Als gevolg van de grote vredesoperaties in het voormalige Joegoslavië en in Cambodja zijn de uitgaven voor vredesoperaties aanzienlijk gestegen. Voor 1993 worden uitgaven van ongeveer 100 miljoen gulden verwacht.

Gelet op de situatie van de Rijksfinanciën is voor 1993 ook bij Defensie een ombuiging aangebracht. Deze bedraagt 549 miljoen gulden en is structureel.

Door de daling van de defensie-uitgaven zal de Koninklijke Marine onder andere een aantal projecten bijstellen en vertragen. Zo is de bouw van de vervanger van Hr. Ms. Zuiderkruis met twee jaar uitgesteld.

In het kader van de «NATO Multinational Force Structure» is naast de bestaande Standing Naval Force Atlantic en de Standing Naval Force Channel een derde permanent multinationaal maritiem verband, de Standing Naval Force Mediterranean opgericht. De Koninklijke Marine zal daarin permanent deelnemen met een fregat.

De assistentie van de Koninklijke Marine bij de drugbestrijding in het Caraïbisch gebied zal ook in 1993 worden voortgezet.

De Koninklijke Landmacht zal in 1993 in verband met de daling van de defensie-uitgaven investeringen verminderen en betalingen verschuiven.

De omvorming van eenheden van de 11e Pantserinfanteriebrigade tot eenheden voor de luchtmobiele brigade wordt in 1993 voortgezet. Het eerste luchtmobiele infanteriebataljon en de mortiercompagnie zullen midden 1993 operationeel zijn, het tweede bataljon eind van dat jaar. Eenheden van de luchtmobiele brigade zullen vanaf 1993 op beperkte schaal beginnen met oefenen. Het betreft vooral oefeningen van de grondtroepen. Midden 1994 moet de luchtmobiele brigade als geheel inzetbaar zijn.

In 1993 wordt begonnen met de vervanging van het defensie-verbindingssysteem en de veldtelefoonapparatuur. Moderne militaire satellietcommunicatie- en straalverbindingssystemen zullen worden ingevoerd.

Het Korps mobiele colonnes wordt per 1 januari 1993 opgeheven. De continuïteit van de militaire bijstand bij de rampenbestrijding zal worden gewaarborgd door het oprichten van het bureau Rampenbestrijding op de legerplaats Crailo.

De Koninklijke Luchtmacht zal in 1993 in verband met de daling van de defensie-uitgaven onder andere enkele projecten bijstellen en vertragen, waaronder de lucht-lucht-geleide wapens, «Search And Rescue-helikopters,» en de vervanging van de verkenningsgondels van de F-16. Bovendien is de verwerving van de categorie-B transportvliegtuigen met een jaar uitgesteld.

De beide Groepen Geleide Wapens worden gelijktijdig uit Duitsland teruggetrokken. De repatriëring zal in 1996 zijn voltooid. De nieuwe Groep Geleide Wapens Nederland wordt op de vliegbasis De Peel gestationeerd. In 1993 wordt begonnen met het moderniseringsprogramma voor de bij de Groepen Geleide Wapens ingedeelde Hawk-systemen.

De Koninklijke Luchtmacht is verantwoordelijk voor de verwerving, het onderhoud en het opereren van de helikopters van de luchtmobiele brigade. De studiefase voor de verwerving van transporthelikopters is nagenoeg afgesloten.

De vier verouderde «Search And Rescue»-helikopters van het type Alouette-III worden vervangen door drie moderne helikopters.

Als gevolg van de verkleining van de krijgsmacht neemt ook de omvang van de op de strijdkrachten gerichte politiezorg af. Dat leidt in 1993 tot een vermindering met 70 formatieplaatsen. Per 1 april 1993 wordt na de politie- en veiligheidstaak op burgerluchtvaartterreinen door de Koninklijke Marechaussee overgenomen van de dienst Luchtvaart van het Korps Rijkspolitie. Dit leidt uiteindelijk tot een verhoging van de

formatie met ongeveer 500 plaatsen. Verder bestaat er in principe de bereidheid in de loop van 1993 de inzet van de Koninklijke Marechaussee ten behoeve van het vreemdelingentoezicht uit te breiden met het oog op de bestrijding van de grensoverschrijdende criminaliteit.

De verkleining van het Defensie-personeelsbestand verloopt sneller dan in de Defensienota-1991 is aangegeven. Dat is nodig om aan de financiële randvoorwaarden te voldoen en om zoveel mogelijk herplaatsingsruimte te scheppen. De begrote personeelssterkte 1993 ligt met ongeveer 110 000 personen ruim 15 procent onder het niveau van 1990. Voor 1993 is de verwachte sterkte aan militair personeel «bijna 88 000», waarvan «ongeveer 51 000» beroepsmilitairen en «iets minder dan 37 000» dienstplichtigen. Het aantal burgerpersoneelsleden zal volgens de begroting in 1993 «ongeveer 22 000» bedragen.

De herstructurering en verkleining zullen ook in 1993 waarschijnlijk zonder gedwongen ontslagen verlopen.

Waarschijnlijk zal begin 1993 met de Tweede Kamer gesproken worden over het advies van de Commissie-Meijer over de toekomst van de dienstplicht. Uiteraard is het antwoord op de vraag of de dienstplicht wordt gehandhaafd van groot belang voor de toekomstige ontwikkeling van de defensie-organisatie. Onder invloed van de discussie over de dienstplicht probeert een toenemend aantal dienstplichtigen hun opkomst uit te stellen. In een aantal gevallen wordt daarbij een oneigenlijk gebruik gemaakt van de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst. Ook in 1993 zullen de maatregelen om dat tegen te gaan worden voortgezet.

De studie naar de mogelijkheden om de initiële officiersopleidingen aan het Koninklijk Instituut voor de Marine en de Koninklijke Militaire Academie meer te laten samengaan, is begonnen. Een vooronderzoek is inmiddels afgerond. Met de toepassing van de resultaten wordt gewacht totdat na de evaluatie van de Defensienota een goed inzicht is ontstaan in de toekomstige behoefte aan officieren.

Met het oog op de evaluatie van de Defensienota wordt de omvang van materieelbestellingen voortdurend kritisch bezien. In ruime mate wordt gebruik gemaakt van opties om daarmee de nodige vrijheid van handelen te houden. Als gevolg van het herstructurerings- en verkleiningsproces nemen aantal en omvang van de bestellingen af.

De toenemende behoefte aan kleinere, mobieler, multinationale eenheden onderstreept eens te meer de noodzaak van standaardisatie, samenwerking. Ook in 1993 zal Nederland blijven streven naar een intensivering van de Europese samenwerking op het gebied van defensiematerieel alsmede naar het tot stand brengen van een open Europese markt voor defensiematerieel.

In 1993 zal de vierde en laatste onderzeeboot van de Walrus-klasse beginnen met de proefvaart. In het kader van het M-fregattenproject zullen in 1993 ook het vierde en vijfde fregat van de Karel Doorman-klasse gaan proefvaren.

Het F-16-project wordt inmiddels geëvalueerd. De Tweede Kamer zal in 1993 het afsluitend evaluatierapport over dit project ontvangen.

Binnen het ministerie wordt gewerkt aan een nieuw milieubeleidskader, het Defensie Meerjarenplan Milieu. Het plan beoogt de milieu-aspecten bij aanschaf, gebruik en afstoting een meer prominente plaats binnen de defensie-organisatie te geven. Het plan moet richting geven aan het defensiemilieubeleid tot in de volgende eeuw.

Er zal een beleidsstudie worden verricht naar de mogelijkheden van het verplaatsen naar landbouwgronden van een Compagnie oefenterrein met een kazerne voor een gemechaniseerde brigade en een oefenterrein met een kazerne en luchtvaartfaciliteiten voor de luchtmobiele brigade.

In 1993 zullen de projecten doorgaan die moeten leiden tot de verzelfstandiging van een aantal uitvoerende diensten per 1 januari 1995. Naar verwachting zal Duyverman Computer Centrum met ingang van 1994 worden aangemerkt als een agentschap.

Om de doeltreffendheid en doelmatigheid van de defensie-organisatie te verbeteren wordt de bedrijfsvoering bij Defensie verbeterd. De Tweede Kamer zal uiterlijk begin 1993 worden ingelicht over de eindresultaten van de Stuurgroep bedrijfsvoering. Bij de bedrijfsvoering komt centraal te staan dat de besturing van de krijgsmachtdelen, de Koninklijke Marechaussee, de Centrale organisatie en organisatie-onderdelen daarvan, zal geschieden op basis van managementcontracten, waardoor de aansturing binnen de organisatie wordt versterkt.

XI Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

	1992	1993
Totaal	15 648	14 798
Algemeen	226	185
Bouwbeleid	6	–
Volkshuisvesting, waarvan	12 914	12 100
Algemeen beheer en diversen	312	301
Objectsubsidies		
a. actief deel	618	844
b. niet-actief deel	7 882	6 978
Subjectsubsidies	2 058	2 220
Leningen	655	523
Stadsvernieuwing en verstedelijking	1 389	1 234
Ruimtelijke Ordening	67	70
Milieubeheer	1 089	1 134
Huisvesten Rijksdiensten	985	944
Kadaster vastgoed informatie	361	365

Duurzame kwaliteit

Investeren in de duurzame kwaliteit van onze leefomgeving. Zo valt de kerntaak van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer te omschrijven. De conferentie van de Verenigde Naties over Milieu en Ontwikkeling in Rio de Janeiro heeft de wereld er meer dan ooit van overtuigd dat – in het belang van ieders toekomst – nú gewerkt moet worden aan verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving, wereldwijd. Alleen met een gezamenlijke inspanning, waarbij ieder zijn eigen verantwoordelijkheid neemt, kan de aarde in de toekomst bewoonbaar blijven.

Het ministerie van VROM ontwikkelt zich tot een organisatie die enerzijds voortdurend zelf investeert in de kwaliteit van de samenleving en anderzijds eisen stelt aan de investeringen van anderen. Daarmee vervult het ministerie steeds meer een katalysator-functie. Het schetsen van de hoofdlijnen en het bepalen van normen en doelstellingen leidt ertoe dat de partners die bij de uitvoering betrokken zijn, meer en meer zelf initiatieven nemen.

Zo heeft het ruimtelijk beleid, zoals neergelegd in de Vierde Nota Extra, geleid tot een grotere samenwerking in de stadsgewesten van de vier grote steden. Het geven van een eigen verantwoordelijkheid voor het milieu aan de producenten heeft geleid tot vrijwillige beperkingen van de kant van het bedrijfsleven, vooruitlopend op wetgeving. De verdergaande decentralisatie en verzelfstandiging in de volkshuisvesting resulteert in een meer marktgericht woningbeleid op gemeentelijk niveau, waardoor recht kan worden gedaan aan plaatselijke omstandigheden. Voorts gaat per 1 januari 1993 een groot aantal gemeenten samenwerken in regionale verbanden.

Geheel in lijn met het doortrekken van de kerntaak van VROM is de verzelfstandiging van het Kadaster per 1 januari 1995. De informatie-voorziening op het gebied van vastgoed kan hierdoor beter en efficiënter worden afgestemd op de gevraagde kwaliteit.

Het duurzaam investeren in de kwaliteit van onze leefomgeving komt ook tot uiting in het beleid op het terrein van de rijkshuisvesting. De voorbeeldfunctie van het rijk leidt in dit verband tot kwaliteitseisen voor de rijkshuisvesting. Dit kan een belangrijke uitstraling hebben op andere sectoren in de maatschappij.

Het gezamenlijk investeren in een goede kwaliteit van de leefomgeving kan het ministerie van VROM niet alleen bereiken. Bovendien is één kabinetsperiode daartoe onvoldoende. Daarom zullen de komende periode ook anderen, die betrokken zijn bij de uitvoering van het beleid, overtuigd moeten worden van de noodzaak om investeringen te doen. Investeringen die de belasting van het milieu terugdringen, investeringen in openbaar vervoer en verkeers-infrastructuur, in energiebesparing, in sociale vernieuwing, in achterstandsbuurtten en in de participatie van etnische groepen.

Dat betekent ook investeren in woningbouw zodat de groepen, die hierin niet geheel zelfstandig kunnen voorzien, toch goed en betaalbaar kunnen wonen. Dit wordt mede bereikt door een goed gebruik van het instrument huursubsidie en door de verschuiving in de subsidiestromen voort te zetten: van object- naar subject-subsidies. En voorts investeren in de milieu-infrastructuur door, onder meer, kaders te scheppen voor de afvalverwerking, zodat de gescheiden inzameling in de gewenste omvang van de grond kan komen.

Het milieubeheer vormt een van de hoofdpijlers van het regeringsbeleid. Prioriteit heeft daarbij de uitvoering van het Nationaal Milieubeleidsplan (Plus), met een sterk accent op het stimuleren van een andere wijze van produceren en consumeren. Dat geldt temeer na de VN-milieuconferentie in Rio de Janeiro (UNCED).

In de Unced-verklaring van Rio de Janeiro zijn twee beginselen vastgelegd, die ook voor Nederland vergaande gevolgen hebben:

- integraal ketenbeheer (het integreren van alle milieu-effecten in de gehele productie- en consumptiecyclus, inclusief de 'afdankingsfase');
- beperking van het beslag op de milieu-gebruiksruimte.

Nodig is daarvoor een toereikende wetgeving, een verdere ontwikkeling van het doelgroepenoverleg en de ontwikkeling van nieuwe instrumenten. In het volgende Nationaal Milieubeleidsplan, dat eind 1993 zal verschijnen, zal hieraan invulling worden gegeven.

Rode draad is het terugdringen van verspilling. Doel daarvan is zoveel mogelijk de beschikbare voorraden voor toekomstige generaties in stand te houden. Wil het draagvermogen van het milieu in stand blijven, dan zal – en dat geldt vooral de geïndustrialiseerde landen – een aanmerkelijk minder groot beroep op de beschikbare 'milieu-gebruiksruimte' gedaan moeten worden. Nederland zal zich daarom de komende jaren actief inzetten – nationaal en internationaal – voor concrete uitvoering van de afspraken die tijdens de conferentie in Rio de Janeiro zijn gemaakt.

In het begrotingsjaar 1993 zal het accent nog meer komen te liggen op een meer concrete uitvoering van het milieubeleid door de verschillende doelgroepen.

Het kabinet zal nog in 1992 een besluit nemen over de mogelijke aanscherping van het mestbeleid. Dit houdt in dat onder verantwoordelijkheid van de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij de notitie 'Mestbeleid derde fase' wordt uitgebracht, waarin het mest- en ammoniakbeleid voor de komende jaren wordt uiteengezet.

Het Meerjarenplan Gewasbescherming zal met voortvarendheid worden uitgevoerd. De Bestrijdingsmiddelenwet zal worden aangepast aan de EG-richtlijn die voorziet in harmonisering van het toelatingsbeleid voor gewasbeschermingsmiddelen.

Voor vrachtauto's wordt de wenselijkheid van een milieukeuring bestudeerd. Het op de markt brengen van steeds schonere auto's zal worden gestimuleerd door het belastingtarief mede afhankelijk te maken van de mate van vervuiling van de auto. De mogelijkheden zullen worden onderzocht per 1 januari 1994 tot een milieu-differentiatie in de Motorrijtuigenbelasting over te gaan.

Op de begroting van VROM is voor de jaren 1992–1996 een bedrag van 25 miljoen gulden beschikbaar voor het gebruik van zwavelarme dieselolie voor speciale groepen gebruikers.

Het kabinet blijft streven naar een internationale aanpak voor regulerende energieheffingen, zoals voorgesteld door de Europese Commissie. Nadat de Algemene Energieraad, de Centrale Raad voor de Milieuhygiëne en de SER advies hebben uitgebracht zal het Kabinet een standpunt formuleren over het invoeren van regulerende heffingen met het oog op de in Nederland gekozen doelstelling voor energiebesparing.

Het gebruik van tropisch hardhout in de bouw zal vanaf 1995 worden beperkt tot (vernieuwbaar) hout afkomstig uit landen of regio's met een duurzaam bosbeleid. Een registratiesysteem voor (bouw)grondstoffen is in voorbereiding. Er wordt gestreefd naar invoering in 1993.

Vooraf op het gebied van afvalverwijdering zal in de komende tijd een groot aantal maatregelen van kracht worden. Het gaat in dit verband om maatregelen voor gescheiden inzameling, verpakkingen en de introductie in 1993 van een logo voor klein chemisch afval. Vanaf 1994 zullen gemeenten verplicht zijn tot gescheiden inzameling van Groente, Fruit en Tuinafval (GFT). Begin 1993 zal een regeringsstandpunt komen over afvalberging in diepe ondergrond. Het gaat hier om een standpunt over de vraag of en zo ja onder welke voorwaarden diepe ondergrond kan en mag worden gebruikt voor het opbergen van afval.

Begin 1993 zal een Nota Handhaafbaarheidstoets verschijnen, met daarin een instrument om regelgeving te kunnen toetsen op handhaafbaarheid.

In het vierde kwartaal van 1993 zal een Beleidsplan Drink- en Industriewater-

voorziening naar de Tweede Kamer gaan.

Met de inwerkingtreding van het hoofdstuk VAR en Plannen per 1 januari 1993 zal de Wet Algemene Bepalingen (WABM) veranderen in de Wet Milieubeheer.

Samen met de begroting verschijnt ook het Milieuprogramma 1993–1996. Hierin wordt een overzicht gegeven van de uitvoering van het milieubeleid en van de actiepunten voor de komende jaren. Een aantal actiepunten zal naar verwachting komend begrotingsjaar reeds in uitvoering worden genomen, onder andere aanscherping van het Protocol van Montreal tegen de afbraak van de ozonlaag, aanscherping van het mestbeleid, het meerjarenprogramma voor chemisch afval, invoering van het KCA-logo en het milieukeur, stimulering van laagzwavelige dieselolie, uitvoering van een aantal grote bodemsaneringen zoals Duphar Solvay in Amsterdam, en het uitbrengen van de nota Produkt en Milieu.

In de ruimtelijke ordening heeft de periode van planvorming plaatsgemaakt voor een periode van uitvoering. Daarin ligt het accent op een goede ruimtelijke indeling van Nederland, waarmee een bijdrage wordt geleverd aan de kwaliteit van onze leefomgeving.

Zo zijn er voorbereidingen getroffen voor de uitvoering van het verstedelijkingsbeleid. In de startconvenanten voor de vier stadsgewesten zijn afspraken gemaakt tussen rijk, provincie en gemeenten over de stappen, die nodig zijn voor het sluiten van uitvoeringscontracten. Hierin zullen afspraken worden gemaakt over de geïntegreerde inzet van overheidsmiddelen op het gebied van grondkosten, openbaar vervoer, bodemsanering en de ruimtelijke inrichting in samenhang met het restrictief beleid. Ook zal de uitwerking van het locatiebeleid in deze contracten van de vier grote stadsgewesten worden opgenomen.

De besluiten over Schiphol en omgeving zullen ondermeer hun neerslag vinden in een project-Planologische Kernbeslissing (PKB) Schiphol en omgeving. Het project Mainport en Milieu Schiphol (PMMS) is een zogenaamd ROM-project, dat houdt in dat met dit project meer integrale besluitvorming over ruimtelijk en milieubeleid plaatsvindt. Vanaf het begin van het project (het opstellen van het plan van aanpak Schiphol en omgeving) is sprake van integrale gebiedsgerichte beleidsontwikkeling, op basis waarvan ruimtelijke en milieumaatregelen in onderlinge samenhang moeten leiden tot een versterking van de mainportfunctie van Schiphol en verhoging van de kwaliteit van het leefmilieu. Een belangrijk aspect daarbij is de relatie tussen luchtvaart, hoge snelheidstrein, automobilititeit en openbaar vervoer, met als doel het terugdringen van de automobilititeit en het verminderen van luchtvervuiling.

Ook voor de mainport Rotterdam is planvorming in de maak in het kader van het ROM-gebiedenbeleid van de Vierde Nota. In oktober van dit jaar zal voor het ROM-project Rijnmond een Plan van Aanpak verschijnen.

Het kabinetsstandpunt over de PKB voor de Waddenzee zal eind 1992 aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Deze PKB vervangt de PKB Waddenzee uit 1980. Deze herziening beoogt een duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als internationaal natuurgebied veilig te stellen. Dit najaar zal het plan van aanpak voor het ROM-project Gelderse Vallei worden gepresenteerd. Het Plan van Aanpak verwoordt de intentie om gezamenlijk met de regio een proces van vernieuwing op gang te brengen dat gericht is op vermindering van milieubelasting, verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en op een veilige en duurzame landbouw in een vernieuwd landschap. Dit vernieuwingsproces zal worden ondersteund door maatregelen en instrumenten van rijk, provincies, gemeenten en bedrijfsleven.

Het kabinet zal onderzoeken hoe de samenhang van het beleid voor de ruimtelijke investeringen kan worden verbeterd. Extra aandacht zal daarbij gericht zijn op de prioriteitsstelling en afstemming van investeringen voor de multifunctionele projecten van Rijk en andere overheden die van strategisch belang worden geacht voor de ruimtelijke inrichting van ons land. Binnenkort volgt een rapportage over de voortgang van de sleutelprojecten. Hiermee komt duidelijkheid over de bijdrage van het rijk aan de huidige potentiële sleutelprojecten. De Tweede Kamer ontvangt in een rapportage nadere informatie over de effecten van de ruimtelijke investeringen op de bouwproductie en op de bouwarbeidsmarkt. Het onderzoekprogramma van de RPD spitst zich in de komende jaren toe op een aantal grote projecten in aansluiting op het uitvoeringstraject van de Vierde Nota. Het gaat daarbij om projecten als Stedelijke milieube-

Ruimtelijke ordening

Volkshuisvesting

differentiatie, Landelijke gebieden en Europa en Ruimtelijke patronen en vervoerssystemen.

De concrete uitvoering van de Nota Volkshuisvesting in de jaren negentig verloopt volgens plan. Invoering van het Besluit Woninggebonden Subsidies 1993 en het Besluit Lokatiegebonden Subsidies in 1994 vormen de voorlopige sluitstukken van de decentralisatie van de volkshuisvesting. De verzelfstandiging van de sociale huursector komt – na instelling van het Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting en uitbreiding van het Waarborgfonds Sociale Woningbouw – een belangrijke stap verder met het Besluit Beheer Sociale Huursector.

Met het inwerking treden van dat Besluit in 1993, vervalt het huidige Besluit Toegevoegde Instellingen Volkshuisvesting. Als uitgangspunt geldt dat de zorg voor een goede huisvesting in eerste aanleg tot de eigen verantwoordelijkheid van de marktpartijen behoort. Gemeenten en sociale verhuurders dragen samen meer verantwoordelijkheid voor een goede volkshuisvesting. De Huisvestingswet zal een gereedschapskist bieden voor een eigentijdse invulling van de woonruimte-verdeling.

Een wijziging van de Woningwet is in voorbereiding en zal in 1993 aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Deze wijziging houdt ondermeer in dat er een grondslag komt voor de zelfstandige toezichtstaak van gemeenten.

Als bijdrage aan de totale ombuiging van het Rijk is met ingang van 1993 de begroting van Volkshuisvesting structureel gekort met circa 190 miljoen gulden per jaar. Daarnaast hebben wijzigingen in bepaalde sociale zekerheidsregelingen (WAO, AOW en Algemene Nabestaanden Wet (ANW)) invloed op de financiële ruimte in de sector volkshuisvesting. Met als gevolg een verhoging van de uitgaven voor individuele huursubsidie (IHS).

Gelet op de oorzaak en de omvang van deze extra IHS-uitgaven heeft het Kabinet besloten dit bedrag (oplopend tot 166 miljoen gulden in 1997) uit de algemene middelen te compenseren.

Bij de invulling van de ombuigingen heeft het kabinet gekozen voor beleidsmaatregelen binnen het kader van de Nota Volkshuisvesting in de jaren '90.

Dit houdt in een waar mogelijk terugdringen van de objectsubsidies, zonder de huurtrend te verhogen. Daarnaast hebben bij de keuze van maatregelen resultaten van evaluatieonderzoek meegewogen, hetgeen weer inhaakt op het streven naar een meer doelmatige inzet van subsidiegelden.

De belangrijkste maatregelen hebben betrekking op:

* Het met ingang van 1993 verlagen van het aantal hoogniveau renovaties met 3000. Deze ombuiging is gebaseerd op de uitkomsten van de Kwalitatieve Woningregistratie (KWR). De opbrengst hiervan bedraagt 26 miljoen gulden in 1994 oplopend tot 60 miljoen gulden in 1997.

* Het met ingang van 1993 verlagen van het kopkostenbudget. De uitkomsten van recente beleidsanalyses vormen de basis voor deze maatregel. Deze geven aanleiding tot een meer doelmatige inzet van deze subsidiegelden. Het gaat in dit verband om een bedrag van 62 miljoen gulden in 1994, aflopend tot 58 miljoen gulden in 1997.

* Het met ingang van 1995 verlagen van de lokatiesubsidies met 14 miljoen gulden.

Als gevolg van de decentralisatie wordt tien procent bespaard op de begrotingsbedragen in het kader van de brede doeluitkeringen. De bedragen die hiermee gemoed zijn lopen op van 7 miljoen gulden tot 27 miljoen gulden in 1997.

Nieuwbouw

Vooruitlopend op een standpuntbepaling over het nieuwe trendrapport Volkshuisvesting, dat in het najaar 1992 zal uitkomen, vindt in deze begroting een technische aanpassing van het bouwprogramma plaats. De raming voor ongesubsidieerde nieuwbouw neemt toe met 11 500 woningen voor de jaren 1993 t/m 1997. Het programma voor sociale nieuwbouw daalt voor deze periode met 6 500 woningen. Deze verlaging, die neerkomt op één à twee duizend woningen per jaar is ingegeven door de werkelijke cijfers in de sociale koopsector. Van een verdere verlaging van het sociale nieuwbouwprogramma is afgezien wegens de problematiek van te huisvesten asielzoekers.

In het indicatieve bouwprogramma voor 1993 staan voor de sociale sector 48 700 huizen gepland, 5 000 huurwoningen beleggers en 5000 premiewoningen. Daarnaast zullen 32 500 tot 42 500 ongesubsidieerde woningen in het bouwprogramma voorkomen.

In het eerste kwartaal van 1993 zullen de contracten over de ontwikkeling van woningbouwlokaties, die moeten voorzien in de woningbouwbehoefte in de vier grote stadsgewesten in de Randstad tot 2005, worden afgerond. Voor de ontwikkeling daarvan stelt het rijk bijdragen in de grondkosten beschikbaar, op grond van het Besluit Locatiegebonden Subsidies.

Goed wonen kent zijn prijs. Door het steviger huurbeleid worden de kosten van het wonen meer in rekening gebracht bij de consument. Met ingang van 1 juli 1993 krijgen verhuurders meer speelruimte om de huren aan te passen. Verhuurders hoeven dan niet meer voor alle woningen de trendmatige huurverhoging van 5,5% toe te passen. Voor woningen die goed in de markt liggen mag de huurverhoging meer zijn. Om te voorkomen dat huurders geconfronteerd worden met een onredelijk grote huurverhoging wordt een maximaal redelijke huurstijging per woning ingevoerd van 7,5%. Daarbij zal het woningwaarderingstelsel, dat op termijn zal worden vereenvoudigd, en de daarbij horende maximaal redelijke huurgrens, worden gehandhaafd.

Voor woningen die minder goed te verhuren zijn mag de huurverhoging lager zijn, of kan zelfs sprake zijn van huurverlaging.

De financiële gevolgen voor de individuele huurder zullen door een aantal waarborgen beperkt blijven. Zo blijft zoals gezegd het woningwaarderingstelsel met de maximaal redelijke huurprijs bestaan. Hierdoor kan de huurprijs van de woning aan de woningkwaliteit en de onderhoudstoestand worden gerelateerd.

Voor de toetsing van de redelijkheid van de door de verhuurder gevraagde huurprijs en/of jaarlijkse huuraanpassing kan de individuele huurder een beroep blijven doen op de huurcommissie.

Daarnaast zal de marktwerking ervoor zorgen dat de individuele huuraanpassing niet uit de pas gaat lopen met die bij andere, kwalitatief vergelijkbare, woningen. De huursomstijging hoeft dus niet per definitie een hogere huurstijging dan voorheen tot gevolg te hebben. Integendeel, er kan zelfs een lagere huurstijging (dan 5,5%) plaatsvinden. Voor 1993 geldt een minimum huursomstijging van 4,75%.

Voor de stadsvernieuwing staat in 1993 een bedrag van 1 miljard gulden op de begroting gereserveerd. In het totale budget voor de stadsvernieuwing is een reserve van 40 miljoen gulden opgenomen voor het opvangen van eventuele tegenvallers in de volkshuisvestingsbegroting.

Bevordering van de evenwichtige verdeling van de woningvoorraad en een doelmatig gebruik van de lokale en regionale woningvoorraad moeten leiden tot het verminderen van de bestaande scheefheid in de volkshuisvesting. Dit geschiedt door middel van:

- een stringent toewijzingsbeleid om goedkope woningen met voorrang toe te wijzen aan huishoudens met lagere inkomens; in de ontwerp-Huisvestingswet, die per 1 juli 1993 inwerking zal treden, is hiertoe een opdracht aan gemeenten opgenomen. In de Woningwet en het BBSH wordt voor sociale verhuurders de opdracht opgenomen tot stringenter woningtoewijzing.
- een strategisch nieuwbouw en verbeterbeleid om de doorstroming vanuit de goedkope voorraad naar de duurdere voorraad te bevorderen en bijvoorbeeld de bestaande goedkope voorraad beter fysiek toegankelijk te maken voor ouderen ook met relatief lage inkomens.

Op basis van de uitgangspunten, die ten grondslag liggen aan de overeengekomen afbakening tussen wonen en zorg, zullen zowel door VROM als WVC maatregelen worden getroffen. VROM zal maatregelen nemen in de sfeer van de object- en subject-subsidies. Dit om te voorkomen dat personen met een indicatie voor specifieke ouderenzorg onbedoeld gebruik maken van volkshuisvestingsmiddelen. Nog dit jaar zullen de voorbereidingen voor aanpassing van de regelgeving beginnen.

De gezamenlijke WVC-VROM-actie om met gemeenten tot afspraken te komen over decentrale opvang voor nog circa 11 000 asielzoekers wordt geïntensiveerd. Bijzondere aandacht gaat daarnaast uit naar het beschikbaar krijgen van (reguliere) woningen voor diegenen die inmiddels een vergunning tot verblijf hebben gekregen, maar nog steeds in asielzoekersopvang zijn gehuisvest.

Huursombenadering

Evenwichtige verdeling van de woningvoorraad

Ouderenhuisvesting

Asielzoekers

Rijkshuisvesting

Binnenkort zal het tweede Rijkshuisvestingsplan (RHP 2) aan de Tweede Kamer worden aangeboden. In dit plan zijn de hoofdlijnen van het rijkshuisvestingsbeleid geactualiseerd in samenhang met de politiek-maatschappelijke omstandigheden en met het overheidsbeleid op andere terreinen. Enkele ontwikkelingen leiden tot veranderingen in de huisvestingsvraag:

- verandering van de omvang, werkwijze en samenstelling van het rijksapparaat;
- gevolgen van automatisering, telecommunicatie en beveiliging, gevolgen van overheidsbeleid op het gebied van arbeid (indiensttreding van werknemers met een handicap, toename deeltijdarbeid, terugdringen ziekteverzuim, flexibilisering bedrijfstijden, vergroting van de veiligheid);
- aanscherping van het rijksbeleid op het terrein van milieu, arbeidsomstandigheden, ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer, en architectuur en monumenten.

Het RHP2 zet beleid uit waarbij het accent ligt op deze veranderingen en hun implicaties voor het rijkshuisvestingsproces. Daarbij staat centraal het voeren van een zodanig voorraadbeheer dat rijksdiensten doeltreffend, functioneel en kostenbewust onderdak krijgen, met waar mogelijk een verbetering van de duurzame kwaliteit van de leefomgeving.

Kadaster

Het Kadaster Ondernemingsplan dat een financieel gezonde situatie beoogt te bereiken in de periode 1992-1997, zal verder worden ingevoerd. Het principebesluit van het Kabinet tot verzelfstandiging van het Kadaster heeft inmiddels geleid tot een wetsvoorstel met een nadere uitwerking van de verzelfstandiging per 1 januari 1995. Een gevolg daarvan is ondermeer dat het Kadaster dan kan overgaan op een batenlasten-stelsel. Het ligt in de bedoeling dit stelsel vooruitlopend op de verzelfstandiging reeds met ingang van 1993 te hanteren. Bij dit systeem drukken de investeringen niet meer volledig op het jaar, waarin ze worden gedaan, kan beter worden gestuurd op resultaat en wordt beter inzicht verkregen in de noodzaak, de doelmatigheid en de timing van te nemen maatregelen. Binnen dit stelsel bestaat tevens de mogelijkheid ten behoeve van de continuïteit van het bedrijf investeringen te doen en leningen af te sluiten.

XII Verkeer en Waterstaat

	1992	1993
Totaal	9 427	8 857
Alg. departementale aangelegenheden	1 550	1 526
Verkeersveiligheid	65	65
Alg. Waterstaatsaangelegenheden	217	226
Infrastructuur Waterstaat	1 287	412
Conditionering Waterstaat	1 039	1 212
Inr. en ontw. IJsselmeerpolders	141	132
Openbaar/Goederenvervoer	4 729	4 901
Luchtvaartaanlegenheden	184	190
Zeescheepvaart en Maritieme aangelegenheden	173	150
Telecommunicatie en postzaken	19	19
Meteorologische aangelegenheden	23	23

De zorg voor de concurrentiekracht van de vervoersector is een kerntaak van het departement. Nu zich voor de sector – op eigen kracht of via internationale samenwerking – nieuwe perspectieven openen, probeert Verkeer en Waterstaat naar vermogen op de gewijzigde interesses van zijn traditionele 'klantenkring' in te spelen. De kwaliteit van de mainports en de verbindingen met het achterland behouden daarom de hoogste prioriteit.

Algemeen

Het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT) verschijnt dit jaar als afzonderlijk document. De memorie van toelichting behelst daarom slechts een samenvatting. De belangrijkste vraag is natuurlijk in hoeverre het lukt de streefbeelden van het Structuurschema Verkeer en Vervoer (SVV-II) naderbij te brengen. Bij de beantwoording dient eerst gezegd dat de uitvoering van het SVV in feite nog maar net is begonnen. Men kan echter constateren dat de discussie over de mobiliteit sindsdien in volle gang is. De campagne die de mensen tot nadenken wil stemmen over hun vervoerskeuze, heeft veel losgemaakt. De cijfers over het jaar 1991 tonen enkele duidelijke verschuivingen in het gedragspatroon. De totale mobiliteit is in 1991 met ruim 3% gestegen. Vooral het openbaar vervoer gaf een forse groei te zien. Bij de spoorwegen nam het aantal reizigerskilometers met 16% toe. Bij de streekvervoer met 15%. Deze groei komt gedeeltelijk voor rekening van de studentenkaart. Ook de populariteit van treintaxi draagt hieraan bij. Aan de invoering van de regiotali wordt met voortvarendheid gewerkt. Het personenautopark en de omvang van het gebruik van de personenauto zijn in 1991 nauwelijks gegroeid, terwijl de groei in voorgaande jaren gemiddeld 3,5% beliep. Tegelijkertijd heeft zich een verschuiving voorgedaan naar het hoofdwegennet. Daar nam de drukte met 3,5% toe. De wachttijden op het hoofdwegennet zijn met 3,8% opgelopen. Het aantal filemelding steeg met 5%. De jaarlijkse filekosten worden op een miljard gulden geraamd.

Verkeer en vervoer (MIT)

Op het gebied van de leefbaarheid beginnen zich resultaten af te tekenen. Het brandstofverbruik neemt door technische ontwikkelingen verder af. De uitstoot van stikstofoxiden en koolwaterstoffen door personenauto's neemt dankzij de katalysator af. De uitstoot van kooldioxide is echter licht toegenomen. Dat komt doordat het wagenpark groter en zwaarder wordt.

De goede bereikbaarheid, een centrale doelstelling van het SVV, vindt zijn begrenzing in de keuze voor duurzame oplossingen. Vandaar dat verbetering van de bereikbaarheid de komende jaren gepaard blijft gaan met beperking van de groei van het autoverkeer. De alternatieven voor de auto worden met tal van middelen aangemoedigd.

Het SVV-pakket 1992 belooft op tijd of hooguit met geringe vertraging te worden uitgevoerd. Bovendien heeft het kabinet de dekking van het SVV volledig geregeld. De uitgangspositie voor het nieuwe programma is dus goed. Aan de andere kant ziet het er naar uit dat de financiële kaders na 1994 niet toereikend zullen blijken om de investeringsprogramma's van het SVV geheel in het gewenste tempo te realiseren.

Enkele oorzaken: veel projecten blijken bij nadere uitwerking veel duurder dan bij de eerste globale raming was verondersteld; dure eisen op het gebied van ruimtelijke ordening, milieu en veiligheid; er dienen zich nieuwe projecten aan, die binnen de bestaande budgetten moeten concurreren met de eerdere SVV-projecten. Deze financiële problematiek zal de realisatie van het SVV op kortere termijn nauwelijks

beïnvloeden. De verwachtingen voor de belangrijkste doelen zijn wat dat betreft positief. Maar vanaf 1995 gaat de haalbaarheid een risico vormen.

De jaarlijkse evaluatie van het SVV krijgt in 1993 extra aandacht. Het is de bedoeling dan zodanige keuzes te maken dat de uitvoeringsprogramma's betaalbaar blijven en de beleidsdoelen zo min mogelijk schade oplopen.

Op voorhand valt echter niet uit te sluiten dat er pijnlijke keuzes gedaan moeten worden. De keuze voor de compacte stad – waarin voetgangers, fietsers en openbaar vervoer betere kansen krijgen – zal de komende jaren zijn neerslag krijgen in regionale verkeers- en vervoersplannen. Een en ander moet gepaard gaan met een stevig lokatiebeleid.

Het parkeerbeleid is een ander belangrijk instrument om de groei van het autoverkeer te beteugelen. De uitvoeringsnotitie Parkeerbeleid bevat de nodige instrumenten, waarmee de gemeenten aan de slag kunnen. Essentieel is dat de parkeer-ruimte op eigen terrein op A- en B-lokaties binnen de perken blijft.

De verbetering van het openbaar vervoer blijft een belangrijk bestanddeel van de «mobiliteitsmix».

Bij Nederlandse Spoorwegen is het investeringsniveau binnen enkele jaren verdrievoudigd. Met de aanpak van Prorail komt, op weg naar Rail 21, het eerste tussenstation in zicht. NS probeert kostenstijgingen die de planning onder druk zetten door versoberingen op te vangen.

In het stads- en streekvervoer is meer tijd nodig de investeringen op het gewenste peil te brengen. De voorbereiding is nu echter zover dat een aantal grote projecten van start kan gaan. Zo is in 1992 met de aanleg van de Amsterdamse Ringsneltram begonnen.

Carpoolen kan in beginsel een belangrijke bijdrage leveren aan de oplossing van de verkeersproblemen. In het woon-werkverkeer blijven momenteel elke dag vier tot vijf miljoen autostoelen onbezet. Als tien tot twintig procent daarvan zou worden benut, is het met de filemeldingen afgelopen. Redenen genoeg om het carpoolen op alle mogelijke manieren te stimuleren. Het aantal carpoolplaatsen wordt fors uitgebreid. Daarnaast ontwikkelt men nieuwe methoden om automobilisten in pools bijeen te brengen. Het programma voorziet ook in experimenten met speciale rijstroken. De carpoolstrook bij Diemen komt in 1994 gereed.

Het Masterplan Fiets is over het algemeen goed ontvangen. De vervoerregio's dienen de aangekondigde acties nu in praktijk te brengen.

Er is in 1993 108 miljoen gulden beschikbaar om de capaciteit van het bestaande wegennet door 'benuttingsmaatregelen' zoveel mogelijk te gebruiken. Eind 1992 zal een Beleidsplan Benuttingsmaatregelen verschijnen.

Het prijsbeleid blijft een belangrijk instrument om de groei van het autoverkeer te beperken. Wat dat betreft: de fiscale autokosten zijn in 1991 en 1992 meer gestegen dan de tarieven van het openbaar vervoer. Maar bij de accijnzen zit Nederland voorlopig wel aan de limiet.

Hoewel onverkort geldt dat het openbaar vervoer aantrekkelijker moet worden, dient men tevens de kosten stevig in de hand te krijgen.

NS heeft toegezegd de extra toeloop van reizigers zonder hogere rijksbijdrage te zullen opvangen. Het stads- en streekvervoer dient de doelmatigheid op te voeren en zelf een groter deel van de kosten te dekken. De normen voor de rijksbijdragen worden in 1993 en 1994 geleidelijk aangepast.

Het kabinet zal de tendens om voor grotere en sterkere auto's te kiezen krachtig tegengaan, door differentiatie aan te brengen in de bijzondere verbruiksbelasting naar de mate van vervuiling.

Ondanks de bijzondere belangstelling voor spoor en binnenvaart behouden de wegverbindingen met het achterland hoge prioriteit.

Over de uitvoering van de hogesnelheidslijn Amsterdam-Rotterdam-Brussel-Parijs verwacht het kabinet eind 1992 nadere conclusies te trekken. In het voorjaar van 1993 wordt duidelijk hoe het definitieve tracé er gaat uitzien. De PKB-procedure voor de Betuwelijn is gaande. De goederenspoorlijn moet volgens de plannen in 1998 gereedkomen. De nieuwe lijn is voor Rotterdam van vitaal belang. Nederland heeft als logistiek centrum volop nieuwe kansen, maar als de infrastructuur niet snel wordt

aangepakt, kunnen we desondanks de boot missen.

Naar verwachting zal het Plan van Aanpak Rijnmond dit najaar worden afgerond en ter ondertekening aan de betrokken overheden worden voorgelegd. Het kabinet verwacht hetzelfde voor het Plan van Aanpak Schiphol. De positie van de luchthaven zal worden versterkt en de kwaliteit van het leefmilieu rond de luchthaven zal worden verbeterd. Rond de jaarwisseling zal met de inspraakprocedure worden gestort (deel 1 van de planologische kernbeslissing).

In de EG blijft Nederland zich onverkort voor vrije cabotage inzetten.

Zowel in eigen land als binnen de EG wordt bekeken hoe men de kustvaart als alternatief voor het wegvervoer meer kansen kan bieden.

Per 1 januari 1994 zal het Infrastructuurfonds in werking treden. Daaruit wordt de hele infrastructuur, bestaand en nieuw, op het gebied van weg, water en rail gefinancierd. Luchthavens en zeehavens blijven vooralsnog buiten het fonds.

Het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT) zal tevens als jaaroverzicht van het fonds dienen.

In 1993 wordt daarnaast een Gasbatenfonds in het leven geroepen. Uit dit fonds zullen middelen naar het infrastructuurfonds vloeien voor projecten die van vitaal belang zijn voor onze economie. Voorbeelden daarvan zijn de Betuwelijn en de Hogesnelheidslijn.

In 1993 is voor het verkeers- en vervoersbeleid 7,3 miljard gulden beschikbaar. Daarvan gaat 3,4 miljard gulden naar de infrastructuur, 3,8 miljard gulden naar de exploitatie van het openbaar vervoer. Voor sturende maatregelen en onderzoek is ongeveer 100 miljoen gulden uitgetrokken.

De uitvoering van het Meerjarenplan Verkeersveiligheid ligt op schema. Het aantal doden en gewonden is in 1991 sterk gedaald. Het rijden onder invloed is verder afgenomen.

Verkeersveiligheid

De maatschappelijke kosten van verkeersongevallen worden voor 1991 nog altijd op 9 miljard gulden geschat.

Tijdens het Nederlandse voorzitterschap is afgesproken de snelheidsbegrenzer voor zware vrachtwagens en bussen in de EG verplicht te stellen. Deze maatregel wordt hier voor nieuwe voertuigen per 1 januari 1994 van kracht.

De vergaande liberalisering in de EG leidt tot een nieuwe benadering van verdragen, vergunningen en tarieven. De noodzaak tot samenwerking en fusies komt dichterbij.

Luchtvaart

Schiphol is energiek bezig zich in deze groeiemarkt van een positie als mainport te verzekeren.

Het kabinet heeft, gegeven de economische betekenis van de luchtvaart, ervoor gekozen een duurzame groei te bevorderen.

Het Project Mainport en Milieu Schiphol (PMMS) ligt op schema. Eind 1992, begin 1993 komt deel 1 van de PKB gereed. De definitieve vaststelling van de PKB is in 1994 gepland.

De operatie moet uitmonden in een nieuwe aanwijzing voor Schiphol op basis van de Luchtvaartwet.

Naar verwachting zal voor het einde van 1992 de nota Regionale Luchthaven Strategie (RELUS) verschijnen. Daarin wordt ook de te verwachten taakverdeling tussen de mainport en de regionale luchthavens in kaart gebracht. In 1993 kan men de definitieve aanwijzing voor de oost-west baan van de luchthaven Maastricht verwachten.

Het milieu is voor het luchtvaartbeleid in korte tijd zeer essentieel geworden. Even essentieel als de concurrerentiepositie en veiligheid.

Nederland bevordert daarom onder andere de totstandkoming van een wereldwijde heffing op kerosine.

De geluidszonering rond de luchthavens zal nu binnen enkele jaren een feit zijn. Alleen voor Schiphol duurt het, gegeven alle lopende procedures, nog tot eind 1994 voor de zonering ook daar voor meer zekerheid zal zorgen.

Op basis van reeds lopend onderzoek zal uiterlijk in 1995 een nota Luchtverontreiniging en Luchtvaart verschijnen.

De zorg voor de afwikkeling van het luchtverkeer boven Europa komt meer dan ooit op ons af. Er zal fors geïnvesteerd moeten worden om de knopen te ontwarren. De

congestieverschijnselen vragen om een intensieve samenwerking tussen de verkeersleiders van de lidstaten, Eurocontrol en de EG.

Zeescheepvaart

In 1993 wordt opnieuw een stimuleringsregeling voor zeeschepen ingesteld. Daarnaast zal er een fiscale faciliteit in de winstsfeer worden geïntroduceerd voor de reders die vallen binnen de termen van de stimuleringsregeling. Het is verstandig het verschijnsel 'varen onder vreemde vlag' in een internationale bedrijfstak als deze als onvermijdelijk te aanvaarden. Op een aantal markten is varen onder Nederlandse vlag eenvoudig te duur.

Het departement gaat samen met het ministerie van Economische Zaken na hoe het vestigingsklimaat voor scheepvaartbedrijven hier aantrekkelijker gemaakt kan worden.

Het milieubeleidsplan voor de scheepvaart kent twee speerpunten: het terugdringen van illegale olielozingen op de Noordzee en het terugdringen van de luchtverontreiniging door de scheepvaart.

In de havens rond de Waddenzee lopen proefprojecten die moeten uitwijzen hoe men de verwijdering van afvalstoffen het best kan financieren. Voor de inspecties in de havens worden in 1993 en 1994 extra mensen ingezet.

Rijksdienst Wegverkeer

De Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW) beleeft in 1993 zijn laatste jaar als ambtelijke instelling. De dienst gaat als zelfstandig bestuursorgaan verder.

In 1993 gaat het nieuwe voertuigregistratiesysteem van start, dat de introductie van de houderschapsbelasting mogelijk moet maken.

Om allerlei vormen van fraude zoveel mogelijk de kop in te drukken, gaat een werkgroep na hoe aan de ongecontroleerde afgifte van kentekenplaten een einde kan worden gemaakt.

Een wijziging van het Wegen Verkeers Reglement zal het nog in 1992 onmogelijk maken om buitenlandse rijbewijzen om te wisselen, als het om landen buiten de EG gaat en een verdrag over wederzijdse erkenning ontbreekt.

In 1994 wordt naar verwachting de op Europese leest geschoeide voertuigreglementering van kracht. Het is de bedoeling dat er binnen enkele jaren een einde komt aan de nationale typegoedkeuringen. De meeste voertuigen zullen dan een Europese typegoedkeuring krijgen.

Er komt bij de RDW een Service Bureau Ontheffingen dat als centraal adres voor bijzondere transporten zal dienen. Wie met een bijzonder transport de weg op moet kan straks met één document volstaan, terwijl men nu met alle wegbeheerders afzonderlijk zaken moet doen.

Water

Over de kwaliteit van het oppervlaktewater kan men in Nederland gematigd tevreden zijn. De systematische aanpak van de zuivering en de bestrijding aan de bron hebben hun uitwerking niet gemist.

De problemen die resten zijn vaak minder het gevolg van aanwijsbare lozingen dan van luchtverontreiniging die 'uitregent' of bodemverontreiniging die 'uitspoelt'.

Uit de resultaten van het Noordzee Actieplan blijkt dat de aanpak van diffuse bronnen nog onvoldoende is. In 1993 komen de ministers van de Noordzeestaten opnieuw bijeen. De problemen met nutriënten en pesticiden komen dan afzonderlijk aan de orde. Ook de ministers van Landbouw zullen bij die gelegenheid van de partij zijn.

Nederland heeft in de onderhandelingen met België een ontwerp Maas/Scheldeverdrag ingebracht dat aan de eisen van het

Rivierenverdrag voldoet. De Belgische onderhandelingsdelegatie zal naar verwachting in de loop van dit jaar met een reactie komen. Het blijft de bedoeling de onderhandelingen zo spoedig mogelijk, liefst voor het eind van 1992, tot een goed einde te brengen.

De verbeteringen in het waterbeheer gaan verder dan waterzuivering alleen. Rijkswaterstaat en andere waterbeheerders proberen het ecologisch herstel op vele manieren in de hand te werken. Bij de oeverbescherming worden flora en fauna meer ontzien. Op plaatsen die zich daarvoor lenen, bijvoorbeeld in buitendijkse gebieden, zal 'natuurbouw' tot een verrijking van de natuurlijke omgeving leiden. De Tweede Kamer kan eind 1993 een nota over het ecologisch herstel van de watersystemen tegemoet zien.

De sanering van de vervuilde waterbodems begint geleidelijk aan op gang te komen. Behalve met enkele kleinere lokaties zal in 1993 een begin worden gemaakt met de sanering van de Hollandse IJssel.

De verwachting is dat, gezien de stand van de techniek, in de jaren tot 2010 slechts 20% van de baggerspecie gezuiverd kan worden. De rest moet worden opgeslagen. De selectie van stortplaatsen in het Hollandsch Diep, het Ketelmeer en de Westerschelde kan eind 1992 of begin 1993 haar beslag krijgen.

Het rijk zoekt naar mogelijkheden om bij de aanleg van bergingslokaties private financiers in te schakelen.

Het landelijke beleid heeft zijn neerslag gekregen in provinciale waterhuishoudingsplannen. Daarin staat ook op welke wijze de provincies de verdroging van natuurgebieden terug willen dringen. Helaas blijkt de inzet onvoldoende om het gestelde doel, een reductie van 25%, binnen bereik te brengen. De plannen moeten op dit onderdeel worden aangescherpt.

Voor de verhoging van de rivierdijken kan tegen de jaarwisseling het geactualiseerde meerjarenplan tegemoet worden gezien. Gegeven de maatschappelijke discussie die daarover is ontstaan, wordt de in 1978 vastgestelde norm voor dijkverzwaring zoals bekend opnieuw bezien.

In het kader van de UNCED worden de mogelijke gevolgen van een klimaatverandering voor de hoogte van de zeespiegel en de neerslagpatronen onder ogen gezien. De verwachting is dat de zeespiegel tegen het einde van de volgende eeuw bij gelijkblijvend beleid met 35 cm tot 1 m gestegen zal zijn.

Bij het verkennen van de mogelijke gevolgen speelt Nederland een voortrekkersrol. Onder de noemer Coastal Zone Management zal in ons land in 1993 een internationale conferentie plaatshebben.

Het is de bedoeling nog dit jaar een voorstel voor het instellen van een Exclusieve Economische Zone op de Noordzee in te dienen. Daarmee krijgt de handhaving van de milieuvoorschriften daar betere kansen.

De resultaten van een onderzoek naar een gebundelde Kustwacht worden eind 1993 verwacht.

In 1994 komt het KNMI op eigen benen te staan. In 1993 zal het KNMI een overeenkomst sluiten met de Luchtverkeersbeveiliging (LVB), dit mede terwille van de efficiency van de meteorologische activiteiten in de luchtvaart.

Het instituut ontwikkelt een kwaliteitstoets die niet alleen uitsluitsel geeft over de vraag in hoeverre de weerberichten correct zijn, maar ook moet uitwijzen of de informatievoorziening op de behoefte is afgestemd.

Het streven van het KNMI blijft erop gericht als 'Noordzeespecialist' een internationaal erkende status te verkrijgen.

Het KNMI is volop bezig zijn waarnemingsstations te perfectioneren en in de meeste gevallen te automatiseren. Dit gebeurt in samenwerking met luchtmacht en marine.

Gegeven de belangen die in het geding zijn, heeft het KNMI bij het klimaatonderzoek extra mensen en middelen ingezet. De activiteiten maken deel uit van het EG-programma «Climate of the 21th Century».

Aardobservatie vanuit de ruimte is onontbeerlijk geworden, zowel voor het klimaatonderzoek als bij de produktie van de dagelijkse weersverwachtingen.

Nog geen vijf jaar na de verzelfstandiging van wat toen 'de PTT' heette, ziet met name de wereld van de telecommunicatie er heel anders uit dan alle betrokkenen indertijd voor ogen stond. Naast de snelle technologische veranderingen hebben de richtlijnen van Brussel daarbij een grote rol gespeeld.

Brussel koos, geheel in lijn met Nederlandse ambities en wensen, voor liberalisatie; maar Brussel opteerde tegelijkertijd, meer dan men in Nederland gewend was, voor maximale mededinging.

De Europese politiek, de technische ontwikkeling maar zeker ook de Nederlandse voorkeur voor open, internationale competitie maken het nodig de Wet Telecommunicatievoorzieningen aan een kritische beschouwing te onderwerpen. Deze revisie wordt projectmatig aangepakt.

Globaal gesproken mag worden verwacht dat het monopolie van PTT Telecom in de

Meteorologie en ruimtevaart

Telecommunicatie en Post

toekomst kleiner zal worden, dat de concurrentie heviger zal zijn en dat de spelregels onder invloed van Brussel aangescherpt zullen worden.

Een onvoorzien gevolg van de nieuwe ontwikkelingen is dat naarmate het monopolie op de infrastructuur geringer wordt, de overheid als arbiter nieuwe taken krijgt.

In de postale sector is het beeld minder turbulent. Toch is ook daar de tendens tot liberalisatie nadrukkelijk aanwezig. Om een behoorlijk marktaandeel in handen te houden zullen de nationale PTT's hun structuur en werkwijze moeten herzien. De komende discussie in de EG over het Groenboek Post zal zich naar verwachting toespitsen op beperking van de monopolies en tariefstelling op basis van kostprijzen.

Het kabinet realiseert zich dat het op zeker moment opportuun kan worden een deel van de aandelen in PTT op de markt te brengen of tot een emissie over te gaan. Vandaar dat op verschillende departementen de nodige voorbereidingen worden getroffen om een eventuele beursgang verantwoord aan te kunnen pakken.

De spreiding van de PTT naar Groningen zal op 1 januari 1993 voltooid zijn. Het streefcijfer van 2200 arbeidsplaatsen wordt gehaald.

XIII Economische Zaken

	1992	1993
Totaal	3 572,1	3 456,4
Algemeen	604,2	595,3
Industrieel en algemeen technologiebeleid	1 045,8	891,0
Industriebeleid	168,4	108,5
Regionaal Beleid	492,0	481,5
Diensten, midden- en kleinbedrijf en ordening	314,0	307,3
Energiebeleid	726,9	790,1
Buitenlandse economische betrekkingen en exportbevordering	220,8	282,7

Het minder voorspoedige verloop van de internationale conjunctuur heeft vanzelfsprekend ook zijn weerslag op de economische ontwikkeling in Nederland. De vertraging van de groei in Duitsland wordt niet op tijd, en voorlopig onvoldoende, gecompenseerd door het aantrekken van de conjunctuur in de Angelsaksische landen.

De winsten van bedrijven blijven ook in 1993 onder druk staan, hetgeen ook de bedrijfsinvesteringen negatief beïnvloedt. De groei van de werkgelegenheid in 1993 zal naar verwachting, evenals in 1992, beperkt blijven. Zo zal de werkloosheid voor het eerst sinds lange tijd weer enigszins gaan oplopen. Het Centraal Planbureau (CPB) gaat er bij zijn prognoses vanuit dat vanaf medio 1992 een herstel van de wereldconjunctuur zal optreden. Het CPB wijst er echter op dat de recente ontwikkelingen in een groot aantal landen teleurstellend is geweest. Hiermee wordt de kans op een tegenvallende economische ontwikkeling groter dan die op een meevallende. Ten opzichte van oorspronkelijke verwachtingen dreigt het conjunctureel herstel dan nog verder te worden vertraagd.

De Europese integratie alsmede de vrijmaking van de internationale handel en het investeringsverkeer gaan hand in hand met een scherper wordende concurrentie en een toenemende mobiliteit van bedrijven en burgers. Om die internationale concurrentieslag aan te kunnen dient onze economische structuur op een aantal punten verbeterd te worden. In de afgelopen maanden is daar in de Vervolgrapportage Economie met open grenzen en in de studie van het Centraal Planbureau 'Nederland in drievoud' nog eens nadrukkelijk op gewezen. Vergroting van de investeringen in fysiek, menselijk en technologisch kapitaal en versterking van het aanpassingsvermogen van onze economie, zijn kort samengevat de grote opgaven voor de komende jaren.

Die opgaven sluiten naadloos aan bij de kernthema's van het EZ-beleid, die voortvloeien uit de centrale opdracht van het departement: het bevorderen van een goede werking van de markteconomie respectievelijk het streven naar een relatief omvangrijke en concurrerende marktsector. Een basisvoorwaarde om dat te bereiken is een goede marktwerking. Mededinging en ordening van marktgedrag vormen derhalve een kernthema voor EZ. Dat geldt ook voor het streven naar een stabiel macro-economisch klimaat, evenzeer een voorwaarde voor een goed functionerende markteconomie.

Gelet op de groeiende internationale concurrentie wordt het functioneren van de marktsector in toenemende mate bepaald door de omvang en de kwaliteit van de publieke voorzieningen waar bedrijven mee te maken hebben. Onderwerpen als de industriële structuur, technologische vernieuwing, fysieke infrastructuur en scholing vragen daarom steeds meer aandacht. En uiteraard is een betrouwbare, schone en betaalbare energievoorziening een essentieel aspect van de publieke aanbodzijde.

In aanvulling op het creëren van goede omgevingsvoorwaarden, wordt een beleid gevoerd gericht op de versterking van de structuur en de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven, van het midden- en kleinbedrijf en van het grootbedrijf.

Centraal in het bedrijfsgerichte beleid staan het stimuleren van ondernemerschap en voortdurende vernieuwing, met technologiebevordering als speerpunt. Dit beleid is temeer nodig gezien de noodzaak te komen tot een heroriëntering van het Nederlandse specialisatiepatroon: meer kennisintensief en beter aansluitend op het opleidingsniveau van onze beroepsbevolking.

Om dat te realiseren kan een hoogwaardig industrieel draagvlak in Nederland niet worden gemist. Dat draagvlak staat op dit moment terecht sterk in de belangstelling.

Economische situatie

Scherpere concurrentie

Kernthema's

Economische structuur
en industrieel draagvlak

Afgezien van enkele zeer grote industriële ondernemingen, zijn onze industriële bedrijven in vergelijking met hun buitenlandse concurrenten vaak niet groot. Te zamen met andere factoren, waaronder een groeiende overheidssteun aan technologische vernieuwing in het bedrijfsleven elders in Europa, brengt dat de bedrijven soms in een kwetsbare positie. Een verschraving van ons industriële draagvlak bergt grote risico's in zich voor de technologische positie en dus de concurrentiekracht van ons land. Nederland moet de ambitie hebben een technologisch hoogwaardige industrie te behouden en te versterken.

Naast het algemene voorwaardenscheppende beleid vergt het behoud en versterking van de industriële structuur een strategisch gerichte aanpak, die inspeelt op de waardevolle clusters van industriële bedrijvigheid in ons land. Daartoe zijn soms interventies «op maat» nodig die de weerbaarheid van belangrijke ondernemingen in de internationale herstructurering van de industrie (die zich in Europa voltrekt) vergroten.

Fysieke infrastructuur

Voor het handhaven en verder verbeteren van onze concurrentiepositie zijn voor de fysieke infrastructuur voortdurend grote inspanningen nodig. Hierbij speelt echter een groot aantal problemen op het gebied van onder meer ruimtelijke- en milieuhygiënische inpassing en financiering. Voor de verlichting van de financieringsproblematiek zullen de inkomsten uit de extra aardgasexport, door middel van het zogenaamde Aardgasbatenfonds (beheerd door EZ en Financiën), worden gebruikt voor versterking van de infrastructuur. Het gaat hierbij om investeringsprojecten van nationaal belang die de economische structuur versterken, zoals de 'hoge snelheidslijn' en de Betuwelijn.

Mededinging

Het mededingingsbeleid zal de komende jaren verder worden geïntensiveerd en meer in lijn worden gebracht met het EG-mededingingsrecht. Daartoe zijn voorbereidingen getroffen voor een algemeen verbod op horizontale prijsafspraken tussen ondernemers en tussen vrije beroepsbeoefenaren. Naar het zich laat aanzien zal deze «algemene onverbindendverklaring» begin 1993 in werking treden.

Over de plannen om aanbestedingsregelingen en marktverdelingsregelingen aan te pakken zijn adviezen gevraagd aan de Commissie economische mededinging. Naar verwachting zullen deze voornemens nog in 1993 in maatregelen kunnen worden omgezet. Met marktverdelingsregelingen wordt in dit verband gedoeld op afspraken tussen ondernemers of vrije-beroepsbeoefenaren die beperkingen inhouden voor hun productie, productiecapaciteit, vestigingsplaatsen, afzetgebieden, voorzieningsbronnen of de verdeling van klanten of leveranciers.

Nog in 1992 zal een wetsvoorstel tot wijziging van de Wet economische mededinging aan de Raad van State worden voorgelegd. Daarbij gaat het vooral om uitbreiding van de werkingssfeer, verbetering van de handhaving en een meer doelmatige afstemming met de Europese Commissie.

Energie

De doelstelling van het nationale energiebesparingsbeleid voor de periode tot 2000 blijft binnen bereik. Dit blijkt uit het uitvoeringsverslag van de Nota Energiebesparing. De mogelijkheden tot energiebesparing kunnen echter niet eindeloos worden opgerekend. Een groot deel van het energiegebruik is immers onvermijdelijk. Naast besparingsbeleid zijn meer fundamentele keuzes nodig om – samen met andere landen – tot een duurzame energievoorziening te komen. Er wordt, gestimuleerd door EZ, veel onderzoek verricht naar toekomstige strategische opties. Daarbij streeft het kabinet naar de optimale combinatie van de uitgangspunten schoon, betrouwbaar en betaalbaar, kortweg: duurzaam.

In de elektriciteitssector krijgen deze uitgangspunten voor de periode tot 2010 nader vorm in het tweede Structuurschema Elektriciteitsvoorziening (SEV).

Een bijdrage aan de oplossing van de energie- en milieuproblemen in Oost-Europa krijgt gestalte onder de paraplu van het Europees Energie handvest. Over de mogelijkheid van (voor)levering van Nederlands gas door de Gasunie vooruitlopend op extra gas uit Rusland aan Centraal-Europa vindt onderzoek plaats.

Midden- en Oost-Europa

De euforie in Midden- en Oost-Europa lijkt vervlogen en heeft plaats gemaakt voor onzekerheid. Voor het kabinet blijft uitgangspunt dat de economische hervormingen vooral via de particuliere sector moeten worden bereikt. Via multilaterale en bilaterale projecthulp beoogt het kabinet dan ook bij te dragen aan de totstandkoming in die

landen van een voor het functioneren van een markteconomie benodigde (institutionele) infrastructuur. Het bestaan van een dergelijke infrastructuur maakt het ook voor Westerse bedrijven aantrekkelijker om in Midden- en Oost-Europa zakelijke activiteiten te ondernemen, hetgeen voor de hervormingen in die landen van essentieel belang is.

De onzekerheden in Midden- en Oost-Europa zijn momenteel echter nog zodanig groot, dat Nederlandse investeerders, vooral die uit het midden- en kleinbedrijf, vaak geen financiering voor hun commerciële plannen kunnen vinden. Daarom wordt gewerkt aan een faciliteit waardoor middelen ter beschikking kunnen komen voor investeringen door Nederlandse bedrijven.

Tevens zullen de reeds bestaande mogelijkheden voor verzekering van politieke risico's verbonden aan investeringen in Midden- en Oost-Europa ruimer kunnen worden toegepast.

Spoedige afronding van de GATT/Uruguay-Ronde zal een belangrijke test zijn voor de verbondenheid van overheden van met name de OESO-landen met een open multilateraal handelssysteem. Als eind 1992 de onderhandelingen in de Uruguay-Ronde (nagenoeg) geheel zullen zijn afgerond, zal 1993 in het teken staan van parlementaire goedkeuring van de uitkomsten van die onderhandelingen. Daarna kan worden overgegaan tot concrete uitvoering van de resultaten.

Handelsbeleid

XIV Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

	1992	1993
Totaal	3 001	3 024
Algemeen	829	850
Agrarisch onderwijs	749	778
Landbouwvoorlichting en-ontwikkeling	320	304
Inrichting en Beheer	612	649
Kwaliteitszorg	96	64
Onderzoek	377	377
Visserijen	18	2

Algemeen

Voor de sectoren landbouw, natuur en openluchtrecreatie zijn de beleidsafstemming en de ruimtelijke uitwerking daarvan voor de komende 10 jaar neergelegd in het Structuurschema Groene Ruimte. Daarvan verschijnt deel 1, de ontwerp-planologische kernbeslissing, op korte termijn. Bij de ruimtelijke uitwerking gaat het om het vastleggen van de ruimteclaims van de verschillende sectoren en de doorwerking van het sectorbeleid naar streek- en bestemmingsplannen. In het Structuurschema worden ook de prioriteiten aangegeven binnen het beleid voor de sectoren en de ontwikkeling en inzet van de bijbehorende instrumenten. Belangrijke beleidsinstrumenten in dit verband zijn grondverwerving en landinrichting.

Het Kabinet heeft de taakverdeling voor natuur en landinrichting tussen Rijk en provincies in het kader van het Structuurschema op hoofdlijnen vastgesteld:

De regering zal vorm geven aan een meer geïntegreerde aanpak van het natuur- en landbouwbeleid, waardoor projecten in het landelijk gebied sneller kunnen worden uitgevoerd. De taakverdeling tussen rijk en provincies bij de uitwerking en uitvoering van dit beleid zal een herijking ondergaan. Voorts zal er een Groenfonds worden opgericht waarin diverse geldstromen zullen samenkomen.

Het internationale kader

Het komende jaar zal het LNV-beleid sterke invloeden ondergaan van de hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, het al dan niet tot stand komen van een GATT-akkoord, het verder opengaan van de EG voor produkten uit Oost-Europa, de ontwikkelingen op onze belangrijkste afzetmarkten en de impulsen die het milieu- en natuurbeleid heeft gekregen in het kader van de EG en van de conferentie van de Verenigde Naties over milieu en ontwikkeling (UNCED).

De in mei dit jaar genomen besluiten tot hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, kortweg de Mac Sharry-plannen, vormen een nieuwe maar zeker nog niet laatste stap in een reeks beleidsaanpassingen. Deze aanpassingen zijn noodzakelijk voor verbetering van het evenwicht tussen productie en afzet, voor de budgettering en voor GATT-onderhandelingen.

Voor Nederland blijft voorop staan dat de hervormingen richting moeten geven aan een landbouw die concurrerend, veilig en duurzaam is. Tevens moet meer aandacht geschonken worden aan de milieu-aspecten in de landbouw. Daarom hecht Nederland er groot belang aan dat ook de kern van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, de marktordeningen, een bijdrage levert aan een milieuvriendelijkere landbouw. Mogelijkheden hiertoe zijn het wijzigen van de verhouding tussen input- en outputprijzen, waarbij niet alleen heffingen, ge- en verboden een rol kunnen spelen, maar ook verdere prijsverlagingen. Daarnaast is het stellen van algemene milieuvoorwaarden een belangrijk middel om het gewenste doel te bereiken. Ook het flankerend beleid kan een belangrijke bijdrage leveren. De voorstellen van de Commissie voor het agro-milieuprogramma zijn door Nederland dan ook positief benaderd. Naast de natuur- en milieumaatregelen hebben de voorstellen betrekking op bebossing van landbouwgrond en vervroegde uittreding.

In het komende jaar zijn op het gebied van landbouw en milieu voorts ook van belang de EG-milieuraad waar de doelstellingen van het vijfde milieu-actieprogramma aan de orde komen, en de verdere invoering van de EG-richtlijn voor het terugdringen van de toevoer van «agrarische nitraten» naar het water.

Voor het beleidsterrein van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij heeft de uitkomst van UNCED gevolgen voor nationaal beleid en internationale samenwerking, ondermeer op het gebied van duurzame agrarische ontwikkeling, grondgebruik, biologische diversiteit, bossen en biotechnologie.

De Europese Commissie heeft eind 1991 een aantal aanbevelingen gedaan over aanpassing van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid, die nu ter discussie staan. Volgens Nederland is een fundamentele herziening nodig: er moet meer sprake zijn van een visstandbeheer dat is gebaseerd op biologische overwegingen in plaats van het bestaande economische beheer dat onder meer heeft geleid tot het gedwongen overboord zetten van vis.

Voorts dient het Total Allowable Catches (TAC) en quotasysteem te worden aangepast. Nederland pleit daarbij voor een communautaire zeedagenregeling, meerjaren-TAC's en multispecies-TAC's. De Europese Commissie is gevraagd om na te gaan wat de mogelijkheden van deze instrumenten zijn.

Op basis van het in de Structuurnota Landbouw geformuleerde beleid is de afgelopen jaren een groot aantal activiteiten en projecten gestart. Deze activiteiten hebben betrekking op o.a. herstructurering van de akkerbouw, ontwikkeling van geïntegreerde bedrijfssystemen, biologische landbouw, de mest- en ammoniakproblematiek, de gewasbescherming en het welzijn van dieren.

Een notitie over ontwikkelingsmogelijkheden van biologische landbouw is dezer dagen aan de Tweede Kamer gezonden.

Nota's die in relatie staan met het Structuurschema Groene Ruimte en eveneens op korte termijn worden uitgebracht, zijn de nota Landschap, de regeringsbeslissing van de beleidsnota Kiezen voor recreatie en de nota Landinrichting in de jaren negentig. Het Meerjarenplan Natuur en landschap 1993 – 1997 handelt over de uitvoering van het Natuurbeleidsplan en gaat tevens in op de uitvoering van het nationale landschapsbeleid (zoals in de nota Landschap verwoord). In het Rijksmeerjarenprogramma Openluchtrecreatie 1993 – 1997 komt naast het ruimtelijke voorzieningenbeleid voor het eerst ook de programmering van het recreantenbeleid aan bod.

Voor het natuur- en bosbeleid zijn de bevindingen van de Commissie Financiering Bosbeleid en de Commissie Functiebeloning, alsmede de evaluatie van het meerjarenplan Bosbouw, die in 1992 verschijnt van belang. Een en ander, alsmede de resultaten van een in te stellen Commissie Bosuitbreiding en de in een nota Houtvoorziening van Economische Zaken neer te leggen beleidslijn, vormt aanleiding om op afzienbare termijn een beleidsnota Bos uit te brengen.

Nog dit jaar verschijnt ook de definitieve nota Jacht en Wildbeheer, met de uitgangspunten en randvoorwaarden voor het toekomstig beleid op het gebied van jacht en wildbeheer.

Het voorgenomen beleid voor de zee- en kustvisserij tot het jaar 2000 staat in de Structuurnota Zee- en Kustvisserij. De regeringsbeslissing hierover is in voorbereiding.

De nadruk zal het komende jaar liggen op het uitwerken van de voorstellen van de Stuurgroep Biesheuvel. Deze stuurgroep, samengesteld uit vertegenwoordigers van bedrijfsleven en van het ministerie van Landbouw, heeft een model opgesteld voor een verbeterd beheer van de vangsten, zodat zoveel als mogelijk recht wordt gedaan aan de eigen verantwoordelijkheid van de sector.

Voor de kustvisserij gaat het vooral om de inpassing in die kustwateren, waar de natuurfunctie primair is. Voorts zullen de ongewenste effecten van mossel- en kokkelvisserij in de opengestelde gebieden verder worden teruggedrongen.

Ook zal een voorstel worden voorbereid voor een voor de visserij te sluiten gebied in de Noordzee ter wille van onderzoek naar effecten op het ecosysteem. Dit zal, na nationale besluitvorming, door Nederland in EG-kader worden ingebracht.

Het begint duidelijk te worden dat het in een aantal gevallen moeilijk zal zijn de doelstellingen van het landbouw-milieubeleid voor het jaar 2000 en de jaren daarna te halen.

De evaluatie van het mestbeleid zal moeten aantonen of en hoe de aangekondigde

Functies landelijk gebied

Visserij

Milieubeleid

verdere aanscherpingen van gebruiksnormen voor de derde fase van het mestbeleid (vanaf 1995) kunnen worden gehaald.

Tevens zullen begin 1993 de resultaten van de evaluatie van het ammoniakbeleid beschikbaar komen.

Eind 1992 zal de notitie 'Mestbeleid derde fase' verschijnen.

Er wordt nagegaan, in hoeverre het plan Mineraal Centraal van het bedrijfsleven kan bijdragen aan een geringere mestproductie (via aanpassingen in de veevoeding) en het oplossen van de mestproblematiek. Gezamenlijk met het bedrijfsleven wordt verdere invulling gegeven aan het zogenaamde '1995-scenario' en aan de toepassing van de mineralenboekhouding.

Los van de aanpak voor de derde fase van het mest- en ammoniakbeleid zal in 1992 een alternatief komen voor de aanwijzing van fosfaatgevoelige gebieden, via een algemene verlaging van de gebruiksnormen.

Vooruitlopend op de wettelijke eisen voor stallen, zal een systeem voor een Groen Label worden opgezet voor staltypen die de hoogst mogelijke vermindering van de ammoniak-emissie geven. Aan zulke stallen zullen tot het jaar 2010 geen nieuwe strengere eisen voor de uitstoot van ammoniak worden gesteld.

Het gewasbeschermingsbeleid staat het komende jaar in het teken van de uitvoering van het Meerjarenplan Gewasbescherming en het sanerings- en toelatingsbeleid voor chemische bestrijdingsmiddelen, met bijpassende criteria en organisatievormen.

Het ligt in de bedoeling bindende afspraken over de uitvoering van het Meerjarenplan Gewasbescherming vast te leggen in een bestuursovereenkomst met het Landbouwschap, de agrarische Produktschappen, de bestrijdingsmiddelenhandel en -industrie.

Bij het kwaliteitsbeleid komt steeds meer de nadruk te liggen op de wijze waarop kwaliteit ontstaat in het productieproces. Ook de consument stelt steeds meer eisen aan de produktiemethode, onder andere ook met het oog op milieuzorg en dierenwelzijn.

Producenten zullen meer inzicht moeten geven in het productieproces en bovendien dit productieproces beter moeten beheersen en vastleggen. Een dergelijke werkwijze vraagt ook een andere rol van de keuringsinstellingen, zowel bij de overheid als bij het bedrijfsleven. Van belang is ook de steeds grotere vraag naar luxe- en kwaliteitsprodukten op belangrijke afzetmarkten voor Nederlandse agrarische produkten. De Nederlandse landbouw zal daarop moeten inspelen en het kwaliteitsbeleid wordt ook daarop afgestemd.

Het gewenste beleid inzake kwaliteit en kwaliteitszorg is beschreven in de nota Van meer naar beter, kwaliteit en kwaliteitsbeleid in de agrarische sector. Dit beleidsvoornemen is om advies voorgelegd aan diverse maatschappelijke organisaties.

In het kader van de ontwerp-Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (die vermoedelijk nog in 1992 zal worden afgerond) zal veel aandacht nodig zijn voor de ontwikkeling van Algemene Maatregelen van Bestuur en het geven van voorlichting aan de betreffende doelgroepen. Het gaat daarbij onder andere over het fokken van dieren, huisvesting en verzorging, veterinaire ingrepen, biotechnologie en het doden van dieren.

Wegens de vernieuwingen bij de infrastructuur is het noodzakelijk meer aandacht te besteden aan het landbouwkennissysteem. Het gaat daarbij vooral om de zogenaamde speerpunten op het gebied van wetenschap en technologie. In het bijzonder geldt dit technologieën met een grote invloed op verschillende sectoren en een breed scala van toepassingen. Deze technologieën zijn biotechnologie, informatietechnologie, milieutechnologie en agrificatie.

Met name bij de biotechnologie is van belang dat het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij hecht aan een verantwoorde invoering van biotechnologische vernieuwingen, waarbij zowel aan economische, ecologische, gezondheids-, welzijns- als aan ethische waarden aandacht wordt besteed. In dit kader zal binnenkort een

landbouwbiotechnologie-nota aan de Tweede Kamer worden aangeboden.

Met de ethische aspecten zal een Commissie Ethische Toetsing Genetische Modificatie van Dieren zich gaan bezighouden. Een voorlopige commissie is inmiddels ingesteld. Deze commissie heeft als taak te adviseren over genetische-projecten die door onderzoekinstellingen die onder het ministerie Landbouw, Natuurbeheer en Visserij vallen worden aangemeld en die vrijwillig worden aangemeld door niet-LNV-instellingen. Voor beleidsondersteunend onderzoek, inclusief onderzoek naar eventuele ethische aspecten van genetische modificatie van planten, zijn middelen beschikbaar gesteld. Als gevolg van de ingezette tweejarige beleidscyclus voor het landbouwonderwijs zal eind 1993 het tweede ontwerp-landbouwonderwijsplan worden uitgebracht.

Over de verdere ontwikkeling van het landbouwkennissysteem (onderzoek, voorlichting en onderwijs) zal een beleidsnota worden uitgebracht in het voorjaar van 1993.

XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid

	1992	1993
Totaal	36 666	38 782
Personeel	201	200
Materieel	127	118
Rijksbijdrage CBA – Arbeidsvoorziening	1 848	1 834
Arbeidsomstandigheden	29	28
Sociale Zekerheid	34 288	36 419
Waarvan:		
– rijksbijdragen AAW/AWW	13 795	14 067
– bijstand	9 788	9 754
– WSW	3 474	3 449
– rijksbijdrage AKW	5 170	7 002
– overig	2 061	2 147
Emancipatie	20	18
Overige uitgaven	153	165

In het sociaal-economisch beleid voor 1993 staan bevordering van de werkgelegenheid, verbetering van de verhouding tussen het aantal werkenden en het aantal uitkeringsgerechtigden en terugdringing van de inflatie centraal. Bovendien vormt de koopkracht van de sociale minima een belangrijk punt van aandacht. Om deze – deels met elkaar op gespannen voet staande – doelstellingen te verwezenlijken, heeft het kabinet voor 1993 een evenwichtig beleidspakket samengesteld.

Aan de sterke groei van de werkgelegenheid die zich voordeed in de jaren 1985 tot en met 1991, lijkt een einde te zijn gekomen. Doordat het slechter gaat met de economie stijgt de werkgelegenheid in 1992 en 1993 slechts met circa 70 000 mensen per jaar. In arbeidsjaren uitgedrukt blijft de stijging beperkt tot ongeveer 20 000. Dat is slechts een kwart van de jaarlijkse werkgelegenheidsgroei in de periode van 1985 tot 1991.

De geregistreerde werkloosheid daalt in 1992 eveneens minder dan in eerdere jaren en zal in 1993 naar verwachting toenemen met 5 000 mensen.

De realisering van de kabinetsdoelstellingen is afhankelijk van voldoende deelname aan betaalde arbeid. Die vormt immers het economisch draagvlak voor de collectieve voorzieningen. Daarom moet ook de verhouding tussen het aantal werkenden en het aantal uitkeringsgerechtigden worden verbeterd. In 1990 waren er op elke honderd mensen met een baan 85,6 uitkeringsgerechtigden. Dit verhoudingsgetal daalde in 1991 naar 85,3. Daarna is er echter sprake van een oplopende tendens. Voor 1992 en 1993 wordt het verhoudingsgetal op respectievelijk 85,9 en 86,2 geraamd.

Zorgelijk is volgens het kabinet ook de versnelde stijging van de lonen en de prijzen. Stegen de lonen in de periode van 1985 tot 1989 gemiddeld met ongeveer 1,5% per jaar, in 1992 en 1993 doet zich een stijging van 4,5%, respectievelijk 4,25% voor. De stijging van de prijzen bleef van 1985 tot 1989 beperkt tot minder dan 1% per jaar, in 1992 en 1993 is die gemiddeld 3,75%. Gezien deze ontwikkeling wordt in het beleid een zwaarder accent gelegd op het beperken van de inflatie.

Benadrukt wordt dat de economische vooruitzichten met onzekerheden zijn omgeven. Een tegenvallende buitenlandse conjunctuur en een hogere dollarkoers zouden in 1993 tot gevolg kunnen hebben dat de werkgelegenheid ongeveer 15 000 arbeidsplaatsen lager uitvalt en de werkloosheid evenredig hoger. De verhouding tussen het aantal werkenden en het aantal uitkeringsgerechtigden zal dan eveneens verder verslechteren.

Geconfronteerd met de zorgelijke economische vooruitzichten en met name de zeer lage werkgelegenheidsstijging heeft het kabinet al in april een aantal voorlopige besluiten genomen. Zo werd onder meer besloten tot een verlaging van het hoge BTW-tarief met 1 procent. Omdat uit berekeningen van het Centraal Planbureau (CPB) bleek dat het verhoudingsgetal van het aantal werkenden en het aantal uitkeringsgerechtigden de norm uit de Wet koppeling met afwijkingsmogelijkheid (86) zou overschrijden, besloot het kabinet voorlopig tot een verhoging van minimumloon en uitkeringen in 1993 met 2,5%. Tegelijkertijd is besloten om de inflatiecorrectie tot

eveneens 2,5% te beperken. Met het oog op de koopkracht van de sociale minima zou de belastingvrije voet in 1993 met 230 gulden (extra) worden verhoogd. Tevens werd besloten tot een vervroegde verlaging van de WAO-premie op 1 juli 1992.

De voorgenomen maatregelen leidden tot een lagere raming van de loon- en prijsstijging in 1993. Ook droegen zij bij aan een verbetering van de verhouding tussen werkenden en uitkeringsgerechtigden op de korte en middellange termijn. Voor de sociale minima dreigde echter in 1993 een koopkrachtverlies te ontstaan van 1%. Het kabinet kondigde aan zich in te spannen om deze koopkrachtachteruitgang zo veel mogelijk te beperken.

Deze toezegging heeft inmiddels geleid tot de volgende voornemens voor 1993:

- aanpassing van het minimumloon en uitkeringen met 2,5% in plaats van met 2%;
- beperking van de inflatiecorrectie in de loon- en inkomstenbelasting tot 2,5% in plaats van tot de voorgenomen 2%;
- verlaging van het vaste bedrag in de premie Ziekenfondswet met 15 gulden;
- verlaging ten opzichte van eerdere ramingen van de nominale AWBZ-premie (tot 133 gulden) en verhoging van de procentuele AWBZ-premie (naar 7,45%), met een gunstig koopkrachteffect voor de laagstbetaalden;
- beperking van de voorgenomen verhoging van de indirecte belastingen met 125 miljoen gulden;
- het niet laten doorgaan van de in april voorgenomen stijging van het belastingtarief in de eerste schijf met 0,15%.

In verband met de onzekere prijsontwikkeling is in het beleidspakket voor 1993 een bedrag gereserveerd. Waarmee zondig de voor 1994 voorziene verhoging van de belastingvrije som met 89 gulden kan worden vervroegd tot 1 januari 1993 of een andere datum in 1993. Deze stijging zou bovenop de voor 1993 al voorgenomen verhoging komen.

Het kabinet houdt echter rekening met de mogelijkheid dat een daling van de dollar leidt tot een lagere dan nu geraamde inflatie. Naar de mate waarin zich in het komende najaar een prijsdaling aandient, is de extra verhoging van de belastingvrije som voor koopkrachtbehoud niet nodig. Een dergelijke ontwikkeling zal echter andere nadelen voor de begroting kunnen hebben. Het ligt dan voor de hand om het gereserveerde bedrag voor eventuele tegenvallers te gebruiken. Daarover zal in het najaar een beslissing worden genomen.

Door de beperking van de belasting- en premiedruk en het niet gelijk opgaan van minimumloon en uitkeringen met de lonen wordt met het beleidspakket van het kabinet de werkgelegenheidsgroei bevorderd. De terugdringing van de inflatie en de bijdrage aan loonmatiging die van het pakket uitgaat, hebben eveneens een gunstig effect op de ontwikkeling van de werkgelegenheid.

Hoewel het kabinet meent dat met het beleidspakket bouwstenen worden geleverd voor de bevordering van de arbeidsdeelname, blijft een bijdrage van de sociale partners hieraan naar zijn mening onmisbaar. Loonmatiging en afspraken ter bevordering van werkgelegenheid in de marktsector zijn essentieel.

Het kabinet wijst erop dat de verhouding tussen het aantal werkenden en uitkeringsgerechtigden verslechtert ondanks het feit dat zowel in 1992 als in 1993 is besloten tot een beperkte verhoging van minimumloon en uitkeringen. Als het voorgestelde beleidspakket wordt uitgevoerd, ligt het verhoudingsgetal in 1993 nog steeds boven de norm van 86 uit de Wet koppeling met aanpassingsmogelijkheid. Bij een volledige koppeling zou op termijn het verhoudingsgetal echter hoger uitkomen. Gedeeltelijke ont koppeling op de korte termijn is volgens het kabinet dan ook nodig om volledige koppeling op langere termijn binnen bereik te brengen.

Bij een tegenvallende buitenlandse conjunctuur kan volgens berekeningen van het CPB het verhoudingsgetal in 1992 nog oplopen tot 86 en in 1993 tot 86,7. Deze onzekerheden zijn volgens het kabinet een reden om de verhoging van minimumloon en uitkeringen te beperken tot 2,5%.

De voor 1993 voorgestelde maatregelen leiden bij de huidige vooruitzichten in het

algemeen tot koopkrachtbehoud voor de minima. Voor de meeste andere groepen is sprake van koopkrachtverbetering. Voor bepaalde groepen alleenstaanden treedt koopkracht achteruitgang op. De koopkracht van mensen zonder kinderen met een minimumuitkering blijft gelijk. Mensen met een minimumloon zonder kinderen gaan er 0,2% op vooruit en minimumloners met kinderen 0,4%.

De modale werknemer met kinderen ziet zijn koopkracht met 1,5% stijgen, de modale ambtenaar met 0,2%. De koopkracht van een werknemer met een twee maal modaal inkomen en met kinderen stijgt 1,6%.

Het kabinet merkt hierbij op dat het verschil in koopkrachtontwikkeling tussen werkenden en uitkeringsgerechtigden met een minimumuitkering ertoe bijdraagt dat werken aantrekkelijker wordt dan niet-werken. Dit is van groot belang voor het wegnemen van belemmeringen voor het aannemen van een baan rond het minimumloon. Het feit dat de koopkracht van werknemers stijgt, kan tevens afspraken tussen sociale partners over een gematigde loonontwikkeling vergemakkelijken.

Verder wordt opgemerkt dat de koopkrachtverbetering voor middeninkomens en hogere inkomens ook zonder beleidsmaatregelen zou zijn opgetreden. Deze verbetering is overwegend het gevolg van premiedalingen die tot stand komen door lagere sociale zekerheidsuitgaven. Deze ontwikkeling vormt de keerzijde van lastenverzwaringen die in de jaren tachtig op dezelfde groepen hebben gedrukt.

In onderstaand overzicht is de ontwikkeling van de koopkracht voor de meest voorkomende huishoudens weergegeven.

	1992	1993
Uitkeringsgerechtigden:		
- sociale minima (AOW, gehuwd, zonder kinderen)	-0,8	0
- bovenminima, modaal (WAO, gehuwd, met kinderen)	-1	0
- bovenminima, modaal (WAO, alleenstaand)	-3,5	-1
Actieve alleenverdieners met kinderen:		
- werknemers, minimum	-0,1	+0,4
- werknemers, modaal	+0,1	+1,5
- ambtenaren, modaal	-1,8	+0,2
- werknemers, 2x modaal	-1,1	+1,6
- ambtenaren, 2x modaal	-1,7	+0,2
Actieve alleenstaanden:		
- werknemers, modaal	-0,5	+1
Actieve tweeverdieners, marktsector met kinderen:		
- modaal + 1/4 minimumloon	-1	+1,1
- modaal + minimumloon	-1,2	+0,5
- 2x modaal + minimumloon	-1,6	+0,8

Arbeidsmarkt, arbeidsvoorwaarden
en arbeidsverhoudingen

Dit najaar zal een wetsvoorstel worden ingediend ter bevordering van de arbeidsdeelname van allochtonen. Binnenkort zullen de bewindspersonen van SZW ook een nota aan de Tweede Kamer aanbieden over het minderhedenbeleid. Daarin wordt vanuit verschillende invalshoeken aangegeven hoe de arbeidsmarktpositie van etnische minderheden kan worden verbeterd.

Met het oog op de vraag wat voor Nederland het meest doeltreffende beleid zou zijn in het kader van de op handen zijnde Economische en Monetaire Unie, heeft het kabinet aan de Sociaal-Economische Raad (SER) tevens advies gevraagd over de toekomst van het overleg tussen overheid en werkgevers- en werknemersorganisaties. De SER is gevraagd dit advies eind 1992 uit te brengen.

Er is overleg gaande tussen de sociale partners en de overheid over de mogelijkheid gemeenschappelijke uitgangspunten te vinden voor het sociaal-economisch beleid op middellange termijn die ook richtinggevend kunnen zijn voor de cao-partijen in 1993. Daarbij moet evenwicht gevonden worden tussen overleg op decentraal niveau en de macro-economische gezichtspunten waarvoor de sociale partners en de overheid gezamenlijk verantwoordelijkheid dragen.

Binnenkort komt het kabinet met een standpunt over de normalisering van de onderhandelingen over de arbeidsvoorwaarden in de gepremieerde en gesubsidieerde sector. Op grond van de Wet arbeidsvoorwaardenontwikkeling gepremieerde en gesubsidieerde sector (WAGGS) heeft de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid nu de bevoegdheid om in te grijpen in de arbeidsvoorwaarden in deze sectoren. Overwogen wordt om de verantwoordelijkheid voor de collectieve onderhandelingen ten volle bij werkgevers en werknemers te leggen.

Het kabinet is van mening dat het terugdringen van de arbeidsongeschiktheid en werkloosheid een centrale plaats moet blijven innemen op het terrein van de sociale zekerheid. Voor een deel gebeurt dit door aanpassing van wetgeving. In toenemende mate gaat het echter ook om maatregelen op het gebied van de uitvoering. Goede samenwerking op regionaal niveau tussen sociale diensten, arbeidsbureaus en bedrijfsverenigingen bepaalt volgens het kabinet in belangrijke mate het succes van het beleid gericht op vermindering van het aantal uitkeringsgerechtigden.

Sociale zekerheid

Vijf verschillende wetten zijn van belang bij het terugdringen van het aantal arbeidsongeschikten. De eerste, de Wet terugdringing arbeidsongeschiktheidsvolume, is in 1992 al in werking getreden. Over de voorstellen voor een Wet terugdringing ziekteverzuim en een Wet terugdringing beroep op de arbeidsongeschiktheidsregelingen heeft de Raad van State advies uitgebracht. De wetsvoorstellen worden zo spoedig mogelijk bij de Tweede Kamer ingediend. Het kabinet hoopt dat de parlementaire behandeling tijdig kan worden afgerond, zodat zij uiterlijk op 1 januari 1993 kunnen ingaan. Een voorstel voor wijziging van de nieuwe Organisatiewet sociale verzekeringen wordt waarschijnlijk nog dit jaar bij de Tweede Kamer ingediend. Tenslotte is de wijziging van de Arbeidsomstandighedenwet van belang, waarmee op 1 januari 1993 de Europese kaderrichtlijn voor de veiligheid en gezondheid van werknemers op het werk wordt doorgevoerd.

De Wet terugdringing ziekteverzuim vergroot de financiële betrokkenheid van werkgevers en werknemers bij het ziekteverzuim. Werkgevers moeten tijdens de eerste zes weken van de ziekte het loon voor hun rekening nemen. Voor bedrijven met minder dan 15 werknemers geldt een periode van drie weken.

De Wet terugdringing beroep op de arbeidsongeschiktheidsregelingen maakt een nieuwe uitkeringsstructuur voor de WAO en een regelmatige herbeoordeling van arbeidsongeschikten mogelijk. Ook wordt het begrip passende arbeid verruimd en worden ouderen gestimuleerd om weer aan het werk te gaan.

Met het voorstel tot aanpassing van de uitvoeringsorganisatie wil het kabinet tenminste een beperkt aantal ernstige knelpunten oplossen. Het toezicht op de uitvoering moet onafhankelijk worden. Ook zal aandacht worden besteed aan samenwerking in de regio en zal het mogelijk worden hiermee te experimenteren. Verder zal het kabinet met een voorstel voor budgettering van de uitvoeringskosten komen en zal de opheffing van de GMD wettelijk worden geregeld.

De voorstellen gericht op het terugdringen van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid moeten in 1993 1,7 miljard gulden aan besparingen opleveren.

Een belangrijke stap bij de bestrijding van de werkloosheid is de invoering van de nieuwe Algemene bijstandswet. Het kabinet verwacht dat de wet op 1 juli 1993 kan ingaan. Uitgangspunt van deze wet is dat sociale diensten hun cliënten door het leveren van maatwerk weer sneller uit de bijstand helpen. Dit kan, als een betaalde baan nog niet mogelijk is, bijvoorbeeld door hen een opleiding of een plaats in een banenpool aan te bieden. Het onderscheid tussen werkloze werknemers en uitkeringsgerechtigden voor wie geen sollicitatieplicht geldt, komt te vervallen in de bijstandswet. Iedere volwassen bijstandsgerechtigde moet proberen zelf in het bestaan te voorzien.

De banenpools voor langdurig werklozen zijn na een aarzelende start goed op gang gekomen. Dit jaar wordt voor 16 500 banenpoolplaatsen subsidie beschikbaar gesteld. In het eerste kwartaal van 1992 waren 8 000 mensen in de pools geplaatst.

In een onderzoek naar de banenpools wordt op dit moment met name aandacht besteed aan de vraag of werkelijk zeer moeilijk bemiddelbare werklozen in de pools zitten, of er voldoende banenpoolplaatsen te vinden zijn en of deze plaatsen niet leiden tot verdringing van bestaand werk. Dit onderzoek is mede van belang voor een antwoord op de vraag of uitbreiding van de regeling gewenst is.

In 1993 wordt ook de doelgroep van de Jeugdwerkgarantiewet (JWG) uitgebreid. De JWG is op 1 januari 1992 ingegaan en biedt werkloze jongeren van 16 en 17 jaar en werkloze schoolverlaters van 18 tot 21 jaar een garantie op werk in plaats van een recht op uitkering. Volgend jaar gaat de regeling gelden voor alle werkloze jongeren onder de 21 jaar en voor schoolverlaters tot 22 jaar.

Volledig arbeidsongeschikte jongeren kunnen vanaf 1993 vrijwillig deelnemen aan de JWG. Zo wordt ook voor hen voorkomen dat zij langdurig buiten spel staan op de arbeidsmarkt.

Het kabinet zal de SER advies vragen over nieuwe regels voor de vrijlating van bijverdiensten van mensen in de bijstand, de IOAW en IOAZ. In de adviesaanvraag zal voorop staan dat de vrijlatingsregeling mensen moet stimuleren om weer te gaan werken. De mogelijkheid wordt gezien om gemeenten meer verantwoordelijkheid te geven bij de vormgeving van stimulerende maatregelen.

Ook in 1993 krijgt het beleid om misbruik en oneigenlijk gebruik in de sociale zekerheid tegen te gaan extra aandacht. Het voornemen is om binnen enkele jaren de zogenoemde witte fraude uit te bannen. Een systematische uitwisseling van gegevens tussen instanties met behulp van het sociaal-fiscaalnummer maakt dat mogelijk. Het komend jaar zal het kabinet voorstellen doen om resterende knelpunten in de uitwisseling van deze gegevens weg te nemen. Ook zal worden gerapporteerd over de uitkomsten van experimenten met systematische gegevensuitwisseling, onder andere met ziekenfondsen. Daarnaast zal worden gewerkt aan verbetering van de registratie. Gekeken wordt naar de mogelijkheden om verzekerden een financieel belang te geven bij een juiste registratie van hun gegevens. Een adviesaanvraag hierover is in voorbereiding.

Om te voorkomen dat een verschuiving plaatsvindt van 'witte fraude' naar het zwarte circuit zal de opsporing van sociale zekerheidsfraude intensiever gebeuren. Bij de toewijzing van financiële middelen voor bijzondere controle door gemeenten zal in het vervolg worden uitgegaan van één controleur per 750 uitkeringsgerechtigden in plaats van per 1 000 uitkeringsgerechtigden. De Sociale Verzekeringsraad zal voor de bedrijfsverenigingen en de Sociale Verzekeringsbank eveneens een norm voor het aantal opsporingsfunctionarissen ontwikkelen.

Het kabinet wil in de AOW de verhouding tussen basispensioen en toeslag voor de partner jonger dan 65 jaar wijzigen. Binnenkort wordt een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer ingediend waarin staat dat deze mensen een basispensioen krijgen van 50% van het netto-minimumloon. Nu is dit nog 70%. Tegelijkertijd wordt de inkomensafhankelijke toeslag voor de jongere partner opgetrokken van 30 naar 50% van het minimumloon. De wijziging geldt alleen voor nieuwe AOW-gerechtigden.

De kinderbijslag voor het eerste kind wordt ook in 1993 verder verhoogd.

Zo spoedig mogelijk zal een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer worden ingediend dat een eind maakt aan de pensioenbreuk van werkenden. Mensen die van baan veranderen, kunnen opgebouwde pensioenrechten meenemen naar hun nieuwe werkgever. Deeltijdwerkers mogen in de toekomst niet meer worden uitgesloten van pensioenregelingen waarin hun collega's met een volledige baan wel zijn opgenomen. De mogelijkheid om pensioenrechten af te kopen bij emigratie vervalt.

Naar schatting hebben zo'n 150 000 tot 200 000 huishoudens in Nederland te maken met schulden die grote problemen opleveren. Het kabinet wil een samenhangende aanpak bij het terugdringen van deze schulden stimuleren, met name voor uitkeringsgerechtigden. In die aanpak staat de samenwerking tussen de meest betrokken instanties op lokaal niveau centraal. Kredietbanken, sociale diensten, woningbouwverenigingen en energiebedrijven zullen moeten samenwerken bij de invordering van betalingsachterstanden en het opstellen van saneringsregelingen. Een commissie zal hiervoor aanbevelingen doen. In 1993 komt het kabinet met voorstellen voor de aanpak van dit probleem.

Vanaf 1 januari 1994 gaan de gemeenten de zogeheten leefvoorzieningen voor gehandicapten verstrekken. Tegelijkertijd krijgen ook gehandicapten van 65 jaar en ouder recht op deze vergoedingen voor onder andere vervoerskosten en rolstoelen. De gemeenten krijgen de mogelijkheid om binnen het beschikbare budget naar eigen inzicht zorg op maat te leveren. In 1993 wordt deze operatie voorbereid. De bestaande vergoedingen voor vervoerskosten worden op 1 oktober 1992 en op 1 april en 1 oktober 1993 met 10% verlaagd. In 1993 komt dit geld al ter beschikking van de gemeenten ten behoeve van de invoering van het nieuwe beleid.

In de sociale zekerheid wordt volgend jaar in totaal een bedrag van 3,7 miljard gulden bezuinigd. De besparingen doen zich voornamelijk voor in de sociale fondsen, namelijk 3 miljard gulden. Op de rijksbegroting wordt 735 miljoen gulden bespaard. Daarnaast kan een bedrag van 435 miljoen gulden aan extra premie-ontvangsten worden geraamd voor de sociale fondsen als gevolg van maatregelen op het gebied van misbruik en fraude.

Het arbeidsomstandighedenbeleid zal in 1993 vooral worden beïnvloed door drie factoren: de EG-regelgeving, de uitwerking van de Integrale Beleidsnota Arbeidsomstandigheden en de verruiming van de werkingssfeer van de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet).

Arbeidsomstandigheden

Naar schatting wordt 50% van de Nederlandse regelgeving op het gebied van de arbeidsomstandigheden rechtstreeks of indirect vanuit Brussel beïnvloed. Van groot belang is de Europese kaderrichtlijn voor de veiligheid en gezondheid van werknemers op het werk, die op 1 januari 1993 door middel van een wijziging van de Arbowet in ons land wordt doorgevoerd. Werkgevers krijgen onder meer de verplichting om risico's voor de gezondheid van hun werknemers te inventariseren en maatregelen te treffen om deze risico's tegen te gaan. Zij moeten zich daarbij laten bijstaan door een dienst die beschikt over een certificaat waaruit blijkt dat deze aan deskundigheidseisen voldoet.

In de Integrale Beleidsnota Arbeidsomstandigheden (IBA-nota) wordt een schets gegeven van het gewenste arbeidsomstandighedenbeleid in de jaren negentig. Deze nota is voor advies naar de Arboraad gestuurd en zal binnenkort aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Belangrijk uitgangspunt is de verdere stimulering van de verantwoordelijkheid en de zelfwerkzaamheid van de sociale partners voor de verbetering van de arbeidsomstandigheden.

Van belang daarbij is dat binnen de onderneming een zogenoemd arbozorgsysteem wordt ontwikkeld. Dat betekent dat de verbetering van arbeidsomstandigheden, in overleg met de werknemers (vertegenwoordiging), planmatig wordt aangepakt en onderdeel uitmaakt van het bedrijfsbeleid. Het kabinet wil de Sociale Verzekeringsraad en de Arboraad advies vragen over het afsluiten van bedrijfstakgewijze contracten voor arbozorg. Bedrijven verplichten zich daarmee om investeringen te doen ter verbetering van arbeidsomstandigheden en ter vermindering van risico's op het gebied van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid. Het is denkbaar dat bedrijven minder sociale premies hoeven te betalen wanneer de uitvoering van zo'n contract resultaat heeft.

De Arbowet zal naar verwachting in 1993 ook voor de onderwijssector volledig van kracht worden (nadat op 1 november 1991 de eerste fase in werking is getreden). Ook zal een regeling worden getroffen om het begrip welzijn bij de arbeid van toepassing te

verklaren op de onderwijssector.

Het kabinet wil verder de aanpak van seksuele intimidatie, agressie en geweld in werksituaties onder de Arbowet brengen. Dit betekent onder andere dat werkgevers, in overleg met de werknemers (vertegenwoordiging), een beleid moeten voeren om agressie tegen te gaan. Een wijzigingsvoorstel hiervoor zal in de eerste helft van volgend jaar aan de Tweede Kamer worden aangeboden.

Tenslotte zal ook het thuiswerk onder de beschermende bepalingen van de Arbowet worden gebracht.

Het kabinet wil het arbeidsomstandighedenbeleid inzetten om de omvang van het ziekteverzuim en de arbeidsongeschiktheid terug te dringen. Zo zal de Arbeidsinspectie in 1993 bij controles voorrang geven aan bedrijven met een hoog ziekteverzuim.

Bij de invoering van de EG-kaderrichtlijn wordt in de Arbowet tevens een bepaling opgenomen die werkgevers verplicht een beleid te voeren ter voorkoming en beperking van het ziekteverzuim. Daarbij moeten zij zich eveneens laten bijstaan door een deskundige dienst. De verantwoordelijkheid van de werkgever voor de begeleiding van zieke werknemers is vastgelegd in het kabinetsstandpunt voor sociaal-medische begeleiding dat onlangs aan de Tweede Kamer is gezonden. De hoofdlijnen van dat standpunt zullen worden uitgewerkt in het wetsvoorstel waarmee de kaderrichtlijn wordt ingevoerd en in het Wetsvoorstel terugginging ziekteverzuim.

Gezien de samenhang tussen het beleid op het terrein van de arbeidsomstandigheden, de sociale zekerheid en de arbeidsvoorwaarden wordt de positie van de Arboraad als zelfstandig adviesorgaan gezien. In 1993 zal een besluit worden genomen over het mogelijk bij de SER onderbrengen van de Arboraad.

Emancipatiebeleid

Nog dit jaar zal het definitieve Beleidsprogramma Emancipatie 'Met het oog op 1995', na verwerking van de adviezen van de SER en de Emancipatieraad, naar de Tweede Kamer worden gezonden. De basisgedachte daarin is dat emancipatie een logisch onderdeel moet worden van het beleid van elk ministerie. In het programma staan drie onderwerpen vermeld als speerpunt van algemeen emancipatiebeleid:

- het vergroten van de deelname van vrouwen aan politieke en maatschappelijke besluitvorming;
- herverdeling van onbetaalde arbeid en in samenhang daarmee het vergroten van de verantwoordelijkheid van mannen voor de zorg in het gezin;
- doorbreking van de beeldvorming in termen van mannelijkheid en vrouwelijkheid.

Deze speerpunten worden momenteel uitgewerkt in projectvoorstellen. Begin 1993 zullen de drie projecten door middel van een brochure aan een breder publiek worden gepresenteerd.

Eind 1992 zal voor de eerste maal een brochure verschijnen met kerncijfers over de vrouwenemancipatie. Het is de bedoeling deze brochure voortaan jaarlijks uit te brengen. De verbetering van de statistische gegevens die inzicht geven in de positie van vrouwen op alle maatschappelijke terreinen, wordt op dit moment voorbereid.

De Stimuleringsregeling kinderopvang is tot eind 1993 van kracht. Op een groot aantal terreinen is gestart met de evaluatie van deze regeling. De resultaten daarvan zullen binnenkort aan de Tweede Kamer worden aangeboden. In het najaar komt het kabinet met een standpunt over het evaluatieproject kinderopvang.

Eind 1992 loopt, na een periode van 5 jaar, de huidige Stimuleringsregeling positieve actie voor vrouwen af. Om over een eventueel vervolgbeleid te kunnen besluiten, wordt jaarlijks een evaluatie-onderzoek gedaan. In 1993 verschijnt daarvan de eindrapportage.

Het voorlichtingsproject Preventie seksueel geweld wordt in 1993 voortgezet. Daarbij zal extra aandacht worden besteed aan jongeren en aan seksueel geweld op de werkvloer. De resultaten van de campagne zullen internationaal worden gepresenteerd.

op de Derde Conferentie van Bewindslieden van Emancipatiebeleid die op 25 en 26 maart in Venetië plaatsvindt.

De Emancipatieraad zal in 1993 onder meer adviseren over de bestuurlijke vernieuwing, het homobeleid, de aansluiting onderwijsarbeidsmarkt en de EG-richtlijn arbeidsomstandigheden. Bij de evaluatie over de periode 1989-1993 zal de Raad op verzoek van het kabinet bezien hoe de advisering over het emancipatiebeleid vanaf de tweede helft van de jaren negentig gestalte moet krijgen. Integratie van beleid vraagt ook van andere adviesorganen dat zij aanwezige emancipatie-aspecten mee laten wegen in het werk op hun terreinen. In dat kader is het beleid om het aantal vrouwelijke leden van adviesorganen te vergroten van extra belang. De komende zittingsperiode van de Emancipatieraad (1993-1997) zal in principe de laatste zijn. De Raad krijgt in deze periode tot taak aan te geven hoe de advisering over emancipatie kan worden meegenomen in andere adviesorganen.

XVI Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur

	1992	1993
Totaal	12 711	12 653
Ministerie algemeen	534	668
Welzijn algemeen	113	108
Sportzaken	49	48
Maatschappelijke ontwikkeling	188	181
Vluchtelingen, minderheden en asielzoekers	679	512
Jeugdwelzijn	1 254	1 273
Ouderenbeleid	3 032	3 015
Gehandicaptenbeleid	49	48
Verzetsdeelnemers en vervolgd	905	847
Volksgezondheid Algemeen	274	254
Financiering en planning	2 815	3 048
Gezondheidszorg	359	211
Gezondheidsbescherming	59	60
Staatstoezicht volksgezondheid	3	3
Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne	205	203
Cultuur algemeen	154	159
Kunsten	417	407
Cultuur	284	251
Radio, televisie en pers	1 255	1 279
Bibliotheken	48	48
Letteren, leenvergoeding	30	30

Voor WVC blijft bij het doen van beleidskeuzes de samenhang met de bezinning op en de herwaardering van de verzorgingsstaat een centraal thema. De ingezette sociale vernieuwing speelt hierin een belangrijke rol. Zowel op het terrein van welzijn en volksgezondheid als op dat van cultuur heeft WVC aan een herdefiniëring van verantwoordelijkheden gewerkt. Daarmee gaat een andere manier van verdelen van verantwoordelijkheden gepaard. Dat geldt allereerst voor de relatie tussen overheid en burgers. Maar daarnaast is de rolverdeling tussen de overheden onderling en die tussen overheid en particulier initiatief aan de orde. Dit houdt in dat WVC zich bij de beleidsvoorbereiding en -evaluatie steeds afvraagt of anderen sommige collectieve taken niet beter kunnen uitvoeren. Uitgangspunt daarbij is om de uitvoering van beleid zo dicht mogelijk bij betrokkenen te leggen. Sleutelbegrippen zijn decentralisatie, verzelfstandiging en nieuwe samenwerkingsvormen.

Noodzakelijke voorwaarden om die eigen verantwoordelijkheid gestalte te geven zijn participatie en zelfstandigheid. Daarop speelt het WVC-beleid in. Dat beleid komt tussenbeide, waar burgers het gevaar lopen van sociaal isolement of dreigen verwickeld te raken in een proces waarbij ze steeds meer afhankelijk van anderen worden.

Niet mensen het werk uit handen nemen is bij WVC de drijfveer, maar het stimuleren van mensen tot participatie en ontplooiing. Dat vergt een aanpak, waarbij – in samenspraak met burgers, het particulier initiatief en lagere overheden – op specifieke situaties toegesneden zorg wordt geformuleerd en geboden. Vernieuwing en kwaliteitsverbetering van zorgaanbod krijgen vorm via het bevorderen van projecten en experimenten die daartoe strekken.

In de Beleidsbrief Samenwerken langs Nieuwe Wegen staan de lijnen voor inhoudelijke en bestuurlijke vernieuwing van het welzijnsbeleid voor de jaren '90. De implementatie van de uitgezette koers van vernieuwing is gestart. In het nieuwe begrotingsjaar zal dit vernieuwingsproces met betrekking tot jongeren, migranten en ouderen verder worden uitgewerkt. Daarnaast krijgt de bevordering van (arbeids)participatie van specifieke groepen (migranten, gehandicapten en probleemjongeren) voorrang.

Decentralisatie en verzelfstandiging

In 1992 heeft WVC veel voorzieningen voor uitvoerend werk gedecentraliseerd. Dit heeft geleid tot het vereenvoudigen van bestuurlijke en financiële verhoudingen tussen het Rijk, lagere overheden en maatschappelijke instellingen. In het kader van de Decentralisatie-Impuls bereikte het kabinet overeenstemming met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) over de overheveling van een pakket regelingen. WVC

is hierbij via een aantal regelingen sterk betrokken. Zo zal de financiering van de ambulante verslavingszorg per 1 januari 1993 een plaats krijgen in de Brede doeluitkering sociale vernieuwing. Hiermee loopt het beleid vooruit op de in aantocht zijnde Wet sociale vernieuwing. De landelijke deskundigheid blijft behouden. Het gestarte evaluatie-onderzoek naar beleid gericht op uitbreiding van de kinderopvang zal als basis dienen voor de besluitvorming over de wijze van decentraliseren. Per 1 januari 1993 worden de vergoedingen voor rampenbestrijding aan brandweer en organisaties voor medische hulpverlening gebundeld in één brede doeluitkering. Bedoeling is dat deze gelden op 1 januari 1995 naar het Gemeentefonds gaan. Specifieke uitkeringen voor epidemiologen, aidsbestrijding en innovatie van collectieve preventie gingen deels op 1 juli 1992 en gaan voor de rest op 1 januari 1993 over naar het Gemeentefonds.

De centrale opvang van vluchtelingen zal per 1 januari 1993 verzelfstandigen. Een wet die nodig is voor de oprichting van een zelfstandig bestuursorgaan voor die opvang is in de maak. De door het Centrum Gezondheidszorg Vluchtelingen (CGV) behartigde medische opvang vluchtelingen wordt per 1 januari 1993 ondergebracht bij de stichting Projecten Opvang Vluchtelingen. De beleidsverantwoordelijkheid voor de gezondheidszorg ten behoeve van vluchtelingen en asielzoekers blijft bij het ministerie van WVC.

WVC gaat door met het stimuleren van een boeiend aanbod aan culturele voorzieningen en activiteiten. Tot de prioriteiten op cultuurgebied behoort het vergroten van de deelname aan culturele activiteiten. Het komende jaar zal worden voortgegaan met de oprichting van fondsen vooral op het terrein van kunstbeleid en cultuurbehoud. De verzelfstandiging van de musea ligt op schema en zal worden voortgezet. Plannen bestaan om de eerste vier rijksdiensten, t.w. het Rijksmuseum Boerhaave, het Rijksmuseum van Oudheden, het Rijksmuseum Twenthe en het Rijksmuseum Vincent van Gogh per 1 januari 1993 te verzelfstandigen. Alle vier de instellingen kozen voor de stichtingsvorm. Zo mogelijk zullen ook de (archeologische) monumentenzorg en de archieven worden verzelfstandigd.

Het behoud van het, deels in slechte staat verkerende, culturele erfgoed is een grote opgave voor de komende jaren. Om tijdig te kunnen anticiperen op de te verwachten veranderingen, is het van belang nu reeds te investeren in onze cultuur. Niet alleen door het beschikbaar stellen van geld, maar ook door het inzetten van talent, kennis en organisatievermogen. Dit geldt niet alleen voor topkunst en spectaculaire grootschalige evenementen, maar ook voor de andere culturele ontwikkelingen in Nederland. Hierbij is een goede afstemming tussen productie, distributie en participatie een belangrijk uitgangspunt. Bovendien laat WVC nagaan hoe gemeenten waar landelijke cultuurvoorzieningen zijn gevestigd, betrokken kunnen worden bij de beleidsuitvoering. Dit zal de plaatselijke en regionale inbedding van cultuurvoorzieningen ten goede komen.

Een goede gezondheidszorg is een zaak voor de hele samenleving. Wil deze zorg op den duur beschikbaar blijven voor iedereen, is het beheersen van de kosten noodzakelijk. Het kabinet heeft daarom gekozen voor een modernisering van de zorgsector. Deze modernisering legt een grotere verantwoordelijkheid, ook in financiële zin, bij de burgers, de zorgverzekeraars en hulpverlenende instellingen en beroepsbeoefenaren. De herstructurering biedt eveneens meer ruimte voor onderhandelen over de vorm en de plaats van de zorg zodat de dienstverlening beter kan worden afgestemd op de wensen en behoeften van de gebruiker. In de zorgvernieuwing zijn daarmee de financiële doelstellingen en het inhoudelijk beleid onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het gaat om het bereiken van een evenwicht tussen enerzijds rechten, keuzevrijheden en onderhandelingsruimte en anderzijds plichten en verantwoordelijkheden voor de financiering en het beheer van de zorg.

Medio 1993 brengt het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne (RIVM) het rapport Volksgezondheidstoekomstverkenning (VTV) uit. Dit rapport biedt een integraal overzicht van ontwikkelingen in de gezondheidssituatie in Nederland aan de hand van representatieve gegevens over determinanten en indicatoren van volksgezondheid. Het is een eerste stap in de beleidsontwikkeling, zoals neergelegd in de nota Gezondheidsbeleid 1992. Het RIVM heeft de afgelopen jaren zijn koers bijgesteld om

Cultuur

Stelselherziening zorgsector

Volksgezondheid

als kenniscentrum voor de overheid op het gebied van de volksgezondheid te kunnen fungeren. Men beziet momenteel welke nieuwe onderzoekprogramma's tot deze in gang gezette ontwikkeling kunnen bijdragen.

Ethische vraagstukken

WVC streeft naar inhoudelijke verdieping van het publieke debat over ethische vraagstukken. Dat betekent intensivering van het huidige beleid waarbij systematisch ethische, juridische en maatschappelijke aspecten van nieuwe medische technologieën in de besluitvormingsprocessen worden betrokken. In het kader van de publieksdiscussie Keuzen in de zorg is opdracht gegeven om initiatieven tot verdieping van het debat te ontplooiën. Op het terrein van de orgaandonatie komen plannen voor wetgeving, publieksvoorlichting en voorlichting aan beroepsbeoefenaren. Ter voorbereiding van de uitvoerende taken die straks uit de wet Orgaandonatie zullen voortvloeien, laat WVC nader onderzoek verrichten naar opzet en onderhoud van het centrale register. Een AmvB krachtens de Wet op de geneesmiddelen zal regels stellen voor het doen van proeven met geneesmiddelen. Dit gebeurt in afwachting van besluitvorming over het wetsvoorstel Medische Experimenten dat in 1992 bij het parlement werd ingediend.

Ziekenhuiszorg

Er is een toeneming van het aantal fusies tussen middelgrote en grote ziekenhuizen te constateren. Daarbij ontstaan (zeer) grote ziekenhuisorganisaties die ernaar streven, de zorg op één lokatie te concentreren via nieuwe bouwplannen (tweede fusiegolf). Dit najaar krijgt de Tweede Kamer een nota over de structuur van de ziekenhuiszorg. Tezamen met eerdere nota's over de niet-klinische behandelcentra en topklinische zorg zal zij een kader vormen bieden voor de positionering van de ziekenhuiszorg.

Ziektenbestrijding

Op het gebied van de aidsbestrijding krijgen de beleidsvoornemens uit de Voortgangsrapportage Aids uitvoering. Met de conclusies van de Wereld Aids Conferentie die in juli 1992 in Amsterdam werd gehouden zal rekening worden gehouden. Voorlichting en preventie staan daarbij centraal, alsmede de maatschappelijke aspecten die aan het aids-vraagstuk verbonden zijn. Medische en maatschappelijke ontwikkelingen vragen hernieuwde aandacht voor de bestrijding van de niet-sexueel overdraagbare infectieziekten. Voor een door de Nationale commissie chronisch zieken (NCCZ) in 1993 te starten experiment met regionale kenniscentra wordt 3,5 miljoen gereserveerd.

Financiële prioriteitenstelling

De ombuigingstaakstelling voor de WVC-begroting drukt een belangrijk stempel op de financiële prioriteitenstelling voor 1993. De totale ombuiging – exclusief de beperking van de prijsbijstelling – voor de WVC-begroting bedraagt voor 1993 102 miljoen gulden, oplopend tot 128 miljoen gulden structureel vanaf 1994. Voor de keuzes bij de realisering van die taakstelling houdt WVC vast aan de lijn die zij heeft uitgezet bij de invulling van de Tussenbalans. Dat betekent opnieuw afzien van de kaasschaafmethode, maar het vaststellen van prioriteiten en posterioriteiten. Dit betekent voor het Financieel overzicht zorg (FOZ) (premiemiddelen) dat ruimte blijft voor de groei zoals die is vastgesteld in het regeerakkoord. Globaal gaat het in deze kabinetsperiode om een volumegroei van 2,5 miljard gulden. Voor 1993 gaat het dan in het bijzonder om een groei van circa 650 miljoen gulden. Daarenboven komt nog een bedrag van 75 miljoen gulden beschikbaar voor zorgvernieuwing door middel van flexibilisering van de erkenningen. Zo wordt het mogelijk om meer mensen te helpen in en buiten de voorzieningen. Daarnaast is er groei in de topzorg (25 mln.), intensieve thuiszorg (14,5 mln.) haemophilus B vaccinatie (9 mln.), borstkanker bevolkingsonderzoek (17 mln.). Op het gebied van cultuur zijn intensiveringen voorzien bij film, bouwkunst en vormgeving.

In het kader van het meer kostendekkend maken van de rijksdienst zal er een heffingsregeling op basis van de Warenwet worden ingevoerd. Die heffing zal bijdragen aan de financiering van de kosten die verbonden zijn aan de taken van de Inspectie voor de Gezondheidsbescherming (IGB). Voor 1993 is voor het gedeeltelijk kostendekkend maken een taakstelling van 25 miljoen gulden afgesproken, oplopend tot 45 miljoen gulden vanaf 1994. In aanvulling hierop komt WVC met plannen tot het verder kostendekkend maken van de IGB (tot 75 miljoen gulden). Een voorstel om de

Warenwet zo te wijzigen dat dergelijke heffingen mogelijk worden, gaat zo spoedig mogelijk naar de Tweede Kamer.

In 1993 en latere jaren gaat WVC door met het bevorderen van de arbeidsparticipatie van o.m. vrouwen, gehandicapten en allochtonen in diverse WVC-sectoren. Het Centraal Bureau voor de Arbeidsvoorziening (CBA), werkgevers en werknemers en het ministerie van WVC hebben afgesproken om in 1993 8000 werklozen aan een baan te helpen in de intramurale gezondheidszorg. Bovendien is het streven om in de komende vier jaar 3000 allochtonen in deze sector te laten instromen. Voor WVC staat vast dat verbetering van de arbeidsmarkt-positie van vrouwen samenhangt met het stimuleren en uitbreiden van kinderopvang in de zorgsector. Maar ook het aanpassen van openings- en sluitingstijden van kinderdagverblijven is noodzakelijk. Daarom zal WVC, samen met werkgevers en werknemers de komende 3 jaar experimenten opzetten op het gebied van 24 uursopvang.

Arbeidsmarkt

Door de oorlog in het voormalige Joegoslavië is een groot aantal mensen op drift geraakt. Het kabinet heeft besloten, te bezien op welke wijze materiële en financiële hulp kan worden geboden. Mede op basis van de bevindingen van een commissie van vertegenwoordigers van de ministeries van Justitie, Buitenlandse Zaken en WVC, alsmede van VluchtelingenWerk Nederland en het Nederlandse Rode Kruis, is vastgesteld dat de Bosnische vluchtelingen en de Kroatische ontheemden het best geholpen worden met een goede opvang in de regio. Nederland zal zich beperken tot de opvang van de meest kwetsbare groepen. De regering heeft besloten een groep van circa 3000 ontheemden uit het voormalige Joegoslavië in Nederland op te vangen. Als gevolg van gezinshereniging kan dit aantal spoedig stijgen. De opvang vindt plaats op basis van de Tijdelijke Regeling Opvang Ontheemden (TROO) die van kracht is tot 1 maart 1993. Vijf kazernes zijn gereed gemaakt om te fungeren als tijdelijke opvangcentra. Gelet op de grote onzekerheid over de ontwikkelingen in het gebied houdt het kabinet rekening met de noodzaak van een groter aantal opvangplaatsen in de toekomst.

Vluchtelingen, minderheden en asielzoekers

WVC streeft als coördinerend ministerie naar het uitbrengen van de interdepartementale nota Jeugdbeleid medio 1993. Deze nota zal ingaan op de trends in het dagelijks leven van jongeren en hoofdlijnen schetsen voor het te voeren beleid. Het kabinet streeft ernaar jongeren te betrekken bij maatschappelijke activiteiten om een bijdrage te leveren aan hun oriëntatie op de toekomst. Op dit punt is een adviesaanvraag aan de Raad voor het Jeugdbeleid in voorbereiding. WVC zal de Raad ondermeer vragen, in zijn advies te onderzoeken of onderwijs-instellingen aan leerlingen tussen 12 en 16 jaar maatschappelijke activiteiten kunnen aanbieden. Verder zou de Raad moeten bezien of het mogelijk en gewenst is, jongeren vanaf 16 jaar de mogelijkheid te bieden zich gedurende een bepaalde periode in te zetten voor de samenleving.

Maatschappelijke oriëntatie jongeren

In 1993 zullen er voorbereidingen worden getroffen voor de verdere modernisering van de zorg voor verstandelijk gehandicapten (de functionele omschrijving van de zorg). Invoering van dit model (in 1994), vraagt om een modern informatiesysteem dat ook de centrale wachtlijst zwakzinnigenzorg vervangt. Daarnaast zullen zorgvragers in drie proefregio's in staat worden gesteld -via het cliëntgebonden budget zelf passende zorg te kopen. Met het oog hierop is de ziekenfondsraad gevraagd de regeling Substitutie Zwakzinnigenzorg aan te passen. In 1993 zal WVC ook aandacht besteden aan de beeldvorming over verstandelijk gehandicapten door middel van speciale televisie-programma's.

Gehandicapten

WVC zal subsidie verlenen voor onderzoek met landelijke betekenis voor kwaliteitsbevorderende systemen in de zorg voor mensen met een verstandelijke of lichamelijke handicap.

De huidige Welzijnswet is toegesneden op overheidsdoelstellingen uit de tijd van haar ontstaan. Zij regelt vooral geldstromen en beschrijft verantwoordelijkheden van de verschillende overheidslagen. Decentralisatie van uitvoerend werk doet van de Welzijnswet uiteindelijk slechts het geraamte resteren: het beleid voor de grote steden

Welzijnswet

is ondergebracht bij de Sociale vernieuwing, per 1993 wordt het ISP/PNL-beleid beëindigd, de bestuursovereenkomst Limburg en het Besluit Proefgemeenten zijn voorbij en een regeling die aansluit bij Europese Richtlijnen vervangt de bepalingen voor leenvergoeding. Binnenkort zal een nieuw wetsvoorstel komen die het de rijks-overheid mogelijk maakt om in dit verband te stimuleren en te vernieuwen.

Internationaal beleid

Met het ondertekenen van het Europees Unieverdrag in Maastricht en na de ratificatie door de Lidstaten heeft de EG voor het eerst bijzondere bevoegdheden gekregen op een aantal beleidsterreinen van WVC. De komende jaren zal de nadere uitwerking vorm krijgen. Het volksgezondheidsbeleid van de EG zal zich in de eerste plaats gaan richten op het voorkomen van ziekten (preventie). Ook samenwerking op het gebied van de alcohol-, drugs- en tabaksproblematiek zal worden geïntensiveerd. Aandacht in dit verband verdient de oprichting van het Europees drugwaarnemingscentrum. Als uitgangspunt geldt dat het Nederlands drugsbeleid zal worden gehandhaafd en ook in Europees verband wordt uitgedragen. Dit houdt in dat er een goed evenwicht tussen enerzijds gezondheidsaspecten en anderzijds rechtshandhaving moet blijven bestaan. Op het terrein van welzijn vraagt WVC ondermeer aandacht voor activiteiten voor jongeren in EG-kader. In april 1993 komen de ministers voor jeugdbeleid in de Raad van Europa bijeen met als thema «Jeugd in een groter Europa.»

Op het gebied van de internationale culturele betrekkingen zal ondermeer een onderzoek van start gaan naar de haalbaarheid van een intermediair instituut voor de buitenlands-culturele betrekkingen.

Lijst van gebruikte termen en hun betekenis

Posten die nog niet in de ontwerp begrotingswetten kunnen worden opgenomen, maar die terwille van een volledig beeld wel reeds in de totaalcijfers van de rijksbegroting zijn begrepen. Het betreffen veelal posten waarvan de verdeling over de begrotingshoofdstukken nog niet kan worden aangegeven. Voorbeelden van aanvullende posten zijn de loon- en prijsbijstelling.	Aanvullende posten
Het kabinet is voornemens om het Aardgasbatenfonds per 1 januari 1993 in werking te stellen. In dit begrotingsfonds zal een deel van de aardgasbaten worden gereserveerd voor investeringsprojecten van nationaal belang die de economische structuur versterken. Het betreft een verdelingsfonds: vanuit het fonds worden bijdragen toegekend aan andere begrotingen van het Rijk. Ministers kunnen voorstellen voor projecten indienen bij de beheerders van het Aardgasbatenfonds, te weten de ministers van Economische Zaken en Financiën, die de voorstellen vervolgens voorleggen aan het kabinet.	Aardgasbatenfonds
Een schriftelijke mededeling van een accountant inhoudende de uitkomst van een onderzoek naar de getrouwheid van een (financiële) verantwoording.	Accountantsverklaring
Zie: Inactieven.	Actieven
Het geheel van organisatorische maatregelen binnen een departement, inclusief het stelsel van maatregelen van interne controle, dat direct of indirect betrekking heeft op een goede werking van de administratie, de financieel-administratieve systemen, de rechtmatigheid en de doelmatigheid van het (financiële) beheer, en de verantwoording daarover.	Administratieve organisatie
Het agentschap is geïntroduceerd in het Heroverwegingsrapport «Verder bouwen aan beheer» (1991). Het betreft een meer bedrijfsmatig werkend onderdeel van de rijksdienst met een grotere zelfstandigheid dan de departementale (buiten)diensten. Het is bedoeld voor onderdelen van het Rijk, waarbij een doelmatiger bedrijfsvoering mogelijk is via een speciaal beheersregime. In de uitwerking van het rapport «Verder bouwen aan beheer» is de comptabele figuur nader geconcretiseerd. Het agentschap blijft organisatorisch en financieel een onderdeel van het Rijk. De minister waaronder het agentschap ressorteert, blijft de politieke eindverantwoordelijkheid dragen voor het agentschap. Wel kunnen uitvoerende bevoegdheden en verantwoordelijkheden aan het agentschap worden gedelegeerd.	Agentschap
Een uitkering vanuit de rijksbegroting die gemeenten en/of provincies in beginsel naar eigen inzicht kunnen besteden.	Algemene uitkering (uit het Gemeentefonds en/of Provinciefonds)
De som van het feitelijke financieringstekort en het saldo van de niet-relevante uitgaven en -ontvangsten.	Begrotingstekort
De belastingopbrengst van de overheid (excl. successierechten) uitgedrukt als percentage van het nationale inkomen. De belastingopbrengst op <i>kasbasis</i> is het totaal aan belastinggeld dat in een bepaald jaar daadwerkelijk wordt ontvangen. De belastingdruk op kasbasis is opgenomen in de collectieve-lastendruk.	Belastingdruk
De belastingopbrengst op <i>transactiebasis</i> is het belastingbedrag dat over een bepaald jaar door belastingplichtigen is verschuldigd.	
Het verschil tussen de opbrengsten op transactie- en op kasbasis wordt veroorzaakt door het feit dat de verschuldigde belasting over een bepaald jaar niet altijd in datzelfde jaar wordt geheven en /of betaald (bijvoorbeeld: de definitieve aanslag inkomstenbelasting over het jaar 1992 kan in de loop van 1993 worden opgelegd) (zie ook: transactiebasis).	
Onderzoek waarbij op basis van analyse van op systematische wijze verzamelde gegevens een uitspraak kan worden gedaan over het te voeren of gevoerde beleid.	Beleidsevaluatie(-onderzoek)
Verhogingen van uitgaven en/of verlagingen van ontvangsten ten opzichte van de meerjarencijfers, waaraan een beleidsbeslissing ten grondslag ligt. Deze term wordt	Beleidsintensiveringen

meestal beperkt tot beleidsmatige mutaties in de uitgaven en de niet-belastingontvangsten. Een beleidsmatige verlaging van de belastingontvangsten wordt doorgaans aangeduid met de term lastenverlichting.

Besparingsverlies	Budgettair nadeel dat optreedt doordat een (voorgenomen) ombuiging minder besparingen oplevert dan aanvankelijk werd geraamd. Dit kan bijvoorbeeld het gevolg zijn van uitstel van de invoering van de ombuigingsmaatregelen.
Bestuursakkoord	Overeenkomst tussen het Rijk en de lagere overheden, geldend voor een kabinetsperiode. Deze akkoorden betreffen beleidsintenties en afspraken met de organisaties van lagere overheden (VNG en IPO) over procedures voor de onderlinge samenwerking.
Betalingsbalans	De totale rekening van de betalingsbalans geeft een overzicht van de transacties met het buitenland. Men onderscheidt daarbij de lopende rekening en de kapitaalrekening. Op de lopende rekening worden de uitgaven en inkomsten geboekt, die voortvloeien uit het goederen- en dienstenverkeer. Ook de uit het buitenland ontvangen (respectievelijk daaraan betaalde) inkomsten uit vermogen en arbeid, alsmede de secundaire inkomensoverdrachten staan op de lopende rekening. De kapitaalrekening geeft een beeld van het kapitaalverkeer met het buitenland.
Bruto binnenlands produkt tegen marktprijzen (BBP)	De som van de beloningen van de productiefactoren <i>in het Nederlandse productieproces</i> , plus het saldo van de indirecte belastingen (bijv. de BTW) en subsidies (bijv. aan de NS).
Bruto nationaal produkt tegen marktprijzen (BNP)	De som van de beloningen van alle <i>Nederlandse</i> productiefactoren (ook die in het buitenland), plus het saldo van de indirecte belastingen (bijv. de BTW) en subsidies (bijv. aan de NS).
Budgetdiscipline (stringent begrotingsbeleid)	Een zodanige uitvoering van de begroting, dat eventuele uitgavenoverschrijdingen door beleidsaanpassingen dan wel door meevallers worden gecompenseerd. Zie ook bijlage 23.
Budgetteringsafspraken	Budgetteringsafspraken maken deel uit van de regels budgetdiscipline. Ze hebben betrekking op die delen van de begroting waar, bij voorkomende mutaties in de begrotingsuitvoering, per definitie alleen beleidsmatige mutaties worden onderkend. Derhalve wordt daar geen onderscheid gemaakt tussen tegenvallers, beleidsintensiveringen, meevallers, efficiencywinsten en ombuigingen.
Collectieve lasten(-druk)	De collectieve lasten zijn het totaal van de belasting- (excl. successierechten) en premie-ontvangsten van de collectieve sector, vermeerderd met enkele niet-belastingontvangsten. Tot deze laatste worden gerekend de binnenlandse gasbaten, milieuhellingen en opbrengsten uit voorzieningen waarvan het gebruik verplicht is. De <i>collectieve-lastendruk</i> is gelijk aan de collectieve lasten in procenten van het nationale inkomen. Zie ook bijlage 20.
Collectieve sector	De collectieve sector kan in drie subsectoren worden verdeeld: a. Rijk; b. Overige publiekrechtelijke lichamen (OPL); c. Sociale fondsen. In de Nationale Rekeningen wordt de gehele collectieve sector aangeduid als de sector overheid. In de Miljoenennota wordt onder de overheid verstaan: het Rijk en de overige publiekrechtelijke lichamen (OPL). De definities in het kader van de EMU sluiten aan bij de Nationale Rekeningen.
Collectieve uitgaven(quote)	De collectieve uitgaven zijn het totaal van de uitgaven van het Rijk, de overige publiekrechtelijke lichamen (OPL) en de sociale fondsen. De collectieve-uitgavenquote (CUQ) is gelijk aan de collectieve uitgaven in procenten van het nationale inkomen. Zie bijlage 18.

Operatie binnen de rijksoverheid, gericht op: - verbetering van de administratieve organisatie op de departementen en invoering van een geïntegreerde kas-verplichtingen-administratie; - versterking van de accountantscontrole; - versnelling van de (financiële) informatievoorziening binnen de rijksoverheid en tussen regering en parlement; - verbetering van de begrotingspresentatie. (zie ook: geïntegreerde kas-verplichtingen-administratie)	Operatie Comptabel bestel
De wet die de inrichting en het beheer van de rijksbegroting, het financieel en materieel beheer van de rijksbegroting, alsmede de controle en verantwoording van het Rijk regelt.	Comptabiliteitswet (CW)
De post Consolidatie wordt gebruikt voor het corrigeren van de rijksbegroting voor dubbelstellingen als gevolg van het «bruto-boeken» van bijdragen. Het bruto-boeken houdt in dat zowel het departement dat de feitelijke betaling verricht, als het departement dat bijdraagt, de uitgaven in de begroting opneemt. Het ontvangende departement raamt de te ontvangen bijdragen ook aan de ontvangstenkant van de begroting. Hierdoor wordt het rekenkundige niveau van de totale rijksuitgaven en rijksontvangsten hoger dan het feitelijke niveau. Door middel van de post Consolidatie wordt hiervoor gecorrigeerd.	Consolidatie
(Stijging van) het looninkomen per werknemer als direct gevolg van de afgesloten collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO) in de private sector en van de afspraken met overheidspersoneel in de collectieve sector. Het verschil tussen de feitelijke toename van het looninkomen per werknemer en de toename van de contractlonen is de incidentele loonstijging. Dit verschil wordt veroorzaakt door bijvoorbeeld promoties, overwerk en in- en uitstroom.	Contractloon(stijging)
Uitgaven die niet op de rijksbegroting staan, maar waarvoor de overheid wel (direct of indirect) financieel garant staat. Het betreft hier uitgaven die weliswaar niet door de overheid worden gedaan, maar die wel betrekking hebben op terreinen van collectieve zorg. De meest bekende voorbeelden vormen rechtstreeks op de kapitaalmarkt aange trokken middelen ten behoeve van woningbouw en academische ziekenhuizen. Deze middelen tellen wél mee in het genormeerde financieringstekort.	Debudgettering, gedebudgetteerde uitgaven
Het overdragen van meer verantwoordelijkheden en bevoegdheden naar lagere overheden. Concreet kan dit leiden tot overheveling van taken (en de daartoe benodigde middelen) van de centrale overheid naar lagere overheden. De Decentralisatie-Impuls beoogt dit proces te stimuleren.	Decentralisatie, Decentralisatie-Impuls
Rekening-courantverhouding die het Rijk heeft met derden en rekeningen waarop uitgaven en ontvangsten staan die conform de Comptabiliteitswet niet via de begroting lopen, omdat zij met derden of met andere onderdelen van het Rijk kunnen worden verrekend.	Derdenrekening
Het afschaffen, vereenvoudigen of stroomlijnen van regelingen en wetten die de overheid oplegt aan bedrijven, instellingen en burgers. Doel hiervan is het vermijden van onnodige bureaucratie en onnodig hoge kosten ten gevolge van ondoelmatige of inefficiënte regelgeving.	Deregulering
Het gelijktijdig verhogen of verlagen van uitgaven en niet-belastingontvangsten, die vaak rechtstreeks met elkaar samenhangen. Desalderingen hebben per saldo dus geen invloed op de omvang van het financieringstekort.	Desaldering
Indeling van begrotingsartikelen en onderdelen daarvan naar macro-economische categorieën. Deze indeling is gebaseerd op internationaal gangbare systemen en wordt opgesteld met behulp van een codering in de artikelsgewijze toelichting van de begrotingen. Hierdoor kunnen de begrotings- en rekeningcijfers worden ingepast in het systeem van de Nationale Rekeningen. Zie bijlage 16.	Economische classificatie

Economische en Monetaire Unie (EMU)	Tot stand te brengen unie tussen EG-lidstaten, neergelegd in het Verdrag van Maastricht, waarbij sprake zal zijn van onherroepelijk vastgelegde wisselkoersen en volledig vrij kapitaalverkeer. In de EMU wordt een gemeenschappelijk monetair beleid gevoerd, gecoördineerd door de op te richten Europese Centrale Bank (ECB). Tevens zal coördinatie van het budgettaire beleid nodig zijn. Het EMU-verdrag ligt momenteel ter ratificatie voor.
Eerste geldstroom	Het onderscheid tussen eerste en tweede geldstroom is van belang voor de economische classificatie van rijksuitgaven. Bij de toepassing van de economische classificatie worden de uitgaven geïnclassificeerd naar de aard van de <i>eerste geldstroom</i> , dat wil zeggen naar de aard van de uitgaande geldstromen naar de eerste ontvanger, niet naar de (eind)bestemming van het geld. Bij de <i>tweede geldstroom</i> wordt gekeken naar de aard van de uitgaande geldstromen bij de eerste ontvangers. Hierbij komt de (eind)bestemming van bijvoorbeeld overdrachten binnen de sector overheid duidelijker in beeld.
Grote Efficiency	Efficiencyverbetering die samenhangt met verbeteringen in de organisatiestructuur en de wijze van taakuitvoering door de overheid.
Kleine Efficiency	Efficiencyverbetering die samenhangt met de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit, bij een ongewijzigde organisatiestructuur.
Europese Monetaire Stelsel (EMS)	Stelsel dat gericht is op het creëren van een zone van monetaire stabiliteit in de Europese Gemeenschap. Het belangrijkste element is een overeenkomst om fluctuaties in de wisselkoersen binnen bepaalde marges te houden. In de voorgenomen Economische en Monetaire Unie wordt het EMS vervangen door vaste wisselkoersen tussen de valuta van de EG.
Europese Politieke Unie (EPU)	Het streven van de EG om, naast de interne markt (1-1-1993) en de EMU, te komen tot een versterking van de politieke samenwerking in het internationale optreden van de EG, zoals neergelegd in het Verdrag van Maastricht. Andere doelstellingen van de EPU zijn: versterking van de Europese instellingen (o.a. vergroting van het democratisch gehalte), verdieping van de communautaire samenwerking en doelmatiger besluitvorming binnen de EG. Het EPU-verdrag ligt thans ter ratificatie voor.
Extrapolaties	Zie: meerjarenramingen.
Financieringsbehoefte van het Rijk	De som van het feitelijke financieringstekort en de aflossingen op de bestaande staatsschuld.
Financieringstekort (feitelijk) van het Rijk	Het saldo van de relevante uitgaven en ontvangsten, minus de mutatie in het saldo van de derdenrekening.
Financieringstekort(norm) van het Rijk	Feitelijk financieringstekort inclusief debudgettering, exclusief vervroegde aflossingen van woningwetleningen en exclusief studieleningen.
Functionele classificatie	Indeling van begrotingsartikelen en onderdelen daarvan naar onderwerpen van staatszorg. Deze indeling is gebaseerd op internationaal gangbare systemen en wordt opgesteld met behulp van een codering in de artikelsgewijze toelichting van de begrotingen. Zie bijlage 15.
Geïntegreerde kas-verplichtingen-administratie	Een administratie waarin de aangegane verplichtingen worden geregistreerd, te zamen met de hieruit voortvloeiende betalingen in het jaar van aangaan en eventuele volgende jaren. Gedane betalingen worden geregistreerd in relatie tot de aangegane verplichtingen, zodat de nog openstaande verplichtingenbedragen kunnen worden vastgesteld.
Geïntegreerd subsidiebeleid	Verbetering van het beheer van subsidiegelden langs twee «sporen». Het eerste spoor betreft voorkoming en bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik van subsidies en verbetering van het subsidiebeheer in het algemeen. Het tweede spoor

bestaat uit doorlichting van subsidieregelingen op actualiteit, effectiviteit en doelmatigheid.

Verzamelaan voor de vergroting van de geldhoeveelheid als gevolg van:

- liquiditeitstekort van de overheid;
- korte kredietverlening door het bankwezen aan de particuliere sector
- toename van de vorderingen op lange termijn van het bankwezen; voorzover daar niet tegenover staat een toename van de aan de banken toevertrouwde spaartegoeden;
- toevoer van liquiditeiten vanuit het buitenland;

De geldschepping ten behoeve van de overheid (a) en het netto geldscheppend bedrijf (b + c) van geldscheppende instellingen vormen de binnenlandse geldcreatie.

Geldcreatie

Begrotingsfonds waarin een deel van de opbrengst van de meeste rijksbelastingen wordt gestort. Uit dit fonds worden jaarlijks uitkeringen gedaan aan de gemeenten, ter dekking van een deel van hun uitgaven.

Gemeentefonds

Als zich (per saldo) budgettaire verslechtingen in de uitgaven en/of de niet-belastingontvangsten voordoen, is volgens de regels budgetdiscipline in principe compensatie vereist. In beginsel is deze compensatie *specifiek*. Dit betekent dat de compensatie (ombuiging) moet plaatsvinden op de begroting waar zich de verslechting voordoet. Aldus wordt de algemene (generale) budgettaire problematiek niet belast, of, met andere woorden, behoeven de overige begrotingen niet bij te dragen aan het compenseren van de budgettaire verslechting.

Generale compensatie

Vindt geen specifieke compensatie plaats, dan is de verslechting in principe (een deel van de) algemene budgettaire problematiek. Hiervoor is *generale* compensatie binnen de rijksbegroting vereist. Deze compensatie is derhalve van invloed op de prioriteitenstelling binnen de gehele collectieve sector. Tot generale compensatie kan alleen door de Ministerraad worden besloten.

Volgens de GFR dienen de lopende uitgaven tenminste gelijk te zijn aan de lopende ontvangsten (rekening houdend met afschrijvingen). Het financieringstekort is dan gelijk aan de netto kapitaaluitgaven (rekening houdend met afschrijvingen). Als «Gulden oriëntatiepunt» is de GFR een aanvulling op de bestaande normering (tjdpad financieringstekort).

Gulden financieringsregel (GFR)/Gulden oriëntatiepunt

Zie: gulden financieringsregel.

Gulden oriëntatiepunt

De evaluatie van beleidsterreinen en ontwikkeling van beleidsvarianten volgens een door het kabinet vastgestelde interdepartementale procedure, die is afgestemd op de cyclus van het begrotingsproces. Deze procedure voorziet onder meer in de totstandkoming van openbare rapportages. De heroverwegingsprocedure is in zijn huidige vorm ontstaan in 1980.

Heroverweging

Als gevolg van een nieuwe prioriteitenafweging het beleid op een bepaald terrein intensiveren, terwijl op een ander terrein beleid wordt ingeperkt (nieuw voor oud). Per saldo leiden herschikkingen niet tot meer uitgaven.

Herschikking

Het aantal *inactieven* of *niet-actieven* is gelijk aan het totaal aantal uitkeringsjaren in de sociale zekerheid voor zover geregeld in de sociale zekerheidswetgeving, waarbij sprake is van inkomensvervanging in verband met ziekte, arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, ouderdom dan wel de verzorging van kinderen.

Inactieven, niet-actieven

Het aantal *actieven* geeft de werkgelegenheid (uitgedrukt in arbeidsjaren), verminderd met het uitkeringsvolume van de Ziektewet, weer.

De verhouding tussen het aantal inactieven en het aantal actieven (de zgn. *i/a-ratio*) vormt de leidraad bij de besluitvorming over de aanpassing van de hoogte van het minimumloon en de sociale uitkeringen.

Incidentele loonstijging

Zie: contractloon(stijging).

Inflatiecorrectie	Een in de wet geregelde aanpassing van de belastingvrije som en de schijflengten met betrekking tot de loon- en inkomstenbelasting (en de successierechten), om stijging van de druk van deze belastingen louter ten gevolge van inflatie te voorkomen.
Infrastructuurfonds	Een per 1 januari 1994 op te richten begrotingsfonds, waarin de middelen die thans op het hoofdstuk Verkeer en Waterstaat, het Rijkswegenfonds en het Mobiliteitsfonds beschikbaar zijn voor de weg-, water- en railinfrastructuur, worden samengevoegd.
Interne markt	Fase in het Europese integratieproces die per 1 januari 1993 gerealiseerd zal zijn. Wezenlijk kenmerk is een geheel vrij verkeer van kapitaal, arbeid (werknemers en zelfstandigen), goederen en diensten tussen de EG-lidstaten.
(Fonds) Investeringsrekening	Begrotingsfonds dat werd gevoed met een bepaald percentage van de opbrengst van de inkomstenbelasting en de vennootschapsbelasting. Ten laste van dit fonds komen de investeringspremies, die de belastingdienst in de vorm van een aftrek op de verschuldigde belasting verstrekt aan ondernemers die investeren. Met ingang van 1 januari 1990 is de Wet Investeringsrekening (WIR) ingetrokken. Sedert 29 februari 1988 is de basispremie op nihil gesteld. Het fonds investeringsrekening wordt vooralsnog gehandhaafd om voldoende inzicht te bieden in de budgettaire afwikkeling van de WIR.
Kapitaaldienst/Gewone (lopende) dienst	Begrotingsstelsel waarbij de begroting is gesplitst in een deel dat de kapitaaluitgaven en -ontvangsten bevat en een deel dat de lopende uitgaven en -ontvangsten en de afschrijvingen, samenhangend met de kapitaaluitgaven, bevat (zie ook: gulden financieringsregel).
Kasbasis	Zie: transactiebasis
Kengetal	Een kengetal is een getal dat inzicht geeft in de situatie en/of de ontwikkeling van een beleids- of productieproces.
Kwartaire sector	Alle niet-commerciële dienstverlening, d.w.z. de collectieve sector plus de niet-commerciële dienstverlening in de particuliere sector.
Lagere overheden, lagere publiekrechtelijke lichamen	Gemeenten, provincies, andere overheden van integraal bestuur en waterschappen.
Loonbijstelling	Zie: prijsbijstelling.
Meerjarenramingen (extrapolaties)	Ramingen van de uitgaven en niet-belastingontvangsten voor de vier jaren volgend op het begrotingsjaar. In deze Miljoenennota beslaan de meerjarenramingen de periode 1994–1997. Bij het opstellen van de meerjarenramingen wordt, rekening houdend met een bepaalde loon- en prijsontwikkeling, uitgegaan van bestaande wettelijke regelingen, concrete afspraken op kabinets- of ministerieel niveau (inclusief meerjarige ombuigingstaakstellingen), aangevane verplichtingen en kwantificeerbare exogene factoren. Voorzover deze elementen niet van toepassing zijn worden de meerjarenramingen – behoudens de veronderstelde loon- en prijsontwikkeling – gelijk gehouden aan de nieuwe begroting, dan wel aan het laatste jaar van de meerjarenramingen waarin al deze elementen wel van toepassing zijn.
Modale werknemer en modaal inkomen	Het modale inkomen is het inkomen dat het meeste voorkomt. Het wordt benaderd door het brutoloon van een werknemer die nog net niet de (procentuele) maximumpremie voor het verplichte ziekenfonds betaalt. De modale werknemer uit de gebruikelijke koopkrachtoverzichten is alleenverdiener, is getrouwd met een niet buitenshuis werkende partner en heeft twee kinderen van zes en twaalf jaar.
Monetaire financiering	Financiering van het tekort door de overheid door het aangaan van kortlopende schuld (onder meer schatkistpapier en kas- en daggeldleningen) en/of intering op het bezit aan liquide middelen (d.w.z. een verlaging van het schatkistsaldo)
Najaarsnota	Tussentijds overzicht van de lopende begrotingsuitvoering, waarin wordt aange-

geven welke wijzigingen ten opzichte van de Vermoedelijke Uitkomsten noodzakelijk worden geacht. De Najaarsnota moet uiterlijk op 1 december van het lopende begrotingsjaar bij de Staten-Generaal worden ingediend.

Waar in de Miljoenennota zonder nadere aanduiding de afkorting NI of NNI wordt gebruikt, wordt de meer volledige aanduiding netto nationaal inkomen tegen marktprijzen bedoeld. Dit is het bruto nationaal produkt tegen marktprijzen minus de afschrijvingen.

Alle begrotingsontvangsten van het Rijk die niet tot de belastingen worden gerekend. Het betreft hier een zeer heterogene groep ontvangsten.

Toevoeging aan het Gemeente- en Provinciefonds ter compensatie van gestegen lonen en prijzen. De bijstelling wordt bepaald op basis van een gewogen gemiddelde index, waarbij de loonvoetmutatie (exclusief incidenteel) en de prijsmutatie van de overheidsconsumptie worden gewogen met de volume-aandelen van loon- respectievelijk prijsgevoelige uitgaven uit beide fondsen. De bijstelling wordt geraamd in de aanvullende post nominale bijstelling GF/PF.

Beleidsmatige verlaging van de collectieve uitgaven en/of verhoging van de niet-belastingontvangsten zonder collectieve-lasten karakter. IJkpunt voor deze mutaties vormen de meerjarenramingen. Het is aldus mogelijk dat een ombuiging op bijvoorbeeld de uitgaven in een bepaald jaar samengaat met een stijging van de uitgaven ten opzichte van het voorgaande jaar.

Regeling op grond waarvan derden buiten de overheid recht hebben op een geldelijke bijdrage van de overheid of van de sociale fondsen. Deze derden moeten voldoen aan in de regeling vastgestelde voorwaarden. Anders dan door het aanpassen van deze voorwaarden, kan de overheid het beroep op een open-einde regeling niet beheersen.

In de Miljoenennota wordt onder de overheid verstaan: het Rijk en de overige publiekrechtelijke lichamen. In de Nationale Rekeningen wordt de gehele collectieve sector aangeduid als de sector overheid. De definities in het kader van de EMU sluiten aan bij de Nationale Rekeningen. Zie ook: collectieve sector.

Het totaal van de uitstaande geldelijke leningen ten laste van de overheid (zie ook: staatsschuld).

De lagere overheden, de publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties (PBO's) en het bijzonder onderwijs.

De opbrengst van de sociale premies, uitgedrukt als percentage van het nationale inkomen. De premies zijn op transactiebasis opgenomen in de collectieve-lastendruk.

Aanvullende post waarop gelden worden gereserveerd om de extra uitgaven van de departementen (dus niet gemeenten en provincies) ten gevolge van prijsstijgingen te financieren. Een soortgelijke reservering voor loonstijgingen vindt plaats in de aanvullende post loonbijstelling. De reservering voor loon- en prijsstijgingen ten behoeve van gemeenten en provincies vindt plaats in de nominale bijstelling GF/PF (zie aldaar).

Het afstoten of uitbesteden van overheidsactiviteiten dan wel het extern verzelfstandigen daarvan naar een marktconform opererende onderneming of stichting.

Idem gemeentefonds, alleen nu voor provincies.

Organisaties die in het kader van de wet op de bedrijfsorganisatie (WBO) verordende bevoegdheden hebben ten aanzien van bedrijven. PBO's zijn per bedrijfstak of produktgroep ingedeeld. Overkoepelend orgaan van de PBO's is de Sociaal Economische Raad (SER).

Nationaal inkomen (NI of NNI)

Niet-belastingontvangsten (of -middelen)

Nominale bijstelling GF/PF

Ombuiging

Open-einde regeling

Overheid

Overheidsschuld

Overige publiekrechtelijke lichamen (OPL)

(Sociale-) premiedruk

Prijsbijstelling

Privatisering

Provinciefonds

Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie (PBO)

Relevante en niet-relevante begrotingsposten	De relevante begrotingsposten zijn alle uitgaven en ontvangsten van het Rijk, minus de niet-relevante. Deze niet-relevante posten betreffen de opnemings van en de aflossingen op staatsschuld, de portefeuille staatsschuld en de aan- en ontminting.
Korte en lange rente	De <i>korte</i> rente is gelijk aan de drie-maands interbancaire rente. De <i>lange</i> rente is gelijk aan het rendement op langlopende staatsleningen.
Rijksbegroting in enge zin	Relevante rijksuitgaven exclusief de sociale zekerheids- en zorguitgaven op de rijksbegroting.
Rijksbijdragen aan sociale fondsen	Bijdragen van het Rijk aan de sociale-verzekeringsfondsen. Het betreft hier niet de betaling van de door het Rijk verschuldigde premies, maar de daarvan los staande bijdragen die naast de premies dienen ter financiering van de sociale-verzekeringsuitgaven.
Rijksuitgavenquote	De relevante rijksuitgaven incl. debudgetteringen als percentage van het nationale inkomen.
Schatkistpapier	Verzamelnaam voor diverse soorten schuldbewijzen, uitgegeven door het Rijk om de eigen kredietbehoefte te financieren met een korte looptijd. Sinds 1986 wordt de grens tussen «kort» en «lang» gelegd op 2 jaar.
Sociale fondsen	Organen die belast zijn met de uitvoering van de sociale-verzekeringswetten. Zij betalen de uitkeringen en voorzieningen die krachtens deze wetten worden verstrekt. De financiering vindt voor het overgrote deel plaats via sociale premies en rijksbijdragen.
Sociale-zekerheidssector	De sector sociale zekerheid omvat de sociale voorzieningen (sociale zekerheid op de rijksbegroting: o.a. RWW, ABW, WSW, AKW) en de sociale verzekeringen (sociale zekerheid lopend via de sociale fondsen: o.a. WW, WAO, ZW, AAW, AWW, AOW).
Specifieke compensatie	Zie: generale compensatie.
Specifieke uitkeringen	Uitkeringen van het Rijk aan lagere overheden en uitkeringen van het Rijk rechtstreeks aan derden, waaraan ook lagere publiekrechtelijke lichamen bijdragen. De bestedingsrichting van deze uitkeringen is vooraf aangegeven.
Staatsschuld	Het totaal van de uitstaande geldelijke leningen ten laste van de staat (vaste en vlottende schuld) is de <i>bruto</i> staatsschuld. De <i>netto</i> staatsschuld is de bruto staatsschuld, verminderd met de op korte termijn opeisbare vorderingen van de staat. De <i>vlottende</i> staatsschuld wordt gevormd door leningen met een oorspronkelijke looptijd van twee jaar of minder. Leningen met een oorspronkelijke looptijd van langer dan twee jaar vormen de <i>vaste</i> staatsschuld.
Startbrief	Brief aan de Staten-Generaal (november 1989), bevattende de budgettaire vertaling van het Regeerakkoord 1989–1994. In de Startbrief zijn de meerjarige (1990–1994) uitgavenkaders vastgelegd voor de rijksbegroting, de sector sociale zekerheid en de zorgsector.
Toonbankuitgifte	Uitgiftesysteem van openbare staatsleningen waarbij de inschrijving gedurende een langere periode open staat. Gedurende deze periode kan de uitgiftekoers worden aangepast. Dit biedt de mogelijkheid om flexibel in te spelen op wijzigende marktomstandigheden.
Transactiebasis	Weergave van uitgaven en ontvangsten in een bepaald jaar, waarbij deze worden gemeten op het moment dat de economische handeling die leidt tot de uitgave of ontvangst (transactie), plaatsvindt. Weergave op <i>kasbasis</i> wil zeggen dat de feitelijke (kas)ontvangst of (kas)uitgave als meetmoment wordt genomen. De feitelijke kasontvangst en de bijbehorende transactie kunnen in verschillende jaren vallen (zie ook: belastingdruk).

Zie: eerste geldstroom.	Tweede geldstroom
Ten tijde van de Miljoenennota voorziene uitkomsten van de begrotingsuitvoering van het lopende jaar.	Vermoedelijke Uitkomsten
<i>Interne verzelfstandiging</i> : delegatie van bevoegdheden en verantwoordelijkheden binnen de rijksdienst, zoals aan een staatsbedrijf, een begrotingsfonds, een rijksdienst met zelfbeheer of agentschap. De ministeriële verantwoordelijkheid blijft intact.	Verzelfstandiging
<i>Externe verzelfstandiging</i> : taken worden bij of krachtens wet aan een verzelfstandigde eenheid buiten de rijksoverheid opgedragen (bijvoorbeeld een BV, NV, stichting of zelfstandig bestuursorgaan). De ministeriële verantwoordelijkheid neemt af (zie ook: privatisering).	
Feitelijk financieringssaldo exclusief netto-kredietverlening, debudgettering en de mutatie op de derdenrekening.	Vorderingensaldo
Rekening bij de schatkist waarop toekomstige deelneming in staatsschuld wordt aangehouden. De belangrijkste inschrijver is het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds. Het ABP is verplicht het bedrag aan pensioenbijdrage dat van het Rijk wordt ontvangen op deze rekening te storten.	Voorinschrijfrekening
Tussentijds overzicht van de lopende begrotingsuitvoering, waarin wordt aangegeven welke wijzigingen ten opzichte van de oorspronkelijke begroting noodzakelijk worden geacht. Deze nota moet uiterlijk op 1 juni van het lopende begrotingsjaar bij de Staten-Generaal worden ingediend.	Voorjaarsnota
Nota over de voorlopige realisatie van de begroting van het voorgaande jaar. Deze nota moet uiterlijk op 1 maart bij de Staten-Generaal worden ingediend. Werd ook wel Februarinota genoemd.	Voorlopige rekening
Wet koppeling met Afwijkingsmogelijkheid. Deze wet regelt de koppeling van het minimumloon en de sociale uitkeringen aan de loonontwikkeling van de mensen die werken in het bedrijfsleven, bij de overheid en bij dienstverlenende instellingen. Van deze koppeling kan in bepaalde situaties worden afgeweken.	WKA
De zorgsector omvat de volksgezondheid met inbegrip van de gezinsverzorging, het kruiswerk en de voorzieningen voor ouderen en gehandicapten.	Zorgsector

Trefwoordenregister

- Aardgasbaten(fonds) 5, 8, 13, 17–18, 63
- AAW 74
- ABP 39–40
- Accijnzen 16
- Aflossingen
  - zie: Staatsschuld
- Afvalverwijdering 55–56
- Agentschappen 20, 24, 44, 53
- Agrarische produktie en kwaliteit 72
- Aidsbestrijding 84
- Algemene Zaken 24
- Allochtonen
  - zie: Minderhedenbeleid
- AOW 78
- Arbeidsdeelname 3–4, 6–7, 75, 82, 84
- Arbeidsinkomen(squote) 6
- Arbeidsinspectie 80
- Arbeidsmarkt(beleid) 4, 7, 43–44, 76–77, 81, 85
- Arbeidsomstandigheden 74, 77, 79–80
- Arbeidsongeschiktheid 3, 39–40, 42
- Arbeidsparticipatie
  - zie: Arbeidsdeelname
- Arbeidsverhoudingen 35–36, 39
- Arbeidsvoorwaarden 8, 36, 39, 41, 77
- Arbeidsvoorziening 34, 74, 85
- Arboraad 79–80
- Arrestantenzorg 35
- Aruba 25–26
- Asielbeleid
  - zie: Vreemdelingenzaken
- Automatiseringsbeleid 35–36
- Automobiliteit 61–62
- AWBZ 11, 75
- AWW 74

- Banenpools 7, 78
- Bankwezen 48
- Basiseducatie 12
- Basisonderwijs
  - zie: Primair onderwijs
- Begroting 1993 11–19
- Belasting op personenauto's en rijwielen (BPM) 15–16
- Belastingdienst 8, 13, 49
- Belastingdruk 3, 75
- Belastingontvangsten 15
- Belastingvereenvoudiging 10, 49
- Belastingvrije som 5, 11, 15–16, 75
- Belastingvrije voet 75
- Belastingwetgeving
  - zie: Fiscaal beleid
- Beleidsintensiveringen 11–13, 84
- Beroepsonderwijs 41, 44–45
- Bestuurlijke vernieuwing 20, 37, 43, 82
- Bestuursrecht 38–39
- Betuwelijn 18, 62–63
- Bibliotheken 44, 82
- Bijstand 74, 77
- Bilaterale hulp 29–30
- Binnenlandse Veiligheidsdienst 37, 40
- Binnenlandse Zaken 12–13, 23, 34–36, 37–40

- Biotechnologie 72
Bosbeleid 56, 71
Brandweer 40, 83
BTW 3, 11, 15–16, 74
Buitenlandse Zaken 27–28
- Carpoolen 62
Celcapaciteit
  zie: Delinquentenzorg
Chemische wapens 51
Collectieve lasten(druk) 7, 11
Collectieve uitgaven(quote) 11
Concurrentiepositie 4, 6, 49, 67
Corruptie 38
Criminaliteitsbestrijding 31, 35, 40, 53
Criminaliteitspreventie 32, 53
Cultuurbeleid
CVSE 27–28, 51
- Decentralisatie 37, 55, 58, 82, 85
Defensie 12–14, 51–54
Defensiematerieel 53
Delinquentenzorg 12, 16, 31–33
Dienstplicht 53
Discriminatie 32
Douane 50
Drugs 26, 31, 86
Duale leerwegen 44
- Economische structuur 3–4, 17, 67–68
Economische Zaken 14–15, 67–69
ECU 4, 46
Emancipatiebeleid 74, 80–81
EMU 4, 48, 76
Energie(besparing) 56, 68
Europees landbouwbeleid 70
Europees Monetair Stelsel
Europese Gemeenschap 4, 9, 27–28, 44, 48, 64, 70, 85, 90
Europese Investeringsbank 48
Europol 31
EVA-landen 28
Export 6
Exportkredietverzekering 13, 48
- Financieel overheidsmanagement 19–21
Financieel-economisch beleid 6–8
Financiën 13, 20, 48–50
Financieringsbehoefte 46
Financieringstekort 3, 7, 11, 46
Fiscaal beleid 3–4, 11, 15–16, 48–49, 64
Fraudebestrijding 7–8, 10, 15–16, 31, 49, 78–79
Funderend onderwijs 42–43
- GATT 69–70
Gehandicaptenbeleid 79, 82, 85
Gelijke behandeling 32, 38
Gemeenschappelijke regelingen 37
Gemeentefonds 8, 13, 15, 17, 38, 83
Gewasbescherming 56, 72
Gezondheidsbescherming 40, 82, 84–85

- Gezondheidszorg
 zie: Zorgsector
 GOS-staten 8, 12–13, 28, 48
 Grijs kentekens 16
 Groene ruimte 70–71
 Groenfonds 13, 70
 Grote Efficiëntie Operatie 20, 24, 37–38
- Handelspolitiek 69
 Hoge Colleges van Staat 23
 Hoge snelheidslijn 18, 62–63
 Hoger onderwijs 13, 42, 45
 Houderchap gevestigde schuld 46–47
 Huis der Koningin 23
 Huurbeleid 59
- Indexleningen 46
 Indirecte belastingen 11, 15–16, 75
 Individuele huursubsidie 14, 55, 58
 Industrie 67–68
 Inflatie 3–5, 11, 16, 74
 Inflatiecorrectie 11, 15–16, 74–75
 Informatietechnologie 24
 Infrastructuur(fonds) 6, 12–13, 17–18, 61–63, 68
 Inkomensbeleid 3, 16, 74–76
 Inlichtingendienst Buitenland 24
 Internationale conjunctuur 3–5, 67, 74
 Interne markt
 zie: Europese gemeenschap
 Interne veiligheid
 zie: Openbare orde en veiligheid
 Investerings 4, 6–8, 12–13, 17–18, 55, 57, 67
- Jeugdbeleid 44, 82, 85
 Jeugdbescherming 31, 33
 Jeugdinrichtingen 32–33
 Jeugdwerkgarantiewet 7, 78
 Joegoslavië 12–13, 27, 85
 Justitie 8, 12–13, 31–36
- Kabinet der Koningin 23
 Kadaster 55, 60
 Kinderbijslag 78
 Kinderopvang 80, 83, 85
 Klimaatverandering 65
 Koninklijk Huis 23
 Koopkracht 3, 5, 11, 16, 74–76
 Koppeling 3, 74–75
- Lagere overheden 15, 37, 70
 Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 12, 15, 70–73
 Landbouwonderwijs 70, 73
 Landbouwkennissysteem 72–73
 Landelijk gebieden 58, 71
 Landinrichting 70
 Landmacht 52
 Langdurig werklozen 78
 Leraarsberoep 41–43
 Lonen en prijzen 4–7, 11, 74–75
 Loon- en inkomstenbelasting 3, 11, 16, 75

- Luchtmacht 52
Luchtvaart 57, 62–63
- Management en organisatie 20, 37, 54
Marechaussee 52, 54
Marine 52
Mededinging 67–68
Media 24, 82
Medische ethiek 32, 84
Meerjarencijfers 18–19
Mest- en ammoniakbeleid 56, 71–72
Meteorologie 65
Midden- en Oost-Europa 28, 44, 48, 68–69
Milieu(beleid) 4, 8–9, 12–14, 29, 35, 53, 56–57, 63–64, 70–71
Milieubelastingen 49, 57
Minderhedenbeleid 27, 39–41, 76
Minimumloon 6, 11, 74–75
Mobiliteitsfonds 8, 18
Multilaterale hulp 30
Musea 83
- Nationaal inkomen 6
Nationale Ombudsman 23–24
Nationale schuld
  zie: Staatsschuld
Natuur en landschap 13, 70–71
NAVO 27, 51–52
Nederlandse Antillen 25–26
Nederlandse economie 5–6, 8, 67
Noodhulp 30
- Officiersopleidingen 53
Ombuigingen 8, 13–14, 52, 58, 84
Omzetbelasting
  zie: BTW
Onderwijs en Wetenschappen 12–13, 26, 30, 41–45
Ontwikkelingssamenwerking 8–9, 12, 26, 29–30
Openbaar Ministerie 8, 31–32
Openbaar vervoer 55, 61
Openbaarheid van bestuur 24
Openbare orde en veiligheid 12–13, 37, 40
Openluchtrecreatie 13, 70
Ouderenbeleid 59, 82
Overheidsfinanciën 3–4, 6–8
Overheidsinvesteringen
  zie: Investerings
Overheidspersoneel 12, 20, 35, 37–39, 41, 53
- Pensioenbreuk 78
Persvoorlichting 24
Planologische kernbeslissingen 57, 62
Politie 8, 12, 31–32, 34–36, 40, 52–53
Premiedruk 75
Primair onderwijs 41–42, 44–45
Privatisering 20
Provinciefonds 15, 38
PTT 65–66
Publiek-private samenwerking 44
- Rampenbestrijding 40, 52, 83

- Rechtspleging 8, 12, 31, 33–34
- Rechtsbijstand 31, 34
- Rechtshandhaving 13, 26, 31–32
- Reclassering 12, 33
- Regionaal bestuur 20–21
- Renseignering 16, 20, 49
- Rentelasten(quote) 7, 46
- Rijksdienst
  - zie: Grote Efficiency Operatie
- Rijksfinanciën
  - zie: Begroting
- Rijkshuisvesting 55, 60
- Rijksplanologische Dienst 57
- Rijksuitgaven(quote) 11
- Rijksvoorlichtingsdienst 24
- Rijnmond 57, 63
- Ruimtelijke ordening 55, 57–58

- Schengen 35
- Schiphol 57, 63
- Schuldsanering huishoudens 79
- Seksueel geweld 80
- SER 4, 56, 76, 78, 80
- Sociale fondsen 13, 79
- Sociale minima 3, 11, 74–76
- Sociale partners 4, 6, 76–77
- Sociale uitkeringen 11, 74–75, 86
- Sociale vernieuwing 13, 38, 43, 55, 83
- Sociale Verzekeringsraad 79
- Sociale Zaken en Werkgelegenheid 74–81
- Sociale zekerheid 8, 58, 74, 77–79
- Sovjet Unie
  - zie: GOS-landen
- Spoorwegen 61–62
- Staatkundige vernieuwing 38
- Staatsleningen 46
- Staatsloterij 13
- Staatsschuld(quote) 4, 7, 11, 18, 46–47
- Stads- en streekvervoer 14, 62
- Stadsvernieuwing 55, 59
- Stedelijke gebieden 20, 37, 57
- Strafrecht; Wetboek 32, 34
- Strafvordering 32
- Studiefinanciering 13, 41, 43
- Subsidies 13–15, 20–21, 55, 58–59
- Suriname 29–30

- Taalbeleid 39, 41, 43
- Telecommunicatie en post 17, 40, 65–66
- Thuiszorg 24, 84

- Uitgaven
  - zie: Begroting
- Uitkeringsgerechtigden 6, 74–76, 78
- UNCED 9, 12, 29, 56, 65, 70–71

- Veiligheidsbeleid 12, 27
- Verenigde Naties 28, 52, 55
- Verkeer en vervoer 8, 13, 16, 61–64
- Verkeer en Waterstaat 8, 14, 16, 18, 61–64

Verkeersveiligheid 61, 63
Verzelfstandiging 20, 53, 55, 58, 64, 82–83
Videotex 24
Visserijbeleid 71
Vluchtelingen
    zie: Vreemdelingenzaken
VNG 13, 17, 37, 82
Volksgezondheid 15, 55, 82–84, 86
Volkshuisvesting 14, 58–59
Volwasseneneducatie 41, 45
Voorlichtingsraad 24
Voortgezet onderwijs 41–42, 45
Vredesoperaties; VN 8, 12, 30, 52
Vreemdelingenzaken 30–32, 34, 40, 59, 82–83, 85
VROM 13–14, 55–60
Vrouwenemancipatie 35, 80

WABM 57
Wachtgelden 40–42
Waddenzee 57
WAGGS 76
WAO
    zie: Arbeidsongeschiktheid
Waterbeheer 62, 64–65
Wegverkeer 64
Wegvervoer; fiscale compensatie 13–16
Welzijnsbeleid 15, 82, 85–86
Werkgelegenheid 3–4, 6, 11, 67, 74–75
Werkloosheid 5–6
Wetenschapsbeleid 41, 44
Wig 7
Woningbouw 55, 58–59
WRR 24, 43
WSW 74
WVC 15, 59, 82–86

Zeescheepvaart 16, 63–64
Zelfstandige bestuursorganen 23
Ziekenfondswet 11, 75
Ziekenhuiszorg 84
Ziekteverzuim 3, 39–42, 77, 79–80
Zorgsector 26, 82–84

Overzicht van de beleidsvoornemens van het Kabinet voor het begrotingsjaar 1993

Planning

TK: eind 1992

TK: eind 1992

Ondertekening begin 1993

TK: begin 1993

TK: medio 1993

TK: derde kwartaal 1992

TK: tweede kwartaal 1993

TK: derde kwartaal 1992

TK: vierde kwartaal 1992

TK: in behandeling

TK: derde kwartaal 1993

TK: in behandeling

TK: begin 1994

TK: in behandeling

TK: derde kwartaal 1992

TK: vierde kwartaal 1992

TK: MvA najaar 1992

TK: vierde kwartaal 1992

TK: derde kwartaal 1992

TK: vierde kwartaal 1992

TK: derde kwartaal 1993

TK: vierde kwartaal 1992

TK: eind 1992

TK: 1 januari 1993

TK: eind 1992, begin 1993

TK: derde kwartaal 1992

Beleidsvoornemens 1993

1. Buitenlandse Zaken

1.1 Bekrchtiging van de overeenkomst betreffende de Europese Unie (Verdrag van Maastricht)

1.2 Bekrchtiging van de overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte

1.3 Afsluiting van het tot een wereldwijd verbod van chemische wapens strekkend verdrag*

1.4 Bekrchtiging van het VN-kinderrechtenverdrag*

1.5 Bekrchtiging van het samenwerkingsverdrag met Suriname

2. Justitie

2.1 Notitie over geconcentreerde rechterlijke toetsing van wetten aan de grondwet

2.2 Kabinetsstandpunt over het advies van de Commissie Toetsing Wetgevingsprojecten over leefvormen

Registratie van niet huwelijkse samenlevingsvormen voor mensen die niet kunnen huwen en registratie in verband met controle van de wetgeving op verschillende terreinen

2.3 Kabinetsstandpunt over het advies van de Commissie Toetsing Wetgevingsprojecten over convenanten

Bevorderen eenheid van gebruik convenanten

2.4 Kabinetsstandpunt over het advies van de Commissie Toetsing Wetgevingsprocedures

Verhoging doelmatigheid wetgevingsprocedures

2.5 Algemene wet bestuursrecht (i.s.m. BiZa)

– tweede tranche (bestuursprocesrecht)*

– derde tranche* (w.o. opnemen titel subsidies in AWB)

2.6 Herziening rechterlijke organisatie

– voltooiing eerste fase (i.s.m. BiZa)*

– tweede fase (integratie kantongerechten en rechtbanken)*

2.7 Wetsvoorstel gefinancierde rechtsbijstand*

– verhoging eigen bijdrage

– verlaging inkomensgrenzen

– fraudebestrijding

– aanscherping toevoegingsgrenzen

2.8 Jeugdbescherming en reclassering

– standpunt contourennota vernieuwing jeugdbescherming

– voortgangsrapportage vermindering penitentiair reclasseringswerk*

– verhoging opbrengst ouderbijdragen*

– wetsvoorstel forfaitaire, administratieve vaststelling kinderalimentatie en afstoten financiële taken raden voor de kinderbescherming*

2.9 Asielzoekersproblematiek

– herziening vreemdelingenwetgeving waaronder rechtsbescherming en gedoogden mede in verband met de adviezen van de cie's Mulder en Zeevalking*

2.10 Criminaliteitsbestrijding

– nota georganiseerde criminaliteit (i.s.m. BiZa)

– wijziging Wetboek van Strafvordering ter bestrijding van bemiddeling en uitlokking schijnhuwelijken en schijnkerkenningen

– notitie over systematiek Wetboek van Strafvordering

3. Binnenlandse Zaken

3.1 Vernieuwing bestuurlijke organisatie

– wetsvoorstel kaderwet bestuur in verandering

– wetsvoorstel tot wijziging van de wet gemeenschappelijke regelingen

– beleidsnotitie over de vernieuwing van de bestuurlijke organisatie

3.2 Decentralisatie-impuls*

– de Tweede Kamer zal worden geïnformeerd over de voortgang in het overleg en de afspraken met VNG en IPO

- TK: derde kwartaal 1992
TK: derde kwartaal 1992
- TK: januari 1993
TK: voorjaar 1993
TK: 1993
- TK: najaar 1992
voorjaar 1993 en
najaar 1993
- TK: najaar 1992
- TK: voorjaar 1993
- TK: najaar 1992
TK: najaar 1992
- TK: oktober 1992
TK: 1993
- TK: 1993
TK: vierde kwartaal 1992
- TK: vierde kwartaal 1992
- TK: najaar 1992
TK: PM
TK: PM
TK: begin 1993
- TK: eind 1992
- TK: medio 1993
- TK: 1993
- TK: najaar 1992
- TK: najaar 1992
- TK: 1993
- TK: najaar 1992
TK: december 1992
- TK: begin 1993
- kabinetsreactie naar aanleiding van het slotadvies van de externe DI adviseurs
  - aanwending aardgasbaten incidenteel 1992 voor investeringen decentraal
  - 3.3 Sociale vernieuwing*
    - wetsvoorstel en uitvoeringsbesluit stimuleren sociale vernieuwing
    - voortgangsrapportage sociale vernieuwing
  - 3.4 Nota doelgroepen minderhedenbeleid*
  - 3.5 Grote efficiency operatie*
    - Door middel van kwalitatieve (voorjaar) en kwantitatieve voortgangsrapportages (najaar als onderdeel van de Nota personele aspecten) wordt de Tweede Kamer tweemaal per jaar geïnformeerd
  - 3.6 Functioneel Bestuur*
    - eerste rapportage uitvoering motie v.d.Berg c.s. (vervolgrapportage functioneel bestuur)
    - aanwijzingen functioneel bestuur (uitvoering motie De Cloe c.s.)
  - 3.7 Project Reisdocumenten*
    - programma van eisen van het project reisdocumenten
    - besluitvorming over de mogelijke aanwijzing van de door de VNG ontwikkelde gemeentelijke identiteitskaart, alsmede over plaatsing van het SOFI-nummer op die kaart
  - 3.8 Gemeentefonds/Provinciefonds
    - besluitvorming over een eventuele interimmaatregel verdeling Gemeentefonds
    - kabinetsstandpunt naar aanleiding van fundamenteel onderzoek verdeling Provinciefonds
    - rapportage normeringsdiscussie Gemeentefonds en Provinciefonds
    - kabinetsstandpunt rapport Verruiming Eigen Middelen Lagere Overheden (commissie De Kam)
  - 3.9 Wetsvoorstel tot goedkeuring Europees Handvest Regionale Minderheidstalen van de Raad van Europa
  - 3.10 Wetsvoorstel Friese taal in het bestuurlijk verkeer*
  - 3.11 Nota over positie Nederlandse taal in de Grondwet
  - 3.12 Staatkundige, bestuurlijke en staatsrechtelijke vernieuwing*
  - 3.13 Loopbaanontwikkeling rijksambtenaren
  - 3.14 Ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid
    - aanbieding aan Kamer van de resultaten van het reïntegratieproject «Educatie van Werkgelegenheid ABP-clients» alsmede een evaluerend onderzoek
    - per departement worden in 1992 convenanten afgesloten met de Rijksbedrijfsgezondheids- en bedrijfsbeveiligingsdienst. Samen met ABP worden in samenhang met het arbeidsomstandighedenbeleid instrumenten ontwikkeld om de terugkeer naar de arbeidsorganisatie te stimuleren
  - 3.15 Herplaatsingsbeleid en volume wachtgelden
    - Rapportage over de ontwikkelingen van de wachtgeld-aanspraken en het vernieuwde herplaatsingsbeleid
  - 3.16 Normalisatie en decentralisatie arbeidsvoorwaarden overheids personeel
    - de Tweede Kamer zal worden geïnformeerd over het bereik van het overeenstemmingsvereiste en de wijze waarop dit zal worden geregeld en over de toekomstige verwerking in de rijksbegroting van de ruimte voor het arbeidsvoorwaardenbeleid
    - in het kader van de normalisatie zullen wetsvoorstellen tot intrekking van het voorbehoud bij artikel 6 van het Europees Sociaal Statuut (in verband met het stakingsrecht van overheids personeel) en tot regeling van de medezeggenschap van het overheids personeel in de wet op de Ondernemingsraden worden ingediend
    - over de vraag of werknemers bij de overheid de status van ambtenaar moeten behouden zal een notitie worden uitgebracht
  - 3.17 ABP-complex
  - 3.18 Wet veiligheidsonderzoeken*
  - 3.19 Opstellen vernietigingslijst
    - De in het kader van de Archiefwet en het Koninklijk Besluit Algemene Secretarie Aangelegenheden vereiste lijst van te bewaren en binnen bepaalde termijnen te vernietigen gegevens van de BVD

TK: eind 1992	3.20 Openbare orde en veiligheidsrapportage*
	4. Justitie en Binnenlandse Zaken
TK: derde kwartaal 1992 eerste kwartaal 1993	4.1 Reorganisatie van de politie*
TK: tweede kwartaal 1993	– voortgangsrapportage project reorganisatie politie
TK: vierde kwartaal 1992	– afhandeling wetsvoorstel nieuwe Politiewet alsmede wetsvoorstel invoering nieuwe Politiewet
	– notitie over de overdracht van huisvesting van gemeentepolitie en rijkspolitie aan de politieregio's
TK: eind 1992/begin 1993	4.2 Doorberekening politiekosten Een regeling tot invoering van de mogelijkheid van doorberekening van door de politie gemaakte kosten zal worden opgenomen in de nieuwe Politiewet
TK: tweede helft 1992	4.3 Structuurschets politieke informatievoorziening
	5. Onderwijs en Wetenschappen
TK: september 1992	5.1 Beleidsvoornemens naar aanleiding van het loonstructuuronderzoek
TK: najaar 1992	5.2 Nota bestuurlijke verhoudingen in het funderend onderwijs
TK: 1993	5.3 Beleidsnotitie over het lange termijn beleid bij het voorkomen van overschotten en tekorten aan leraren
TK: najaar 1992	5.4 Beleidsreactie rapport commissie allochtone leerlingen (commissie van Kemenade)
TK: najaar 1992	5.5 Onderwijsmancipatienota
TK: najaar 1992	5.6 Notitie vrijwillige lump sum in het voortgezet onderwijs
TK: najaar 1992	5.7 Regeringsreactie op het WRR-rapport «De onderwijsverzorging in de toekomst»
TK: najaar 1992	5.8 Notitie over de mogelijkheden voor vereenvoudiging van de wet studiefinanciering
TK: najaar 1992	5.9 Resultaten onderzoek samenloop gebruik RWW/SF
TK: najaar 1992	5.10 Resultaten onderzoek gebruik OV-studentenkaart
TK: najaar 1992	5.11 Nota volwasseneneducatie
TK: december 1992	5.12 Wetenschapsbudget 1993/Strategisch beleidsdocument
TK: 1993	5.13 Beleidsvoorstellen buitenlandse studenten in het HO
TK: begin 1993	5.14 Nadere beleidsvoorstellen totstandkoming «European Council for Vocational Qualifications»
TK: najaar 1992	5.15 Notitie over het streefbeeld «Weer samen naar school»
TK: 1993	5.16 Evaluatie scholengemeenschapsvorming voortgezet onderwijs
TK: 1993	5.17 Notitie over de maatschappelijke behoefte aan hoger opgeleiden
TK: 1993	5.18 Beleidskader samenwerking h.b.o-w.o.
TK: najaar 1992	5.19 Notitie over de bestuursorganisatie/medezeggenschap in het HO
TK: mei 1993	5.20 Wijziging van de ISOVSO i.v.m. het vervallen van de opslagpercentages bij de leerlingentelling
TK: september 1992	5.21 Notitie inzake de linearisering en vereenvoudiging van bekostigingsformules in het voortgezet onderwijs
TK: 1993	5.22 Wetswijzigingen in verband met eigen bijdragebeleid 27-plus en intrekking beperking inschrijvingsduur op grond van de harmonisatiewet
TK: januari 1993	5.23 Wet tegemoetkoming studiekosten
TK: januari 1993	5.24 Wijziging WSF (reparatiewet II) in verband met beperking van de f 800 aftrek
TK: november 1992	5.25 Wijziging WSF in verband met de verlaging basisbeurs in het MBO
TK: december 1992	5.26 Wijziging WSF in verband met de beperking studiefinancieringsduur in het MBO
TK: november 1992	5.27 Wijziging van de WHW en de WSF in verband met de studievoortgangscntrole in het hoger onderwijs
	6. Financiën
TK: begin 1993	6.1 Zesde wijziging van de comptabiliteitswet Met het oog op de invoering van het agentschap, de integratie van personele en materiële budgetten en de herziening van de financiële verantwoordingsprocedure wordt een wetsvoorstel ingediend
TK: begin 1993	6.2 Rapportage eerste spoor subsidiebeleid*
TK: augustus 1992	6.3 Heroverweging in het kader van de begrotingsvoorbereiding 1994 – heroverwegingsrapporten begrotingsvoorbereiding 1993

TK: medio september 1992	– regeringsstandpunt heroverwegingsrapporten begrotingsvoorbereiding 1993
TK: medio september 1992	– onderwerpselectie heroverwegingsrapporten begrotingsvoorbereiding 1994
TK: 1993	6.4 Internationale ontwikkelingsassociatie (I-DA) Mogelijke tiende middelenaanvulling t.b.v. de verstrekking van concessionele leningen lage inkomens-landen tot medio 1996
TK: 1993	6.5 Europese investeringsbank
TK: 1993	6.6 Financieel kader van de EG – besluit Europese Raad over nieuw financieel kader EG (pakket Delors-II) in 1992. Uitwerking besluiten in 1993: o.m. in werking treden van cohesiefonds – financiële gevolgen van een uitbreiding van de EG
TK: najaar 1992	6.7 Voorbereiding tweede fase EMU – aanpassing Nederlandse wetgeving aan eisen van tweede fase EMU (wet financiële betrekkingen buitenland, Bankwet 1948, afschaffing voorinschrijfrekening ABP) – afschaffing van het financieringsarrangement met DNB per 1-1-1994
TK: medio 1993	6.8 Wijziging wet toezicht effectenverkeer (WTE) Implementatie van de richtlijnen beleggingsdiensten en kapitaaltoereikendheid
TK: medio 1993	6.9 Wet melding ongebruikelijke transacties* – invoering uitvoeringsbepalingen – inrichting meldpunt
TK: medio 1993	6.10 Wet Toezicht Verzekeringsbedrijf 1994 (WTV) Implementatie van derde richtlijn schadeverzekering en derde richtlijn levensverzekering
TK: medio 1993	6.11 Wet toezicht natura-uitvaartverzekeringsbedrijf
TK: medio 1993	6.12 Wijziging van de wet assurantiebemiddelingsbedrijf (Wabb)
TK: in de loop van 1993	6.13 Financiële conglomeraten Onderzoek naar noodzaak van nadere structurering van het toezicht op financiële instellingen
TK: bij Miljoenennota 1993	6.14 Intensivering bestrijding misbruik en oneigenlijk gebruik van belastingen en sociale zekerheid Hoofdpijlers voor wat betreft de maatregelen op fiscaal terrein: – uitbreiding en intensivering van de renseignering – aanvullingen op de meer traditionele controlemethoden – een meer branche- en bedrijfskolom gerichte aanpak bij de controle
TK: najaar 1992	6.15 Wet op de verbruiksbelastingen op milieugrondslag
	7. Defensie
TK: najaar 1992	7.1 Prioriteitennota Bezien van de taken van de krijgsmacht in het licht van de gewijzigde veiligheids-situatie
TK: najaar 1992	7.2 Reactie op advies commissie Meijer inzake dienstplicht Standpunt over de toekomst van de dienstplicht
TK: halfjaarlijkse rapportage	7.3 Luchtmobiele brigade* Voorbereiding en oprichting van deze brigade
TK: najaar 1992	7.4 Defensie meerjarenplan milieu Hoofdpijnen van het defensie-milieubeleid
TK: begin 1993	7.5 Verbetering bedrijfsvoering Verbetering van de doeltreffendheid en doelmatigheid van de defensie-organi-satie
TK: 1993	7.6 Evaluatie F-16 project
	8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
TK: september 1992	8.1 Besluit beheer sociale huursector
TK: eerste helft 1993	8.2 Huursombenadering
TK: eerste helft 1993	8.3 Wijziging Huurprijzenwet Woonruimte* – huurprijsliberalisatie boven de maximumhuurprijsgrens van de individuele huursubsidie en afschaffing van de ministeriële huurprijsvaststelling bij nieuwbouw – invoering van een termijn aan de indiening van verzoeken bij huurcommissies over bedingen en servicekosten

V

TK: in behandeling	8.4 Huisvestingswet en Huisvestingsbesluit* (inwerkingtreding 1 juli 1993)
TK: eind 1993	8.5 Tijdelijke huisvestingsvergunning en tijdelijke huurovereenkomst
TK: na advies RvS (tweede kwartaal 1993)	8.6 Besluit Locatiegebonden Subsidies
TK: eind 1993	8.7 Individuele huursubsidie – verschuiving van integrale inkomenscontrole achteraf naar inkomenscontrole tijdens de aanvraagbehandeling – opname in de wet naar verwachting vanaf 1 juli 1994 van inschrijving in het bevolkingsregister als subsidievoorwaarde
TK: eind 1992	8.8 Huurbeleid bestaande woonwagens en standplaatsen Gelijkstelling van woonwagens aan woningen per 1 juli 1994 en onderbrenging van de huurprijs van wagens en standplaatsen onder de HPW, het Burgerlijk Wetboek en de wet op de Huurcommissies
TK: derde kwartaal 1992	8.9 Decentralisatie subsidies gehandicapten Decentralisatie van een deel van de AAW-voorzieningen en bouwkundige voorzieningen uit de Regeling geldelijke steun huisvesting gehandicapten (RGSHG) per 1-1-1994 naar de gemeenten (Gemeentefonds) en overbrenging van een ander deel van de AAW-voorzieningen met het resterende deel van de RGSHG naar de AWBZ (ontwerp van wet voorzieningen gehandicapten)
TK: derde kwartaal 1993	8.10 Beleidsplan Drink- en Industriewatervoorziening (PKB deel 3) Beleidsnota met zowel de ruimtelijke als sectorale aspecten die de PKB-procedure doorloopt
TK: afronding begin 1993	8.11 Wijziging WRO – regeling grote projecten waarbij voor grote projecten van nationaal belang een PKB met bindende bandbreedte wordt geïntroduceerd (gecombineerd met wetsvoorstel Tracéwet)
TK: begin 1993	– «NIMBY-wet» t.b.v. verbetering conflictoplossingsinstrumenten door efficiënter regeling vergunningen, vrijstellingen en aanwijzingen
TK: medio 1993	– financiële bepalingen t.b.v. wettelijke kapstok voor het verstrekken van uitkeringen door het Rijk ter uitvoering van het nationaal ruimtelijk beleid
TK: begin 1993, in werking medio 1993	– definitieve voorziening Kroongeschillen vooral i.v.m. vervallen Kroonberoep bestemmingsplannen en introductie in-de-plaats-tredingsbesluit VROM (in kader van algemene wet bestuursrecht en herziening rechterlijke organisatie)
TK: begin 1993	– bestuur op niveau, introductie regionaal structuurplan en regeling van taken en bevoegdheden van het regionaal bestuur op het terrein van de ruimtelijke ordening (in het kader van de kaderwet bestuur in verandering)
TK: begin 1993	– eerste tranche algemene wet bestuursrecht en aanpassing uitnodingsbevoegdheid
TK: begin 1993	– positie adviseurs inzake RO-geschillen, onafhankelijke deskundigen-advisering aan de rechter over geschillen op het terrein van RO (en milieu)
TK: 1993	– diverse kleinere wijzigingen van wet en besluit op de ruimtelijke ordening
TK: begin 1993	8.12 Evaluatie WRO/Besluit ruimtelijke ordening
TK: vierde kwartaal 1993	8.13 Nationaal Milieubeleidsplan 1994
TK: derde kwartaal 1993	8.14 Milieuprogramma 1994–1997
TK: vierde kwartaal 1992	8.15 Fiscaal voordeel voor schone en zuinige auto's
TK: na advies RvS (eerste kwartaal 1993)	8.16 AMvB logo klein chemisch afval
TK: na advies RvS (eerste kwartaal 1993)	8.17 AMvB verplichting gescheiden inzameling GFT en verbod tot storten door gemeenten ex art.30 AW
TK: eerste kwartaal 1993	8.18 Regeringsstandpunt afvalberging diepe ondergrond
TK: vierde kwartaal 1993	8.19 Beleidsplan drink- en industriewatervoorziening* Beleidsplan inzake waterbesparing
TK: na advies RvS (eerste kwartaal 1993)	8.20 Besluit financiële zekerheid wet milieubeheer – verplichting tot het stellen van financiële zekerheid tot nakomen van overheidsvoorschriften en ter dekking van aansprakelijkheid voor milieuschade – risico-aansprakelijkheid voor milieugevaarlijke situaties
TK: eerste kwartaal 1993	8.21 Nota handhaafbaarheidstoets Toetsing regelgeving op handhaafbaarheid
	8.22 Inwerkingtreding wet milieubeheer Met de inwerkingtreding van het hoofdstuk «VAR en Plannen» (1 januari 1993), zal de naam van de WABM veranderen in wet milieubeheer

TK: tweede kwartaal 1993	8.23 Rapportages A141 doorlichting beleidsterreinen duurzame ontwikkeling (motie Boers-Wijnberg)
TK: eerste kwartaal 1993	8.24 Advisering Commissie Milieutoets over introductie milieutoets voor bepaalde beleidsvoornemens
TK: eerste kwartaal 1993	8.25 Regeringsstandpunt bodemsanering landelijk gebied
	9. Verkeer en Waterstaat
TK: eerste kwartaal 1993	9.1 PKB Deel 1 Schiphol
TK: eerste kwartaal 1993	9.2 Toetsing uitgangspunten rivierdijkversterking
TK: eerste kwartaal 1993	9.3 PKB deel 3 Betuweroute Het kabinetsstandpunt inzake de Betuweroute
TK: voorjaar 1993	9.4 Uitvoering EG-richtlijn inzake het Europese spoorvervoer
TK: eerste kwartaal 1993	9.5 SVV-evaluatie
TK: eerste helft 1993	9.6 Ontwerp-wet vervoer gevaarlijke stoffen Dit voorstel, dat strekt tot vervanging van de wet gevaarlijke stoffen is gericht op het inland transport en bevat een aantal instrumenten om de openbare veiligheid bij het vervoer van gevaarlijke stoffen te waarborgen
TK: eerste kwartaal 1993	9.7 Beheersplan voor de rijkswateren Concretisering beleid derde nota waterhuishouding
TK: eerste kwartaal 1993	9.8 Structuurschema oppervlakedelfstoffen Integrale benadering van de voorziening in de behoefte aan zowel primaire als secundaire grondstoffen voor de bouw en inzicht in de ruimtelijke aspecten op lange termijn (tot 2020) voor de mogelijkheden van de winning van oppervlakedelfstoffen. Het structuurschema is daarmee ook een grondstoffennota voor de bouw
TK: eerste kwartaal 1993	9.9 Wet tot wijziging van de wet op de telecommunicatievoorzieningen in verband met mobiele communicatie*
TK: eerste kwartaal 1993	9.10 Wet tot wijziging van de wet op de telecommunicatievoorzieningen in verband met de zogenaamde dienstenrichtlijn*
TK: eerste kwartaal 1993	9.11 Wet tot wijziging machtigingswet PTT Uitvoering van de afspraak met de Tweede Kamer (UCV, 11 mei 1992) om niet tot uitvoering te brengen de splitsing van PTT Telecom zodanig dat de uitvoering van de concessie wordt opgedragen aan een dochtermaatschappij die uitsluitend daarmee zal worden belast
TK: eerste kwartaal 1993	9.12 Motorvoertuig verlichting overdag
TK: tweede kwartaal 1993	9.13 Nachtnormering vliegverkeer
TK: tweede kwartaal 1993	9.14 Gebundelde doeluitkering infrastructuur De wet op het infrastructuurfonds heeft een onderliggende AMvB. In deze AMvB dient o.a. geregeld te worden welke bijdragen aan vervoerregio's en gemeenten ter beschikking worden gesteld. In het kader van de decentralisatie-impuls wordt ernaar gestreefd dit te doen via een gebundelde doeluitkering. Met belanghebbenden (o.a. VNG) zal hierover gesproken worden.
TK: tweede kwartaal 1993	9.15 Kabinetsstandpunt ROM-Rijnmond De verdere ontwikkeling van het ROM-Rijnmond-gebied. Daarbij zullen naar verwachting aan de orde komen: corridorstudie A-15; waterkwaliteitsinspanningen in het kader van «samen naar schone baggerspecie»; onderzoek naar uitbreiding van de Maasvlakte; mobiliteit en milieu in de Rijnmond-regio
TK: tweede kwartaal 1993	9.16 Beleidsnota kleine luchtvaart* Economische, ruimtelijke en milieu-aspecten van de kleine luchtvaart
TK: tweede kwartaal 1993	9.17 Evaluatienota water
TK: voorjaar 1993	9.18 Bijgestelde integrale nota hogesnelheidslijn
TK: tweede kwartaal 1993	9.19 Nota beursgang PTT
TK: tweede kwartaal 1993	9.20 Nota frequentiebeleid Uiteenzetting over de toegenomen vraag naar en aandacht voor radio-frequenties en de veranderde omgeving waarin de telecommunicatie plaatsvindt, met voorstellen voor vernieuwing van het beleid
TK: tweede/derde kwartaal 1993	9.21 Herziening ontgrondingenwet* Planning en coördinatie ten behoeve van ontgrondingen met het instrumentarium van de wet op de ruimtelijke ordening en bevordering van doelmatige procedures (afstemming) met betrekking tot de verlening van de diverse voor ontgrondingen vereiste vergunningen

TK: tweede/derde kwartaal 1993	9.22 Financiering waterbeheer*
TK: tweede/derde kwartaal 1993	9.23 Wetsvoorstel tot instelling van een Exclusieve Economische Zone
TK: derde kwartaal 1993	9.24 Wijziging loodsen- en scheepvaartverkeerswet Beëindiging van de financiële band tussen het Rijk en de loodsenorganisatie door de invoering van een loodsgeld «nieuwe stijl», dat volledig toekomt aan de loodsenorganisatie
TK: derde kwartaal 1993	9.25 Kabinetsstandpunt onderzoek gebundelde kustwacht Resultaten onderzoek naar de mogelijkheid van een zelfstandige status van de kustwacht
TK: derde kwartaal 1993	9.26 Wetsvoorstel puntenstelsel Verdere bevordering van de verkeersveiligheid door intrekking van het rijbewijs bij herhaaldelijk en/of ernstig overtreden van de verkeersregels. Van het stelsel mag een grote preventieve werking worden verwacht
TK: derde kwartaal 1993	9.27 Nota uitgangspunten herziening wet op de telecommunicatievoorzieningen
TK: vierde kwartaal 1993	9.28 Zeevaartbemanningswet Herziening eisen met betrekking tot opleiding en bemanningssamenstelling
TK: vierde kwartaal 1993	9.29 Wijziging van de wet en het besluit personenvervoer*
	10. Economische Zaken
TK: najaar 1992	10.1 Aardgasbatenfonds
TK: september 1993	10.2 Nota beleidsvisie technologie
TK: eind 1992	10.3 Nota informatietechnologiebeleid na 1992*
TK: eind 1992	10.4 Brief over de stand van zaken met betrekking tot de verzelfstandiging van het netwerk van innovatiecentra*
TK: medio 1993	10.5 Maritiem onderzoek* Besluitvorming over de implementatie van de nieuwe infrastructuur voor het maritieme onderzoek
TK: voorjaar 1993	10.6 Herziening beleid ten aanzien van normalisatie, keuring en certificatie* – reorganisatie NNI – nieuwe financieringsstructuur raad voor de certificatie
TK: november 1992	10.7 ESA-ministersconferentie* Besluitvorming ter uitvoering van het lange termijnplan van de ESA.
TK: 1993	10.8 AMvB zware mededingingsregelingen Drie AMvB's tot onverbindendverklaring van respectievelijk horizontale prijsregelingen, marktverdeling en aanbestedingen ten behoeve van een betere aansluiting op het Europese mededingingsbeleid
TK: 1993	10.9 Wijziging wet economische mededinging – uitbreiding werkings sfeer van de wet – verbetering van handhavingsmogelijkheden – efficiënte beleidsafstemming met de EC – vergroting van de openbaarheid
TK: begin 1993	10.10 Wijziging vestigingwetgeving Versobering om onnodige drempels en andere belemmeringen voor nieuw ondernemerschap weg te nemen
TK: eerste helft 1993	10.11 Aanpassing regeling borgstellingskredieten MKB voor bodemsanering
TK: vierde kwartaal 1993	10.12 Vervolgnota energiebesparing
TK: tweede kwartaal 1993	10.13 Structuurschema Elektriciteitsvoorzieningen (PKB deel 3) Ruimtelijk relevant sectorbeleid voor de elektriciteitssector, o.a. de locaties voor energiecentrales en de hoogspanningsverbindingen
TK: najaar 1992	10.14 Investeringsfaciliteit Midden- en Oost-Europa
TK: medio 1993	10.15 Dossier kernenergie
	11. Economische Zaken, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en Financiën
TK: eerste helft 1993	11.1 Regeringsstandpunt regulerende energieheffingen* Standpuntbepaling op basis van het rapport stuurgroep Wolfson, en de adviezen van SER, AER en CRMH, rekening houdend met ontwikkelingen in EG-verband

- TK: 1993
- TK: derde kwartaal 1992
TK: vierde kwartaal 1992
TK: vierde kwartaal 1992
TK: vierde kwartaal 1992
TK: tweede helft 1992
TK: tweede helft 1992
- TK: medio 1993
TK: tweede helft 1992
TK: eerste kwartaal 1993
TK: eind 1992/begin 1993
- TK: tweede helft 1992
- TK: eind 1992/begin 1993
TK: eind 1992/begin 1993
TK: 1993
- TK: eerste kwartaal 1993
TK: 1993
TK: tweede helft 1992
- TK: derde kwartaal 1992
- TK: tweede helft 1992
- TK: 1993
- TK: 1993
- TK: 1993
- TK: tweede helft 1992
TK: tweede helft 1993
- TK: tweede helft 1993
- TK: eerste kwartaal 1993
- TK: tweede helft 1992
TK: tweede helft 1992
- 12. Landbouw, Natuurbeheer en Visserij**
- 12.1 Evaluatie uitvoering tropisch houtbeleid
Notitie over de uitvoering van de beleidslijnen van de nota Tropisch Regenwoud inzake het gebruik van tropisch hardhout in Nederland
- 12.2 Notitie biologische landbouw
- 12.3 Deel 1 ontwerp-PKB structuurschema Groene Ruimte
- 12.4 Regeringsbeslissing nota landschap
- 12.5 Nota «Landinrichting in de jaren negentig»*
- 12.6 Regeringsbeslissing nota openlucht recreatie: «Kiezen voor recreatie»*
- 12.7 Nota jacht en wildbeheer
Uitgangspunten en randvoorwaarden voor een beleid dat aansluit bij de hedendaagse opvattingen over natuurbeheer en de omgang met in het wild levende dieren
- 12.8 Beleidsnota bos
- 12.9 Evaluatie meerjarenplan bosbouw
- 12.10 Kaderplan natuur- en milieu-educatie
- 12.11 Regeringsbeslissing structuurnota «Vissen naar evenwicht»
Zee- en kustvisserijbeleid tot het jaar 2000
- 12.12 Regeringsbeslissing nota «Van meer naar beter, kwaliteit en kwaliteitsbeleid in de agrarische sector»
- 12.13 Notitie «Mestbeleid derde fase»
- 12.14 Beleidsnota biotechnologie
- 12.15 Landbouwkwaliteitswet
Enige aanpassingen met het oog op toezicht en ten behoeve van effectief beleid om het op de markt brengen van landbouwproducten die schadelijke stoffen bevatten en verontreinigde gronden tegen te gaan
- 12.16. Natuurbeschermingswet*
– herziening van de wet
– wettelijke basis voor natuurbeleidsplan
- 12.17 Flora- en faunawet*
Integrale regeling ter vervanging van de vogelwet 1936, de jachtwet, de natuurbeschermingswet (hoofdstuk V) en de regels ter bescherming van bedreigde uitheemse dier- en plantesoorten
- 12.18 Wijziging pachtwet*
Heroverweging en uitvoering van structuurnota landbouw
- 12.19 Wijziging wet bedreigde uitheemse diersoorten
Tussentijdse herziening i.v.m. EEG-regelingen
- 12.20 Wijziging zaaizaad- en plantgoedwet
– aanpassing aan kwekersrechtverdrag (UPOV)
– wijziging van het stelsel van verkeer van teeltmateriaal
- 12.21 Wijziging landinrichtingswet
Afschaffing landinrichtingsrente
- 12.22 Wijziging bestrijdingsmiddelenwet
– implementatie EG-richtlijn m.b.t. het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen
– heffing op middelen (uitvoering meerjarenplan gewasbescherming)
– algehele herziening
- 12.23 Wijziging meststoffenwet
– schorsing latente mestproduktieruimte
– wijziging i.v.m. uitspraak College van Beroep voor het Bedrijfsleven (Swill/Slom-quotum)
– verlaging grondgebonden mestproduktierecht
- 13. Sociale Zaken en Werkgelegenheid**
- 13.1 Herziening van artikel 38 Arbeidsvoorzieningswet
Gevolg van uitwerking van het convenant tussen Staat en CBA
- 13.2 Tijdelijke wet bevordering arbeidsdeelnemers allochtonen
- 13.3 SZW-minderhedennota

TK: tweede helft 1992	13.4 Wijziging wet arbeid buitenlandse werknemers en bestrijding illegale arbeid – aanscherping van de voorwaarden waaronder vreemdelingen van buiten de EG in Nederland kunnen worden tewerkgesteld – nadere informatie over de aanpak van de tewerkstelling van illegalen
TK: kabinetsstandpunt najaar 1992; wetsvoorstellen medio 1993	13.5 Wijziging wet op de ondernemingsraden Aanpassingen gericht op een in de praktijk effectief toepasbaar basisniveau voor medezeggenschap met ruimte voor aanvullende zelfregulering door sociale partners
TK: medio 1993 TK: eind 1992	13.6 Notitie over recht op deeltijdarbeid 13.7 WAGGS* Wijziging van de WAGGS ondermeer inzake het overleg en het ultimatum remedium
TK: na ontvangst SER-advies (advies verwacht najaar 1992) TK/EK: eind november 1992 voorlegging AMvB TK: eerste helft 1993 TK: vierde kwartaal 1992	13.8 Standpunt inzake het algemeen verbindend verklaren van c.a.o.-bepalingen 13.9 Verhoging minimumloon en uitkering met 2,5%
TK: vierde kwartaal 1992	13.10 Wijziging artikel 8 BBA i.v.m. het afschaffen van de short-time vergunning (wtv) 13.11 Nota inzake preventieve ontslagtoets Discussienota aan de hand waarvan een evaluatie van de uitvoering van ontslagtaken, alsmede een meer principiële gedachtenwisseling over de preventieve toets en alle aspecten, welke daaraan zijn verbonden, kan plaatsvinden
TK: vierde kwartaal 1992	13.12 Uitvoeringsorganisatie sociale verzekeringen* Voorstel inzake een aanpassing van de uitvoeringsorganisatie sociale verzekeringen
TK: vierde kwartaal 1992	13.13 Volume arbeidsongeschiktheidsverzekeringen* – wetsvoorstel terugdringing ziekteverzuim ter vergroting van de financiële betrokkenheid van werkgevers en werknemers in de marktsector en bij de overheid – wetsvoorstel terugdringing beroep op arbeidsongeschiktheidsregelingen strekkende tot herziening van het arbeidsongeschiktheids criterium, het binden van het uitkeringsrecht aan een termijn, aanpassing van de arbeidsongeschiktheidsuitkering aan de leeftijd alsmede de invoering van een stimuleringsmaatregel voor herintreding van arbeidsongeschikten
TK: najaar 1992	13.14 Wijziging wet ketenaansprakelijkheid* Mogelijkheid scheppen voor toepassing wet ketenaansprakelijkheid in de confectiesector
TK: december 1992	13.15 Wijziging WSW Afronding experimentele periode budgetfinanciering, decentralisatie en deregulering d.m.v. een vereenvoudigde wet WSW
TK: tweede helft 1992	13.16 Herziening uitkeringssystematiek AOW* Wijziging verhouding AOW-pensioen en toeslag in 50:50
TK: derde kwartaal 1992 TK: derde kwartaal 1992	13.17 Herziening wetgeving voorzieningen voor gehandicapten* – wetsvoorstel tweede verlenging horizonbepaling AAW tot 1-1-1994 – beëindiging van leefvoorziening, genees- en heelkundige voorzieningen in de AAW en andere wetten, met overdracht naar gemeenten en AWBZ (i.s.m. VROM)
TK: eerste helft 1993 TK: tweede kwartaal 1993	13.18 Voorzieningenbeleid werklozen 13.19 Herziening vrijlatingsregeling arbeidsinkomsten ABW, IOAW en IOAZ Na advisering door SER-Commissie Sociale Voorzieningen zal een voorstel tot aanpassing van de wetgeving worden ingediend, gericht op vergroting effectiviteit
TK: eerste kwartaal 1993	13.20 Wetsvoorstel inzake terugvorderings- en verrekeningsbepalingen in de sociale verzekering
TK: vierde kwartaal 1992	13.21 Wijziging AKW 3e fase herstructurering kinderbijslag
TK: vierde kwartaal 1992	13.22 Aanvullende pensioenen – wetgeving naar aanleiding van de Nota aanvullende pensioenen: wijziging PSW, AOW, AWW c.s. en wijziging Fonds Voorheffing Pensioenfonds – notitie over flexibilisering van de aanvullende pensioenregeling (uitvoering van de motie Groenman 22 167, nr. 10)
TK: vierde kwartaal 1992	

TK: 1993	13.23 Beslissing over de positie van de Dienst voor het Stoomwezen (DSW) als overheidsinstantie* Ontwikkelingen bij EG m.b.t. produktveiligheidsrichtlijnen hebben mede als effect, dat de DSW niet langer als enige instantie is bevoegd tot het uitvoeren van bepaalde keuringen. Op grond hiervan vindt besluitvorming plaats over de vraag of de dienst als overheidsdienst moet blijven bestaan.
TK: eerste helft 1993	13.24 Wijziging Arbeidsomstandighedenwet m.b.t. «Seksuele intimidatie en agressie en geweld»
TK: begin 1993	13.25 Wetsvoorstel Thuiswerk* Onderbrenging van thuiswerk onder de Arbeidsomstandighedenwet
TK: vierde kwartaal 1992	13.26 Europese Kaderrichtlijn* Wijziging van de Arbeidsomstandighedenwet in verband met de implementatie van de EG-kaderrichtlijn veiligheid en gezondheid
TK: 1993	13.27 Nieuwe Arbeidstijdenwet Wetsvoorstel «Arbeidstijdenwet» ter vervanging van de Arbeidswet 1919
TK: derde kwartaal 1993	13.28 Wijziging arbeidsomstandighedenwet in verband met de implementatie van de EG-richtlijn tijdelijke en mobiele bouwplaatsen
TK: najaar 1992	13.29 Beleidsprogramma Emancipatie «Met het oog op 1995»
TK: najaar 1992	13.30 Beleidsnota remigratie*
	14. Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
TK: zo spoedig mogelijk	14.1 Wijziging van de warenwet (wettelijke bevoegdheid tot heffing)
TK: inwerkingtreding per 1 januari 1993	14.2 Wijziging van de regeling opvang asielzoekers (ROA)
TK: november 1992	14.3 Informatie over de kwaliteit van de kinderopvang
TK: medio 1993	14.4 Interdepartementale nota jeugdbeleid
TK: 1993	14.5 Goedkeuringswet bij het verdrag inzake de rechten van het kind
TK: vierde kwartaal 1992	14.6 Beleidsprogramma emancipatie
TK: vierde kwartaal 1992	14.7 Vervolgotitie homo- en lesbisch emancipatiebeleid
TK: oktober 1992	14.8 Standpunt op het advies van de projectgroep herinrichting landelijk sportbeleid
TK: eind 1992	14.9 Voortgangsnota over de uitvoering van de nota ouderen in tel
TK: vierde kwartaal 1992	14.10 Beleidsnotitie wonen en zorg
TK: 1993	14.11 Wetsvoorstel strekkende tot sluiting van de wet uitkeringen vervolgingslachtoffers 1940–1945 voor hen die na de oorlog zijn geboren
TK: begin 1993	14.12 Definitieve standpuntbepaling over de toekomstige positionering van de RGO
TK: 1993	14.13 Kwaliteitswet zorginstellingen
TK: 1993	14.14 Nieuwe destructiewet
TK: 1993	14.15 Nota structurering ziekenhuiszorg
TK: najaar 1992	14.16 Voortgangsrapportage van de beleidsbrief «Samenwerken langs nieuwe wegen»
TK: najaar 1992	14.17 Wetsvoorstel inzake wettelijke regeling aanspraak op zorg in de AWBZ
TK: eerste helft 1993	14.18 Wetsvoorstel inzake invoering vermogenstoets in AWBZ
	15. Justitie en Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
TK: in behandeling	15.1 Wet medische experimenten*
TK: eerste kwartaal 1993	15.2 Wet medische experimenten met embryo's
TK: MvA: vierde kwartaal 1992	15.3 Wet op de orgaandonatie*
TK: in behandeling	15.4 Wijziging van de wet op de lijkbezorging
TK: 1993	15.5 Wet inzake bewaring, beheer en verstrekking van gegevens van donoren bij kunstmatige inseminatie

Traditiegetrouw worden op de derde dinsdag in september de Miljoenennota en de begrotingshoofdstukken voor het komende jaar aan de Staten - Generaal aangeboden. De uitgave Hoofdpunten van het regeringsbeleid, waarin tevens opgenomen de beleidsvoornemens van het kabinet voor 1993, geeft daarvan een vlot toegankelijke en handzame samenvatting. Ook is de troonrede opgenomen.

Colofon

Uitgave: Sdu Uitgeverij Plantijnstraat

Druk: Sdu Grafische Bedrijven

Omslag: Sdu Tappan, Miriam Monster / Date Nieboer

Foto's: Klaas Sterenborg en Floriade

Wereldtuinbouwtentoonstelling

Den Haag - Zoetermeer 1992

ISBN 90 399 0208 9

ISSN 0921-9625

NUGI 693

Order 218369

9 789039 902080

